

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти
Управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК
матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції

Кам'янець-Подільський
2023

УДК 373.2+373.3](082)
ББК 74.100+74.221я431
А-43

Рецензенти:

Миронова С. П., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи
Лабунець В. М., доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету
Бахмат Н. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти

Відповідальний секретар:

Каньоса Н. Г., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти

Редакційна колегія:

Бабюк Т. Й., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти

Каньоса Н. Г., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти

Пукас І. Л., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної освіти

А-43 Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти : збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції // Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти ; [відпов. секр. Н. Г. Каньоса]. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2023. 341 с.

ISBN 978-617-8105-13-6

У збірнику вміщено матеріали, які стали результатом науково-дослідницької та пошукової діяльності науковців, викладачів закладів вищої освіти, здобувачів вищої освіти, аспірантів, докторантів, вихователів закладів дошкільної освіти, учителів закладів загальної середньої освіти, спеціалізованих закладів освіти. Автори статей досліджують проблеми психолого-педагогічного супроводу освітньої діяльності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах воєнного стану; реалізації принципу наступності дошкільної та початкової освіти в практиці роботи закладів освіти; дидактико-методичного аспекту впровадження компетентнісного підходу в дошкільній та початковій освіті; наступності між дошкільною і початковою освітою в умовах інклюзії; професійної підготовки фахівців дошкільної та початкової освіти.

Збірник наукових праць адресовано науковцям, фахівцям у галузі професійної освіти, педагогам-практикам, здобувачам вищої освіти, усім, хто цікавиться сучасним станом розвитку педагогічної науки.

ISBN 978-617-8105-13-6

Рекомендовано до друку вченою радою
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
Протокол № 5 від 27.04.2023 р.

УДК 373.2+373.3](082)
ББК 74.100+74.221я431

© Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023
© Автори статей, 2023

ЗМІСТ

Дмитро Бабюк, Алла Сероветник Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери	9
Тетяна Бабюк, Сергій Бабюк Технологія комплексного здійснення фізичного та екологічного виховання дітей дошкільного віку	13
Тетяна Бабюк Робота вихователя інклюзивної групи закладу дошкільної освіти	17
Наталія Бойчук Вплив фітбол-гімнастики на здоров'я дошкільників	21
Лілія Богдан, Олена Боровець Особливості застосування методу проєктів у початковій школі	23
Ганна Булак, Валентина Люх Сучасні підходи реалізації принципу наступності закладу дошкільної освіти та нової української школи в умовах сьогодення	26
Галина Ватаманюк Формування уявлень старших дошкільників про предметне довкілля крізь призму музейної педагогіки	30
Катерина Вергелес Психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану	37
Алла Волинчук, Тетяна Гуменюк Сучасний туризм як інноваційна форма оздоровлення дітей у закладі дошкільної освіти	42
Оксана Гаяш Гра як засіб наступності між дошкільним і початковим рівнями освіти дітей з інтелектуальними порушеннями	47
Олена Гнізділова, Оксана Вашак Використання педагогічних технологій у формуванні професійного іміджу майбутніх вихователів	52
Мар'яна Гордійчук Формування економічних уявлень у старших дошкільників засобами сюжетно-рольової гри	57
Ірина Горева Ігри в укритті для психологічного розвантаження дітей дошкільного віку	62
Валентина Гудзяк Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу закладу дошкільної освіти в умовах НУШ	65

<i>Ірина Густав</i>	
Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової освіти у практиці роботи в закладі освіти	68
<i>Юлія Гучик</i>	
Дидактична гра як засіб сенсорно-пізнавального розвитку дітей раннього віку	72
<i>Оксана Дмитрієва</i>	
Співпраця педагогів і батьків у забезпеченні наступності між дошкільною та початковою освітою дітей з особливими освітніми потребами	77
<i>Лариса Євчук</i>	
Казкотерапія як метод психологічної допомоги дитині в реаліях сьогодення	81
<i>Микола Єфименко</i>	
Фізичне виховання молодших школярів – втрата казкової фізкультури дошкілля?!	85
<i>Ірина Завіша</i>	
Наступність дошкільної та початкової освіти в організації інклюзивного навчання для дітей з особливими потребами	90
<i>Лілія Зімакова, Наталія Ковалевська, Анжела Пасічніченко</i>	
Організація партнерської взаємодії в умовах інклюзивного освітнього середовища ЗДО	93
<i>Аліна Зіняк</i>	
Наступність між дошкільною і початковою освітою в умовах інклюзії	98
<i>Ольга Івангородська</i>	
Особливості організації ігрової діяльності дітей раннього дошкільного віку	101
<i>Галина Ізмайлова</i>	
Формування взаємовідносин дошкільників під час ігор у закладах дошкільної освіти	106
<i>Наталія Каньоса, Іванна Пукас</i>	
Вплив ігрової діяльності на формування міжособистісного спілкування дітей старшого дошкільного віку	111
<i>В.І. Каранфіл</i>	
Інформаційна компетентність та її місце в сучасній освіті	117
<i>Алла Карвацька</i>	
Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти	122
<i>Альона Карпина</i>	
Інноваційний підхід до управління закладом дошкільної освіти	127
<i>Ольга Касіянчук</i>	
Формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності	131

<i>Наталія Кічковська</i>	
Нейробіка в освітній діяльності зі старшими дошкільниками як ефективний засіб підвищення розумових здібностей вихованців	135
<i>Юлія Клімова, Наталія Чайковська</i>	
Мнемотехніка: ефективна освітня технологія для розучування музичного матеріалу та літературних текстів	139
<i>Олена Ковалевська</i>	
Забезпечення принципу наступності між дошкільною та початковою ланками освіти	144
<i>Лідія Ковалець</i>	
Письменниця і вчителька євгенія ярошинська та її думки про виховання правдивості	150
<i>В. Козярук</i>	
Створення ситуації успіху на уроках української мови у початкових класах НУШ	155
<i>Жанна Кондратюк</i>	
Професійна ідентичність фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів у контексті комплексної оцінки розвитку дітей з ООП: наступність між дошкільною та початковою школою	160
<i>Ольга Конопельнюк</i>	
Нова українська школа – новий дитячий садок: проводимо ранкові зустрічі	165
<i>Людмила Корольова, Вікторія Корольова</i>	
Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти	169
<i>Любов Костик</i>	
Ігротерапія як метод подолання емоційних розладів у дітей дошкільного віку	174
<i>Оксана Кримська, Лариса Павлік, Оксана Лиса</i>	
Особливості взаємодії вчителя-логопеда дошкільної та початкової ланок освіти у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	179
<i>О.В. Куртєва</i>	
Кінезіологічні вправи як засіб ефективної підготовки дітей у навчанні в школі	182
<i>Ірина Лисак</i>	
Виховання моральних якостей дітей шляхом використання традиційних сімейних цінностей	186
<i>Вікторія Луценко</i>	
Забезпечення якості дошкільної освіти в контексті соціалізації дітей дошкільного віку	190
<i>Наталія Манжелій, Тетяна Фазан</i>	
Підготовка вихователів до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників	194

<i>Аліна Манькута, Інна Кравцова, Тетяна Коваль</i>	
Вчитель нуш як менеджер освітнього процесу в умовах наступності змісту дошкільної та початкової освіти	200
<i>Світлана Матвієнко</i>	
Передшкільна освіта як педагогічний чинник адаптації дітей до навчання в НУШ	204
<i>Ірина Мельник</i>	
Лідерський потенціал фахівця дошкільної освіти: постановка проблеми	208
<i>Світлана Мімітюк</i>	
Краєзнавча складова у системі вивчення інтегрованого курсу «я досліджую світ» як засіб формування морально-ціннісних орієнтацій у володших школярів	213
<i>Наталія Назарук</i>	
Взаємодія закладу дошкільної освіти та школи: вектор наступності	218
<i>Тетяна Ольвінська</i>	
Наступність між дошкільною та початковою освітою в умовах інклюзії. Фізичне виховання	223
<i>Оксана Отрубчак</i>	
Формування інженерного мислення у дітей дошкільного віку	227
<i>Наталія Павлова</i>	
Психологічна підтримка та соціально-педагогічний супровід учасників освітнього процесу в умовах російсько-української війни в Україні	230
<i>Анастасія Пархоменко</i>	
Умови забезпечення психологічної готовності дітей 6-7 років до навчання у школі	235
<i>Наталія Перцева</i>	
Формування інтересу до читання у закладах дошкільної освіти	239
<i>Наталія Пижівська</i>	
Співпраця закладу дошкільної освіти і сім'ї з питання формування природничо-екологічної компетентності старших дошкільників	243
<i>Юлія Підлісна</i>	
Формування творчого потенціалу старшого дошкільника у фокусі вальдорфської педагогіки	245
<i>Людмила Повознікова</i>	
Формування соціально-громадянської компетентності дитини старшого дошкільного віку: педагогічні аспекти реалізації освітнього напрямку «дитина в соціумі»	250
<i>Іванна Лукас, Наталія Каньоса</i>	
Підготовка майбутніх вихователів до застосування комп'ютерних технологій у сучасному закладі дошкільної освіти	255

Ольга Рейпольська Професійна підготовка фахівців дошкільної галузі як умова якісної дошкільної освіти	260
Евеліна Рибак, Галина Ватаманюк Сутнісна характеристика лідерства у дошкільному віці	265
Марія Савченкова Особливості формування критичного мислення дітей старшого дошкільного віку	270
Тетяна Слободецька Проблеми наступності дошкільної і початкової шкільної освіти та шляхи їх вирішення	275
Анастасія Сосніцька Психологічний супровід становлення особистості дитини дошкільного віку	279
Валентина Стерневська Форми, принципи та напрями реалізації принципу наступності дошкільної та початкової освіти в умовах сьогодення	283
Олена Столяр Аспекти наступності дошкільної та початкової освіти	287
В.С. Стратан Розвиток допоміжних послуг ефективної реалізації інклюзивної освіти у Республіці Молдова	291
Марія Сурм'як Характеристика продуктивних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку	294
Олександр Урсуляк Виклики часу або як музикувати з дітьми з особливими освітніми потребами	299
Ірина Усач Особливості введення дитини раннього віку у світ краси, мистецтва та образотворення	304
Анастасія Федорова Підготовка майбутніх вихователів до розвитку морально-патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва	307
Світлана Філіппова Принципи наступності та перспективності в роботі здо та початкової школи	312
Вікторія Фроімчук Інноваційні педагогічні методики формування соціальної спрямованості в сучасній дошкільній освіті	319

Ольга Хорнат	
«Нова українська школа»:реалізація принципів наступності та послідовності між дошкільною та початковою освітою	323
Володимир Шевченко	
Модернізації спеціальної освіти в Україні в Післявоєнний час (на досвіді Польщі)	328
Лілія Шибецька	
Особливості корекції порушень усного мовлення у старших дошкільників засобами арт-терапії	332
Євгенія Шишкова	
Актуальність реалізації компетентнісного підходу до еколого-природничої освіти дітей старшого дошкільного віку	338

*Дмитро Бабюк,
асистент вчителя,
Кам'янець-Подільська гімназія №13
(Кам'янець-Подільський, Україна)
Алла Сероветник,
вчитель початкових класів,
Кам'янець-Подільська гімназія №13
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ

У статті подано психолого-педагогічну характеристику дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери. Проаналізовано типи порушень емоційно-вольової сфери та коротко описано недостатній, асинхронний, пошкоджений тип з порушеннями, які їм відповідають. Автори звертають увагу на те, як відрізнити відхилення у поведінці від індивідуальних особливостей дитини, вікової норми, тимчасової поведінки.

Ключові слова: емоційно-вольова сфера, порушення емоційно-вольової сфери, психічні процеси, недостатній тип, асинхронний тип, пошкоджений тип.

Емоції в житті дитини відіграють важливу роль, оскільки вони відображають внутрішній стан дитини, стосунки в сім'ї (з батьками, братами, сестрами та іншими членами сім'ї), сприймання навколишнього та ставлення до соціуму тощо. Будь-які порушення у емоційно-вольовій сфері негативно впливають на поведінку, спілкування та труднощі у навчанні. На думку М.К.Шеремет однією із найбільш актуальних проблем сучасної освіти та виховання є питання розвитку всіх психічних процесів особистості в онтогенезі.

Виділяють три сфери психіки, розвиток і функціонування яких забезпечує індивіду необхідні передумови оптимальної соціальної адаптації: інтелект, воля й емоції. Усі інтелектуальні, вольові та емоційні процеси взаємопов'язані і взаємозумовлені. Процес навчання та виховання спрямований на їх розвиток і рівновагу. Важливою умовою нормальної адаптації є відносна взаємовідповідність вольових, інтелектуальних та емоційних процесів. Під час порушення цієї відповідності можуть спостерігатися феномени дезадаптивної поведінки як у дорослих, так і у дітей [4, с.41]. Саме тому, на сьогоднішній день все більше уваги приділяється організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі і з порушеннями емоційно-вольової сфери.

Науковцями ведеться активний пошук сучасних моделей організації навчання, виховання і реабілітації дітей з особливими освітніми потребами, що в свою чергу вимагає створення спеціальних умов і підготовки відповідного

психолого-педагогічного супроводу. С.П.Миронова подає класифікацію видів порушень емоційно-вольової сфери, яку розробили Н.Я.Семаго, М.М.Семаго. Ці автори виділяють три типи порушень емоційно-вольової сфери – недостатній, асинхронний, пошкоджений. В середині кожного типу виділяються різні види дизонтогеній.

Специфікою недостатнього розвитку виступає низький рівень сформованості усіх (тотальний недорозвиток) або окремих (парціальний недорозвиток) психічних функцій. Парціальна недостатність регулюючої функції кори головного мозку, зокрема, призводить до недорозвитку вольової сфери. Асинхронний розвиток – це порушення принципу гетерохронії, коли спостерігаються складні поєднання недостатності, прискорення та спотворення розвитку. Асинхронний тип розвитку, в свою чергу, поділяють на дисгармонійний та викривлений. Дисгармонійний психічний розвиток – це така форма порушення, для якої характерною є недостатність емоційно-вольової та мотиваційної сфери особистості при відносній збереженості інших структур. При викривленому розвитку психіки спостерігається поєднання загального недорозвитку, затримки, пошкодження та прискореного розвитку окремих функцій [2, с.169-170]. До недорозвитку емоційно-вольової сфери відносять такі порушення як органічний інфантилізм, синдром гіперактивності з дефіцитом уваги, мінімальна дисфункція, гіперкінетичні розлади.

До асинхронного типу порушень відносять: асинхронний дисгармонійний розвиток, асинхронний дисгармонійний розвиток екстрапунітивного типу, асинхронний дисгармонійний розвиток інтрапунітивного типу, асинхронний дисгармонійний розвиток апатичного типу. Асинхронний дисгармонійний розвиток складають такі психічні порушення як неврози та психопатії. Невроз – це функціональне захворювання нервової системи, спричинене розладами основних нервових процесів збудження і гальмування. Це розлад, який перебуває на межі норми і патології. Це хворобливі форми реакції нервової системи на ситуації, що травмують психіку, тому по іншому їх ще називають психогенними реакціями [3, с. 92].

Залежно від дитячих проявів та переживань виділяють три види неврозів: невроз нав'язливих станів, неврастенія, істерія. Невроз нав'язливих станів найчастіше спостерігається у вередливих, егоїстичних, нерішучих, або дітей, які ослаблені після хвороби і супроводжується зайвими рухами, які можуть носити і захисну реакцію (часте кліпання очима, рухи руками, плечима, головою тощо). Неврастенія виникає через фізичне або інтелектуальне перенапруження нервової системи (насичений графік навчання, постійні конфлікти у сім'ї, невдачі у навчанні) і відображається на працездатності дитини (часта і різка зміна настрою, сонливість, безініціативність, розлади сну, відсутність апетиту, погане самопочуття тощо). Характерним для істерії є викривлене, спотворене сприйняття навколишнього, може супроводжуватися тремтінням рук, ніг, підвищеним серцебиттям, задишкою. Особливістю проявів істеричного неврозу є поведінка з «елементами театралізованого дійства» і проявляється лише тоді,

коли з дитиною є поруч хтось ще, коли дитина сама – істеричних нападів не відбувається [3, с. 56].

Асинхронний дисгармонійний розвиток екстрапунітивного типу характеризується негативізмом, що проявляється у суперечливому ставленні до оточуючих, дитина прагне робити все навпаки, не дотримується вказівок тощо. Демонстративність – це реакція прояву дитини бути завжди в центрі уваги, дитину влаштовує будь-яка увага, як позитивна, так і негативна, лише не байдужість. Всі перераховані вище реакції можуть бути як норма і властиві дітям будь-якого віку в період переживання криз. Як порушення екстрапунітивного типу негативізм, емансипація та демонстрація розглядаються тоді, коли спостерігаються наявні прояви не у період криз, а на інших вікових етапах, це відбувається тривалий час у гострій формі.

Такій поведінці може сприяти надмірна опіка зі сторони батьків, всездозволеність, максимальне задоволення усіх потреб дитини. До зауважень такі діти не дослухаються, якщо дитина не хоче щось робити змусити її неможливо. У навчанні вони швидко стомлюються та непрацездатні. У спілкуванні з однолітками прагнуть до лідерства за будь-якої ціни, часто використовують інших дітей, маніпулюють, не цінують дружніх стосунків. При цих проявах важливим є педагогічний вплив зі сторони батьків, які мають обмежити самостійність дитини та навчити її дотримуватися чіткого режиму дня.

Основною причиною дисгармонійного розвитку інтрапунітивного типу може бути неправильне сімейне виховання, яке пов'язане з недостатністю уваги до дитини, ігноруванням її потреб та інтересів, які поєднуються з надмірними вимогами та обов'язками, покладених на дитину, перебільшеним контролем над нею. Все це може проявлятися у пасивності, нерішучості, заниженні самооцінки, самокритичності, дитина постійно потребує підтримки, заохочення та схвалення з боку дорослих. Для таких дітей важливим є виконання всіх вказівок та інструкцій дорослого, зауваження та негативна оцінка викликає у них ступор, дитина відмовляється будь-що виконувати. Вони рідко ініціюють спілкування з дорослими, не звертаються по допомогу, не задають запитань, не говорять про свої потреби. У навчальній діяльності діти з асинхронним дисгармонійним розвитком інтрапунітивного типу проявляють себе старанними, відповідальними, наполегливими, але через свій надмірний стан тривожності вони не можуть повністю реалізувати свої інтелектуальні можливості. Домашні завдання виконують самостійно та краще ніж у класі. Саме тому навчальні навички у них формуються дещо сповільнено.

Пошкоджений тип порушення емоційно-вольової сфери характеризує ранній дитячий аутизм (РДА). РДА – це симптом, що виникає у перші роки і навіть у перші місяці життя і займає центральне, провідне місце у клінічній картині, включаючи в себе безпосередньо аутистичні переживання, стереотипну, одноманітну поведінку з елементами одержимості, специфічність емоційної сфери, своєрідні порушення мовленнєвого розвитку та має важкий негативний вплив на весь психічний розвиток дитини [1, с. 772]. Даний вид порушення

характеризується наступними проявами: відсутність реакції на зовнішні подразники, дитина занурюється у внутрішній світ, намагається уникати зорового контакту з оточуючими; часта повторюваність одних і тих самих дій (роками грають в одну і ту саму гру, малюють ті самі малюнки тощо); дотримання одного режиму дня, надає перевагу одному і тому самому одягу, іграшкам, їжі тощо; у мовленні однотипні, використовують мовні штампи, не вживають особових займенників, про себе говорять в другій або третій особі, спостерігається словотворчість; погано розвинена моторика, дитина незграбна, погано розвинені навички самообслуговування; зниження порогів чутливості; страх до нових подразників (шелест паперу, нові предмети, дотик тощо); гарно розвинена фантазія, часто перевертлюються у істот, від імені яких дитині легше контактувати з оточуючими; важко переносять зміни у житті, легше спілкується з батьками, погано ідуть на контакт з чужими.

Враховуючи особливості поведінки дітей з РДА слід пам'ятати, що важливим у навчанні таких дітей є створення всіх необхідних умов:

1. Освіченість педагога. Педагог, який працює з дітьми з РДА повинен бути добре ознайомлений з характеристикою дитини та теоретично підготовлений з даного питання.

2. Співпраця з психологом, корекційним педагогом, логопедом, медичними працівниками та іншими працівниками закладу освіти у роботі з дітьми з РДА.

3. Забезпечення емоційного комфорту. Налагодити контакт з дитиною, не порушуючи її особистого простору.

4. Принцип рівності усіх дітей. Забезпечення рівності у освітньому процесі усіх дітей.

5. Співпраця з батьками.

Отже, вивчення питання порушення емоційно-вольової сфери на сучасному етапі є досить неоднозначним та суперечливим, оскільки це саме той вид розладів, які важко діагностувати. Проблема полягає у тому, що порушення у поведінці можуть проявлятися як індивідуальна особливість дитини, вікова норма, одноразова тимчасова поведінка тощо. Про порушення можна говорити тоді, коли у дитячій поведінці спостерігається декілька, описаних вище характерних ознак, які з часом не зникають, а навпаки, лише ускладнюються.

Список використаних джерел:

1. Логопедія: підручник / За ред. М.К.Шеремет. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.

2. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвеева М.П. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.

3. Туріщева Л.В. Діти з особливостями розвитку в звичайній школі. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 111 с.

4. Шеремет М.К., Боряк О.В. Неврологічні основи логопедії: навч. посіб. Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 252 с.

Тетяна Бабюк,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

(Кам'янець-Подільський, Україна)

Сергій Бабюк,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ТЕХНОЛОГІЯ КОМПЛЕКСНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ФІЗИЧНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано технологію інтегрованих занять, метою яких є комплексне вирішення завдань фізичного виховання та екологічної освіти дітей дошкільного віку. Запропонована технологія передбачає інтеграцію фізичного та екологічного виховання та комплексне використання засобів фізичного виховання: гігієнічних, природно-оздоровчих факторів та фізичних вправ. Фізичні вправи представлені прикладними, гімнастичними, спортивними вправами та рухливими іграми. Засоби фізичного виховання добиралися з урахуванням віку дітей, програмовими завданнями, порою року, погодними умовами, та взаємозв'язку зі змістом спостережень у природі, розповідей і бесід природознавчого змісту.

Ключові слова: діти дошкільного віку, інтегрований підхід, фізичне виховання, інтегровані заняття, екологічне виховання, екологічна стежина.

Змістові та методико-технологічні аспекти освітньої діяльності закладу дошкільної освіти визначаються стратегічними напрямками розвитку сучасної дошкільної освіти і передбачають реалізацію інтегративного підходу до побудови змісту освіти, який спрямований на формування у дітей дошкільного віку цілісного системного світобачення [2]. Тому на сьогодні існує потреба пошуку таких науково-педагогічних засад організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, які були б середовищем особистісного розвитку дитини та могли забезпечувати формування у дітей цілісної картини світу. Одним з ефективних шляхів розв'язання цього завдання є побудова освітнього процесу на інтеграційних засадах [6].

У зв'язку із збільшенням вимог до якості педагогічного процесу в закладах дошкільної освіти зростає роль усіх його компонентів, у тому числі екологічної освіти та фізичного виховання. Екологічна освіта дошкільників забезпечує розвиток у дітей екологічної свідомості і формування екологічної культури. Ефективність екологічної освіти залежить від навчання дітей у сфері природорозуміння, формування правильного ставлення до природних явищ та

об'єктів. У той самий час одним із важливих завдань дошкільної освіти є збереження і зміцнення здоров'я дітей, яке у першу чергу реалізується у процесі фізичного виховання. Грамотно побудована робота з фізичного виховання дозволяє підвищити рівень психофізіологічного стану, формує у дітей звичку до виконання фізичних вправ у повсякденному житті, сприяє формуванню ціннісного ставлення до власного здоров'я та життя. Усе вищезазначене дозволяє вирішувати завдання фізичного та екологічного виховання дітей дошкільного віку комплексно, у взаємозв'язку (табл. 1).

Таблиця 1

Завдання інтегрованих занять з фізичної культури

Завдання фізичного виховання	Завдання екологічної освіти
Формування усвідомленого ставлення до фізичної активності на основі засвоєння знань з фізичної культури	Формування екологічно розвиненої свідомості на основі оволодіння доступними уявленнями і знаннями про природу
Підвищення рівня фізичної підготовленості на основі формування і удосконалення рухових умінь та навичок і розвитку рухових якостей і здібностей	Формування практичних умінь та навичок з природоохоронної діяльності на основі засвоєння норм та правил екологодоцільної взаємодії з навколишнім середовищем
Виховання потреби у фізичному удосконаленні на основі формування інтересів та мотивів до занять фізичними вправами	Виховання гуманного ставлення до природи на основі екологоорієнтованого власного досвіду та емоційних переживань

У результаті досліджень нами було розроблено технологію організації занять з фізичної культури та екологічного виховання на основі інтегрованого підходу. Інтегровані заняття передбачають комплексне використання засобів фізичного виховання: гігієнічних, природньо-оздоровчих факторів та фізичних вправ (прикладних, гімнастичних, спортивних та рухливих ігор) [3].

Фізичні вправи представлені прикладними, гімнастичними, спортивними вправами та рухливими іграми. Їх підбір зумовлений не тільки віком дітей, станом здоров'я, рівнем фізичної підготовленості дошкільників, порою року, погодними умовами, програмовими завданнями, але й взаємозв'язком зі змістом спостережень у природі, розповідей і бесід про природу. Застосовуються вправи, які імітують об'єкти і явища живої і неживої природи, діяльність людей у природі. Передбачається використання образних назв вправ, прийомів імітації та наслідування. Перевага надається динамічним вправам, а також вправам циклічного характеру, які сприяють збільшенню функціональних можливостей дитячого організму, зміцненню здоров'я та підвищенню працездатності. Важливими є також вправи, направлені на розвиток швидкісних, швидкісно-силових та координаційних здібностей.

Вправи прикладного характеру представлені групою вправ на рухові дії: ходьба, біг, стрибки. Вправи на подолання природніх перешкод (перелізання, підлізання), кидки, метання. Ходьба і біг займають важливе місце у змісті інтегрованих занять фізичної культури. Вони не повинні бути одноманітними, щоб не стомлювати дітей. Тривалість ходьби та бігу до наступного об'єкта

повинна збільшуватися поступово, також поступово додаються перепони, які потрібно подолати під час руху. Для підтримання інтересу у дошкільників до ходьби і бігу слід варіювати завдання: включати ігрові завдання, наприклад, на певній ділянці маршруту зібрати якомога більше шишок, змінювати темп руху, чергувати види ходьби і бігу, поєднувати ходьбу і біг з іншими рухами – стрибками, подоланням перепон (підлізанням, перелізанням, рухом між деревами) і т.д. Широко використовуються ігри з бігом. У змісті інтегрованих занять з фізичної культури застосовуються як самостійні види стрибків (на місці, з просуванням), так і рухливі ігри зі стрибками, наприклад, «Лисиця і зайці», «Ворони» тощо. Вправи на подолання перешкод – різні перелізання, підлізання – включаються у зміст занять відповідно до природного оточення під час проходження маршруту екологічної стежини: повалене дерево, низько опущені гілки дерев і кущів. Вправи на метання передбачають використання природних матеріалів – шишок, камінчиків, тощо.

У ході інтегрованих занять використовуються такі різновиди гімнастичних вправ як стройові справи (шикування, перешикування, розмикання, змикання і пересування в строю), загальнорозвивальні вправи, вправи дихальної гімнастики. Стройові вправи використовуються для організованого і швидкого розміщення і переміщення дітей по екологічній стежині, забезпечення чіткого і злагодженого виконання вправ, розвитку просторового орієнтування, формування навичок колективних дій, дисципліни і організованості. Загальнорозвивальні вправи використовуються з метою зміцнення опорно-рухового апарату дітей, формування правильної постави, а також підвищення функціональних можливостей дитячого організму. Сюжетні комплекси загальнорозвивальних вправ передбачають використання образних назв, прийомів імітації та наслідування, наприклад, у зміст комплексу загальнорозвивальних вправ «Осінь» включають вправи «Вітер хитає дерева», «Туман полем» тощо. Вправи дихальної гімнастики – це вправи з довільною видозміною тривалості і характеру фаз дихального циклу, сприяють формуванню навичок раціонального дихання, удосконаленню функціональних можливостей дихальної системи, розвитку витривалості. В ході інтегрованих занять з фізичної культури вони застосовуються після прискореної тривалої ходьби, бігу, ігор високої рухливості і взаємопов'язані з темою занять, наприклад, під час заняття з теми «Листопад» використовуються вправи дихальної гімнастики «Листя шелестить», «Здуй листочок» і т.п. Сезонні вправи спортивного характеру включаються в зміст занять відповідно до пір року, віку і рівня підготовленості дітей, наприклад, взимку використовуються катання на лижах, санчатах. В ході інтегрованих занять на екологічній стежині доцільно проводити рухливі ігри екологічного характеру, які імітують природні об'єкти і явища, наприклад, «Перелітні птахи», «Мороз», «Ялиночка, ялинка» та ігри, які моделюють соціальний зміст екологічної діяльності, наприклад, «Лісник», «Шпаківні» і т.д.

Інтегровані заняття з фізичної культури мають загальноприйнятну структуру. Поєднання фізичної активності із формуванням екологічних знань може бути різним. Так, спостереження за природними явищами, бесіди про природу можуть проводитися на початку заняття у поєднанні з ходьбою в помірному темпі по стежині здоров'я, а потім використовуються фізичні вправи в загальноприйнятій послідовності у відповідності з рекомендованими принципами розподілу фізичного навантаження. Фізичні вправи можуть передувати спостереженням і розповіді про природні об'єкти і явища, які проводяться наприкінці заняття під час повернення в приміщення дошкільного закладу. Тривалість заняття визначається віком дітей, погодними умовами і довжиною маршруту екологічної стежини і складає від 20 до 30 хвилин для дітей середнього дошкільного віку.

З метою формування у дітей знань про культуру поведінки у природі, оцінки власних вчинків і вчинків оточуючих рекомендується використовувати картки зі знаками, які нагадують про правила поведінки у природі. Під час розробки змісту карток і малюнків, які розміщені в картках, обов'язково повинні брати участь діти. Наприкінці заняття дітям варто дати завдання творчого чи пізнавального змісту, наприклад, намалювати об'єкти чи явища природи, за якими спостерігали під час прогулянки екологічною стежиною, виготовити поробки з природного матеріалу, вивчити вірш про певну пору року, тощо.

Для перевірки ефективності інтегрованих занять з фізичної культури заняття в контрольній групі проводилися в традиційній формі, а в експериментальній групі – одне заняття на тиждень проводилося інтегроване за розробленою технологією на екологічній стежині в умовах природного середовища. Згідно результатів хронометрії моторна щільність занять з фізичної культури в експериментальній групі складала 68-82% в залежності від завдання і типу заняття. В контрольній групі моторна щільність складала 52-68%. Дані пульсометрії свідчать, що під час усіх частин інтегрованих занять з фізичної культури навантаження відповідало можливостям дітей і загальноприйнятим рекомендаціям [4]. В експериментальній групі середній рівень ЧСС під час занять складав 130-140 уд./хв, а в контрольній групі – 110-130 уд./хв. Порівняльний аналіз показників фізичної підготовленості дітей експериментальної групи виявив достовірну різницю результатів з шести контрольних вправ з восьми: біг на 30 м, біг на 500 м, стрибок в довжину з місця, статична рівновага, згинання та розгинання тулуба.

Діагностика рівня екологічної освіти включала визначення рівня екологічних знань, виявлення характеру ставлення дошкільників до природи, особливостей екологічних уявлень і умінь здійснення діяльності з об'єктами природи. Вивчення рівня екологічних знань дітей здійснювалося за п'ятибальною системою за методикою З. Плохій [5]. До експерименту порівняльний аналіз показників знань дітей з екологічної культури не виявив достовірної різниці. Після експерименту у дітей контрольної і

експериментальної груп спостерігалось зростання рівня знань про природу, однак у дітей експериментальної групи рівень знань про природу вище.

Отже, заняття за експериментальною технологією сприяли не тільки розвиткові фізичного потенціалу дошкільників, але й формуванню знань та уявлень про природу.

Список використаних джерел:

5. Базовий компонент дошкільної освіти України (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

6. Богінч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку. Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти. Запоріжжя: ЗОШПО, 2010. С. 124-148.

7. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 428 с.

8. Лях В. І., Мейксон М., Копилов Ю. А. Оцінка успішності з фізичної культури. Фізична культура у школі, 1999. №1. С. 8.

9. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури: (теоретичний та методичний аспекти). Київ: Видавничий дім «Персонал», 2010. С. 91-101.

10. Спенсер Г. Воспитание умственное, нравственное, физическое, 1861. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7WWIumsERCg>

УДК 373.2.043.2-056.2/.3

Тетяна Бабюк,

асистент вихователя,

Кам'янець-Подільська заклад дошкільної освіти №18

(Кам'янець-Подільський, Україна)

РОБОТА ВИХОВАТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті визначено особливості роботи вихователя закладу дошкільної освіти з дітьми, у яких виявлено інклюзію, вказано на необхідність залучення інших працівників закладу до роботи у інклюзивній групі. Розкрито основні завдання професійної підготовки вихователів, які працюють в умовах інклюзивної освіти. Визначено особливості роботи вихователя з дітьми в умовах інклюзії, а саме: необхідність підготовки індивідуальних програм виховання, зважаючи на проблеми, які потребують корекції, при одночасному забезпеченні розвитку всіх дітей у групі; важливість співпраці з батьками, активне залучення їх до процесу соціалізації дітей з інклюзією.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне середовище, заклад дошкільної освіти, індивідуальна програма розвитку, професійна підготовка вихователя.

Робота вихователів закладів дошкільної освіти сьогодні спрямована на соціалізацію всіх дітей, і особливо тих, які потребують корекційного виховання. Формування компетентностей вихователя ЗДО щодо роботи в інклюзивній групі має стати одним із базових завдань системи дошкільної освіти в Україні.

Серед науковців, які вивчають питання інклюзивної освіти можна виділити праці Л. Виготського, І. Возняк, П. Таланчука, А. Колупаєвої, К. Кольченко, Г. Нікулиної, В. Хитрюк та інших. Г. Косарева досліджує питання формування інклюзивної компетентності майбутніх вихователів ЗДО. І. Кузава розкриває умови організації інклюзивної освіти дошкільників.

Для ефективного впровадженні інклюзії в ЗДО необхідно формувати практичні рекомендації щодо роботи вихователів, їх взаємодії із іншими учасниками виховного процесу. Формування інклюзивного середовища у закладах освіти для врахування індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів дітей передбачено системою освіти в Україні та визначається правом на вільний доступ до освітніх послуг. Відповідно до Законів України «Про освіту» [1], «Про дошкільну освіту» [2] у ЗДО повинен забезпечуватися освітній процес у інклюзивних групах за індивідуальними програмами розвитку за участю вихователів, асистентів вихователя, психологів, та, за необхідності, асистентів дитини. Порядок комплектування інклюзивних груп визначає базові вимоги щодо утворення даних груп, вказуючи на базові принципи роботи і обмеження щодо прийому дітей [3]. Отже, на державному рівні створено умови для забезпечення роботи інклюзивних груп у ЗДО, визначено функціональні обов'язки персоналу залученого до роботи з дітьми, у яких виявлено інклюзію.

За А. Колупаєвою та О. Таранченко інклюзивне освітнє середовище характеризується системою ціннісного ставлення до навчання, виховання і особистісного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а також сукупністю ресурсів (засобів, зовнішніх і внутрішніх умов), їх життєдіяльності в загальноосвітньому навчальному закладі і спрямованістю на реалізацію індивідуальних освітніх стратегій виховання [6, с. 22]. В межах інклюзивного середовища здійснюється корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливими освітніми потребами спільно з їх однолітками. Зазначена взаємодія забезпечує соціалізацію дітьми з особливими потребами, допомагає їм із засвоєнням нових знань і умінь, мотивує до активного сприйняття світу.

Визначальним у діяльності інклюзивних груп є розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку в залежності від діагнозу дитини, включаючи рівень розумового, психологічного та фізичного розвитку. В цьому і полягає перша особливість роботи вихователя в умовах інклюзії – здатність створити умови та забезпечити всебічний розвиток всіх дітей у групі. Зазначена особливість вказує на протиріччя між суспільним характером освіти і

індивідуальною формою оволодіння знаннями та соціальними навичками, адже педагог повинен орієнтуватися на роботу з групою і необхідністю одночасно впроваджувати індивідуальний підхід.

Вихователь повинен вміти формувати завдання програми в межах групи, правильно оцінювати результати її освоєння, враховуючи можливості кожної дитини, мотивувати та запобігати стресу; тобто формувати інклюзивне середовище, застосовуючи активні методи навчання (включаючи діалог, дискусії), способи поетапного засвоєння нового матеріалу, даючи дітям зрозуміти, що вони відповідальні за виконання завдань, використовуючи спільну діяльність, яка сприяє згуртуванню колективу.

Формування індивідуальних програм відбувається за участю педагогічного колективу ЗДО (директора, психолога тощо). Програми передбачають роботу щодо соціально-комунікативного, пізнавального розвитку, розвитку елементарних математичних навичок, мовленнєвого, художньо-естетичного, фізичного розвитку, враховуючи рівні і зони, які дитина здатна подолати за участю дорослих та за умови діяльності у колективі однолітків. Набутий з роками досвід вихователів-практиків постійно впливає на зміст та структуру індивідуальних програм, якість навчальних матеріалів тощо; саме впровадження інклюзивного підходу у діяльність ЗДО і удосконалення його інструментів сьогодні здійснюється як результат їх успішної роботи.

В той же час результативність локальних проектів забезпечується систематичною і цілеспрямованою професійною підготовкою вихователів. Можна стверджувати, що рівні умови для всіх дітей в межах інклюзивного середовища на практиці можна реалізувати тільки на засадах застосування диференційованого підходу. Адже типові програми характеризуються запрограмованими результатами, виходячи із досвіду їх впровадження в освітній процес, а в індивідуальних програмах складніше визначити ступень засвоєння матеріалу, особливо враховуючи різні моделі інтеграції дитини (постійна повна, постійна неповна, постійна часткова, тимчасова часткова, епізодична). Цю думку розділяють зарубіжні дослідники (А. Broderick, Н. Mehta-Parekh і D. Kim Reid), вказуючи на необхідність дотримання диференціації як методики навчання щодо дітей з нормальним і порушеним розвитком.

Наприклад, в освітніх установах Великобританії, Норвегії та США, на відміну від вітчизняної практики, застосовуються варіативні індивідуальні програми навчання і розвитку дітей з порушеннями розвитку, розроблений і діє індивідуальний освітній план, який є документом, що відображає загальну стратегію і конкретні кроки педагогічного колективу і батьків в організації підтримки дитини, яка включає в себе всі аспекти психолого-педагогічного супроводу індивідуального освітнього маршруту дитини [7].

Сучасна система освіти в Україні визнає необхідність індивідуальних програм розвитку та їх роль у соціалізації дітей з інклюзією, однак, актуальним залишається питання щодо процесу їх розробки і підготовки, а також постійного

перегляду у відповідності до отриманих проміжних результатів. Ключовим етапом процесу розробки індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами є підбір вихователем методики роботи із переліком конкретних завдань, які зможуть бути реалізовані у групі дітей з різним рівнем розвитку, тобто базовим є формування розвивального середовища. Наші пропозиції полягають у розвитку програм неформальної освіти вихователів для допомоги при розбудові розвивального середовища у ЗДО. Такі програми повинні надавати наукові консультації чи рекомендації на основі інформаційних платформ і постійно діючих семінарів. Консультантами можуть стати працівники консультаційних центрів, закладів освіти, громадських об'єднань тощо. Дані установи узагальнюватимуть досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками, розроблятимуть рекомендації, типові програми для дітей з різними захворюваннями, тобто формуватимуть інформаційну базу, яку будуть використовуватися в подальшому на рівні кожного ЗДО для дітей з інклюзією. Одночасно ці організації виступатимуть платформою для реалізації інформаційно-просвітницької функції з питання інклюзивного виховання в країні.

Ще одна особливість роботи вихователя з дітьми з особливими освітніми потребами полягає у налагодженні діалогу та співпраці з усіма батьками дітей інклюзивної групи. Тематика батьківських зборів розширюється, зважаючи на необхідність ознайомлення із типовими підходами та методами, які застосовуються у програмах інклюзії. З'являється необхідність у проведенні індивідуальних бесід із батьками для консультацій і роз'яснень. Проблеми неспівпадіння інтересів, вимог та запитів батьків здорових та дітей з особливими освітніми потребами вимагають застосування додаткових форм та методів роботи. Наприклад, проводити тренінги для батьків. Залучення для проведення тренінгу додаткових фахівців можливе, але інклюзивне середовище визначає провідну роль вихователя у формуванні корекційно-розвивального простору.

Таким чином, вихователь та батьки стають єдиною командою, а перехресний досвід дозволяє знайти найкращу методику для розвитку дитини. Для досягнення стабільного результату у процесі виховання та соціалізації дітей батьки повинні продовжувати корекційну роботу і поза ЗДО. Пропонуємо включати в індивідуальну програму види діяльності, які повинні реалізуватися родиною.

Отже, можемо виділити такі особливості роботи вихователя ЗДО в умовах інклюзії: по-перше, створення умови для забезпечити всебічного розвитку всіх дітей у інклюзивній групі, по-друге, налагодження співпраці та діалогу з усіма батьками дітей, у яких виявлено інклюзію. Врахування визначених особливостей дозволить напрацювати практичні рекомендації щодо роботи вихователя та забезпечити вирішення проблем інклюзивної освіти дітей з обмеженими можливостями в умовах ЗДО.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: закон України від 5. 09. 2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Про дошкільну освіту: закон України від 11. 07. 2011 № 49 URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
3. Про затвердження Порядку комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах: наказ Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України від 06. 02. 2015 № 104/52 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0224-15>
4. Кузава І. Б. Роль інклюзивного середовища у формуванні особистості дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2012. Вип. 11. С. 315-318. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_11_60.
5. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 4 листопада 2010 року № 1055: наказ Міністерства освіти і науки від 20.05.2016 р. № 544. URL: <https://buhgalter.com.ua/articles/kadrova-sprava/pro-vnesennya-zmin-do-nakazu-ministerstvaosviti-i-nauki-ukrayini-vid/>
6. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: монографія. Київ, ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.

УДК 375.2+375.3

*Наталія Бойчук,
здобувач вищої освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник – Леся Галаманжук,
завідувач кафедри, доктор педагогічних наук, професор
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ВПЛИВ ФІТБОЛ-ГІМНАСТИКИ НА ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

Стаття містить відомості про вплив фітбол-гімнастики на життя та здоров'я дітей дошкільного віку.

Ключові слова: Фітбол-гімнастика, нетрадиційні заняття з фізичної культури, нетрадиційне обладнання.

Протягом останнього десятиліття прослідковується значне погіршення здоров'я дітей дошкільного віку. У більшості дітей є аномалія постави, збільшується частота сколіозу.

Базовий компонент дошкільної освіти та програма від двох до семи років «Дитина», чітко визначають здоров'я, як один із найголовніших компонентів гармонійного розвитку кожної дитини.

У зв'язку з цим все більшої актуальності набирає один із видів фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми – фітбол-гімнастика.

Фітбол має певні властивості, що застосовуються для розв'язання оздоровчих та освітніх завдань: його форма, колір, а також його особлива пружність.

М'ячі можуть бути не лише різного розміру, а й кольору. Адже відомо, що кольори по-різному впливають на психічний стан і фізіологічні функції дітей. Теплий колір (червоний, помаранчевий) підвищує активність, підсилює збудження центральної нервової системи. Цей колір обирають активні діти.

Холодний колір (синій, фіолетовий) заспокоює. Його зазвичай обирають спокійні. Жовтий і зелений кольори сприяють прояву витривалості. За допомогою кольорів можна регулювати психоемоційний стан дитини. Так, коричневе і чорне забарвлення м'ячів справляє враження, що вони важчі за предмети, які забарвлені в білий чи жовтий кольори.

Легка вібрація впливає на нервову систему заспокійливо, а інтенсивна – збудливо. Більшість ігрових-занять на фітболах, спрямована на розвиток і корекцію всіх властивостей уваги: концентрацію, перемикування, стійкість та розподіл.

Беручи за основу рекомендації К. Крутій та О. Байєр, часто такі заняття організовуються у формі казок чи сюжетних інсценівок.

Діти виконують вправи під час казки, яку розповідає інструктор в ході заняття. Як правило, вони не мають великого м'язового напруження та у них переважає розвиток моторики та звуконаслідування, а також ігри з розгорнутим ігровим змістом.

З дітьми молодшого дошкільного віку, як правило, це сюжетні фізкультурні заняття.

З дітьми середнього і старшого дошкільного віку проводиться фітбол-гімнастика за методикою Катерини Серебрянської. Заняття на фітболах розвивають у дітей гнучкість, почуття рівноваги, координацію рухів, допомагають виправити порушення постави тощо. Діти із задоволенням виконують вправи у швидкому темпі під музичний супровід.

Вправи з великим м'ячем у поєднанні з казкотерапією завжди поліпшують настрій у дітей і сприяють загальному оздоровленню дитячого організму. Адже фітбол-гімнастика позитивно впливає на роботу всіх внутрішніх органів та дає змогу:

- зміцнити основні групи м'язів;
- формувати правильну поставу та попереджати її порушення;
- розвивати вестибулярний апарат;
- зміцнювати серцево-судинну систему та органи дихання;
- активізувати обмін речовин;
- підвищувати імунітет.

Таким чином застосування фітбол-гімнастики, в ході занять з фізичної культури суттєво впливає на формування, зміцнення, збереження здоров'я та всебічний розвиток дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дошкільну освіту» // Освіта України-2001. №33.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Київ : 2012.
3. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина». Київ, 2012.
4. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина». Київ, 2012.
- 5 Інтернет ресурс : http://okhtyrka-berizka.sumy.sch.in.ua/batjkivsjkij_vseobuch/vikonechko_instruktora_z_fizkuljuri/fitbol-gimnastika/ (Дата звернення 29.03.2022р.)

УДК 373.31

*Лілія Богдан,
здобувач вищої освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет
Олена Боровець,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет,
(Рівне, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розглядається метод проєктів як спосіб реалізації компетентнісного підходу до організації навчання учнів початкових класів. Автори акцентують увагу на специфіці застосування методу проєктів у початковій школі, пов'язаних з віковими особливостями здобувачів молодшого шкільного віку.

Ключові слова: метод проєктів, проєктна діяльність, компетентнісний підхід, ключові компетентності, здобувачі початкової освіти.

Процеси реформування та модернізації системи початкової освіти в Україні пов'язані з реалізацією компетентнісного підходу до організації навчання молодших школярів. Учень початкової школи повинен не лише засвоїти певну систему знань, умінь, навичок, а оволодіти здатністю застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях, вирішувати проблеми, приймати рішення, навчатися упродовж життя. Традиційні форми та методи навчання не дозволяють виконати такі завдання ефективно та якісно, тому в сучасних умовах вагомим значенням набуває впровадження інновацій у класно-урочну систему, пошук нових форм, методів та прийомів організації навчання. Метод проєктів нині розглядається як дієвий та перспективний спосіб реалізації мети початкової освіти, формування ключових компетентностей молодших школярів [5]. Проєктна діяльність створює умови для творчого розвитку здобувачів освіти, забезпечує формування наскрізних навичок ХХІ століття.

У педагогічній теорії та практиці питання використання проєктної технології не є новим. Однак, організація проєктної діяльності частіше застосовувалася в навчанні учнів середньої та старшої школи, студентів ЗВО. Нині ж реформування початкової освіти, реалізація Концепції НУШ створюють умови для застосування методу проєктів під час навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів.

Проблемі застосування методу проєктів в освітньому процесі присвятили праці І. Артисюк, М. Голубенко, В. Вербицький, І. Ветрова, О. Ворожейкіна, О. Конратюк, Т. Лобас, Л. Паламарчук, О. Онопрієнко, С. Ящук та інші. Аналіз науково-методичної літератури, власний досвід дають підстави стверджувати, що ефективність методу проєктів в освітньому процесі початкової школи складно переоцінити, він відповідає вимогам сучасної парадигми шкільного навчання, коли центром освітнього процесу є дитина, її індивідуальність та неповторність.

Застосування методу проєктів передбачає наявність проблеми, вирішення якої потребує інтегрованих знань, високої активності школярів у процесі дослідницької діяльності. Результати роботи над проєктом повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значущість.

Важливою ознакою проєктної діяльності є самостійність школяра. Працюючи над проєктом, діти повинні послуговуватися набутими знаннями з різних предметів, вміти їх інтегрувати, узагальнювати, абстрагуватися від другорядного, визначати головне. Також проєктне навчання розвиває вміння учнів спілкуватися, домовлятися, узгоджувати спільні рішення, розподіляти ролі і доручення, працювати в команді, презентувати результати діяльності. Під час роботи над проєктами діти розкривають свої здібності та потенційні можливості, вчаться проявляти ініціативу, самостійність, відповідальність. Застосування методу проєктів у роботі з молодшими школярами має на меті розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів, умінь орієнтуватися в інформаційному просторі, формування здатностей самостійно конструювати свої знання, вміння критично мислити.

Організуючи проєктну діяльність у початковій школі, педагог повинен враховувати вікові особливості здобувачів початкової освіти. Дитина молодшого шкільного віку володіє ще досить незначним життєвим досвідом, на що потрібно зважати, пропонуючи орієнтовну тематику та зміст проєктів. Проблема проєкту, яка пропонується молодшому школяреві, має бути знайомою і цікавою для нього. Рекомендується теми проєктів у початковій школі обирати близькі до змісту навчальних предметів. Учень має чітко уявляти не тільки завдання, що стоїть перед ним, а й шляхи його виконання [1, с. 69]. У початкових класах учні ще не достатньо володіють навичками самостійно працювати з науковою літературою, з інтернет-джерелами. Також часто виконання певних дослідів, експериментів молодшими школярами передбачає супровід дорослого.

Робота над груповими проєктами дозволяє здобувачам початкової освіти відчувати себе суб'єктами діяльності, ставить кожну дитину в позицію активного

учасника, дозволяє відчувати власну значущість. Це дозволяє створити в процесі навчання ситуацію успіху, психологічно сприятливий мікроклімат у класі, сприяє формуванню у дитини позитивної самооцінки. Отриманий емоційний заряд служить стимулом для подальших дій, відкриває горизонти творчості, формує активну життєву позицію. Можна з упевненістю сказати, що метод проєктів поєднує навчальну діяльність, у межах якої формуються базові знання, вміння та навички, з діяльністю творчою, дослідницькою, пов'язану з розвитком індивідуальних задатків учнів, їх пізнавальною активністю, здатністю вирішувати нестандартні завдання [3].

Учитель повинен пам'ятати не лише про вікові особливості молодшого школяра, але і про те, що кожна дитина володіє різним рівнем готовності до того чи іншого виду діяльності. Врахування індивідуальних можливостей та якостей особистості учнів допоможе уникати труднощів під час організації проєктної діяльності. Роль учителя під час застосування методу проєктів у початкових класах змінюється залежно від рівня готовності школярів до виконання проєкту та на різних етапах роботи над проєктом. Важливою залишається вимога організувати діяльність учнів, спонукати їх до активності та самостійності, підтримувати, консультувати, але не виконувати за них завдання.

Під час роботи над проєктами учні початкової школи можуть помилятися, обирати не зовсім раціональні способи вирішення завдань, однак вчитель має бути тактовним, підтримувати старання дітей, вчити їх координувати свої дії, узгоджено та злагоджено працювати в команді [4]. Учителеві, який використовує метод проєктів, важливо володіти мистецтвом комунікації, не нав'язувати власної думки, дати можливість дітям самим відчувати бажання дослідити й вивчити певне питання; вміти встановлювати та підтримувати в групі проєкту стійкий позитивний емоційний настрій; контролювати правильні відносини учнів під час групової взаємодії; сприяти рівноцінній участі членів групи у вирішенні поставлених завдань; психологічно й емоційно налаштувати робочу групу на позитивне розв'язання проблеми.

В епоху інформатизації всіх сфер життя людини важливу роль в організації проєктної діяльності молодших школярів відіграють засоби навчання, зокрема інформаційно-комунікаційні технології. Під час роботи над проєктами дітям варто запропонувати працювати не лише з традиційними джерелами інформації, але і з віртуальними бібліотеками, електронними базами даних тощо. Активне використання інформаційно-комунікаційних технологій наразі реалізує низку дидактичних можливостей: індивідуалізацію освітнього процесу, досягнення високого ступеня наочності, пошук необхідних ресурсів для занять через мережу Інтернет, здійснення проєктної діяльності, організацію зворотного зв'язку в процесі навчання тощо [2, с.75].

Проєктна діяльність дає змогу школярам комплексно вивчати об'єкти, процеси та явища навколишньої дійсності, апробувати різні види навчальної діяльності; розвивати пізнавальні навички та самостійність здобувачів початкової освіти; усвідомлювати практичну значущість знань і вміння їх

застосовувати у повсякденному житті; формувати критичне та творче мислення, розвивати здатність орієнтуватися в широкому інформаційному полі.

Отже, застосування методу проєктів відкриває можливості для реалізації компетентнісного підходу до організації процесу навчання в початковій школі, спрямоване на організацію активної пізнавальної діяльності учнів. Метод проєктів дозволяє наблизити освітній процес до потреб дітей, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань – захоплюючим та доступним, сприяє успішному формуванню ключових і предметних компетентностей здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Боровець О., Приймак С. Проєктна діяльність у початковій школі: сутність та особливості організації. Професійний розвиток педагога. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасний вчитель початкових класів: європейський вимір». Рівне, 2017. С. 68-70.

2. Косогова О. Метод проєктів у практиці сучасної школи. Харків: Ранок, 2011. 145 с.

3. Тягло О., Цимбал П. Проєктні технології: особливості впровадження у початковій школі. // Початкове навчання та виховання. Харків: Основа, 2008. № 19-21 (167-169). С. 7-11.

4. Хоружа Л. Проєктна культура вчителя: етичний компонент. // Шлях освіти. 2006. № 4. С. 11-15.

5. Яценко Н. Проєктна діяльність учнів як засіб компетентісно-спрямованого навчання. Запоріжжя: ТОВ «Світанок», 2014. 34 с.

УДК 372.3/4+373.29

*Ганна Булак,
вихователь, Хмельницький заклад
дошкільної освіти №50 «Лелеченька»
Валентина Люх,
вихователь, Хмельницький заклад
дошкільної освіти №50 «Лелеченька»
(Хмельницький, Україна)*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті розкриваються сучасні підходи реалізації принципу наступності закладу дошкільної освіти та Нової української школи в практиці роботи закладу дошкільної освіти №50 «Лелеченька» міста Хмельницького.

Ключові слова: наступність, Нова українська школа, заклад дошкільної освіти, сучасні підходи.

Час змін – це період, коли педагогу потрібно швидко зорієнтуватися і чітко зрозуміти, що відбувається і як діяти далі. В період впровадження Нової української школи актуальним питанням залишається реалізація принципу наступності між дошкільною і початковою ланками освіти. Для педагогів постає питання: як зробити безболісним перехід дитини від однієї вікової сходинки до наступної, знайти сучасні та ефективні підходи у підготовці старших дошкільників до навчання, сформулювати ключові для дошкільної освіти компетентності дитини, які мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя [1].

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти усіх рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних, фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. Серед ключових компонентів формули НУШ:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві;
- наскрізний процес виховання, спрямований на формування соціально-моральних цінностей;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і формуванню життєвих компетентностей;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами [3].

Успішна взаємодія закладу дошкільної освіти і Нової української школи залежить від багатьох чинників. Враховуючи психолого-педагогічні аспекти принципу наступності, педагоги закладу тісно співпрацюють з учителями початкової школи. Тільки зацікавленість обох сторін і батьківської громадськості може вирішити проблему наступності дошкільної і початкової освіти. Зважаючи на те, що Стандарт дошкільної освіти є актуальним у будь-який час, утверджує політику держави, наш заклад відповідає його вимогам і під час дії воєнного стану, де, передусім, створено безпечне освітнє середовище і психолого-педагогічний супровід освітнього процесу. Важливе завдання педагогів – допомогти дітям адаптуватися до нових обставин їхнього життя з переходом в школу [4].

Хочемо поділитися досвідом роботи нашого закладу дошкільної освіти №50 «Лелеченька» щодо впровадження сучасних підходів в реалізації принципу

наступності між дошкільною і початковою ланками освіти. Організація освітнього процесу відбувається відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (2020), Базового компонента дошкільної освіти (2021), «Методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти», річного плану роботи закладу. Очолює заклад директор Вікторія Матвійчук.

Сучасний освітній процес характеризується інтегративністю, проблемно-ігровою спрямованістю, передбачає пізнавальне спілкування вихователя і дітей, самостійність дітей, особистісно-орієнтований підхід педагога [2, с. 356]. Незважаючи на те, що ми працюємо в умовах воєнного стану, в нашому закладі вихователі та спеціалісти проводять належну підготовку старших дошкільників до навчання в школі в різних видах діяльності. Свою роботу проводять у трьох напрямках: зі старшими дошкільниками, з батьками та у тісній співпраці з педагогами початкової школи. Організуючи освітню діяльність з дітьми дошкільного віку, педагоги використовують сучасні підходи, створюють освітні ситуації та віртуальні подорожі в школу, проводять гурткову роботу. Цікавою для дітей є сюжетно-рольова гра «Школа», де групове приміщення переобладнано як клас у школі: столики «перетворюються» на парти, дошкільники «стають» учнями, а вихователька – вчителькою або директоркою. Перебуваючи в укритті, можна пограти в гру «Склади шкільний рюкзак», скласти розповідь «Скоро в школу». Для ефективного засвоєння знань використовуємо нові освітні напрями та інноваційні технології. Вихователь Булак Г. М. впроваджує елементи

STREAM-освіти, в основу якої покладено принцип міжпредметної інтеграції. У дітей формуються здатність застосовувати набуті знання та вміння у різних життєвих ситуаціях. Ефективним в роботі з дошкільниками є використання Педагогічної Пісочниці. Моделюючи ситуацію в пісочниці, дитина отримує досвід самостійного вирішення ситуації, що склалася. Перенесення традиційних педагогічних занять у

пісочницю дає більший виховний і педагогічний ефект, ніж сталі форми навчання, інтенсивніше відбувається розвиток творчого потенціалу дошкільників, можливість реалізувати власні потреби у грі та творчості, діти набувають досвід

символічного вирішення багатьох життєвих ситуацій.

Вихователь Люх В. В. використовує в роботі комплекси рухів (кінезіологічні вправи, а саме, нейрогімнастику), які дозволяють активізувати роботу обох півкуль головного мозку. Це своєрідна «гімнастика мозку», з допомогою якої процес навчання і виконання будь-якого виду діяльності стає ефективнішим.

З метою обміну досвідом вихователів закладів дошкільної освіти і педагогів початкової школи щодо використання ігрових методів і прийомів, форм організації діяльності дітей доцільно проводити спільні педради, круглі столи, семінари-практикуми, онлайн-зустрічі. Такі заходи позитивно впливають на вирішення проблемних питань щодо наступності між дошкільною і початковою ланками освіти.

Значну роль у підготовці дітей до школи відіграють батьки. Ми, педагоги, розуміємо, що тільки спільними зусиллями можна досягти успіхів в перехідному періоді дітей дошкільного віку у шкільне середовище.

З батьками майбутніх першокласників проводимо інформаційно-просвітницьку роботу, влаштовуємо онлайн-консультації, майстер-класи, зустрічі дітей з вчителями початкової школи. Для забезпечення зворотнього зв'язку створено «Скриньку пропозицій (незручних запитань)», «Батьківські віконечка», організовано роботу бібліотеки просвітницького спрямування «Буккросинг» (обмін книжками), «Педагогічні анонси (подій, літературних новинок)», влаштовуємо виставки спільних робіт батьків і дітей на тему «Школа». Ефективною формою є інформаційно-комунікаційна робота з батьками (viber-групи, YouTube-канали), де вихователі діляться досвідом роботи, розміщують завдання, які батьки разом з дітьми можуть виконувати за бажанням.

Таким чином, використовуючи в своїй роботі сучасні форми роботи з дошкільниками, застосовуючи методи і прийоми, педагоги закладу дошкільної освіти і початкової школи сприяють реалізації принципу наступності в умовах сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін. Київ, 2021.

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк, авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Г. Богініч, В.М. Вертугіна та ін.; наук. ред. Г.В. Беленька. Київ: Київ, ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 440с.

3. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 р. №1/9-249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти» [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>

4. Лист Міністерства освіти і науки від 02.04.2022 р. №1/3845-22 «Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності на період дії правового режиму воєнного стану» URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voennogo-stanu-v-ukrayini>

УДК 159.922.7-053.4:[37:069

*Галина Ватаманюк,
кандидат педагогічних наук,
Кам'янець-Подільський
національний університет
імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО ПРЕДМЕТНЕ ДОВКІЛЛЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті розкрито сутність поняття «предметне довкілля», «музейна педагогіка»; окреслено освітні напрями орієнтації дошкільника у предметному світі та види музейного середовища в закладах дошкільної освіти (ЗДО), наведено приклади тематики музейних колекцій та приклади практичної діяльності, змотивованої відвідуванням музею; описано особливості використання віртуальних екскурсій, як одного з аспектів музейної педагогіки в роботі з дошкільниками.

Ключові слова: предметне довкілля, заклад дошкільної освіти, старші дошкільники, музейна педагогіка, віртуальні екскурсії.

Дошкільний вік – унікальний період в житті людини, якому властиві інтенсивний розвиток психічних і фізичних процесів, становлення характеру і волі; встановлення зв'язків з головними сферами життя – світом людей, речей і природи; ознайомлення з культурою і загальнолюдськими цінностями. Завдяки цим процесам дошкільник активно пізнає навколишню дійсність. У старшому дошкільному віці формується потреба зрозуміти і «привласнити знання», розвивається пізнавальне ставлення до навколишнього світу; дитину цікавлять причинно-наслідкові зв'язки в природі, предметному довкіллі (Що це? Із чого воно?, Як працює?, Навіщо? Яке воно?), у людських стосунках (Хто?, Кого? Як?, Чому?, Скільки?). Головним механізмом розвитку пізнавальної діяльності дошкільників виступає сприйняття. Цей процес стає осмисленим, інтелектуальним, перетворюється в пізнавальну діяльність з конкретними цілями і способами отримання результату. Одним із таких способів є музейна педагогіка – освітня технологія з великим розвивально-виховним потенціалом, як за умов традиційного (очного) навчання, так і в умовах обмеженого функціонування освітнього процесу (карантину, воєнного стану). Створення музеїв, міні-музеїв, музейних експозицій в закладах освіти – напрям музейної педагогіки, що забезпечує безпосередній контакт глядача з експонатами, маніпулювання окремими з них, чи споглядання макетів, моделей, копій оригіналів. Інший напрям музейної педагогіки – віртуальний вимір отримання знань про експонати музеїв, недоступних з певних причин для відвідування. Причинами можуть бути відсутність музею у селі, місті, регіоні, країні; обмежене функціонування музеїв та дистанційний формат навчання в закладах освіти на період карантину/ війни/ інших несприятливих умов, що стало викликом для сучасних українських педагогів і дітей.

Обґрунтування процесу входження музейної педагогіки в дошкільну освіту знаходимо в роботах О. Класової, М. Коваль, Б. Столярової, Т. Шевченко, М. Юхневича та інших. Про віртуальний вимір музейної педагогіки як сучасну цифровізовану форму навчання йдеться в наукових доробках О. Лебедівої, Т. Трошиної, Я. Гаврилової, О. Ліптуги, К. Вельтман та ін. Проблемі ознайомлення дітей із предметним довкіллям присвячені праці А. Богуш, Н. Гавриш, М. Машовець та ін. Питання – ознайомлення дітей із предметним довкіллям засобами музейної педагогіки перебуває в стані розробки науковцями і практиками. Розглянемо окремі його аспекти.

Предметне довкілля – це предметне середовище, в якому дитина живе, це предмети побуту (посуд, меблі, одяг), які її оточують, мистецтво, транспорт тощо. А. Богуш, Н. Гавриш предметне середовище розглядають як: а) організовану певним чином єдність виробів, що виробляються суспільством промисловими та іншими способами і забезпечують діяльність людини в побуті й на виробництві; разом з архітектурними спорудами і будинками створюють штучне середовище життєдіяльності людини; б) систему предметних середовищ,

обладнану іграшками, іграми, посібниками, обладнанням і матеріалами для організації самостійної творчої діяльності дітей [2, с. 6].

Створені в ЗДО розвивальні осередки з відповідним предметним наповненням – це лише початок предметного світу. Повноцінний розвиток дитини і підготовка її до життя не може обмежуватися лише тим, що оточує дитину в садку чи вдома. Та й серед цих предметів – можна зустріти ті, сприймання яких викликатиме безліч нових запитань. Щоб їх задовольнити, відповідь дорослого має бути зрозумілою, цікавою, охоплювати різні грані обстежуваного предмету (назва, ознаки і властивості, призначення і дії з ним, матеріал, з якого виготовлено, значення предмету для життя і побуту людини). Такий багатогранний інтегрований підхід до формування уявлень про предметне довкілля сприятиме не тільки тимчасовому задоволенню потреб дитячої цікавості і пізнання, а й збагаченню лексичного багажу, як індикатора й фасилітатора набуття життєвого досвіду. Розглядання й обговорення ознак, якостей і властивостей предметів, їх зіставлення, порівняння стає предметом спілкування в комунікативній ситуації, активізує мислення, стимулює практичну діяльність у довкіллі.

Орієнтація дошкільника у предметному світі здійснюється у двох освітніх напрямках: перший – ознайомлення з предметним довкіллям (житловим середовищем та предметним довкіллям за межами житла) і другий – предметно-практична діяльність людей. За першим напрямом – діти засвоюють знання назв, властивостей різних предметів, їхнім призначенням, вчать користуватися за призначенням, діяти безпечно й результативно [5, с. 93]. Активно пізнаючи предметний світ, дошкільник знаходить у ньому знайоме, прагне пізнати нове, виділяє тотожне, схоже, відмінне, визначає безпечно й небезпечно, диференціює на «моє», «наше», «чуже», відповідно до чого так і ставиться до предмета. Ознайомлення з предметним світом сприяє логіко-математичному розвитку: дитина класифікує предмети за певною ознакою, здійснює серіацію за величиною, масою, об'ємом тощо, видозмінює різні геометричні фігури, виділяє їх основні ознаки, порівнює між собою, групує. Важливо, щоб вона не лише знала та вміла використовувати предмети житла та предмети поза ним за призначенням, а й цінувала їх, берегла, поважала працю, вкладену людьми у їх виготовлення. Життєздатність дитини є високою, якщо вона орієнтується в призначенні і різних споруд та предметів, ціннісно ставиться до навколишнього, безпечно, культурно, морально поводить у різних місцях, вдосконалює, конструктивно впливає на предметне довкілля. Отже, про компетентність дитини у предметному світі свідчать уміння диференціювати предмети за їх функціональними ознаками, здатність орієнтуватися у світі предметів, класифікувати їх, розрізняти за розташуванням і відстанню у просторі, за оволодінням навичками практичної діяльності з ними, їх культурного споживання та елементарного виробництва продуктів. Базовий компонент дошкільної освіти основною метою визначає вміння дитини жити у злагоді з

довкіллям, іншими людьми і з самою собою. Це передбачає наявність в дитини умінь безпечно та результативно користуватися будь-якими предметами, користування якими їй не заборонено відповідно до вікових особливостей [3].

Практична діяльність у предметному довіллі допомагає сформувати в дошкільника внутрішню позицію ставлення до навколишнього, з'являється усвідомлення призначення і властивостей різних предметів, запам'ятовуються власні дії та їх наслідки, розвивається потреба в реалізації своїх творчих здібностей, виникає інтерес до здобутків інших. Важливо, щоб дитина усвідомила, що кожна людина є не тільки споживачем різних предметів, а й їх творцем. Вона має оволодіти елементарною культурою споживання продуктів праці інших людей, однак найбільшу радість відчуває тоді, коли створюватиме якийсь продукт сама. Діти повинні усвідомлювати, що для успішної діяльності треба мати конкретну мету, керуватися нею у своїй діяльності, підбирати адекватні прийоми роботи, обирати потрібні засоби, знаряддя, матеріали, дотримуватися правил безпечного користування ними. Таким чином, предметно-практична компетентність дошкільника виявляється у здатності реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, за допомогою дорослого чи самостійно в процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань та завдань із моделювання; здатності до дій з ознайомлення з властивостями предметів, їх походженням, можливостями використання та застосування; здатності до діяльності, спрямованої на формування дій наочно-просторового моделювання з дрібних деталей або модулів [4 с. 170].

Дошкільник має орієнтуватися і в критеріях досягнення високого результату роботи, в усвідомленні того, що показником продуктивності праці є не лише якість та кількість зробленого, а й докладені до роботи зусилля. Бажано, щоб ще до навчання в школі він усвідомив істину – якість продукту визначається ступенем його придатності до використання. Показником особистісного розвитку дитини у предметно-практичній діяльності є й оцінка результату власного продукту праці та результату праці інших. Дитина навчається співвідносити задум з отриманим кінцевим результатом, висловлювати узагальнене судження про себе як про виконавця, розуміти зв'язок між результатом (кількістю та якістю зробленого продукту) та своєю вмлістю і старанністю. Компетентним у предметному світі загалом можна вважати дошкільника, який володіє знаннями, практичними вміннями і навичками у взаємодії з предметним світом, орієнтується у правилах доцільної і безпечної поведінки з різними предметами, цінує зроблене своїми руками та іншими людьми, працює з інтересом, може назвати словом предмети і свої дії з ними, насолоджується гарним виробом, засмучується, коли виходить негарно, виявляє креативність, вигадку (освітній напрям «Дитина сенсорно-пізнавальному просторі») [3, с. 10].

Осягнення багатогранності предметного світу відбувається під час спеціальних занять, оглядових екскурсій, відвідування виставок, ярмарок, музеїв. Музей – установа, яка займається збиранням, вивченням, зберіганням матеріалів і їх класифікацією, демонстрацією предметів та документів, що мають історичну, наукову/художню цінність. Музейна педагогіка – напрям просвітницької діяльності, що розглядає музей як освітню систему і використовується з метою виховання й розвитку зростаючих поколінь. Вихователі можуть створити елементи музейного середовища в груповій кімнаті (міні-музеї, стендові музеї), або ж «справжній» музей, головна ознака якого – наявність у складі його експонатів і речей, що мають історичну чи культурну цінність: оригінали (а не копії) документів, справжні речі (а не їх фотографії), що належали конкретній людині або мають історичну цінність через давність свого походження, оригінальні художні твори (а не їх ксерокопії) [1, с. 396]. Все інше належить до колекцій, хоча умовно їх можна назвати «міні-музей» або «тематична музейна експозиція». Специфіка музею в ЗДО полягає в тому, що він входить до структури закладу, відповідає його потребам, матеріали музею систематично використовуються в освітньому процесі [1, с. 397]. Міні-музей у групі – затишне місце, що займає невеликий простір, є постійно відкритими для відвідувачів – вихованців, батьків, гостей. Тут можна грати, слухати казки, малювати, досліджувати, і не лише споглядати, а й всього торкатися, обстежувати, запитувати.

Музейні колекції предметно-ознайомлювального спрямування в ЗДО можуть мати різну тематику, як от: «Музей годинників», «Музей гудзиків», «Музей бісеру», «Музей вишиванки», «Музей свічки», «Музей книжки», «Музей сімейних реліквій», «Дива із глини», «Музей мила» тощо. Експонати та музейні колекції слугуватимуть для показу дітям, як використовувати знайоме по-новому, збагачувати дітей емоційними враженнями від зовсім нових невідомих предметів та вже знайомих. Важливо, щоб у міні-музеї діти щоразу дивилися на експонати з несподіваної точки зору, що викличе інтерес до об'єктів і бажання творчо використовувати предмети в іграх, оформленні побуту, продуктивній діяльності.

Основними вимогами до вибору методів і форм організації дошкільників у музейному середовищі є – довірливо-емоційне забарвлення спілкування дорослого й дитини; забезпечення індивідуального стилю діяльності музею в кожному ЗДО; дотримання музейної етики (не говорити голосно, не торкатися експонатів, не рухатися швидко), обов'язкове включення дитини (за потреби і дорослого) у практичну діяльність, змотивовану відвідуванням музею. Наприклад, після відвідування музею/музейної експозиції глиняного посуду, мета якого – ознайомлення з гончарством, як видом народного мистецтва, виховання вміння бачити красу у речах, виготовлених гончарами, – діти ліплять з глини іграшковий посуд, закріплюють знання про властивості глини і призначення кожного із видів посуду. Відвідавши міні-музей космосу

«Зіронька», чи планетарій з метою формування вмінь володіти елементарною інформацією про можливості вивчення Всесвіту, – діти самостійно або ж під керівництвом дорослих спостерігають за сонцем, зірками, ознайомлюючись водночас із таким предметом, як далекоглядна труба. Функціонування в садку міні-музею «Калинка» допоможе дітям збагнути різноманіття дерев'яних виробів і їх красу завдяки властивості деревини та вмілості майстра. Після цього діти розпізнають у побуті дерев'яні речі, називають їх, вказують на ознаки, хлопчики з татусями/ дідусями намагаючись створити власний виріб, засвоюють назви потрібних для цього інструментів, додаткових засобів (стіл, столярний верстат; дошка, лак, фарба, шліфувальний папір тощо). Такі музеї є частиною розвивального середовища групової кімнати, або закладу, що створює умови для стимулювання пізнавальної активності і творчості дошкільнят.

Важливу роль у музейній педагогіці дошкільця займають екскурсії, які в ЗДО можуть проводитися як дорослими, так і дітьми. Наприклад: вихователь-методист проводить екскурсії для педагогічного колективу, а вихователь – для дітей, батьків, колег, гостей закладу. Діти також можуть проводити самостійні екскурсії для батьків і гостей закладу, якщо їх підготувати до цього. Поряд із заходами, що проводяться безпосередньо в музеї (заняття-екскурсії, виставки та фестивалі, конкурси, свята, бесіди, самостійна робота старших дошкільнят з музейними матеріалами фонду, гуртки дитячої творчості), проводиться робота у формі занять, бесід, тематичних розваг у груповій кімнаті з використанням окремих предметів-оригіналів, спеціально підготовлених виставок і монтажів.

Особлива сторона роботи музею в ЗДО – налагодження і розвиток співпраці з різними (краєзнавчими, художніми, літературними та ін.) музеями. Йдеться про наукову й методичну допомогу педагогам дитячого садка, проведення для них консультацій, курсів і практикумів з різних питань музейної справи та краєзнавства, роботи з музейним активом дошкільнят (маленькими екскурсорами), організації екскурсій для дітей і батьків, керівництва гуртками і студіями при музеях, надання допомоги в обліку і зберіганні музейних експонатів. Екскурсії до музею, на відміну від екскурсій у природу, не прив'язані до сезонних чи погодних особливостей і можуть бути проведеними в будь-який зручний час. У музеї діти в стислий термін отримують всебічні знання про об'єкти вивчення, ознайомлюються з їх натуральним виглядом, історією розвитку, зоною поширення, умовами існування, дізнаються про їх властивості і призначення.

Не кожному ЗДО доступно створення музеїв, або відвідування класичних їх видів, особливо якщо вони знаходяться у сільській місцевості чи в невеличких містах. Умови дистанційного навчання обмежують таку можливість і для дітей із великих міст. Одним із шляхів вирішення проблеми є віртуальні екскурсії музеями. Віртуальна екскурсія відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням реально існуючих об'єктів з метою створення умов для самостійного спостереження, збору необхідних фактів. Перевагами її є

доступність, можливість повторного перегляду, наочність. З технічного погляду, віртуальна екскурсія – це комбінація панорамних фотографій (сферичних або циліндричних), коли перехід від однієї панорами до іншої здійснюється через активну зону (їх називають точками прив'язки або точками переходу), що розміщуються безпосередньо на зображеннях, а також з урахуванням плану туру. Все це може доповнюватися озвучуванням переднього плану і фоновією музикою, звичайними фотографіями, відео-роліками, flash-роліками, планами турів [6, с. 21]. В умовах карантину багато музеїв України створюють віртуальні екскурсії для онлайн відвідувачів. Якщо вони є недоступними для дітей дошкільного віку, то вихователь має створити доступний цифровий ресурс на заплановану тему. При цьому потрібно визначити ідею та мету, завдання; зміст екскурсії; маршрут та її оформлення (музичний супровід, живий коментар дорослого чи його аудіозапис, спосіб зміни кадрів /слайдів, швидкість презентації тощо).

Технології віртуальних турів дозволяють збагатити пізнавальний досвід вихованців, розширити досвід з пізнання предметів, речей та взаємозв'язків між ними. Цікавими для дошкільників будуть віртуальні екскурсії музеями старожитностей, вишиванок, гончарних виробів, писанок, музеїв під відкритим небом, архітектурних і природних заповідників, виставкових залів (транспортних засобів, унікальних книг, старовинного і сучасного посуду та меблів, музичних інструментів тощо) картинних галерей.

Отже, формування уявлень старших дошкільників про предметне довкілля – одне з важливих завдань розвитку пізнавальної діяльності загалом і пізнавального інтересу та активності – зокрема. Вирішення цього завдання на рівні ЗДО має складний шлях та високу мету – сприяння формуванню життєво-компетентної особистості. Музейна педагогіка є одним із шляхів реалізації цієї мети. Музейне середовище, у будь-якому масштабі та вимірі допомагає сформувати в дітей основи загальної культури шляхом розширення світогляду та апелювання до емоційної сфери, що пробуджується в результаті сприйняття експонатів під впливом образної розповіді дорослого. Його освітньо-виховний аспект сприяє виробленню у вихованців власної системи цінностей, водночас закладаючи основу для розуміння інших культур та систем цінностей; діти вчаться самостійно розглядати явища; шукати подібності в природі, житті і мисленні для досліджуваних явищ; формуються навички використання набутих знань та умінь у процесі пізнання.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. В. Місце музейної педагогіки в освітньому процесі сучасного дошкільного навчального закладу. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2015. Вип. 18. С. 396-400. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_72 (дата звернення: 29.03.2023р.).

2. Богуш А. Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Київ. слово. 2008. 408 с.

3. Державний стандарт дошкільної освіти (2021р.). Авт. кол.: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеєва О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С.. Наук. кер. Піроженко Т. О. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 30.03.2023р.).

4. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Ранок, 2021. 240 с.

5. Максимова О. О. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 175 с.

6. Розгон О. В. Віртуальна версія музею як засіб упровадження цифрових технологій. URL : <https://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Rozghon13.pdf>. (дата звернення: 31.03.2023р.).

УДК 373.2:37.091.21-058.64(075)

*Катерина Вергелес,
практичний психолог,
Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 18 «Зірочка»
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті описано особливості психолого-педагогічного супроводу дошкільників в умовах воєнного стану. Розкрито арттерапевтичні методи, що найбільш ефективно можуть психологічно підтримати дітей, які постраждали від воєнних дій.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, дитина дошкільного віку, воєнний стан, арттерапія, казкотерапія, хібукі-терапія, музикотерапія.

Сучасні українці в умовах воєнного стану потребують значної психологічної підтримки. Особливо варто звернути увагу на дітей, які переживають війну досить важко, через свій вік вони є досить емоційно вразливими, оскільки ще не мають досвіду подолання травматичних ситуацій.

Сьогоднішня статистика досить невтішна. **Станом на 23 березня 2023 року** за офіційною інформацією ювенальних прокурорів 465 дитини загинули та 940 отримали поранення різного ступеню тяжкості. 395 дітей зникли безвісти, 16226 дітей депортовані в Росію. Ці дані не остаточні. Триває робота з пошуку дітей в місцях ведення бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених

територіях. Через бомбардування та обстріли збройними силами Росії пошкоджено 3126 закладів освіти. 438 з них зруйновано повністю [2]. Ці дані взяті із платформи «Діти війни» – платформа, на яку можна повідомити та знайти всю інформацію про дітей, які постраждали внаслідок війни Росії проти України.

Проблему психологічної допомоги дітям, які опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій, вивчали: В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, Н. М. Дідик, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, В. Назаревич, В. Г. Панок, І. І. Ткачук та ін. [1; 3]. Науковці говорять про важливість психолого-педагогічного супроводу для дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій. Психолого-педагогічний супровід дитини – це система професійної діяльності, спрямованої на створення максимально сприятливих умов для успішного навчання, виховання і розвитку кожної дитини, розкриття і реалізації її особистісного потенціалу [6].

Воєнний стан створює для дітей значні травматичні переживання. Психологи виділяють такі особливості переживання травматичної події дітьми:

1. Діти не мають досвіду переживання травматичних подій, тому не знають як себе правильно поводити у подібних ситуаціях.

2. Діти надзвичайно чутливі до подій, які змінюють константність, надійність, безпечність оточуючого середовища та спричиняють різку динаміку їх психоемоційних зв'язків з дорослими.

3. З одного боку, діти відчувають реальні тривогу, страх та розпач, які індукуються близьким оточенням, з іншого – механізми подолання цих сильних переживань далеко не завжди ефективно спрацьовують, оскільки дорослі самі ще не мають змоги повноцінно відновити власну цілісність.

4. Через відсутність навичок обговорення своїх переживань, вікові особливості, сильне емоційне потрясіння діти не висловлюються відкрито про свої неприємні стани.

5. Разом з тим, компенсаторні механізми психіки дитини достатньо гнучкі, і у значній кількості випадків наслідки стресових обставин долаються дитиною природнім чином.

6. Діти схильні «лікувати» себе за допомогою гри з однолітками, фантазування, малювання, емоційного відреагування ситуації тощо.

Турбуючись про дітей, які страждають від наслідків війни в Україні, Міністерство освіти і науки у співпраці з дитячим психологом підготувало серію інформаційних матеріалів «Психологічна турбота від Світлани Ройз – YouTube». На допомогу батькам та вчителям створено відеоінструкції та інфографіки, які містять рекомендації та практичні поради для батьків.

При психолого-педагогічному супроводі дошкільників під час воєнного стану варто давати такі рекомендації:

1. Емоційна стабілізація для батьків. Чим молодші діти, тим більше їх психоемоційний стан залежить від емоційного стану батьків. Тому спочатку

батьки повинні знайти рівновагу у собі. У конспекті онлайн-лекції психолога Світлани Ройз подано 46 робочих інструментів подолання стресу для дорослих та дітей [4]. Лише після того, як батьки стабілізують свій емоційний стан, вони починають говорити з дитиною: спокійно і неголосно. Батьки повинні намагатись залишатись якомога більш позитивними. Діти сприймають ситуацію через їх реакції та поведінку.

2. Стабілізуйте емоційний стан дитини. Проговорюючи стани та емоції, звуками та через тіло, можна допомогти дитині впоратися з рівнем емоційної напруги. Якщо вона злиться, то може витягнути руки, стиснути кулачки, міцно заплющити очі, а потім розкрити долоні, струсити руки і відкрити очі (зробити декілька разів). Також і озвучування допомагає дитині впоратися з емоційним виснаженням. Запропонуйте дитині погиркати, як ведмідь, проспівати звук «Аааа» чи «Оооо», спільно співати пісень. Повторюйте слово «пау» кілька разів, ніби кидаючи це слово в стелю, як у мішень.

3. Підтримайте емоції дитини, приймайте те, що вона відчуває, які б емоції це не були. Поясніть дитині природу її емоцій. Скажіть, що те, що вона відчуває – нормально, і ви її підтримуєте. Для зменшення напруги варто грати з **дошкільником у псевдоагресивні ігри**. Наприклад, битися подушками, бігати і кричати, грати в боулінг чи збивати кульки. **Можна застосувати прийом «піндуляція»** - розмахуваннями руками, як маятником.

4. Подаруйте дитині відчуття безпеки. Перше, що потрібно для дитини, – повернути їй відчуття безпеки. Обійміть її і скажіть: «Я з тобою». Якщо її рухи пришвидшені, треба говорити повільно, тихо й бути на рівні очей дитини. Важливо спочатку запитати дозволу у дитини, щоб обійняти, не торкатися відкритих частин тіла, бо це може спричинити ще більшу невротизацію. Можна взяти дошкільника за руку, якщо інший контакт неможливий. Дошкільникам потрібно **створити безпечний простір**. Наприклад, будувати будиночки чи «халабуду», сидіти на підлозі, малювати будиночки, грати у хованки – це дає відчуття кордонів. Можна разом з дитиною уявити «безпечне місце» та описати, яким воно було б. Нехай дитина розкаже, яким вона його уявляє, що і хто там є, як себе почуває в цьому місці, чим займається. Нагадайте дитині про позитивний минулий досвід, родину та друзів. Обговоріть плани щодо майбутніх зустрічей з близькими людьми у безпечних умовах.

5. Скажіть слова підтримки: «Ми в порядку. Ми будемо робити все, що в наших силах», «Я доросла, я знаю, що робити», «Я з тобою». За необхідності повторюйте. Попросіть дитину обійняти себе, легенько простукати все тіло долонями, обов'язково потягнутися. Співайте разом дитячі пісеньки, малюйте, грайтеся – все це дає дітям відчуття безпеки.

6. Створіть у дитини відчуття контролю над ситуацією. Дайте дитині у ліву руку певний предмет, який вона зможе проконтролювати. Коли людина бере щось у ліву руку, то бере під контроль те, що відбувається у правій півкулі мозку, а тривожні думки – це робота правої півкулі. Якщо дитина переживає, дайте їй

потримати предмет у ліву руку, що допоможе заспокоїтися. Відчуття контролю дитині може дати дотримання **режиму дня**. Потрібно робили усе так, як раніше, якщо є така можливість. Щоденний розпорядок забезпечує стабільність і впевненість у тому, що щось є постійним і контрольованим у цей складний час.

7. Слідкуйте за диханням дитини. Виконуйте дихальні вправи. Робіть вдих на 2 такти, а видих — на 4 чи 6. Тобто затримуйте дихання. Дітям можна давати скоромовки, щоби вони говорили їх на видиху. Можна з дошкільниками застосувати такі **дихальні вправи**: «Запах квітів» (запропонуйте дитині уявити собі, що вона нюхає квітку, глибоко видихає через ніс і видихає через рот), «Маленький зайчик» (запропонуйте дитині уявити, що вона – маленький зайчик, який дихає так: три швидких вдихи через ніс і довгий видих через рот).

8. Психологи у воєнний час радять дошкільнику давати з собою у заклад дошкільної освіти іграшку-супергероя, або улюблену маленьку іграшку чи талісман, який він зможе покласти в кишеню. У ситуації страху дитина бере цю іграшку в руки, розмовляє з нею, розповідає їй про власні емоції. Є набір терапевтичних іграшок В. Назаревич «Дивасики» або набір «Терапевтичний їжачок – мама і дитинча», що долає тривогу та формує механізми самозахисту і є особливою розробкою психологів під час війни. «Терапевтичний їжачок» був апробований більш, ніж на 1000 дітей у гострій стресовій ситуації та показав чудові результати, внаслідок яких зникало нервово напруження у дітей.

Досить ефективною у роботі з дітьми, які постраждали від воєнних дій, є хібукі-терапія. *Хібукі – це державна програма Ізраїлю з підтримки дітей, які пережили травматичні події, у тому числі пов'язані з війною. Кожна дитина там отримує іграшкового собаку хібукі в закладі дошкільної освіти або у початковій школі. Психологи вважають її одним з найкращих інструментів подолання травматичного і посттравматичного синдрому у дітей.*

Хібукі – м'яка іграшка, песик із сумними очима, де кожна деталь має значення: сумні очі дозволяють дитині асоціювати себе з іграшкою та переносити на неї свої страхи й переживання; розмір песика відповідає новонародженому малюкові – дитині легко обіймати й почуватися захищеною; песик м'який і приємний на дотик, виготовлений із безпечної та стійкої тканини – дитина відчуває тепло й затишок. Терапія полягає в тому, що дитина переносить на іграшку свої переживання і страхи та, говорячи від імені собачки, насправді проживає власний досвід, не замикається на своїй психотравмі, розповідає про власні переживання та почуття. У дитини формується досвід розуміння свого стану та потреб, піклування про себе через хібукі. «Хібукі» на івриті означає «відкриті обійми». Ця терапія проводиться спеціально навченими фахівцями із застосуванням розробленого іграшкового песика, що допомагає підтримати психічне здоров'я та відновити моральний стан дітей, які постраждали від війни. Завдяки теплим обіймам плюшевого песика у дітей є нагода здолати страхи і зосередитися на опікуванні маленького друга.

Для успішного педагогічного супроводу дошкільника у воєнний час важливо доступно надати йому інформацію про безпеку поведінки у воєнний час. Зараз створено серію мультфільмів «Пес Патрон», мультфільм ЮНІСЕФ Україна про мінну безпеку «Лісовий скарб» та ін.

Хороша книжка й читання вголос добрих історій та казок допоможе у воєнний час здійснювати психолого-педагогічний супровід дошкільників. Читати потрібно повільно, розмірено, якщо того вимагають зовнішні тривожні звуки – заколисуючи або підбадьорюючи. Заохочуйте колективні читання в групах дошкільників. Наприклад, можна застосувати казкотерапію, є серія «Казки з бомбосховища» («Пихатий півник», «Даринка і їжачок», «Бука-злюка», «Як зебра отримала свої смуги», «Про трьох відважних лицарів») та ін. Часто дошкільники переживають страх темряви та підвалу, у який потрібно ховатися під час повітряних тривог. Тому для вирішення цієї психологічної проблеми є також казки: «Ріпка», «Світлячок, який боявся темряви», «Як їжачок Буль навчився спати у темряві» та ін.

Корисною для вирішення психологічних проблем дошкільників у воєнний час буде терапевтичне малювання (аквареллю по мокрому папері для зняття тривоги), ліплення (наприклад, свого страху), музикотерапія (для розслаблення, зниження тривожності) та ін.

З дошкільниками у воєнний час можна використати методичку «Радіти знову» (Вікторія Назаревич), що застосовується з дітьми з 4 років і допомагає знайти стратегії виходу зі стресової ситуації, є досить ресурсною, тому може застосовуватися з дітьми, постраждалими від воєнних дій. Корисними є також картки: «Помагайко» для казкотерапії та роботи з різними видами страхів; «Шлях героя» для формування впевненості та сценарію переможця (Вікторія Назаревич) та ін.

Отже, у психолого-педагогічному супроводі дошкільників в умовах воєнного стану можна застосовувати: казкотерапію, мультфільми, терапію іграшкою, хібукі-терапію, дихальні вправи, ігри для зняття тривоги і напруги, терапевтичне малювання, ліплення, музикотерапію та ін.

Список використаних джерел:

1. Дідик Н. М. Психологічний супровід здобувачів освіти в умовах воєнного стану / Психологічне забезпечення інноваційних процесів в освітньо-професійному просторі закладу вищої освіти: сучасні реалії та перспективи: збірник наукових праць за матеріалами ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (21 вересня 2022 року, м. Кам'янець-Подільський). Київ : КНТ, 2022. С. 29-34.

2. Діти війни. URL: <https://childrenofwar.gov.ua>

3. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / авт. кол. В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало,

Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук ;/ заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. Київ : Ніка-Центр, 2020. 122 с.

4. Долаємо паніку. 46 вправ і порад, як стабілізуватися під час війни | Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua>

5. Ігри для зняття стресу у дітей. URL: <https://rzh.irc.org.ua/news/09-46-06-12-04-2022/>

6. Психолого-педагогічний супровід дошкільника. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2156-psihologo-pedagogchniy-suprovd-doshklnika>

УДК 373.2+373.3

Алла Волинчук,

вихователь-методист,

Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 15 «Джерельце»

Тетяна Гуменюк,

Вихователь,

Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 15 «Джерельце»

(Кам'янець-Подільський, Україна)

СУЧАСНИЙ ТУРИЗМ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано проблему збереження та зміцнення здоров'я дітей як одну з головних, а також схарактеризовано оздоровчу діяльність сучасного закладу дошкільної освіти як довгострокову інвестицію держави у сім'ю, яка повернеться їй у вигляді здорових та повноцінних громадян. Дитячий туризм є однією з найбільш ефективних оздоровчих технологій, що сприяють формуванню здорового способу життя підростаючого покоління, а також має велике державне значення у вихованні дітей дошкільного віку.

Ключові слова: дитячий туризм, туристична діяльність, оздоровлення, діти дошкільного віку, сучасний заклад дошкільної освіти, інновації.

Сучасний освітній процес в закладі дошкільної освіти характеризується зростанням обсягу та інтенсивності пізнавальної діяльності дітей (В. Бальсевич, В. Запорожанов, І. Мальцева, С. Піроженко, М. Расін, та ін.), що призводить до зниження і без того недостатньої, за оцінкою фахівців, рівня рухової активності дітей (Н. Денисенко, І. Козлов, А. Лагутін, М. Рунова та ін.). Педагоги закладів дошкільної освіти завжди знаходяться у пошуку таких інноваційних форм організації фізичного виховання, в яких на тлі високого рівня рухової активності можна розвивати пізнавальні здібності і формувати особистість дитини, виховувати патріотизм та екологічну свідомість.

В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти йдеться мова про фізичне виховання дітей, основною спрямованістю якого є успішний фізичний розвиток дітей, зміцнення їх здоров'я, формування рухових вмінь та навичок, розвиток фізичних якостей, виховання інтересу до різних видів рухової діяльності, підвищення рухової активності [3].

Туризм походить від французького «tourisme» – прогулянка, подорож – подорожі у вільний час пов'язані з від'їздом за межі постійного проживання і один з видів активного відпочинку, який поєднує відновлення продуктивних сил людини з оздоровчими, пізнавальними, спортивними та культурними розважальними цілями. В міжнародній практиці до туристів відносять осіб, які тимчасово і добровільно змінили місце проживання з будь-якою метою, крім діяльності, яка винагороджується в місці тимчасового перебування.

Дитячий туризм – це відпочинок, який захопить і зацікавить дитину, незалежно від його віку. Види дитячого туризму настільки різноманітні, що розвагу до душі зможе знайти і поціновувач рухливих ігор та естафет, юний дослідник, допитлива дитина, що мріє про пригоди.

Завдання дитячого туризму: соціалізація – дитина зможе вивчити національні звичаї, познайомитися з культурною спадщиною, поспілкуватися з іншими людьми, а також прищеплюється почуття гордості за минуле, виховується патріотизм; пізнавальний розвиток – огляд пам'яток, походи на природі, відвідування музеїв – завдання, завдяки цьому дошкільнята краще дізнаються історію та про інші цікаві сфери діяльності; розвиток особистості.

Сучасна класифікація дитячого туризму можлива за декількома ознаками. Так, за географічною ознакою відпочинок може бути: внутрішнім – в межах свого регіону, міста або країни, і виїзним дитячим туризмом – наприклад, за кордон, хоча міжнародний туризм серед дітей не користується популярністю.

Завдяки різноманітності походів, змагань, ігор, загартуванню, позитивному емоційному сприйняттю природи на маршрутах туризм є однією з найбільш ефективних форм організації оздоровлення, фізичного виховання різних груп населення.

У нашому закладі дошкільної освіти педагогами активізується пошук таких підходів до оздоровлення, виховання та розвитку дітей, які могли б не тільки підвищити їхню фізичну підготовленість, а й одночасно розвивати розумові, пізнавальні здібності. Одним із таких підходів є застосування елементів туризму у роботі з дошкільнятами. Дитячий туризм є ефективним засобом гармонійного розвитку дошкільнят. Розвиток дитячого туризму – це один з перспективних напрямів фізичного виховання дошкільнят.

Початкове опанування туристичних навичок у дошкільному віці дозволяє прищепити дітям культуру здорового способу життя. Унікальність дитячого туризму полягає в тому, що займатися ним можна будь-якої пори року. Завдяки цим заняттям у дітей дошкільного віку знижується рівень простудних захворювань, підвищується рівень рухової активності, а також дозволяє вирішити низку психологічних проблем.

За програмою розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», дитячий туризм вводимо у молодшому дошкільному віці – один раз на тиждень після занять в час денної прогулянки. Основна мета походів – вчити долати у звичному для дітей темпі два переходи (по 15-20 хв. кожен) з активним відпочинком між ними. У середньому дошкільному віці дитячий туризм слід організовувати (по 20-30 хв. в один бік) з активним відпочинком, виконанням основних рухів і проведенням рухливих ігор на місці зупинки – 20-35 хв. А у старшому дошкільному віці тривалість дитячого туризму збільшується до 30-35 хв. в одну сторону. З дітьми дошкільного віку можна проводити наступні види туристичних походів: піший, на велосипедах, на лижах, санчатах (узимку).

До туристичних походів слід готуватися старанно та заздалегідь. Перш ніж повести дітей маршрутом, слід його самому пройти напередодні походу: звернути увагу на безпечність та дальність маршруту, обирати відповідне санітарним вимогам та правилам безпеки місце для відпочинку: рівна галявина подалі від сухостою, водоймищ та нір тварин, чиста від сміття (якщо воно є, його слід прибрати). Дітей одягати відповідно до сезону і слідкувати, щоб одяг був достатньо теплим, зручним і не стримував рухів. Особливу увагу звертати на взуття, воно має бути розношене по нозі, на неслизькій підшві. Не можна йти на босу ногу та у вологому взутті: можна натерти ноги, застудитись. У жарку пору на голові дітей мають бути головні убори.

Вчені-гігієністи наголошують на необхідність дотримання певних умов проведення туристичної прогулянки, а саме: визначати її тривалість в залежності від пори року, температури повітря. В літній період рекомендується проводити більш тривалі за часом прогулянки. Взимку потрібно враховувати температурні умови: для дітей до 4 років прогулянки проводяться при температурі до -15°C , для дітей 5-6 років при температурі до -20°C . також враховується сила вітру: не перевищує 15 м/с. Заздалегідь визначити місце, де можна було б його перечекати дощ. У зимовий час потрібно враховувати ступінь розчищення доріг і рівень обмерзання дорожнього покриття, по якому буде проходити пересування дітей. У поході з вихованцями проводяться різні види роботи з дитячого туризму: топографічна – орієнтування на місцевості за допомогою природних орієнтирів («Визнач північ (південь, захід, схід)» за допомогою дерев, пеньків, мурашників, тощо), компасу («Знайди предмет за компасом», «Чия команда швидше», тощо) та карти («Упізнай місце», «Знайди скарб» тощо); похідна – складання рюкзаків, розбивання наметів, збирання хмизу для вогнища («Яка ланка швидше», «Хто більше назбирає», «Вправний турист» тощо); краєзнавча – ознайомлення з рельєфом місцевості, її флорою та фауною («Здолай перешкоди», «Хто тут живе», «Де живуть мурахи», «Які лікарські трави ростуть у лісі» (біля річки, на лузі), тощо); фізкультурно-оздоровча – проведення рухливих та спортивних ігор, естафет, змагань з використанням природного матеріалу – шишок, листя, палиць, пеньків та рельєфу місцевості – пагорбів або ям («Добіжи до берези (сосни, дуба)», «Подолай перешкоди (пеньки, купини, повалені дерева, калюжі)», «Хто далі кине», «Збий предмет», «Влуч в ціль» тощо); дидактична – проведення

дидактичних ігор з використанням природного матеріалу («З якого дерева листя», «Пізнай дерево (кущ, траву) за описом», «Чия команда швидше збереться», тощо); ботанічна – збирання гербаріїв та лікарських трав («Знайди та опиши», «Упізнай та назви», тощо).

Останнім, не менш важливим етапом проведення туристичних походів є завершальна робота з дітьми, яка передбачає у малюнках, саморобках відображення дітьми пережитих подій, вражень, складання дітьми розповідей про те, що сподобалося та не сподобалося в поході, висловлювання дітьми побажань на майбутнє, що стосується походів, сушіння гербаріїв та лікарських трав, з якими потім діти будуть пити чай узимку. Дуже цікавою формою завершального етапу є випуск колективної газети про похід. Вся група отримує ватман і кожен малює на ньому щось про похід – те, що хоче і як хоче, те що найбільше їм запам'яталось. Деякий час газета може бути виставлена у роздягальні, діти будуть її переглядати, показувати батькам та згадувати про захоплюючий похід.

Заняття дитячим туризмом добре приймається батьками, вихователями він доступний та зрозумілий дітям. Як і будь-яка діяльність у педагогіці, і робота з дітьми з туризму має власну цінність. У фізкультурі на першому місці ми завжди ставимо оздоровче завдання, отже, цінність занять туризмом у оздоровленні дитини можна сформулювати так: діти займаються на свіжому повітрі в будь-яку погоду, що сприяє гартуванню організму та покращує здоров'я. Організм дитини загартовується у природних умовах. В результаті відбувається вдосконалення всіх фізичних якостей – швидкості, спритності, витривалості, гнучкості, сили, орієнтування у просторі. Основних видів рухів – ходьби, бігу, повзання, лазіння, стрибків, метання, вправ у рівновазі. Крім цього, такі заняття мають освітню та пізнавальну цінність. Знайомство з Батьківщиною, особливостями ландшафту, тваринного та рослинного світу, формуються уявлення про пори року, про зміни у природі, про залежність змін живої природи від змін у неживій природі. Розширюються знання дітей про правила поведінки у природі, про її охорону. Розвивається розумова діяльність. Завдяки постійному переміщенню місцевістю, вмінню користуватися картою та компасом, активній участі в іграх та туристичних змаганнях розвивається просторова орієнтація кожного учасника, вміння діяти за запропонованим планом, самостійно виконувати поставлене розумове завдання, правильно оцінювати результат своєї діяльності. Діти аналізують і роблять висновки про деякі закономірності та взаємозв'язки.

Завдяки використанню рухливих та дидактичних ігор під час дитячого туризму та екскурсій діти закріплюють уявлення про природні явища, вчать орієнтуватися на місцевості за природними орієнтирами, знайомляться з лікарськими рослинами, які можуть допомогти туристам в поході і т. д. Тому до змісту прогулянок-походів доцільно включати такі ігри як «Переліт птахів», «Ми на луг ходили», «Білки, жолуді, горіхи», «Що шкідливе, що корисне», «Що потрібно для роботи?», «Коли це буває?», «З якого дерева листочок?», «Що взяти до туристичного походу», «Що покласти в рюкзачок?», тощо.

Щосезону навколо нашого закладу дошкільної освіти було проводиться квест-гра «У пошуках скарбу», «Подорожуємо з рюкзачком», «День без маминих котлет». Діти виконують різноманітні завдання: збирають шматочки карти по станціях, виконуючи різні завдання, навчаються орієнтуватися та складати схему маршрутів (наприклад, педагог «водить» ляльку по доріжках на моделі-зразку, а діти відмічають маршрут ляльки стрілками на своїх планах-схемах). Після цього вихованці по карті, орієнтуючись на місцевості шукають ключик від скрині, чи останній шматок карти чи пазлу-підказки. І звичайно ж наприкінці гри на дітей очікує сюрприз.

Щоб регулювати навантаження під час туристських прогулянок, ми постійно фіксували зовнішні ознаки втоми: почервоніння обличчя, спітнілість, частота дихання, скарги на втому, зміни у координаті рухів, а також зниження інтересу. За необхідності робимо позачергову зупинку-привал. Зазвичай під час туризму та пішохідних переходів ми плануємо декілька привалів: перший привал – «перевірочний» – робили через 5-10 хвилин після початку походу, щоб перевірити комфортність спорядження, взуття, одяг, за необхідності – усунути недоліки. «Проміжний» привал робиться через 20 хвилин. «Великий» привал, як правило, був один: діти відпочивали, виконували краєзнавчі завдання, гралися, спостерігали за природними явищами

Таким чином, туризм – одна з форм фізичного виховання дітей, яка має всі необхідні компоненти для збереження та зміцнення здоров'я. Це – спілкування з природою, зміна обстановки, психологічне розвантаження та фізична активність.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко Т. Туризм – нетрадиційна форма оздоровлення // Дошкільне виховання, 2007. №7. С. 24-25.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівн. проєкту доктор психол. наук, проф. Т. Піроженко URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Барсуковська Г. П., Курок О. І. Підготовка майбутніх вихователів до організації і проведення піших переходів з дітьми дошкільного віку / Вісник ГНПУ імені О. Довженка, 2017. №34. С. 223-230.
4. Бочарова Н.И. Туристические прогулки в детском саду. URL: <https://storage.yandexcloud.net/ex-legacy/415/materials/49aead9f9cd7cb5af0eb9184138c6edd.docx>
5. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. Організація рухового режиму у дошкільних навчальних закладах: Тернопіль: Мандрівець, 2008. 128 с.
6. Грицишина Т. Маленькі туристи (краєзнавство – дошкільникам) / Дитячий садок, 2012. № 40. С. 5.
7. Мулик К. В. Застосування елементів оздоровчого туризму у дітей 5-6 років у дошкільних навчальних закладах. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 5(60). С. 37-40.

*Оксана Гаяш,
кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна)*

ГРА ЯК ЗАСІБ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНИМ І ПОЧАТКОВИМ РІВНЯМИ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Характерною ознакою сучасних змін у системі української освіти є її реформування на засадах неперервності. Однією з умов безперервної освіти дитини з особливими освітніми потребами на сучасному етапі розглядається наступність між дошкільним та початковим рівнями освіти.

Ключові слова: гра, наступність, рівні освіти, діти з інтелектуальними порушеннями.

В сучасних умовах у зв'язку з актуальністю питань, пов'язаних з реалізацією ідей неперервної освіти, розвитком інклюзивного навчання, завдання забезпечення наступності між дошкільним та початковим рівнями освіти є теоретично і практично важливим. Проблема наступності між початковою ланкою освіти та дошкільною завжди була актуальною і належить до числа найважливіших. Багато років вона обговорюється серед науковців, спеціалістів органів управління освіти, освітян, батьків.

Проблема наступності в навчанні та вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку досліджувалася такими педагогами та психологами: Ш. Амонашвілі, Л. Артемова, Ю. Бабанський, О. Богданова, Л. Божович, З. Борисова, В. Кузь, О. Савченко, В. Сухомлинський, О. Усова, К. Ушинський та ін. Однак у дослідженнях спеціальної та інклюзивної освіти недостатньо розкрито проблему наступності між дошкільним і початковим рівнями освіти дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з інтелектуальними порушеннями (ІІІ).

Мета статті – висвітлення теоретичних аспектів застосування гри як засобу наступності між дошкільним і початковим рівнями освіти дітей з ІІІ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна наука розглядає наступність як один з дидактичних принципів, що передбачає зв'язок і узгодженість всіх компонентів системи (цілей, завдань, змісту, методів, засобів, форм організації виховання та навчання) між суміжними рівнями освіти, зокрема дошкільним і початковим.

Реалізація принципу наступності між дошкільною та початковою освітою з одного боку спрямована на підготовку дітей з ІІІ до систематичного навчання у школі, а з іншого – на використання у першому класі набутого у закладі дошкільної

освіти досвіду. Отже, початкова школа має повно і точно враховувати досягнення дітей з III дошкільного віку, а зміст початкової освіти повинен логічно доповнювати, продовжувати і розширювати зміст дошкільної освіти.

Кожний наступний рівень освіти має спиратися на ті здобутки та надбання, які діти набули на попередньому. Провідні види діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова активність, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична (ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографічна, театралізована) мають бути збережені і змістовно збагачені у молодшому шкільному віці. А ще більшого значення це має у роботі з дітьми з III.

Одну з ключових позицій у забезпеченні наступності в освітньому процесі дітей з III посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти. Він полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей з III дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи.

Наступність також передбачає: актуалізацію життєвого досвіду дітей з III – що саме дитина вже знає, вміє, може; спрямування на новий досвід – що дитина хоче, що їй цікаво; заохочення до пізнання; орієнтацію і вплив на зону найближчого розвитку; провідну діяльність [6].

У інструктивно-методичних рекомендаціях щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти зазначається, що обов'язкове врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до першого класу початкової школи, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя, та створить умови для успішного подальшого зростання і переходу дитини з першого рівня освіти до наступного [4].

Важливим з точки зору забезпечення наступності між закладом дошкільної освіти та початковою школою є використання ігор. У дошкільному віці кожної дитини найважливіша роль відводиться грі як провідному виду діяльності. Саме гра, як провідна діяльність дошкільників, повинна підвести дитину до порогу знань: дати дитині необхідні знання, уміння, навички та виховати в дітей бажання старанно й сумлінно навчатися.

У дітей дошкільного віку з III гра формується в результаті засвоєння способів ігрової діяльності в процесі корекційно-розвивальної роботи.

Потрапляючи до школи після закладу дошкільної освіти, дитина з III зустрічається з іншим видом діяльності – навчанням. Однак, для дітей з III гра зберігає своє значення і роль у початковій школі, як необхідна умова всебічного розвитку їх особистості та інтелекту.

Діти з III потребують спеціально організованих умов навчання і виховання, а також корекції пізнавальної сфери. Найефективнішим способом подолання труднощів у розвитку навчальних здібностей учнів з III є використання дидактичних, корекційно-розвивальних ігор на уроці.

Досліджуючи проблему освіти дітей з ІІ, В.Золотоверх, Т.Сак відмічали необхідність використання у перших класах ігрових методів, які повинні домінувати над іншими, а заняття повинні за своїм характером наближатися до цікавої для дітей ігрової діяльності. Вчені допускали можливість використання з деякою адаптацією окремих загальнонавчаних ігор [1].

Дітей з ІІ гра супроводжує не лише у першому, другому класі, а й упродовж усього навчання. Тому потрібно пам'ятати: граючись, дитина – навчається. У ній вони черпають взірці для вирішення нових життєвих завдань, які виникають у пізнанні, у праці, у художній творчості.

Навчаючи дітей з ІІ, ми йдемо від простого до складного відповідно до принципу поступового ускладнення освітнього матеріалу. Ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними. Кожна гра має бути орієнтована на зону найближчого розвитку дитини з ІІ.

У дидактичній грі створюються такі умови, в яких кожна дитина може самостійно взаємодіяти у певній ситуації та з певними предметами, отримуючи власний дійсний та чутливий досвід. Для дитини із ІІ це дуже важливо, тому що досвід предметних дій у неї зазвичай дуже бідний та не узагальнений. Дитина з ІІ зазвичай неохоче взаємодіє з предметами та іграшками у процесі навчання.

Тому педагогу потрібно створювати в дитини позитивне емоційне ставлення до освітньої діяльності, що організується, при цьому дидактична гра є найбільш адекватним засобом.

Провідну роль у навчанні дітей ігровим процесам спочатку перебирає дорослий. Гра в руках виявляється засобом і навчання, і розвитку, і корекції психічних функцій.

Троян Г.О. відзначає, що ігрові прийоми і ситуації дають можливість суттєво активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів. Їх реалізація відбувається за такими основними напрямками:

- дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання;
- навчальна діяльність відбувається за ігровими правилами;
- навчальний матеріал використовується як засіб гри;
- у навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що перетворює навчальне завдання в ігрове;
- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим [7].

У дидактичній грі містяться всі структурні складові, які властиві ігровій діяльності дітей: задум, зміст, ігрові дії, правила, результат. Наявність дидактичного завдання надає навчальний характер грі, дозволяючи закріплювати уявлення та автоматизувати навички. Але наявність завдання, що розвиває, дає педагогу можливість паралельно і розвивати пізнавальну діяльність дитини. Більше того, у дидактичній грі створюються умови для розвитку самостійності та активності мислення та мовлення дітей із ІІ.

Велике значення для цього мають правила, які визначаються завданням навчання та змістом гри. Правила гри мають навчальний, організуючий та дисциплінуючий характер. За допомогою правил розвивається здатність орієнтуватися в змінених життєвих обставинах, вміння утримувати конкретні бажання, показувати емоційно-вольове зусилля. Внаслідок чого в дітей із ПП розвивається здатність керувати своїми діями.

Жан Ітар, Едуард Сеген, Марія Монтесорі, О. Грабов широко використовували корекційно-розвивальні ігри в навчанні дітей з особливими освітніми потребами і створили цілу систему ігор, за допомогою яких розвивалась увага, спостережливість, кмітливість, пам'ять, мовлення дітей. Учені визначають, що особливістю корекційно-розвивальних ігор є те, що вони спеціально створюються та розробляються дорослими з різною педагогічною метою: сенсорного виховання, мовленнєвого розвитку, ознайомлення з довкіллям, формування елементарних математичних уявлень.

Корекційно-розвивальна гра – не просто улюблене заняття дітей, а для дітей з ПП це важливий вид діяльності. Крім того, гра для 7-8-річних дітей з ПП стає провідним видом діяльності, сприяє формуванню багатьох видів нововведень, які готують перехід до навчання [3].

Мета корекційно-розвивальних ігор – формування в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю.

Цінність корекційно-розвивальної гри полягає в тому, що за її допомогою отримання знань відбувається зацікавлено, невимушено, емоційно. Діти мають змогу неодноразово повторювати різний матеріал завдяки тому, що одну гру можна провести в кількох варіантах.

Засвоюючи або уточнюючи в корекційно-розвивальній грі той або інший програмний матеріал, діти з ПП вчаться спостерігати, порівнювати, класифікувати предмети по тих або інших ознаках; застосовувати чітку і точну термінологію, зв'язно розказувати; описувати предмет, називати його дії і якості.

Бажання грати, потребу у грі дітей необхідно використовувати з метою вирішення певних навчальних і виховних завдань. Ігнорування цих потреб у навчально-виховній роботі означає ігнорування особливостей розвитку дитини з ПП. У грі вдається зосередити увагу дітей на предметах, які у звичайних, не ігрових, умовах не цікавлять їх і на яких зосередити увагу не вдається.

На думку вчених Л. Вавіної, Г. Мерсіянової, гра сприяє розвитку таких мисленнєвих процесів, як порівняння, аналіз, умовивід. Учені вважали, що під час дидактичних ігор в учнів з ПП краще відбувається систематизація й закріплення знань про ознаки предметів, про зв'язки між ними, про числові, просторові й часові співвідношення [2].

Долучення до уроку корекційно-розвивальної гри, яка задовольняє вимоги та завдання навчання і виховання, має корекційну спрямованість, зближує нову діяльність дитини зі звичною та робить менш помітним для неї перехід до

серйозної навчальної роботи [3].

Аналіз спеціальної літератури дозволив Ю.Косенко зробити висновок, що заняття у початкових класах для дітей з ІІ повинні наближатися до ігрової діяльності. Для підвищення корекційного ефекту їх потрібно проводити систематично, з поступовим ускладненням за змістом і структурою, з введенням або заміною додаткового обладнання і наочності, з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дітей. Використання дидактичних ігор у роботі з молодшими школярами з ІІ сприяє свідомому засвоєнню навчального матеріалу, корекції мисленневих процесів, сприймання, уваги, пам'яті, емоційно-вольової сфери [5].

Отже, дидактичні, корекційно-розвивальні ігри дають можливість розв'язати різні педагогічні завдання в ігровій формі, найбільш доступній і привабливій для цієї категорії дітей, а також сприяють повному переходу від дошкільної до початкової освіти.

Вважаємо, що в початковій школі важливу роль продовжує відігравати ігровий метод, який має ту ж форму, що і в дошкільній освіті – дидактичної гри. Тобто поєднання гри з навчальною діяльністю особливо важливе в початкових класах, коли складний перехід від дошкільного дитинства до школи зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності – ігрової на навчальну.

Список використаних джерел:

1. Виховання дитини зі зниженим інтелектуальним розвитком в умовах сім'ї / за ред. Т.В. Сак. Київ : Науковий світ, 2008. 156 с.
2. Дидактичні ігри на уроках в 1 класі допоміжної школи : методичний посібник / [укладачі : Л.С. Вавіна, Г.М. Мерсіянова]. Київ, 1972. 76 с.
3. Ігри в системі навчання молодших школярів спеціальної школи. URL: <http://staropriluckashkola.in.ua/wp-content/uploads/2018/02/gra-broshura.docx> (дата звернення: 28.03.2023).
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/recomendazii.doc> (дата звернення: 20.03.2023).
5. Косенко Ю.М. Дидактична гра як метод формування історичних понять у розумово відсталих учнів : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 272 с. URL: <https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Kosenko.pdf> дата звернення: 20.03.2023).
6. Наступність дошкільної і початкової освіти у запитаннях і відповідях. URL: <https://dnz6.edu.vn.ua/nash-budn-ta-rozvagi/442-nastupnist-doshkilnoji-i-rochatkovoji-osvity-u-zapytannjah-i-vidpovidjah.html> (дата звернення: 29.03.2023).
7. Троян Г.О. Гра – фундамент успішності дітей в умовах НУШ. <https://vseosvita.ua/library/embed/010090v1-b9d8.docx.html> (дата звернення: 22.03.2023).

*Олена Гнізділова,
доктор педагогічних наук, професор,
Полтавський національний університет імені В.Г. Короленка
(Полтава, Україна)
Оксана Вашак,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний університет імені В.Г. Короленка
(Полтава, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАНІ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

У статті розкривається проблема використання педагогічних технологій у закладах вищої освіти під час підготовки майбутніх фахівців. Наголошується на важливій ролі різних видів педагогічних технологій, зокрема «Портфоліо вихователя» для формування позитивного професійного іміджу педагога.

Ключові слова: педагогічні технології, портфоліо вихователя, позитивний професійний імідж, майбутні вихователі, професійна діяльність.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі реформування та модернізації освітньої галузі велика увага приділяється проблемі ознайомлення майбутніх фахівців із педагогічними технологіями які вони можуть використовувати у професійній діяльності і тим самим формувати власний позитивний педагогічний імідж. Під час навчання у закладах вищої освіти, студенти повинні навчитися творчо мислити, активно впроваджувати сучасні методи й технології навчання, апробувати, реалізовувати власні педагогічні ідеї та вміти прогнозувати їх кінцевий результат.

Сьогодні висуваються якісно нові вимоги до дошкільного виховання як первинної ланки безперервної освіти. Державна політика в галузі вищої освіти, спрямована на якісну, конкурентоспроможну підготовку та вдосконалення педагогічних кадрів закладів дошкільної освіти, які відповідатимуть вимогам інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки, кожного громадянина, йдеться у державному документі Національній стратегії розвитку освіти в Україні. Вихователі повинні бути не тільки високо професійними компетентними фахівцями, але й справжніми творцями освітнього простору.

Відповідно до вимог професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», професійний розвиток вихователя відбувається у процесі взаємного підсилення особистісних і професійних його якостей та стає потужною рушійною силою для його професійного зростання. Ефективним інструментом поширення кращих практик, наголошується у документі, є участь педагогів у фахових конкурсах, виставках, створенні та популяризації власних

сайтів, телеграм-каналів, тощо. Професійне моделювання та прогнозування очікуваних результатів сприяє індивідуальному професійному розвитку [6, 10].

Професія педагога є особливим видом діяльності, яка вимагає, окрім знань, умінь і навичок, специфічних особистісних якостей, професіоналізму, сформованості у майбутніх вихователів позитивного іміджу. Однією з провідних технологій створення іміджу вихователя є педагогічна технологія «Портфоліо». Унікальність цієї технології полягає у тому, що тут можуть бути відображені найголовніші та найсильніші сторони професійного життя вихователя. Ця робота у подальшому зможе скоригувати не тільки педагогічну діяльність кожного майбутнього вихователя, але й бути однією зі складових створення позитивного професійного іміджу.

Проблемі вивчення педагогічних технологій приділяли увагу різні науковці. Серед них можемо виділити дослідників О. Горовенко, І. Дичківську, О. Ковальову, В. Маценко, Л. Машкіну та ін. Так, проблему підготовки студентів педагогічних училищ та коледжів до використання інноваційних технологій у дошкільних закладах розглядала у своїх наукових дослідженнях вчена Л. Машкіна [7, с. 18-19].

Плідна робота науковців М. Кларіна, Н. Павленко, Л. Пироженко, В. Симоненко та ін. дала можливість розкрити сутність дефініції «інтерактивні технології» як наукової проблеми.

У наукових дослідженнях О. Андрєєва, Н. Гузій, Л. Загородньої, О. Ковальової та інших детальна увага була приділена проблемі готовності майбутніх вихователів до формування позитивного професійного іміджу.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, проблема використання педагогічних технологій у формуванні професійного іміджу майбутніх вихователів залишається актуальною. Підвищення фахової компетентності вихователів у закладах дошкільної освіти викликає особливий інтерес для вітчизняних та зарубіжних досліджень феномену формування позитивного іміджу педагогів як педагогічної технології.

У визначенні суті поняття «педагогічних технологій», сьогодні немає єдиної точки зору, тому її розглядають як певну систему вказівок, спрямованих на використання сучасних методів і засобів навчання. Інша точка зору науковців полягає у цілеспрямованому застосуванні прийомів, засобів, дій для підвищення ефективності навчання. Існує ще одна точка зору, яка полягає у цілісному процесі визначення мети, обґрунтування плану і програми дій та дидактичних методів. Кожний з цих підходів має право на існування, адже розкриває різні сторони освітнього простору. Тому, наразі існує велика кількість різних видів та типів педагогічних технологій.

У свій час, видатний науковець І. Зязюн, розглядав проблему педагогічної технології, як сферу знань, яка включає методи, засоби і теорію їх використання для досягнення цілей освіти [5, с. 341].

Досліджуючи проблему педагогічних технологій, дослідниця

С. Вітвицька, визначає педагогічну технологію, яка відображає модель навчально-виховного і управлінського процесів освітнього закладу і об'єднує в собі зміст, форми і засоби кожного з них. [1, с. 148-149].

У науково-педагогічних джерелах та словниках представлено різноманітні підходи до визначення поняття – «портфоліо». Під цим терміном розуміється спосіб фіксування, накопичення і оцінки індивідуальних досягнень особистості; це пакет робіт особистості, який пов'язує деякі аспекти його діяльності в більш повну картину, або заздалегідь спланований підбір досягнень людини; спосіб фіксування, накопичення і оцінки особистих досягнень людини в певний період її діяльності.

На сучасному етапі існують різні підходи до трактування поняття «портфоліо». Так, на думку М. Галяпи, Л. Гризун, О. Єресько, О. Калмикової та інших науковців, портфоліо розглядається як опис у фактах педагогічних якостей і досягнень педагога, які включають в себе документи, що фіксують особисті професійні досягнення у освітній діяльності, результати навчання, виховання і розвитку дітей, внесок педагога у розвиток системи освіти України за певний період часу та формують уявлення про специфіку підходу і міру його професійної ефективності.

У закладах дошкільної освіти, портфоліо, є своєрідною формою атестації, під час якої вихователь може подавати матеріали, що підтверджують його професіоналізм у вигляді структурованого накопичувального документа.

Науковцями чітко визначена мета створення портфоліо, яка полягає у тому, щоб правильно оцінити роботу педагога, визначити характер його діяльності, а також побачити творчі та професійні перспективи, сприяти формуванню навичок рефлексії.

Відповідно до мети, науковцями визначені основні завдання портфоліо. Вони полягають у тому, щоб виявити рівень професіоналізму вихователя; об'єктивно оцінити діяльність педагога; узагальнити та систематизувати професійний досвід; спрогнозувати професійний рівень.

Залежно від цілей створення портфоліо, науковці розробили їх типи. Так, перший тип, це «тека досягнень», яка має на меті підвищити власну значимість педагога, що відображає його успіхи. Другий тип, це «рефлексивний портфоліо», що розкриває динаміку особистісного розвитку педагога. Третій тип портфоліо – проблемно-дослідницький, який пов'язаний з написанням наукової роботи, або доповіді до виступу на конференції Четвертий тип – це тематичний, а п'ятий – методичний, де добираються методичні матеріали, що свідчать про рівень професіоналізму педагога.

Відповідно до однієї з прийнятих класифікацій виділяють кілька видів професійного портфоліо педагога. До першого виду відносять портфоліо розвитку, мета якого полягає в оцінці роботи педагога та накопиченого ним досвіду упродовж певного часу. Другий вид – це звітний портфоліо, який розкриває певні результати вихователя під час завершення роботи над будь-яким проектом. З метою накопичення найкращих сторін педагогічної діяльності

вихователя, є третій вид портфоліо – демонстраційний портфоліо. Останній, четвертий вид портфоліо, науковці визначають як комплексний, який об'єднує у собі перераховані вище види портфоліо й придатний для презентації портфоліо педагога в міжквестаційний період.

Існує інша класифікація видів портфоліо для закладів дошкільної освіти, до якої належать: «Атестаційне портфоліо»; «Педагогічний портфель»; «Портфоліо ЗДО»; «Портфоліо колективу»; «Портфоліо сім'ї»; «Портфоліо дошкільника».

Змістовим наповнення цих видів портфоліо є: особисті професійні досягнення вихователя в педагогічній діяльності; результати розвитку, виховання та навчання дитини; участь у розвитку освітнього простору закладу дошкільної освіти.

Науковці М. Галяпи, Л. Гризун, О. Єресько, зауважують, що якогось певного зразка портфоліо або переліку матеріалів, що входять до нього, не існує. Портфоліо відображає суб'єктну позицію педагога, що атестується, як професіонала, яка виявляється в умінні вирішувати професійні завдання.

Портфоліо, є одним із засобів, який дозволяє показати власний імідж вихователя. Як свідчить сучасна освітня практика важливою якістю педагога постає уміння зібрати, проаналізувати та показати найкращі результати педагогічної праці. Портфоліо дозволяє враховувати результати, досягнуті педагогом у різноманітних видах діяльності: виховної, навчальної, творчої, соціальної, комунікативної, і є альтернативною формою оцінки професіоналізму та результативності роботи педагога. Тому саме цей вид діяльності потребує креативного підходу не тільки для створення, але і для оформлення самої роботи, показати рівень власної професійної компетентності вихователя та дає можливість зрозуміти перспективи подальшої роботи.

Педагогічна діяльність сучасних вихователів може бути настільки широкою, що поєднати всі результати навчальної-виховної та самоосвітньої діяльності в одному документі складно. У цьому випадку необхідністю стає створення електронного портфоліо, що об'єднає весь спектр роботи педагога і може презентувати всі аспекти його діяльності: презентація (Microsoft PowerPoint); відеоролик; веб-сайт; блог; сторінка на сайті закладу.

Як бачимо, портфоліо дозволить самому педагогу проаналізувати і представити значущі професійні результати, досягнення, забезпечить моніторинг його професійного зростання.

На нашу думку, у процесі сучасної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, важливо поступово змінювати різні стереотипи та використовувати нові технології, методи, форми роботи, які будуть спрямовувати не тільки дітей дошкільного віку, а й студентів, як майбутніх вихователів до розширення знань, розвитку творчості, самовдосконалення та самореалізації.

Набуваючи теоретичних знань під час лекційних занять, студенти закріплюють їх на практичних заняттях. Розкриваючи важливу роль педагогічних технологій для майбутньої професійної діяльності, ми наголошуємо на одному з головних чинників формування позитивного

педагогічного іміджу – це вміння розробляти власне портфоліо. Студенти залучаються до різних видів та типів створення «Портфоліо вихователя». Так, наприклад робота над таким видом портфоліо як «Педагогічний портфель». Студенти вчаться різними способами фіксувати і оцінювати індивідуальні досягнення, розробляючи структуру та зміст розділів портфоліо. При оформленні портфоліо педагогічних працівників ЗДО студенти вчаться дотримуватися певних вимог. Це систематичність самомоніторингу, а також достовірність, включених в портфоліо матеріалів. Важливим компонентом є цілісність, тематична завершеність матеріалів, аналітичність, акуратність і естетичність оформлення.

Дотримуючись логічної структури побудови портфоліо, майбутні вихователі визначають основні його розділи. Найпопулярнішими з них є такі як: «Візитна картка майбутнього вихователя», «Документи вихователя», «Педагогічна скарбничка», «Методична діяльність педагогів», «Досягнення вихователя» та інші. Відповідно до основних вимог цієї педагогічної технології, студенти опрацьовують наукову психолого-педагогічну та методичну літературу для правильного та якісного оформлення портфоліо. Наприклад, під час роботи над розділом «Документи вихователя», майбутні фахівці вчаться складати автобіографію, есе про професійну діяльність «Я і моя професія», педагогічне кредо. Працюючи над розділом «Методична діяльність педагогів», студенти вчаться узагальнювати та поширювати власний педагогічний досвід, а також використовувати сучасні освітні технології та представити власну систему методичних розробок.

Таким чином, у сучасних умовах розвитку освіти та суспільства в цілому особливого значення набуває компетентність майбутніх вихователів, а професійна гнучкість, постійне самовдосконалення та саморозвиток відіграють важливу роль у формуванні їх позитивного професійного іміджу та сприяють ефективності їх професійної діяльності у подальшій роботі. Використання педагогічних технологій, зокрема «Портфоліо педагога» може стати мотиваційною основою їх діяльності та сприяти особистісному розвитку, стимулюючи до самоосвіти й удосконалення професійної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Вітвицька С С. Основи педагогіки вищої школи. *Методичний посібник для студентів магістратури*. К. Центр навчальної літератури. 2003. 316 с.
2. Галяпа М. Портфоліо як засіб самовдосконалення педагога. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. №1. С. 22 – 27.
3. Гризун Л. Потенціал електронного портфоліо в педагогічній та професійній діяльності вчителя. *Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя*. 2010. Вип.2. С. 55-62.
4. Єресько О. Освіта в Україні: курс – на ефективне використання Інформаційно-комунікативних технологій. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. №1. С. 4-6.

5. Зязюн. І.А. Філософія педагогічної взаємодії. Монографія. 2008. 605 с.

6. Косенчук О.Г., Регент А.В., Стягунова О.О. Методичні рекомендації про впровадження професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти. К. Державна установа «Український інститут розвитку освіти». 2022. 16 с.

7. Машкіна Л. Підготовка студентів педагогічних училищ та коледжів до використання інноваційних технологій в дошкільних закладах. Дисертація канд. пед. наук. 2000. 268 с.

УДК 373.2.015.31:33

Мар'яна Гордійчук,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ УЯВЛЕНЬ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

У статті обґрунтовано роль ігрової діяльності у наданні дітям знань елементарної економіки. Проведено діагностику сформованості елементарних економічних знань у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Ключові слова: економічне виховання, економічна освіта, економічна соціалізація, діти дошкільного віку.

Зміни у соціальній, політичній, економічній сферах, які характеризують сучасне українське суспільство, спонукають до перегляду напрямів розвитку освіти. За умов сьогодення, коли дітей уже з перших років життя оточує економічне середовище, наповнене різноманітними економічними поняттями і процесами, актуалізується проблема економічної соціалізації та виникає необхідність їх ознайомлення з проблемами «дорослої» економіки.

Сучасна ринкова економіка заснована на підприємстві, на виборі економічної діяльності, випуску товарів і послуг, на нових взаєминах між споживачами і виробниками, на рекламі товарів, що активізують потребу в науковому маркетингу економіки. В державних і виконавчих органах та наукових закладах України здійснюється інтенсивна робота щодо визначення сутності, засад і основних напрямів самостійної соціально-економічної політики, спрямованої на пізнання, визначення і реалізацію корінних національно-державних економічних потреб та інтересів. Ринкова економіка зміцнює критерії соціальної справедливості. На перше місце тут виходить проблема створення рівних можливостей для кожної людини, реалізації її творчого і професійного потенціалу, забезпечення рівності всіх перед законом та у пошуку свого місця в умовах ринку. Людина вільно вибирає певну професію, потрібну для її здобуття

освіту, а також і сферу діяльності, адже ринкове господарство засноване на свободі вибору громадян. У кінцевому результаті саме ринок відкриває для людей рівні можливості для самореалізації своїх здібностей. І ці процеси та явища так чи інакше впливають на освіту, обумовлюють її трансформацію в контексті сучасних змін. Становлення ринкових відносин, як зазначає В. Андрущенко, відбувається за умови, коли суспільство вирішує як мінімум три першочергові завдання:

- «роздержавлює» власність, передає її в руки реального господаря;
- виховує нового власника, навчає його господарювати за ринковими технологіями;
- створює необхідні умови (економічні, фінансові, правові, інформаційні тощо) для реалізації ринкових форм і технологій господарювання [1, с.36].

Сучасні дослідження вчених (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Е. Курак, А. Шатової, А. Смоленцевої) свідчать про необхідність впровадження економічної освіти саме з дошкільного віку та вказують на роль і значимість економічної соціалізації: знайомства дітей з ринковими відносинами, економічними уявленнями (про працю, про гроші, про професії, про бюджет сім'ї, про якість людини-господаря), економічними поняттями (категоріями) та безпосереднім застосуванням їх у різних видах діяльності. Для виявлення впливу національно-територіальних особливостей, формування у дітей економічних знань проводилися крос-культурні дослідження.

Актуальність досліджуваної проблеми формування економічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку визначається реальними соціальними суперечностями, які виникли в соціальних умовах і вимагають ефективного і швидкого вирішення:

- між соціальною значимістю економічного виховання і недостатньою реалізацією даного педагогічного завдання у закладі дошкільної освіти;
- між необхідністю підготовки педагога, вихователя ДНЗ до формування економічно грамотної особистості дитини старшого дошкільного віку та не розробленістю теоретичних основ і організаційно-педагогічних умов системи економічного виховання;
- між інтересами суспільства у вихованні економічно-досвідченої особистості, що стане базою для подальшої економічної соціалізації та економічного виховання особистості та відсутності взаємодії ЗДО та сім'ї у формуванні економічного досвіду у дітей старшого дошкільного віку.

Завдяки багатьом дослідженням британський психолог А. Фенем дійшов висновків, що перше знайомство дитини зі світом економічних відносин відбувається саме за допомогою грошей. Дитина бачить, як і що батьки купують в крамниці, на ринку тощо. Отже, перші знання з економіки вона здобуває в сім'ї. І від того, як члени родини розпоряджаються грошима, залежить і подальша економічна поведінка дитини.

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти передбачено формування у дітей елементарних споживчих уявлень, зокрема про товари і послуги, гроші. В освітній лінії «Дитина у світі культури» у частині «Предметний світ» зазначено, що дитина 6 (7) років має «уявлення про заощадливе ведення домашнього господарства, вміє ощадливо ставитися до речей, грошей; розрізняє соціальні ролі «покупець», «продавець», поняття «товар», «гроші», «заощадливий», «недбайливий» [2, с.50].

Тож основи споживчих знань мають стати однією з умов набуття важливих життєвих компетентностей, формування яких починається в родині, де дитина опановує ази споживчої поведінки: вибір та споживання продуктів харчування, товарів та послуг, витрати родини, купівля тощо. Діти повинні зрозуміти, що потреби безмежні, а можливості для їх задоволення – обмежені, вчитися співвідносити свої бажання та можливості родини їх задовольнити.

Зрозуміло, що реалії сьогодення актуалізували питання організованого залучення дітей уже в закладі дошкільної освіти до засвоєння основ економіки, пропедевтики економічної грамотності. Це вимагає розробки наукових засад економічного виховання дитини, визначення змісту, форм і методів формування у неї ставлення до матеріальних і духовних цінностей, економічних категорій: гроші, товар, власність тощо.

Аналіз змістових показників структурних компонентів економічної соціалізації дітей старшого дошкільного віку виявив такі особливості: особливості когнітивного компоненту характеризувалися за такими показниками, як розуміння основних економічних понять та наявність елементарних уявлень з економічної сфери життя. Констатовано, що 65,3% респондентів мають достатній рівень сформованості даного компоненту, у 33,7% спостерігається низький рівень, і лише 1% – має рівень вище достатнього. Діагностовано, що переважна більшість дітей старшого дошкільного віку пояснює основні економічні поняття та явища на прикладах без виділення змістових чи функціональних особливостей, проте не завжди правильно їх вживає під час економічних ігор. Розуміння того чи іншого економічного поняття та явища залежить від складності та можливості безпосереднього ознайомлення з його проявами в реальності. Згідно отриманих даних, найбільш зрозумілими поняттями для дітей старшого дошкільного віку є поняття «багаті», «бідняки», а найменш зрозумілими: «бізнесмен», «ціна», «валюта». Зокрема, більшості дітей старшого дошкільного віку доступні й зрозумілі відмінності в категорії «бідний-багатий» (59,4% та 66,4% відповідно), проте деякі респонденти поняття «бідний» ототожнювали з моральними категоріями: нещасний, ображений і ін., а поняття «багатий» – з поняттям «щасливий». Це пояснюється, на нашу думку, тим, що старший дошкільний вік є періодом становлення моральних принципів і норм, саме тому дані поняття розуміються, як моральні якості казкових персонажів.

Більшість дітей старшого дошкільного віку розуміють зміст поняття «зарплата» (80,2%) та поняття «банк» (69,3%), хоча деякі діти банк ототожнюють з банкоматом. Дане явище можна пояснити, на нашу думку, частим вживанням в лексиконі батьків слова «банкомат», однокореневою спорідненістю слів «банк» та «банкомат», а також відсутністю у даних дітей безпосереднього досвіду відвідування банку [4, с.16].

Разом з тим виявилось, що більшість дітей старшого дошкільного віку не правильно або взагалі не розуміють значення таких економічних понять, як «валюта», «бізнесмен» (підприємець) та «ціна». Дуже часто поняття «бізнесмен» асоціювалося з хоробрими, відважними казковими героями, наприклад, Суперменом, Бетменом. Нерозуміння поняття «ціна» можна пояснити відсутністю безпосереднього досвіду самостійного здійснення покупок.

Існує статистично достовірна відмінність у розумінні поняття «бізнесмен (підприємець)» у залежності від статі респондента. Більшість респондентів, незалежно від статі, не можуть пояснити дане поняття, проте 22,8% хлопців повністю або частково розуміють, хто такий бізнесмен і які риси йому притаманні, серед дівчаток лише 9,1% виокремлюють певні риси, притаманні даній людині. Причиною даного явища може бути гендерний стереотип – підприємництво виступає як істинно чоловічий рід діяльності, а сам підприємець має володіти якостями притаманними більшості чоловікам. Під впливом виховання у хлопців формується чіткіше розуміння поняття “підприємець”, як істинно чоловічої професії. У свою чергу, у вихованні дівчинки не надається особливого значення орієнтації у «чоловічих» професіях. Також, напевно, даний факт можна пояснити початком формування цінностей у хлопців, так як належність до професії підприємець чи бізнесмен достатньо часто в сучасному суспільстві сприймається як показник достатку, сили, влади і домінування. Можливо, хлопці сприймають заняття бізнесом як символ належності до чоловічої статі.

Аналізуючи дані дослідження показника «наявність елементарних уявлень з економічної сфери життя», можна зробити висновок, що 57,4% респондентів має достатній або вище достатнього рівень сформованості елементарних уявлень з економічної сфери життя, проте майже половина (40,6%) респондентів у віці старшого дошкільного віку мають низький рівень сформованості елементарних уявлень з економічної сфери життя, що може бути викликано відсутністю у даних дітей власного досвіду діяльності в різноманітних економічних ситуаціях.

Згідно результатів дослідження, більшість дітей (63,4%) вільно розуміються на процесі обміну предметами, на нашу думку, це пояснюється тим, що даний процес є одним з перших економічних досвідів, який з'являється ще у ранньому дитинстві. Майже всі діти старшого дошкільного віку (97%) розуміють функціональне призначення магазину та 66,4% усвідомлюють різницю між ринком і магазином, проте лише 15,9% можуть поетапно розкрити дії продавця щодо продажу товару. 84,2% дітей називають лише кінцеві дії продавця: дати товар - взяти гроші від покупця. На нашу думку, це може бути викликано

приділенням недостатньої уваги з боку вихователів дошкільних навчальних закладів в організації сюжетно-рольових ігор «Магазин», «Супермаркет», адже у більшості ігрових куточках відсутнє спеціальне обладнання для даних ігор, наприклад, ваги і ін. Також дане явище можна пояснити наявністю в супермаркетах попередньо розфасованого товару [5, с.102].

Переважає більшість дітей старшого дошкільного віку (83,2%) не розуміє категорії вартості та типів товарів за вартістю (дорогий, дешевий), проте 64,4% можуть пояснити, чому один товар коштує дорожче іншого.

Особливості поведінкового компоненту характеризувалися за такими показниками: реалізація різних видів і норм рольової поведінки, що імітує економічні відносини (комунікативно-економічна активність, економічна ініціативність, раціональна ощадливість, економічна зорієнтованість), наявність інтересу до економічної сфери життя. Констатовано факт наявності інтересу до економічної сфери життя у дітей старшого дошкільного віку. Визначено, що більшість респондентів (84,1%) демонструють достатній або більш ніж достатній рівень адекватної реалізації різних видів і норм рольової поведінки, що імітує економічні відносини у різноманітних економічних ситуаціях. Найвищі показники зафіксовано за фактором, умовно інтерпретованим як «економічна зорієнтованість» – рівень умілості дитини використовувати сформовані знання та вміння на практиці, у власній діяльності.

Тож можна стверджувати, що тільки за умови комплексного підходу до розв'язання завдань економічного виховання дітей дошкільного віку, які передбачають формування знань, виховання особистісних якостей та збагачення досвіду, можна досягти достатнього рівня економічної соціалізованості дошкільників.

Задля забезпечення економічної соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час проведення сюжетно-рольових ігор слід спонукати дітей до моделювання економічних відносин, що виникають в реальному житті. Доцільно проводити ігри на матеріалі економічної термінології, що спрямовані на збагачення активного словника та вдосконалення культури мовлення. Важливим тут є осмислення дітьми таких, пов'язаних з економікою людських рис, як бережливість, ощадливість, працьовитість, чесність, співчуття, співрадість та розумний азарт, уміння вигравати і програвати.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти від 12 січня 2021 року [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення 21.01.2021).

2. Грама Н. Економічне виховання особистості дитини дошкільника. Розвиток особистості дитини дошкільного віку в різних видах діяльності: моногр. / А.М. Богущ, Н.Г. Грама, Н.І. Луцан та ін. Одеса: видавець Бакаєв Вадим Вікторович, 2013. 236 с.

3. Григоренко Г.І., Жадан Р.П. Виховуємо раціонального споживача. Дошкільне виховання. 2018. №1. С.16–19.

4. Дратвер Б. Поетапність економічної освіти. Дошкільне виховання. 2017. № 6. С.9–10

5. Лохвицька Л. Формування споживчих знань як чинник соціалізації дітей дошкільного віку. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 6. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : Зб. наукових праць. Київ : Вид. Нац. пед. університету ім. М.П.Драгоманова, 2015. С.97–102.

6. Москаленко В. Економічна соціалізація особистості: концептуальна модель. Соціальна психологія. 2015. №3. С.3–16.

УДК 373.2

*Ірина Горева,
вихователь, практичний психолог,
Дунаєвецький ЗДО №5 «Усмішка»
(Дунаївці, Україна)*

ІГРИ В УКРИТТІ ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВАНТАЖЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті автором схарактеризовано завдання педагога під час перебування дітей в укритті, а саме, підтримувати у дитячому колективі психологічну рівновагу та спокій. У статті запропоновано ігри, які допоможуть у надзвичайних умовах відволікти малюків від тривожних думок.

Ключові слова: діти дошкільного віку, психологічна підтримка, емоції, переживання, укриття, ігри.

Ще донедавна більшість педагогів та батьків і уявити не могли, що їм доведеться ховати дітей у бомбосховищі. Дитяча психіка дуже вразлива, діти надзвичайно гостро сприймають несприятливі ситуації та глибоко їх переживають, тому є найбільш вразливою верствою населення [1].

У стресовій ситуації війни для дитини дуже важлива реакція дорослих [2]. Що впевненіше поведуться дорослі, то захищеніше почуватимуться діти. Адже дошкільнята виробляють власну модель поведінки, спостерігаючи за значущими дорослими. Тому одне із найважливіших завдань педагога в укритті – забезпечити психологічну підтримку дошкільника. На допомогу приходять п'ятдесят ігор, вправ та технік для зняття емоційного навантаження [1; 4].

Музика та співи. Психологиня Світлана Ройз пояснює, що під час звуку сирен у дитини дошкільного віку в особливому навантаженні перебуває аудіальний канал сприймання, тому його потрібно чимось «зайняти» [1;4]. Для цього можна використовувати:

- 1.Хоровий спів.
- 2.Вигукування антивоєнних кричалок.
- 3.Слухання аудіоказок.
- 4.Прослуховування дитячих музичних творів.
- 5.Гру на музичних інструментах.
- 6.Концерт для ЗСУ.

Малювання та інша творча діяльність. Зображувальна діяльність допоможе надовго відволікти малечу від стресової ситуації та посприє концентрації уваги на позитивних емоціях. Важливо дозволити малечі займатися улюбленим видом творчості:

1. Зафарбовування розмальовок.
2. Зображення найбезпечнішого місця.
3. Малюнок про те, що будеш робити після закінчення війни.
4. Намалювати мрію.
5. Ліплення з пластиліну.
6. Ліплення фігурок із кінетичного піску.
7. Плетення оригамі.
8. Шаблонографія.
9. Створення кола безпеки за допомогою ниток.
10. Ляльки-мотанки з хусточок.

Настільні ігри. Це найкращий спосіб завоювати довіру та налагодити якісні взаємини з дітьми. Настільні ігри здатні підтримувати позитивне спілкування, успішне управління стресом, а також вчать піклуватися одне про одного в будь-якій ситуації:

1. Шашки.
2. Різноманітні ходилки.
3. Ігри з прищипками, типу «Хто що їсть?» і т.п.
4. Ігри з липучками, типу «Професії» і т.п.
5. Настільні ігри: «Що потрібно захисникам?», «Який захисник?».
6. Ігри-шнурівки, ігри з камінчиками Марблс.

Тілесні ігри. Під час стресових ситуацій діти надзвичайно потребують тілесного контакту:

1. Забавлянки.
2. Пальчикові вправи.
3. Ігри-плескання.
4. Обійми.
5. «Добрий ранок, носик». Вітаємося й торкаємося кожної частини тіла.
6. «Ліпка». Розминаємо тіло, наче пластилін.
7. «Люлечка». Обійняти дитину за спину й разом погойдатися.
8. «Орангутанг». Стукання по грудній клітці з вигукуванням характерних звуків, мов мавпа.

Рухливі ігри. Заспокоїти малюків також допоможуть рухливі ігри, які знімуть зайву напругу. Від фізичної активності напругу залежить, як дитина впорається з емоційним навантаженням:

1. Жонглювання.
2. Подушковий бій.
3. Боулінг.
4. Кидки у ціль.
5. «Потанцюємо, як каченята».
6. «Пограємося у канатохідців».
7. «Лови м'яч».
8. «Струмочок» (вправа на рівновагу).
9. «Кролики» (стрибання на двох ногах).
10. «Потяг» (вправляння з ходьби, бігу один за одним).

Ігри зі словами (мовленнєвий розвиток). Це чудове заняття, якщо діти та дорослі втомилися [4]. Фізичних зусиль докладати не потрібно, а час в укритті можна провести з користю:

1. Читання й обговорення дитячих книжок.
2. «Запитання». Дорослий ставить будь-яке запитання. Дитина повинна також відповісти запитальним реченням. Гра триває, поки один із гравців не використає розповідну форму.
3. «П'ять слів». Обираємо 5 слів, що зовсім не пов'язані між собою. Даємо завдання скласти розповідь, в якій обов'язково потрібно використати всі раніше задумані слова.
4. «Покажи слово» (пантоміма).
5. «Остання літера». Потрібно назвати слово, що починається на останню букву попереднього.
6. «Літера». Запропонувати згадати якомога більше слів, що розпочинаються на певну літеру.
7. «Казка». Всі діти разом складають казку, кожен каже одне речення.
8. «Асоціації». Дорослий називає будь-яке слово. Дитина повинна сказати перше, що приходить на думку.
9. «Розкажи свій улюблений...». Тут може бути мультфільм, їжа, вид спорту, відпочинок і т.п.
10. «Трилітрова банка». Завдання гравців-називати по колу предмети, істот, рослин або що завгодно, що може поміститися в цій банці (але щоб названий предмет обов'язково можна було помістити в банку через горлечко).

Перераховані активності допоможуть дітям емоційно та фізично впоратися з перебуванням в укритті під час повітряної тривоги. Турбуємося про дітей разом!

Список використаних джерел:

1. Психологічна турбота від Світлани Ройз. Міністерство освіти та науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/psihologichna-turbota-vid-svitlani-rojz>.
2. Рекомендації з психологічної допомоги. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/rekomendacii-z-psihologichnoi-dopomogi>.
3. Рібцун Ю. Мовленнєві намистинки для маленької дитинки. Літера ЛТД 2010.
4. Як підтримати та заспокоїти дітей під час воєнних дій. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/school/85853/>.

УДК 378.011.3-051:373.2

Валентина Гудзяк,

вихователь,

Дунаєвецький заклад дошкільної освіти №4 «Теремок»

(Дунаївці, Україна)

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА – ЯКІСНО НОВИЙ РІВЕНЬ ВЗАЄМВІДНОСИН МІЖ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ

У статті висвітлено поняття педагогіки партнерства як одного із чинників модернізації підходів щодо взаємодії педагогічного колективу закладу дошкільної освіти і родини в умовах НУШ, узагальнюється інформація про форми взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, наступності ЗДО та початкової ланки ЗЗСО, розкривається аспект батьківської участі в освітньому процесі ЗДО на прикладі функціонування Консультативного Центру для батьків та осіб, які їх замінюють.

Ключові слова: педагогіка партнерства, соціально-педагогічне партнерство реформування освіти, мережева взаємодія, співпраця з батьками, наступність, Консультативний Центр, форми взаємодії.

Нова українська школа відкриває широкі можливості для педагогіки партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. В її основі – спілкування, взаємодія та співпраця між педагогами, дітьми і батьками. Дитячі, батьківські та педагогічні колективи, що об'єднані спільними цілями та прагненнями, є зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Заклад дошкільної освіти має ініціювати нове глибше залучення сімей до побудови освітньої траєкторії дитини. Цьому сприяє створення інформаційно-просвітницького простору для батьків, інших членів родин, що забезпечуватиме відкритість закладу освіти до спілкування,

конструктивність у розв'язання освітніх завдань. Потребує поширення роботи Консультативних центрів для батьків або осіб, які їх замінюють, і дітей, які виховуються в умовах сім'ї як однієї із форм надання державної психолого-педагогічної допомоги батькам та особам, які їх замінюють з питань підготовки дитини до навчання в школі.

Важливим завданням є реалізація наступності між суміжними ланками освіти, що забезпечується через компоненти професійного розвитку, що допоможуть об'єднати зусилля вихователів ЗДО, вчителів початкової школи, батьків у реалізації проблеми неперервності освіти: використання апробованих та визнаних ефективними моделей професійного зростання, що формуватимуть відповідні компетентності, необхідні для переорієнтації на ключові компоненти нової школи, посилення співпраці на рівні установ та між установами освіти за можливості визначення педагогами власної траєкторії професійного зростання, створення інноваційних онлайн-продуктів з використанням офісних програм, Інтернет-ресурсів та хмарних технологій.

Методичний аспект взаємодії ЗДО і ЗЗСО передбачає ознайомлення педагогів та батьків зі змістом, методами та формами освітньої роботи у ЗДО та початковій школі. Вчителів початкових класів та вихователів ЗДО ознайомлюємо з елементами освітньої діяльності, з особливостями інтегрованого навчання, з компетенціями, що формуються на заняттях у дошкільних закладах та на уроках в школі. Практикується взаємовідвідування відкритих занять у ЗДО та уроків у початковій школі, проведення спільних методичних об'єднань, залучення педагогів та батьків у спільних проектах, розробка спільних методичних рекомендацій і порад, взаємообмін педагогічним досвідом.

Родина, заклад дошкільної освіти і школа закладають фундамент майбутнього дитини [1]. У них одна мета: виховати здорову, соціально адаптовану, всебічно розвинену людину з високим інтелектуальним, творчим та духовним потенціалом, підготувати її до умов шкільного навчання, до самостійного життя.

У Законі України «Про освіту» [2] зазначено, що батьки є першими педагогами для дитини. Відповідальність за виховання, розвиток і навчання дітей несе сім'я. Батьки зобов'язані закласти основи фізичного, морального й інтелектуального розвитку дитини ще в ранньому віці. Відповідно до цього змінюється і позиція закладу дошкільної освіти у роботі з сім'єю, родиною. Кожен заклад зобов'язаний не тільки виховувати дитину, а й консультувати батьків з питань навчання, виховання і розвитку дітей. У цьому зв'язку дошкільна установа має самостійно визначати умови роботи з батьками, вдосконалювати зміст, форми й методи співпраці з родиною щодо виховання дітей з урахуванням умов, варіативних освітніх програм і запитів родин. Плідність та результативність навчально-виховної роботи можлива за умови тісної співпраці всіх служб дошкільного закладу – так званої команди фахівців-професіоналів

(керівника ЗДО, методичної та соціально-психологічної служб, вчителя-логопеда, музичного керівника, інструктора з фізичного виховання, медичного працівника).

З метою забезпечення єдиних вимог і наступності сімейного і суспільного виховання, надання психолого-медико-педагогічної допомоги батькам у розвитку, вихованні та навчанні дітей, які виховуються в умовах сім'ї, відповідно до їх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних та фізичних особливостей, культурних потреб у закладі дошкільної освіти №4 «Теремок» м. Дунаївці створено Консультаційний Центр для батьків та осіб, які їх замінюють, і дітей, які виховуються в умовах сім'ї.

Його роботу організовано за такими напрямками:

- психологічний,
- методичний,
- адаптаційний,
- корекційно-розвивальний.

Форми роботи з батьками в Консультаційному Центрі – це консультація, лекція-бесіда, бесіда з елементами тренінгу, практикум, виставка [3]. Їх мета – озброїти батьків практичними навичками партнерського спілкування, організації розвивальних ігор, набуття досвіду у конструктивному вирішенні конфліктів, оволодіння багажем знань про особливості розвитку дитини певного вікового періоду.

Досвід роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю підтвердив, що однією з виключно важливих форм здійснення контакту з батьками є індивідуальна робота. У цій роботі педагогам важливо навчитися встановлювати контакт із батьками, знайти правильний тон розмови, дати конкретну та влучну відповідь.

Однак переважна частина сучасних батьків цього не усвідомлює, перекладаючи відповідальність за розвиток своєї дитини на соціальні інститути, а саме дошкільний заклад та школу [4]. Інша ж частина свій обов'язок перед суспільством і державою розуміє, але часто не знає, як саме правильно виховувати і розвивати дитину. У теперішній час існують різноманітні методи та форми педагогічної просвіти та співпраці з батьками, як традиційні, які широко та давно використовуються у практиці дошкільних навчальних закладів, так і новаторські, нетрадиційні. Але всі вони мають бути спрямовані на реалізацію завдань поставлених державою перед дошкільною освітою.

Оскільки Консультаційний Центр функціонує в нашому закладі вже протягом кількох років, можна стверджувати, що завдяки його діяльності батьки отримують змогу ознайомитися з вимогами дошкільної освіти, дізнатися про переваги виховання в умовах дошкільного закладу, усвідомити важливість спілкування дітей з однолітками, вихователями, а також виявити реальний рівень власної психолого-педагогічної компетентності, навчитися методів і прийомів підготовки дітей до навчання у школі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Вороніна Г. Л. Трикутник партнерства : педагоги-батьки-діти. Харків: Видавництво Ранок, 2007. С.208-229.
4. Назаренко А. І. Актуальні проблеми взаємодії дошкільного закладу і соціального середовища // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. / [редкол. : М.З. Згуровський та ін.]. Київ, 1997. С. 27-39.

УДК 372.3/4+373.29

*Ірина Густав,
вихователь,
Городоцький заклад дошкільної освіти «Берізка»
(Городок, Хмельницька область, Україна)*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

У статті йдеться про найважливіші аспекти реалізації принципу наступності дошкільної та початкової освіти у практиці роботи в закладах освіти. Першим перехідним віком у житті людини є перехід з дитячого садка до школи. Дуже важливим постає момент закріплення здобутих раніше знань у закладі дошкільної освіти і здобуття нових знань у школі.

Ключові слова: заклад освіти, принцип наступності, дошкільна освіта, початкова освіта, навчально-виховний процес, дитина.

Наступність між дошкільною та початковою освітою – це забезпечення неперервності здобуття людиною освіти. Наступність в освіті необхідна для створення єдиного освітнього процесу, що логічно продовжується від дитячого садка до школи. Цей процес допомагає досягти цілісного розвитку особистості.

Під час навчання у дітей формуються базові компетентності – вміння, знання та навички, які необхідні для подальшого навчання та життя загалом. Володіння українською та іншими мовами, математичні навички, знання в галузі природничих наук, техніки або культури – цьому дитина навчається в молодшій школі завдяки тим н, що сформувались у неї в дитячому садку.

У дошкільному віці діти починають розвивати, зокрема допитливість, ініціативність, відповідальність, креативність, навички комунікації. Початкова освіта базується на цих навичках і поглиблює їх.

Перехід між дитячим садком і школою має бути поступовим, оскільки діти мають пройти період адаптації. Адаптація дитини буде значно легшою, якщо у перші роки навчання в школі будуть продовжувати та підіймати на інший рівень ту діяльність, яка була в дитячому садку. Наступність в освіті означає збереження основних видів діяльності дітей дошкільного віку в початковій школі, зокрема: спілкування, ігри, рухова активність, пізнавальна діяльність, засвоєння господарсько-побутових навичок тощо

Формування загальної культури у дитини, аспектом якої є культура поведінки, визнання нею пріоритету загальнолюдських цінностей є головною метою виховання у старшому дошкільному та молодшому шкільному віці. [5]

Вчені-дослідники В. Галузяк і М. Сметанський зазначають, що принцип наступності відображає закономірність, згідно з якою виховання здійснюється через цінності, потреби, які вже сформовані у структурі особистості дитини. Таким чином, реалізація наступності передбачає організацію виховання, за якої кожна виховна справа є продовженням попередньої виховної роботи, “підносить вихованця на більш високий рівень розвитку, забезпечує перехід від простих до більш складних форм поведінки”. Інший науковець Н. Мойсеюк розуміє принцип наступності і безперервності у вихованні як “проходження ряду етапів, протягом яких поступово ускладнюються й урізноманітнюються зміст та напрями розвитку тих утворень, які загалом складають цілісну систему характеристик особистості”[4, с.608]. Доповнюючи її, педагог М. Фіцула зазначає, що реалізація принципу наступності у вихованні звичок культурної поведінки передбачає розробку системи послідовних виховних заходів і виключає їх випадковий, епізодичний характер [7, с.112]. Науковці (А. Богущ, М. Вашуленко, В. Галузяк, В. Киричок, В. Кузь, Н. Мойсеюк) відзначають, що наступність у роботі дошкільної і шкільної ланок освіти забезпечує цілісність та ефективність виховного процесу, є показником його послідовності й результативності [1, с.73-74].

Як показує практика, реалізація принципу наступності між дошкільною та початковою шкільною освітою з одного боку спрямована на підготовку дітей до систематичного навчання у школі, а з іншого – на використання у першому класі набутого у дитячому садку досвіду. Таким чином, початкова школа має повно і точно враховувати досягнення дітей дошкільного віку, а зміст початкової освіти повинен логічно доповнювати, продовжувати і розширювати зміст дошкільної освіти.

Проблема наступності у роботі дитячого садка і школи є комплексною. У ній можна виділити анатомо-фізіологічний, психолого-педагогічний та педагогічно-організаційний аспекти. Анатомо-фізіологічний аспект наступності передбачає врахування особливостей розвитку нервової, серцево-судинної, кістково-м'язової систем дошкільників та молодших школярів та відповідну організацію навчально-виховного процесу. Психолого-педагогічний аспект наступності потребує врахування у початковій школі рівня сформованості

розумової, моральної, фізичної, естетичної культури дошкільників, особливостей становлення когнітивної, емоційно-мотиваційної, вольової сфер особистості. Педагогічно-організаційний аспект передбачає узгодження основних компонентів навчально-виховного процесу, а саме: узгодження завдань і змісту програмного матеріалу; узгодження методів, організаційних форм, кінцевих результатів діяльності дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку; готовність педагогічних працівників до забезпечення наступності; організація спільних форм діяльності дошкільників і учнів. Отже, педагогічна сутність наступності розглядається у двох аспектах: змістовому (зв'язок у завданнях, формах і методах організації навчально-виховного процесу) та організаційному (умови навчання і виховання старших дошкільників і першокласників шестирічного віку, співпраця вихователів, вчителів, батьків) [3, с. 88].

Навчально-виховний комплекс “дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад” – це навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права громадян на здобуття дошкільної і загальної середньої освіти. Його організаційною особливістю є наявність двох підрозділів – дошкільного і шкільного, що призводить до об'єднання педагогічного процесу дитячого садка і початкової школи в межах єдиного закладу. Аналізуючи специфіку функціонування НВК “школа – дитячий садок” можна стверджувати про наявні в ньому передумови для реалізації принципу наступності у вихованні особистості в період переходу від дошкільної до шкільної освіти. На жаль, у більшості комплексів відсутньою є система виховання, яка б забезпечувала цілісність і неперервність розвитку дітей на цих вікових етапах. Це призводить до часткової втрати набутого у дитячому садку досвіду, ускладнює адаптацію дітей до шкільного життя [6].

У навчально-виховному процесі діти включаються у різні види діяльності (трудова, навчальна, ігрова), здійснюється чергування розумової та фізичної видів праці. Заняття у старших дошкільників та уроки у першокласників жорстко у часі не регламентовані. Такий режим дозволяє дітям, до певної міри, уникати розумового та фізичного перевантаження, і завдяки йому навчання та виховання носять оберігаючий характер.

У закладі дошкільної освіти велика увага приділяється забезпеченню рухової активності дітей: систематично проводиться гігієнічна гімнастика, заняття з фізичної культури, спортивні свята та розваги. На перервах між заняттями, під час самостійних ігор малята мають можливість відпочити в ігровому куточку, зайнятися фізичними вправами у спортивному куточку. Дошкільники багато часу проводять на свіжому повітрі, особливо у теплу пору року: близько 5 годин влітку та 1,5-2 годин взимку [2, с.16].

На жаль, у першому класі початкової школи, незважаючи на високу потребу дітей у рухах, їх активність значно знижується: скорочується час, відведений на прогулянки; ранкова та гігієнічна гімнастика не проводяться

систематично; майже не організуються спортивні розваги; фізична культура вважається другорядним предметом, тому ці уроки періодично замінюються уроками мови, читання, математики тощо, або прогулянками на свіжому повітрі.

Зазначене вище дає можливість стверджувати, що анатомо-фізіологічний аспект принципу наступності потребує вирішення протиріччя між необхідністю впровадження форм навчання та виховання, що забезпечують потребу дітей у рухах, та формами роботи, що використовуються у реальній практиці. У першому класі необхідно систематично проводити гімнастику, фізкультхвилинки; на перервах займатися з дітьми фізичними вправами, організувати рухливі ігри; відводити більше часу на прогулянки; по можливості, проводити деякі уроки на свіжому повітрі.

Аналізуючи психолого-педагогічний аспект проблеми наступності у роботі дитячого садка і школи, доцільно виділити такі його напрями: загальна підготовка дитини до школи та спеціальна підготовка до засвоєння тих предметів, що вивчатимуться у школі

Спеціальна підготовка до навчання у школі передбачає сформованість у дітей відчуття, сприймання (кольору, звуку, смаку, часу, простору тощо), розвиток мови, мислення (умінь порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити найпростіші висновки), довільної уваги, пам'яті, уяви. Проте у дошкільному закладі зусилля вихователів спрямовуються, переважно, на формування у дітей системи знань про предмети та явища оточуючого світу, на розвиток умінь читати, писати, рахувати. При цьому розвитку психічних властивостей спеціальна увага не приділяється.

Необхідно відзначити, що у першокласників, у порівнянні з дошкільниками, обмежуються можливості для спілкування з однолітками. Встановлюються інтенсивні контакти у системі “дорослий – дитина” і значно збіднюються взаємини у системі “дитина – дитина”. Через це першокласники не можуть повноцінно обмінюватися інформацією, оцінними судженнями, що послаблює регулюючу функцію спілкування і негативно впливає на морально-соціальний розвиток. Реалізація педагогічно-організаційного аспекту принципу наступності у роботі дитячого садка і школи потребує забезпечення єдиного рівня підготовки дітей, які йдуть до школи, а також удосконалення зв'язків у змісті навчання дошкільників і першокласників [6].

Виходячи із зазначеного вище, можна стверджувати, що принцип наступності дошкільної та початкової освіти потребує розв'язання таких суперечностей, як зміна навколишнього середовища, зменшення міжособистісного спілкування та рухливих ігор. Разом з цим, принцип наступності добре реалізується із поступовим введенням нових знань, вмінь та навичок на основі здобутого раніше досвіду.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. Проблема наступності дошкільної і початкової ланок у навчально-виховному комплексі “Надія” // Зб. наук. праць. Київ: Наук. світ, 2002. С.72-75.
2. Дяченко М. В. Вплив спілкування на розвиток особистості молодшого школяра // Вісник ХДПУ ім. Г. Сковороди. Психологія. Харків: ХДПУ, 2001. 176с.
3. Киричок В. А. Діагностика сформованості ціннісного ставлення до однолітків у молодших школярів // Гуманістично-спрямований виховний процес і становлення особистості (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді): зб. наук. праць. Київ: ВіРА Інсайт, 2001. Кн. II. С.84-90.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. Київ: ВАТ “КДНК”, 2001. 608 с.
5. Наступність між дошкільною та початковою освітою. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-rochatkovoju-osvitoju>
6. Реалізація принципу наступності та послідовності у роботі навчально-виховних комплексів «школа-дитячий садок». URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/85>
7. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: “Академія”, 2000. 544 с.

УДК 371.382

Юлія Гучик,
здобувач вищої освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник – **Іванна Пукас,**
кандидат педагогічних наук,
(Кам'янець-Подільський, Україна)

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

У статті, завдяки аналізу досліджень проблеми сенсорного виховання в умовах ЗДО і висновків фахівців-практиків, представлено педагогічний потенціал дидактичних ігор та особливості їх використання на заняттях. Обґрунтована сутність дидактичної гри як засобу сенсорно-пізнавального розвитку дітей раннього віку, що інтегрує освітню, розвивальну і виховну функції в ігровій ситуації та дозволяє розв'язувати різноманітні освітні завдання.

Ключові слова: гра, дидактична гра, сенсорний розвиток, форма, розмір, колір, звук.

Значний вплив новітніх технологій на розвиток сенсорних здібностей дітей, заміна безпосереднього контактного сприйняття світу, моделі, відповіді, ставить за мету виховання всебічно розвиненої особистості, здатної самостійно мислити, адекватно реагувати на навколишній світ, зі стійким самоусвідомленням «Я». Для цього необхідне правильно організоване сенсорне виховання, яке впливає на розвиток психічних процесів дитини, сприяє становленню інтелекту, розвитку комунікативних здібностей дитини, формуванню у дітей світогляду, який базується на власних почуттях, та реалізує проблему особистості, яка зростає суб'єктом освоєння навколишнього світу, світу природи, самої себе; усвідомлення себе як частину всесвіту.

У перші три роки життя дитини активно розвиваються її органи чуття. При цьому головною умовою повноцінного розвитку дітей раннього віку є розвиток сенсорики. Сенсорний розвиток дитини передбачає розвиток її сприйняття й формування уявлень про властивості предметів. Рівень сенсорного розвитку дитини надає безпосередній вплив на його естетичне, розумове і фізичне виховання. Найбільш оптимальним засобом формування сенсорної компетентності дітей раннього віку є дидактичні ігри [3].

У дошкільній педагогіці дидактичні ігри та вправи з давніх-давен вважались основним засобом сенсорного виховання. На них майже повністю покладається завдання формування сенсорного розвитку дитини: знайомство з формою, розміром, кольором, простором, звуком. На сучасному етапі, коли на основі принципів дидактики дошкільної педагогіки розробляється нова система сенсорного виховання, роль дидактичних ігор та вправ істотно змінюється. Дидактичні гри як своєрідний спосіб навчання, відповідний особливостям дитини, включається в усі системи дошкільного виховання [6].

Вивченням проблеми сенсорного розвитку та сенсорного виховання займалися багато видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів, а саме Ш. Абдуллаєва, З. Богуславська, Л. Венгер, А. Запорожець, В. Зінченко, Н. Карпінська, А. Катаєва, Е. Пілюгіна, А. Усова та інші. Вони стверджували, що сенсорне виховання – це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання та вдосконалення відчуттів та сприймань. Сенсорне виховання має вкрай важливе значення для всебічного розвитку дитини. О. Усова відзначає, що 9/10 всього розумового багажу дітей дошкільного віку складають результати діяльності органів чуття. Видатні педагоги – О. Декролі, М. Монтессорі, С. Русова, Є. Тихеева, К. Ушинський, Ф. Фребель відзначають сенсорне виховання як одну з основних сторін дошкільного виховання [5].

Видатний чеський педагог, автор книги «Велика дидактика» Я.-А. Коменський розглядає розумове виховання як важливий засіб формування особистості дитини. Необхідною умовою розумового розвитку, на його погляд, є розвиток чуттєвих основ мислення: пізнання починається з відчуття, відчуття передає пам'яті образи дійсності, яка зберігає їх протягом усього життя.

Починати навчання він рекомендує не зі словесного пояснення про речі, а з реального спостереження за ними. У процесі розумового виховання важливу роль відіграють відчуття й уявлення, думки і слова, мова і дії [2].

Ж.Ж. Руссо стверджує, що виховання має навчити дитину дивитись, слухати і торкатись, і не тільки дивитися та слухати уважно, а й до усього доторкатися, прислухатися, затримувати у руці. Засновник дитячого садка Ф. Фребель виходить з необхідності використовувати різноманітні ігри для розвитку органів чуття дітей, ознайомлення їх із природою, життям людей, підготовки до школи. Цій меті він підпорядковував дидактичний матеріал, призначений для формування уявлень про форму, величину, просторові відношення, числа, так звані дари, а також систему занять та ігор, спрямовану на розвиток сенсорики. Дитина, на його думку, наділена, крім основних інстинктів, інстинктом пізнавальним, дослідницьким, який є основою навчальної діяльності. У дошкільному віці розвиток прагнення до пізнання повинен реалізовуватися через безпосереднє споглядання предметів навколишнього світу [2].

Педагог М. Монтессорі розглядає сенсорний розвиток як важливу складову частину і основу формування особистості: без розвинутих органів чуття не може бути інтелекту і вихованої людини. Чуттєве сприймання є основою розумового і морального життя. Метод М. Монтессорі не просто вказує дитині на якості предметів і явищ навколишнього світу, а дає можливість самостійно набувати знання і відкривати свій внутрішній світ, що значно важливіше, ніж повідомлення з боку дорослих. Система сенсорного виховання М. Монтессорі включає поняття «сенсорна культура дитини». Матеріал, розроблений М. Монтессорі, побудований так, щоб розвивати окремі сфери відчуттів, вчити слухати тишу і звуки, розрізняти кольори, форму, вагу та інше. Цінність згаданої системи виховання полягає у тому, що дидактичний матеріал у ній – не самоціль, а засіб [3].

Саме тому, дидактичні ігри відіграють вирішальну роль для сенсорного виховання дітей. За допомогою ігор та іграшок, різних предметів, картинок, з якими відбувається взаємодія, в дитини відбувається накопичення почуттєвого досвіду. Розбираючи і складаючи мотрійку, підбираючи парні картинки, вона вчиться розрізняти і називати розмір, форму, колір та інші ознаки предметів.

Сенсорне виховання дитини у ході дидактичної гри відбувається у нерозривному зв'язку з розвитком в неї логічного мислення та вміння висловлювати свої міркування словом. Слово допомагає називати ознаки чи властивості предметів. У ході вимови формується процес міркування. Процес починається з усвідомлення проблемної ситуації, з порушення питання. Розвиваючі ігри та дидактичні ігри сприяють розвитку таких операцій, як аналіз, мисленнєве розкладання цілого на частини, або виділення з цілого його сторін; порівняння, встановлення подібності та відмінності між предметами або будь-якими ознаками; синтез, мисленнєве об'єднання частин, властивостей у єдине

ціле; узагальнення, мисленнєве об'єднання предметів і явищ за будь-якими істотними властивостями [5].

Дидактичні ігри розвивають сенсорні здібності дітей. Процеси відчуття й сприйняття лежать у основі пізнання дитиною довкілля. Ознайомлення дошкільнят зі схожим кольором, формою, величиною предмета дозволяє створити систему дидактичних ігор й вправ щодо сенсорного виховання, покликаних удосконалити сприйняття дитиною характерних ознак предметів. Дидактичні ігри також розвивають мову дітей: поповнюється і активізується словник, формується правильність звуковимови, розвивається зв'язне мовлення, вміння правильно висловлювати свої погляди [3].

Граючи, дитина активно прагне щось дізнатися, шукає, виявляє зусилля і дії, знаходить, збагачує свій духовний світ. І це все сприяє не лише сенсорному, а й загальному розвитку.

Дидактичні завдання багатьох ігор покликані навчити дітей самостійної розповіді про предмети, явища у природі, життя. Деякі ігри вимагають від дітей активного використання родових, видових понять.

Отже, у процесі багатьох ігор розвивається мислення. Наприклад, у грі «Вгадай, що ми задумали!» дитина повинна зуміти так порушити питання, щоб інші діти відповіли лише у двох словах: «так» чи «ні». З іншого боку, у процесі гри активізується мова: у спілкуванні дітей у грі, під час вирішення суперечливих питань. Також у грі розвивається здатність аргументувати свої твердження, докази [5].

Сенсорні дидактичні ігри (як і інші дидактичні ігри) містять, з одного боку, вікові, моральні мотиви, а з іншого – дотримуються принципу добровільності, забезпечують право на самостійний вибір, самовираження.

З-поміж функцій сенсорних дидактичних ігор та вправ науковці вирізняють наступні [4]:

- навчальна, що спрямована на організацію та подальше вдосконалення досвіду дітей, а також формування в них узагальнених уявлень та засобів дій;
- розширення практики використання еталонів;
- орієнтування, що спрямована на використання раніше набутих дитиною знань.

Використання дидактичних ігор у ході заняття може бути різноманітним [4]:

- використання як частини заняття;
- самостійна форма організованого навчання дітей;
- використання у повсякденному житті.

Для реалізації цих основних завдань використовуються такі дидактичні ігри та вправи [1]:

- колір – «Назви колір», «Добери предмети одного кольору», «Який предмет зайвий», «Добери за кольором», «Допоможи метеликові», «Збери

квітку», «Склади промені сонечка», «Допоможи півникові», «Веселі сніговички», «Ляльки-неваляйки», «Одягни ляльку» та інші;

– форма – «Добери за формою», «Прикрась ляльці плаття», «Знайди таку ж іграшку», «Виросла ялинка», «Веселі м'ячики», ігри-пазли, «Збери ягідки» та інші;

– розмір – «Добери колеса до машин», «Знайди таку ж стрічку», «Лялька велика і мала», «Яблучка та виноград», ігри-пазли тощо.

Таким чином, можна узагальнити, що дидактичні ігри та вправи – це значна невід'ємна частина сенсорного виховання, що може використовуватись як впливовий чинник розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Якщо розглядати дидактичні ігри як засоби реалізації сенсорного виховання у системі освітньої діяльності, то варто зазначити, що вони організовуються за планом під час занять. З іншого боку, можуть бути використані у години, відведені для гри; у розпорядження дітей надається різноманітний матеріал, з яким вони можуть грати за власним бажанням. Якщо дидактична гра триває все заняття, вона мусить бути пов'язана за змістом з попереднім заняттям.

Керівництво дидактичною грою вимагає високого рівня педагогічної майстерності і такту. Вирішуючи через гру та у грі дидактичні завдання, вихователь повинен зберегти суть гри – діяльності цікавої, близької дітям, яка радує їх, сприяє спілкуванню між дітьми, створює умови для виникнення і зміцнення дружби, симпатії, формування колективу, що живе за законами «дитячого суспільства» [5]. У дидактичних іграх застосовуються різні прийоми навчання: наочні, словесні, практичні. Дидактичні ігри короткочасні (тривалістю 10-20 хвилин), тому важливо, щоб протягом цього часу не знижувалася їх сенсорна активність, не зникав пізнавальний інтерес до поставленого завдання. Найважливіша вимога до планування дидактичних ігор полягає у тому, що обираючи гру педагог має враховувати і потребу утримання дитячої уваги, і ступінь її складності та новизни [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що дидактичні ігри – це значна невід'ємна частина сенсорного виховання, яку можна використовувати як впливовий чинник розвитку особистості. У зв'язку з цим одне з головних завдань вихователя полягає в тому, щоб створити в закладі дошкільної освіти умови для самостійного розвитку дитини, збагатити розвивальне середовище.

Список використаних джерел:

1. Колір. Форма. Величина. Число: для кожної дитини, родини, вихователя, вчителя / Л.В. Артемова. Київ : Томіріс, 2017. 176 с.
2. Малікова Ю.В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: зб. наукових праць. Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2000. № 3-4. С. 151–153.

3. Мусевич В.С. Феномени сенсорного розвитку дітей: підручник для студ. вузів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2014. 210 с.
4. Половенко О.Л. Заняття по сенсорному вихованню (з дітьми раннього віку): посібник для вихователів дит. садка. Київ : Знання, 2013. 96 с.
5. Сенсорний розвиток дошкільнят. Ранній вік / М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. Харків : Вид-во «Ранок», 2015. 192 с.
6. Тарасенко Г.С. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: Навчально-методичний посібник. Київ : Вид-во «Ліра-К», 2010. 320 с.

УДК 373.2/373.3.064.1-056.2/.3

Оксана Дмитрієва,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

СПІВПРАЦЯ ПЕДАГОГІВ І БАТЬКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розглядається проблема організації співпраці педагогів та батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, наголошується на важливості забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою дітей з особливими освітніми потребами засобами налагодженої взаємодії між педагогами та батьками дітей з ООП.

Ключові слова: співпраця, педагоги, батьки, наступність, діти з особливими освітніми потребами.

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти усіх рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. Серед ключових компонентів формули Нової української школи:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві;
- наскрізний процес виховання, спрямований на формування соціально-моральних цінностей;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і

формуванню життєвих компетентностей;

- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами [2].

Важлива роль батьків у навчально-виховному процесі визначена у національному правовому полі: у Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та ін. Зокрема, у Статті 55 Закону України «Про освіту» зазначається, що батьки мають право «обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти; брати участь у громадському самоврядуванні закладу освіти, зокрема обирати і бути обраними до органів громадського самоврядування закладу освіти» [1].

Особливого значення наступність дошкільної та початкової освіти набуває в умовах інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, адже батьки є основними замовниками освітніх послуг; їм надано право вибору закладу освіти для своєї дитини; інклюзивне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку передбачає максимальне залучення батьків до навчально-виховного процесу.

Як демонструє практика роботи, батьки, обравши для дитини з особливими освітніми потребами заклад дошкільної освіти, у переважній більшості випадків прагнуть отримати швидкий прогрес у розвитку дитини, мотивуючи це тим, що у закладі мають бути створені усі необхідні умови для повноцінного розвитку їхньої дитини. Адже саме у дошкільному віці у дітей розвивається допитливість, ініціативність, навички комунікації, спільної діяльності, гри.

По завершенні здобуття освіти у закладі дошкільної освіти, батьки, зазвичай, налаштовані на навчання дитини у закладі загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, у початковій школі якого закріплюються і удосконалюються навички, яких дитина з порушенням психофізичного розвитку набула у закладі дошкільної освіти.

Перехід між дитячим садком і школою має бути поступовим, оскільки діти мають пройти період адаптації. Адаптація дитини буде значно легшою, якщо у перші роки навчання в школі будуть продовжувати та підіймати на інший рівень ту діяльність, яка була в дитячому садку. Наступність в освіті означає збереження основних видів діяльності дітей дошкільного віку в початковій школі, зокрема:

- спілкування;
- ігри;
- рухова активність;
- пізнавальна діяльність;
- засвоєння господарсько-побутових навичок;
- ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографія, театральна діяльність.

Педагоги дошкільної освіти мають бути ознайомлені з програмою початкової школи та вводити у свої заняття навчальні елементи, які підготують дітей до 1-го

класу. Вчителі початкових класів також мають знати дошкільну навчальну програму, щоб використовувати її складові в адаптаційний період [4].

Проте досягнення позитивного результату є складною, систематичною роботою не лише педагогів, а й батьків дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Адже, як зазначали канадські вчені Тернбулл та Тернбулл (Turnbull&Turnbull)(1991), Лорман (Loreman et al.)(2005) та ін., «батьки можуть допомагати іншим, надаючи цінну інформацію і своє бачення, що базується на досвіді перебування з дитиною упродовж багатьох років; часом батьки – єдині вчителі своєї дитини у перші 4-5 років її життя, і в подальшому їхня допомога і підтримка відіграють важливу роль у навчанні та вихованні дитини; батьки бажають найкращого для своєї дитини, тому вони – перші захисники її інтересів. Освітняни, які це розуміють, знаходяться на правильному шляху до встановлення продуктивної співпраці з батьками» [3, с. 177-178].

Тому важливою умовою забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою в умовах інклюзивного навчання, послідовного розвитку дитини з ООП є налагодження співпраці педагогів з батьками дитини.

Аналіз теоретичних досліджень та практичний досвід роботи дає можливість виокремити три основних етапи у процесі налагодження співпраці педагогів з батьками дітей з ООП (рис. 1):

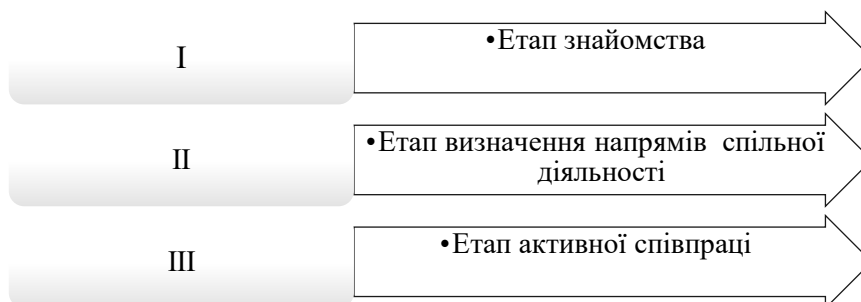

Рис.1. Етапи налагодження співпраці педагогів з батьками дітей з ООП

Перший етап передбачає визначення загальних цілей, цінностей і потреб. Зміст цього етапу складається із знайомства педагога, що забезпечуватиме інклюзивне навчання дитини з ООП з батьками, індивідуальної співбесіди з батьками, визначення потреб дитини та запитів батьків. Засобами реалізації може стати анкета «Список запитів батьків», бесіда з батьками, спостереження. Аналіз отриманої інформації дозволяє педагогу визначити цілі та вектори співпраці з дітьми з особливими освітніми потребами та батьками. Відповідно, зазначений етап є базовим для визначення готовності батьків до співпраці, їх потенційної активності.

Другий етап передбачає складання програми роботи педагога інклюзивної освіти з батьками. Зміст даного етапу включає ознайомлення із програмою закладу, який здійснює інклюзивне навчання, обговорення побажань і очікувань батьків, залучення батьків до обговорення та складання програми

співробітництва, організації спільної діяльності. Шляхами реалізації можуть виступати роз'яснення завдань, педагогічна інформація, консультації, бесіди, групові та індивідуальні види робіт.

Третій етап характеризується встановленням партнерських відносин між педагогами та батьками в процесі реалізації програми роботи, розкриттям перед батьками можливостей особистісного пошуку, творчого підходу до навчання своєї дитини та особистої участі в дослідженнях її можливостей. Зміст роботи на цьому етапі включає спільну діяльність, вирішення педагогічних задач розвитку, освіти і виховання дітей у закладі з інклюзивним навчанням, підготовка свят, оформлення плакатів, сімейних альбомів. Шляхами реалізації можуть бути ділові ігри, майстер-класи, дискусії, міні-лекції тощо.

Батьки мають включатись в безпосередній освітній процес і процес виховання, стати не просто замовником освітніх послуг, а активним учасником команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, що представляє інтереси своєї дитини, адже вони здатні індивідуалізувати, доповнити, розширити й розвинути методи навчання, які пропонують спеціалісти, виявити творчість та винахідливість, взяти на себе велику щоденну допомогу дитині.

Співпраця педагогів і батьків продукує умови для якісної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в середовище однолітків з типовим розвитком, освітній процес, сприяє гармонійному, всебічному суб'єктивному розвитку кожної дитини, її соціалізації та підготовці до самостійного життя.

Спільна діяльність дітей, батьків і педагогів може бути успішною, якщо є позитивний настрій на спільну роботу, окреслено мету, загальний або особистісний сенс, якщо робота здійснюється спільно від планування і організації до підведення підсумків.

За умови активної співпраці батьків дітей з особливими освітніми потребами з педагогами закладу дошкільної освіти, а згодом, загальної середньої освіти, спільної діяльності над розвитком дитини, її адаптацією до закладу освіти, набуті дитиною з ООП навички виконання режиму дня, самоорганізації, наслідування дій інших дітей, комунікативної, ігрової, навчальної взаємодії, набуті у закладі дошкільної освіти сприятимуть подальшому полегшенню процесу адаптації дитини до закладу загальної середньої освіти, складуть базу подальшого розвитку та соціалізації дитини з особливими освітніми потребами у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 02.04. 2023)

2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh->

doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu (дата звернення 02.04.2023).

3. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.

4. Наступність між дошкільною та початковою освітою. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu> (дата звернення 02.04.2023).

УДК 615.851:398.21]:316.6:316.362

*Лариса Євчук,
практичний психолог,
Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 21 «Золота рибка»
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДИТИНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Незмінним помічником у вирішенні психолого-педагогічних завдань була, є і буде казка. Терапевтичні історії та казки допомагають дітям прояснити різні життєві ситуації, відреагувати накопичені емоції, зрозуміти вчинки інших, побачити себе з боку інших людей, познайомитись з різноманітними стратегіями поведінки. Також вони допомагають дошкільникам краще підготуватись до однієї з найважливіших подій у своєму житті – вступу до школи.

Ключові слова: казка, казкотерапія, психотерапевтична казка, особистість, особистісні проблеми, готовність до школи

Розповідь історій, казок – найдавніший спосіб людського спілкування та найстійкіша форма передавання інформації від старшого покоління молодшому моделей поведінки, цінностей, життєвих сценаріїв. Мабуть, такий спосіб один з найбільш зрозумілих дитині. Проте казки розповідали не лише дітям на ніч, а й дорослим із різних приводів. Адже часто казки були засобом зцілення, виховання й полегшення переходу особистості на новий щабель розвитку в межах будь-якої соціальної групи або суспільства.

«Нам, дорослим, слід пам'ятати, що якщо ми хочемо навчити дитину або передати їй якусь важливу думку, потрібно робити так, щоб це було пізнавально і зрозуміло. Якщо ми хочемо пояснити щось складне французу, то, зрозуміло, досягнемо успіху в цьому більше, якщо будемо говорити французькою мовою. Спілкуючись з дітьми, намагайтеся говорити з ними мовою, яка їм зрозуміла і на яку вони краще відгукуються, – мовою дитячої фантазії та уяви». Так пише про це відомий психолог і психотерапевт Д. Бретт.

Розповіді, особливо казки, завжди були найефективнішим засобом спілкування з дітьми. Казки передавалися і передаються з покоління в покоління

протягом століть і знаходять відображення в культурах різних народів. У своїй книзі, присвяченій казкам, Бруно Беттельхейм підкреслює їх виключно важливу роль, оскільки вони допомагають дітям подолати тривоги і конфлікти, з якими їм доводиться стикатися.

Слухаючи ці розповіді і казки, діти мимоволі знаходять в них відголоски свого власного життя. Вони прагнуть скористатися прикладом позитивного героя в боротьбі зі своїми страхами і проблемами. Крім того, оповідання та казки вселяють у дитину надію, що надзвичайно важливо.

Люди застосовували казку як своєрідне лікування відтоді, як вона виникла, тобто майже завжди. Тож цілком закономірно, що з часом форми роботи з казкою удосконалили й виокремили в окремий напрям – казкотерапію, розробили принципи та правила роботи з нею, класифікували казки.

Як метод психологічної корекції казкотерапія з'явилася біля 30 років тому. На психотерапевтичні казки поглянули як на метод особистісного розвитку, який об'єднує в собі різні форми і прийоми навчання. Методика виникла через необхідність створити делікатний спосіб психологічної корекції підростаючого покоління і дорослих. Терапія за допомогою казки є одним з напрямків арт-терапії, безліч психологічних проблем піддається такому незвичайному лікуванню.

На виникнення і становлення казкотерапії, як самостійного явища, значно вплинули праці Д. Ельконіна і Л. Виготського. Теорія узагальнює дослідний досвід К. Юнга, Б. Бетельхейма, ідеї Е. Фромма, Е. Берна, Р. Гарднера, А. Менегетті.

Сьогодні активно використовують цей підхід у педагогічній та психотерапевтичній практиці. Також він може давати позитивні результати в режисурі, акторській грі і в інших творчих професіях.

Психологічні казки потрібні для м'якого впливу на дитину, яка живе в кожній людині. Метод універсальний, адже у нього немає вікових обмежень. Терапія казкою допоможе ненав'язливо достукатися як до малюка, так і до дорослого, сприяючи виробленню правильних психологічних установок.

Дана методика спрямована на вирішення цілого комплексу особистісних проблем і сприяє позбавленню від нав'язливих страхів і фобій, виникненню потрібної емоції, усвідомленню і прийняттю життєвих цінностей і складних рішень, спрощенню процесу соціалізації, розумінню законів і принципів устрою світу, позбавленню від недоліків і формуванню позитивних рис характеру, вибудовуванню гармонійних відносин з оточуючими тощо.

Вплив казкою підходить як для вирішення труднощів в процесі навчання, так і для подолання важких особистісних криз. Секрет універсальності методики в тому, що тут, перш за все, важливі наслідки лікування, що штовхають людину на подальший розвиток без будь-чєї допомоги. Для того, щоб максимально використовувати можливості казкотерапії, важливо пам'ятати про принципи доречності, дозованості і щирості.

Психотерапевтичні казки можуть вирішити широкий діапазон проблем: втрата близької людини або улюбленої тварини; складності адаптації в соціумі і прийняття своєї особистості в ньому; депресивні стани; дитячі капризи, страхи, фобії, ревності; прояви агресії, зайва дратівливість; заїкуватість; підвищена тривожність; гіперактивність; психосоматичні розлади.

Практичний психолог ЗДО № 21 Лариса Євчук вже кілька років поспіль впроваджує елементи казкотерапії в своїй професійній діяльності. Власний досвід психологічної практики дозволяє стверджувати, що казкотерапія має досить ефективні результати в різних видах діяльності: діагностичній, просвітницькій, профілактичній, корекційно-розвитковій роботі з дошкільниками.

Так, проєктивна методика дослідження особистості «Казки» Луїзи Дюсс допомагає зазирнути у внутрішній світ навіть найменших дошкільників. Провести цей тест не дуже складно, оскільки всі діти люблять слухати казки. Психолог розповідає дитині історії, де фігурує персонаж, з яким дитина буде ідентифікувати себе. Кожна з казок закінчується запитанням, зверненим до дитини. Таким чином можна виявити ступінь залежності дитини від обох або від одного з батьків, її прив'язаності чи ворожості до них; як дитина бачить своє становище у сім'ї, страхи, занепокоєння, підвищену тривожність дитини, ревності до братика чи сестрички. Спостерігаючи за поведінкою, тілесними реакціями, мімікою, жестами, емоційними реакціями і висловлюваннями в процесі проведення тесту можна дізнатись про певні труднощі чи проблеми в розвитку та вибудувати подальшу роботу психолога з цією дитиною та її близьким оточенням.

Працюючи з дошкільниками, фахівець повинен знати, що до 5 років діти віддають перевагу історіям про тварин, асоціюючи себе з ними. В 6–7 років дитина вже ширше пізнає світ, їй стають ближче людські персонажі, виникає інтерес до чаклунства.

Одним із основних завдань закладу дошкільної освіти є підготовка вихованців до навчання у школі. Проте за різних причин, не всі старші дошкільники мають правильне уявлення про школу та готові до реалій шкільного життя. Зокрема, це можуть бути і страх перед невідомим «дорослим» життям, несформована позиція учня, особистісні якості, які заважають у взаємовідносинах з однолітками тощо. Тому в нашому ЗДО практичним психологом щомісяця проводяться профілактичні бесіди з дітьми «Готуємось до школи». Окреме місце в них займають терапевтичні казки для майбутніх першокласників («Сашко», «Кошеня Максик», «Як їжачок Буль боявся йти до школи», «Казка про першокласника Стаха», «Зірочка успіху», «Олівчик-лінивчик» та інші).

На жаль, сучасні буремні часи накладають відбиток і на найменших українців. Життя багатьох дітей нищівним чином перевернула війна. Вразлива психіка кожної дитини, яка разом з дорослими пережила жахи війни, чи навіть

просто бачить воєнні дії у новинах, безумовно, дуже страждає. Але дитяча психіка відрізняється від психіки дорослого тим, що загалом вона досить стійка від природи, й упродовж певного часу відновлюється самостійно. Діти більш відкрито та щиро розповідають про те, що їх турбує, у той час, як дорослі можуть соромитися та заперечувати.

Для підтримки дітей в цей складний час в нагоді також стала казкотерапія («Хто живе у Мама в серці?» С. Ройз, казка про Мишеня «Герої також плачуть», «Як Помагайко подолав свій страх» та спеціальне видання книги Ді Вілкокс «Чарівне пальто»). Історії з цих книг озброюють дітей навичками, що допоможуть їм подумки впоратися з труднощами, з якими вони стикаються зараз і в майбутньому.

Фахівці психологічної служби ЗДО пропонують терапевтичні казки і на допомогу батькам, пояснюючи, що такі казки – досить дієвий спосіб вирішення проблем дитини. В них розкриваються різні теми – про сон, про адаптацію в садочку, про родинні стосунки, про взаємостосунки дитини з ровесниками, про певні труднощі у поведінці чи сприйнятті світу.

З перших місяців зародження нового життя батьки можуть розповідати дитині казки. Доки триває внутрішньоутробний розвиток, малюк звикає до спокійних і радісних голосів батьків, реагує на їх позитивні емоції. Для новонародженого сюжет казки не має значення. Головне, щоб у ній були певні ритмічні конструкції, повтори, звуконаслідування для опанування рідної мови. У віці 1,5–3 роки діти починають говорити. Тож казка стає поштовхом до розвитку зв'язного мовлення, образного мислення та пізнавального інтересу. В 3–4 роки дитина розпізнає основні емоції. Тож потребує казок з простими і яскравими сюжетами. На цьому етапі варто обговорювати у сімейному колі чи у групі емоції героїв, їх поведінку. 4–6 років мова казки є найзрозумілішою для дитини. Саме через казку дошкільник засвоює соціальний досвід. Тож будь-яке завдання дитина виконує краще й із задоволенням, якщо захопити її казковим сюжетом.

Алгоритм використання казки надзвичайно простий. Дітям до 12 років – батьки читають казку (тут дитині дозволяється видозмінювати текст, додавати і вилучати фрази чи слова), потім обговорюють ключові моменти, мотиви поведінки, результати, і на останок – дитині пропонується намалювати малюнок (не обов'язково одразу після обговорення), який ілюструє казку або ключовий момент для дитини. Інколи можна використовувати ще один заключний етап – драматизація або «програвання» казки чи її частин. Дитині варто дати можливість розподілити ролі, за необхідності задіяти членів родини чи іграшки і не обов'язково суворо дотримуватись сюжету казки. Адже дитина змінює все так, як їй потрібно!

Терапевтичні казки існують як в готовому варіанті, так їх можна складати і самостійно. Для зручності у використанні Ларисою Євчук систематизовано збірку «Скарбничка психотерапевтичних історій» (2020р.), які спрямовані на

вирішення різних проблем дитини-дошкільника. Також у збірці підбрано поради, рекомендації для батьків та педагогів щодо складання та подальшої роботи з терапевтичними казками. Варто зазначити, що збірка періодично поповнюється новими актуальними матеріалами.

Відомо, що арт-терапія та казкотерапія, зокрема, впливає на особистість: знижує тривогу, змінює ставлення до себе, дає змогу виразити себе, розвиває творчі здібності, почуття. Часто психологи в роботі з дітьми використовують терапевтичні казки, але і вихователям можна їх використовувати. На таких заняттях відчувається єдність із дітьми, позитивний емоційний зв'язок із кожним та головне, довіра. А чи це не основне прагнення кожного педагога?

Список використаних джерел:

1. Мірошнікова А. Як навчити дитину вигадувати та розповідати історії URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-navchyty-dytynu-vigaduvaty-ta-rozpovidaty-istoriyi/>
2. Руденко А. Ігри і казки, які лікують. Київ: Видавнича група «Основа», 2022.
3. Терапевтичні казки для дітей. Алгоритм створення і приклад URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1512-terapevtichn-kazki-dlya-dtey-printsipi-y-algoritm-stvorennya>

УДК 373.2/3.016:796

*Микола Єфименко,
доктор педагогічних наук, професор,
Бердянський державний педагогічний університет
(Запоріжжя, Україна)*

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ – ВТРАТА КАЗКОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ ДОШКІЛЛЯ?!

Незважаючи на зусилля окремих українських вчених зробити фізичне виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку ігровим, цікавим, казковим, воно протягом останніх трьох десятиліть набуло деякої ігрової спрямованості лише у закладах дошкільної освіти. Нажаль, в початковій школі, за рідким включенням, фізичне виховання учнів продовжує проводитись в традиційному «військово-спортивному» стилі авторитарності вчителя, достатньо жорсткої командності, безликої нормативності, безсюжетності, психофізичної дискомфорតності дітей. Необхідно терміново змінювати цю ситуацію на сучасний та більш комфортний для учнів початкових класів театралізований, казковий, пригодницький стиль проведення фізкультури в школі. Автором визначені основні шляхи такого реформування.

Ключові слова: фізичне виховання, молодші школярі, казкова фізкультура, наступність.

Нам знадобилося приблизно 30 років (1993 – 2023), щоб поступово змінити традиційні підходи до проведення фізкультури в закладах дошкільної освіти на інноваційні, сучасні, перспективні [4; 5]. Базовою в цій реформації є визнання того, що провідними видами діяльності дошкільників є *рухова* та *ігрова* діяльність. Ми поєднали величезні можливості рухів та гри в єдиний комплекс під загальною назвою **тотальний ігровий метод**. Його девізом стало:

Граючись – оздоровлювати,
граючись – виховувати,
граючись – розвивати,
граючись – навчати!

Заняття з фізичної культури поступово стали нагадувати фізкультурні казки, цікаві рухово-ігрові пригоди, театралізовані дійства. При такому підході вихователь або інструктор з фізичного виховання становився умовним режисером, а діти – акторами, саме заняття нагадувало спектакль, вправи – мізансцени, тренажери та фізкультурний інвентар – сценічні декорації та атрибути! На дверях фізкультурних залів дитячих садочків з'явилися таблички **«Театр фізичного виховання та оздоровлення дітей»**. Така казкова фізкультура заряджала дітей позитивною, світлою енергією радості та насолоди. Дітям дуже подобаються такі казкові заняття: мотивація до рухової активності при такому підході значно покращується, у дошкільників змалечку формується позитивна ставлення до рухової активності, до фізичної культури, до здорового способу життя.

Нажаль при переході в школу ця чудова казковість кудись зникає... У школярів молодших класів також однією з провідних залишається ігрова діяльність, але вона чомусь традиційно не приживається на шкільному підґрунті класно-урочної форми навчання. Хоча в офіційних програмах зазначається: «Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня *засобами фізкультурної та ігрової діяльності* (виділено мною. – М. Є.), формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України» [6, с. 63; 7, с.101]. Але гри практично немає: вона значно загубилась у змістовній лінії «Ігрова і змагальна діяльність», бо весь **ВЕЛИЧЕЗНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРИ** було зведено в ньому лише до «рухливих і спортивних ігор», що ми вважаємо некоректним по відношенню до дітей! У них гаснуть очі, збільшується психічне напруження, починають посилюватись нейтральні та негативні емоції. Вельми часто діти навіть намагаються пропустити через це уроки з фізкультури і в цьому їм «допомагають» батьки, знаходячи для своїх чад різні причини (погано себе почуває, з'їв щось не те, втомився після вчорашньої поїздки в село тощо). І школярів можна зрозуміти – звичний для них казковий світ рухово-ігрових пригод дошкільного дитинства кудись зник, а на зміну йому прийшли монотонні та нецікаві шиккування і перешиккування, стройові дії, беземоційний розминочний біг по периметру залу або по доріжці пришкільного

стадіону. Ніякого сюжету, ніяких пригод, ніяких емоцій! Заради об'єктивності зазначимо, що різні рухливі ігри постійно присутні на сучасних уроках з фізичної культури у початковій школі, але це ще не означає, що вчитель таким чином втілює тотальний ігровий метод!

Нами були зроблені спроби зазначити основні проблеми фізичного виховання молодших школярів [1] і обговорити їх хоча б дистанційно з учителями фізичної культури шкіл України. Реакції учителів в окремих регіонах були достатньо позитивними. Ми пішли далі і запропонували своє оригінальне бачення сучасної фізкультури в початковій школі, сформулювали принципово нові концептуальні позиції фізичного виховання школярів і навіть показали зразок інноваційного уроку «Пригоди роботів-файників в школі» [2; 3], але подальшого конструктивного розвитку ці зусилля в секторі початкової школи чомусь не отримали. В цій ситуації ми бачимо явне порушення принципу наступності дошкільної та початкової освіти в напрямі фізичного виховання та оздоровлення дітей. Зазначене вище зумовлює **актуальність** нашої роботи.

Нижче буде наведено основні концептуальні засади реформування системи фізичного виховання школярів молодших класів, що має відновити повноцінну наступність дошкільної та початкової освіти, зберегти емоційне благополуччя учнів та покращити загальні навчальні показники.

1. Перш за все слід признати **ігровий метод** основним, домінуючим, переважаючим на уроках з фізичної культури. Мову, навіть, треба вести про **тотальний ігровий метод: грати зі школярами треба з першої хвилини уроку і до останньої, а також до уроку і після нього!** Дуже часто навіть педагоги асоціюють гру з розвагою, що є помилковим поглядом. Ігри бувають різними за своєю спрямованістю і саме вони можуть допомогти учителю ефективно вирішувати ті педагогічні завдання, які стоять на конкретному уроці з фізичної культури. Ігри можуть носити організаційний характер, мотиваційний, заохочувальний, дисциплінуючий, динамізуючий рухову активність тощо. Варіюючи типами ігор протягом уроку, а також до нього і після педагог значно ефективніше вирішить усі поставлені завдання а також витратити на це менше свого особистого енергетичного ресурсу. Учні при цьому будуть почувати себе значно краще в емоційному плані, що буде сприяти їх успішному навчанню на інших уроках. Такий підхід має актуалізуватись вже сьогодні. Але завтра треба буде працювати ще цікавіше і мова йде вже не просто про ігровий метод, а про загальну театралізацію фізичного виховання учнів молодших класів!

2. **Театралізація уроків з фізичної культури** має йти за таким перевіченим часом алгоритмом:

А) **сюжетність уроку** – абсолютно кожний урок з фізичної культури повинен мати відповідну сюжетну спрямованість, тобто бути **сюжетним**. Для цього вчитель повинен заздалегідь сформулювати для себе базовий перелік **великих тематичних ігор (ВТГ)**, тобто тих довгострокових ігрових перспектив, які можуть реалізовуватись вчителем протягом багатьох місяців і, навіть, років. Зазвичай, це універсальні теми, які завжди подобаються дітям: «Веселий

зоопарк», «Цирк запалює вогні!», «Всесвітня морська подорож», «Тачки», «У світі професій», «Спорт», «ЗСУ», «Рятівники поспішають на допомогу», «Космічні пригоди», «Таємничий острів», «Підводна Одисея капітана Кусто», «У світі казок», «Інопланетяни». «Місто роботів» тощо. Педагог може додавати до цього універсального списку ігрові тематики, що віддзеркалюють специфіку конкретного регіону України: «В гості до царя Вуголька» (Донбас), «Боцман та юнги» (приморські регіони: Херсонщина, Миколаївщина, Одещина), «Січ Запоріжська» (Запоріжська, Дніпропетровська області), «Казкові Карпати» (західні регіони: Львівщина, І.-Франківщина, Закарпатська, Чернівецька області тощо).

Кожна така велика тематична гра має складатися з відповідної кількості **ситуаційних міні-ігор (СМІГ)**, тобто тем окремих уроків фізкультури. В закладах дошкільної освіти ми називали їх **фізкультурними казками**. В початковій школі можна назвати їх сучасним терміном «квест» (гра, пригода, виконання завдання, маршрут з подолання перешкод) – тобто **фізкультурними квестами**, що більше підходить дітям шкільного віку. Наприклад, ВТГ «Всесвітня морська подорож» може складатися з таких міні-ігор (квестів): «Школа юнг», «Тренувальний табір», «На верфі», «Будуємо корабель», «Пробний вихід у гавань», «Прощайте, рідні береги!», «Перша пригода», «Зустріч з дельфінами», «Сіли на міліну», «Попутний вітер», «Акула-каракула», «Свистати всіх на гору!», «Шторм», «У полоні підводної течії», «Пірати Чорного моря» тощо. Таким чином велика тематична гра може розтягуватись на декілька тижнів, на навчальну чверть або дві – це буде вирішувати учитель. Коли інтерес учнів до ігрової теми починає знижуватись, а їхня емоційність згасати – треба терміново змінювати велику тематичну гру і починати проробляти іншу, свіжу та цікаву для дітей тематику. Такий методичний підхід буде завжди підтримувати високу мотивацію дітей до уроків з фізичної культури.

Б) **образність уроку** – в кожній ситуаційній міні-грі на уроці завжди присутній головний герой, або герої, які асоціюються з конкретним образом. В нашому випадку (наведеному вище) це, безсумнівно, **вмілі та відважні морячки або юнги**. На інших уроках головними героями можуть стати рятівники, вояки, астронавти, альпіністи, геологи, футболісти тощо.

В) **рольові прояви учнів** – наявність в казковому сюжеті уроку провідного образа-героя спонукає школярів проживати його життя: ходити як герой, говорити як герой, діяти як конкретний герой. Не просто механічно робити присідання-вставання, а повноцінно реалізовувати себе як особистість у відповідному ігровому образі. Це дозволяє учням повноцінно і всебічно проявляти себе в емоційному плані, у побудови стосунків з однокласниками, в інтелектуальних дискусіях, креативності тощо. Тобто, в такій ситуації задіюються не тільки моторні центри кори, а й інтегровано (полісенсорна інтеграція!) всі інші, що потужно стимулює загальний психофізичний розвиток школярів.

Г) **емоційна насиченість уроку** – передбачається, що протягом реалізації рухово-ігрового сюжету учні будуть переживати відповідні сюжетним колізіям емоції: від нейтральних – до негативних, а потім до позитивних, що буде формувати у них повноцінну емоційну сферу.

Г) **дозована драматизація сюжету уроку** – застосовується для підсилення рухово-ігрової активності школярів в ті моменти, коли вона за суб'єктивними або об'єктивними причинами починає поступово знижуватись. «Драма» в перекладі з грецької означає «дія»: тобто завдяки штучній драматизації ситуації ми посилюємо дієспроможність учнів і досягаємо значно більшого функціонального, тренуючого ефекту. Така педагогічна драматизація уроку з фізкультури досягається використанням учителем так званих **точок драматизації**, тобто цілеспрямованих загострень рухово-ігрових ситуацій на основі вічного протистояння сил Добра і сил Зла. Учитель в цих точках (які можуть бути **слабкими, середніми та сильними** за ступенем драматизації) навмисно вводить в сюжет негативні ситуації або негативних героїв, стимулюючи з боку учнів відповідні прояви по подолання цих перешкод.

Д) **казкотерапія** – при реалізації театралізованого стилю проведення фізкультури створюються чудові умови для використання у всій повноті можливостей казкотерапії для корекції психічного стану окремих учнів (подолання невпевненості у собі, комплексів неповноцінності, самотності, відсутності друзів; фобій висоти, представників протилежної статі тощо). Вона (казкотерапія) чудово вплітається в рухово-ігровий сюжет уроку – учні можуть навіть не помітити, що педагог (та психолог) з ними вже працюють, поліпшуючи їхній психічний стан.

Е) **використання енергетичного потенціалу несвідомого учнів** – древні міфи, казки, билини, за дослідженням Карла Юнга, вміщують в собі важливі, значущі образи минулого (**архетипи**) і передають цю історичну пам'ять наступним поколінням людей. Якщо грамотно використовувати дитячі архетипи, можна значно поповнити психофізичний потенціал учнів потужною енергією підсвідомого. Це можуть бути архетипи Батька, Матері, Оселі, Батьківщини, Вождя, Воїна, Спасителя, Звіра, Чудовиська, Ворога, Вогню, Води, Сонця тощо.

Таким чином, запропонована концепція театралізації фізичного виховання учнів початкової школи в значному ступені покращить наступність дошкільної та початкової освіти у напрямі фізичного розвитку дітей та поліпшить їхній психофізичний розвиток. А це, в свою чергу, дасть можливість школярам успішно соціалізуватись в сучасне оточуюче середовище, в суспільство.

Список використаних джерел:

1. Єфименко М. М. Від традиційної фізкультури – до фізичної культури! Урок фізичного виховання: проблеми і перспективи. Учитель початкової школи. 2016. №5. С. 19–23.
2. Єфименко М. М. Еволюція в мініатюрі. «Золоті правила» рухового розвитку дитини. Учитель початкової школи. 2017. №4. С. 3–8.

3. Єфименко М. М. Казкова фізкультура. Нетрадиційний урок фізичного виховання. Учитель початкової школи. 2016. №9. С. 16–19.

4. Єфименко М. М. Програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку «Казкова фізкультура». Видання друге, доповнене і перероблене. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 52 с.

5. Єфименко Н. Н. Физкультурные сказки или как подарить детям радость движения, познания, постижения. Харьков : Веста : Ранок, 2004. 64 с.

6. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (1 – 2 клас) / «ЗАТВЕРДЖЕНО»: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. С. 63–68.

7. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (3 – 4 клас) / «ЗАТВЕРДЖЕНО»: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. С. 101–107.

УДК 373.3/5.043.2-056.2/3

*Ірина Завіша,
вихователь-методист,
Дунаєвецький заклад дошкільної освіти №4 «Теремок»
(Дунаївці, Україна)*

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розкривається питання наступності в роботі педагогів у інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти та Нової української школи. Адже діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності в навчанні дітей з особливими освітніми потребами має здійснюватися педагогічними колективами закладу дошкільної освіти та Новою українською школою спільно і системно.

Ключові слова: початкова освіта, дошкільна освіта, інклюзивна освіта, наступність, заклад дошкільної освіти, нова українська школа, діти з особливими освітніми потребами.

Дошкільна освіта є важливим етапом для цілісного розвитку дитини. Нині її зміст органічно пов'язаний з ідеями Нової української школи: він забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою в умовах шкільної реформи.

Право дітей із відхиленнями в розвитку на рівний доступ до якісної освіти закріплено Конституцією України, міжнародними документами з питань прав інвалідів, Законами України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про освіту», «Про охорону

дитинства» та ін. У цих документах визначено принципи, освітні орієнтири, завдання щодо створення умов для особистісного розвитку, творчої самореалізації дітей, які потребують додаткової освітньої підтримки в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти (ЗДО) і Нової української школи (НУШ). Відповідно до Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» з 2010 р. у загальноосвітніх навчальних закладах запроваджено інклюзивне навчання. У ст. 20 Закону України «Про освіту» зазначено, що інклюзивне навчання здобувачів освіти базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [1]. На основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та інших нормативних актах стосовно дитинства ґрунтується і Базовий компонент дошкільної освіти України. Державний стандарт дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, котра має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки [2].

Наступність між дошкільною та початковою ланками освіти дітей з вадами психофізичного розвитку розглядається як зв'язок і узгодженість цілей, завдань, змісту, методів, форм організації, що забезпечують пізнавальний розвиток дитини, її успішне навчання і виховання. Реалізація наступності між цими ланками має забезпечити створення системи неперервної освіти з урахуванням:

- збереження цінності кожного вікового періоду розвитку дитини;
- готовності до шкільного навчання (на дошкільній сходинці освіти);
- опори на результат корекційно-розвиваючого навчання;
- сформованості вміння вчитися як фундаментального новоутворення;
- засвоєння різноманітних форм комунікативно-мовленнєвої діяльності на різних вікових етапах [3].

Планомірне впровадження у практику початкової школи спеціально організованого спільного навчання потребує спеціальної підготовки, яка, на думку Л. Годовнікової, повинна починатися з спільного навчання ще у закладі дошкільної освіти та проводитися за такими напрямками:

- підготовка суспільства до необхідності запровадження інклюзивної освіти як закономірного процесу демократизації та гуманізації усього суспільства;
- підготовка педагогічного персоналу масової школи до прийняття дитини з вадами психофізичного розвитку;
- просвіта батьків здорових дітей;
- формування методичної готовності вчителів до роботи з різними категоріями дітей з вадами;

– укомплектування штату інклюзивної школи спеціалістами корекційної освіти;

– організація співпраці спеціалістів масової школи, які працюють з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, з педагогами системи спеціальної освіти;

– розробка психолого-медико-педагогічної консультації конкретних рекомендацій для роботи з дітьми, що потребують корекції психофізичного розвитку, в умовах масової школи [4].

Узгодженості дій потребує і діяльність психологічних служб закладів дошкільної і загальної середньої освіти. Взаємодія закладів дошкільної і початкової освіти у питанні роботи соціально-психологічних служб може включати:

– здійснення єдиного психолого-педагогічного контролю за динамікою

– розвитку дітей;

– дослідження рівня розвитку базових якостей особистості дітей старшого

– дошкільного віку як умови успішного навчання у початковій школі;

– аналіз умов успішної адаптації учнів першого класу до шкільного життя;

– застосування корекційно-розвивальних методів у роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку, які потребують індивідуального підходу;

– проведення спільних методичних заходів.

Зміст конкретних заходів (теми та питання засідань педагогічних рад, круглих столів, семінарів-практикумів, спільних методичних об'єднань тощо) зазначається у річних планах роботи закладу дошкільної освіти та закладу загальної середньої освіти.

Наступність дошкільної і початкової освіти забезпечується шляхом єдності підходів до організації життєдіяльності дитини шостого та сьомого (восьмого) років життя незалежно від соціально-педагогічних умов здобуття освіти: заклад дошкільної освіти, перший клас початкової школи, група Центру розвитку дитини, сімейне виховання тощо. Діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності має здійснюватися педагогічними колективами спільно і системно. Об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і загальної середньої освіти та батьківської громадськості забезпечить психологічно виважений та успішний для дитини перехід з попереднього рівня – дошкільна освіта, на наступний – початкова освіта [5].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш

Н.В., Загородня Л.П. та ін. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20dos%20hkilnoyi%20osvity.pdf

3. Дзюбко Л. В. До проблеми наступності у розвитку дошкільників і молодших школярів // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: тези доповідей. Київ: Університет «Україна», 2008. С. 719.

4. Годовнікова Л. В. Умови інтегрованої освіти дітей з порушенням розвитку // Педагогіка. 2008. №8. С. 36-43.

5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>

УДК 373.2.043.2-056.2/.3:37.064

Лілія Зімакова,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Полтавський національний педагогічний університет імені

В.Г. Короленка

(Полтава, Україна)

Наталія Ковалевська,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Полтавський національний педагогічний університет імені

В.Г. Короленка

(Полтава, Україна)

Анжела Пасічніченко,

кандидат психологічних наук, доцент,

Полтавський національний педагогічний університет імені

В.Г. Короленка

(Полтава, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО

З'ясовано, що для успішного входження дітей з особливими освітніми потребами у колектив однолітків важлива роль відводиться ефективній співпраці педагогів і родин таких дітей. У процесі спільної роботи з вихователями батьки повинні здобувати навички співробітництва. Виділено найбільш ефективні види реалізації спільної діяльності батьків і дітей з особливими навчальними потребами, а також інноваційні форми співпраці з батьками в інклюзивному середовищі ЗДО.

Ключові слова: партнерська взаємодія, дитина дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, співпраця з батьками, інклюзивне освітнє середовище.

Виклад основного матеріалу. Формування якісної системи освіти, яка ґрунтується на принципах демократії, рівності та особистісного підходу, є важливим завданням сучасної освітньої політики в Україні. При цьому важливо, щоб усі учасники освітнього процесу мали рівні права на освіту. З цієї причини в освіті створюються необхідні умови для того, щоб усі категорії у суспільстві мали можливість отримувати освітні послуги, не відокремлюючись від звичного для них соціального середовища, сім'ї та друзів. До таких категорій ми відносимо і дітей з особливими освітніми потребами.

Аналіз сучасних педагогічних досліджень підтверджує актуальність окресленої проблеми. У центрі уваги знаходяться питання, пов'язані з організацією спільної діяльності закладів освіти з батьками дітей, які мають особливі освітні потреби (І. Білозерська, О. Буковська, Н. Довгаль, А. Колупаєва, Р. Кравченко, С. Миронова, О. Мякушко, Н. Заверико, Т. Перфільєва, К. Пінюгіна, Д. Романовська, Л. Савчук, Т. Скрипник, О. Чеботарьова, О. Шаліна та ін). Таким чином, ми можемо сформулювати висновок, що проблема організації інклюзивної освіти є досить актуальною за сучасних умов і, не зважаючи на велику кількість наукових розробок з цього питання, існує необхідність у дослідженні шляхів встановлення партнерської взаємодії в умовах інклюзивного освітнього середовища ЗДО.

На нашу думку, для успішного входження дітей з особливими освітніми потребами у колектив однолітків важлива роль відводиться ефективній співпраці педагогів і родин таких дітей. У тому випадку, якщо педагоги будуть проявляти посилену увагу до того, щоб залучити батьків до корекційно-виховної роботи, це буде позитивно впливати на рівень освіти дітей, а також на їхній розвиток. Те, наскільки такий процес буде успішним, залежить від того, наскільки дорослі будуть розуміти його кінцеву мету, а також від того, яку кількість зусиль до цього будуть докладати усі учасники навчально-виховного процесу.

Важливою умовою співпраці ЗДО і батьків дітей з особливими освітніми потребами є встановлення між ними гарних стосунків. На нашу думку, вони мають ґрунтуватися на принципах партнерства: повазі, доброзичливості і позитивному ставленні, довірі у відносинах, стосунках, діалозі-взаємодії-взаємоповазі, розподіленому лідерство, соціальному партнерстві. Коли мають місце такі умови, у батьків виникає відчуття власної значущості, вони розуміють, наскільки важливим є їхня роль у процесі адаптації та розвитку дитини. У них відбувається формування відчуття причетності (суб'єктності) до процесу її виховання і навчання, виникає розуміння того, що у їхньої дитини повноцінне життя, адже вона перебуває серед своїх однолітків, які є здоровими [1, с. 18].

У процесі спільної роботи з вихователями батьки повинні здобувати навички співробітництва, адже це є важливим для того, щоб мати можливість найбільш комфортного входження їхньої дитини до загальноосвітнього простору дошкільного закладу. Батьки краще, ніж хтось інший, володіють інформацією про сильні та слабкі

сторони своєї дитини, її здібності, нахили та особливості у її розвитку. Саме з цієї причини важливо, щоб батьки брали участь у процесі прийняття рішень, які стосуються виховання і навчання їхньої дитини. Науковці виділяють три фактори, які сприяють залученню батьків вихованців до активної участі у процесі ухвалення усіх рішень, які стосуються дитини. Першим фактором є наявність сприятливої атмосфери, адже коли педагогічний колектив дружньо налаштований, він може допомагати батькам у будь-яких видах роботи; другим фактором є можливість постійного двостороннього спілкування між родиною дітей та дошкільним закладом; третій фактор – це сприйняття батьків як колег.

Особливу роль при цьому відіграє педагогічна просвіта батьків, яка є формою співпраці між ними та педагогами закладів дошкільної освіти. Мається на увазі ознайомлення батьків з інформацією, яка стосується вікових змін у розвитку особистості дитини, яка має особливі освітні потреби, а також про способи налагодження взаємодії з нею. З цією метою можуть бути застосовані різноманітні форми організації педагогічної просвіти батьків, які поділяють на колективні, групові та індивідуальні [3, с. 86].

Застосовуючи групові форми організації педагогічної просвіти, батьки мають можливість здійснювати обмін досвідом. Таким чином, вони обмінюються досвідом та навчаються позитивним навичкам взаємодії. Серед групових форм, які доцільно використовувати для того, щоб організувати педагогічну просвіту батьків дітей, які мають особливі освітні потреби, виділяють проведення: батьківських зборів, ділових ігор, батьківських читань, батьківських вечорів, батьківських рингів, батьківських університетів, батьківських лекторій, батьківських клубів, диспутів-роздумів, годин запитань і відповідей, відкритих занять, групових батьківських занять, консультацій, конференцій з обміну досвідом, використання електронного листування.

Звернемо увагу на рекомендовані форми партнерства ЗДО з батьками, які пропонують автори програми «Дитина» (2020), а саме: інформаційно-просвітницькі форми взаємодії з батьками (психолого-педагогічні рекомендації, поради спеціалістів, «Родинний часопис», «Родинний меседж», «Педагогічно-літературний дайджест», «Буккросинг» тощо); індивідуальні форми взаємодії з батьками («Ти не один, допоможи мені, досвід інших батьків, поради видатних педагогів і психологів» тощо); групові (колективні) форми взаємодії з батьками (школа свідомого батьківства, «Артпрактики», «Виховне волонтерство» тощо); творчі форми взаємодії з батьками (святкові ранки і розваги, «Родинний дивертисмент», благодійні акції, виставки та ін.); інформаційно-комунікаційні форми взаємодії з батьками [4, с. 14-16].

На практиці досить часто трапляється так, що батьки, які мають дітей з нормативним розвитком, та батьки дітей з особливими освітніми потребами займають позицію двох «ворожих таборів». Для того, щоб цього уникнути, вихователі-методисти разом з практичними психологами повинні надати свою допомогу вихователям у тому, щоб сформувати міцну батьківську команду.

Батьки ведуть свій діалог саме з вихователями, з ними вони докладають зусилля для того, щоб реалізувати власні побажання, які стосуються навчання та виховання їхньої дитини. Тому завдання вихователя полягає у тому, щоб керувати діяльністю батьківського колективу. При цьому він мотивує батьків, займається організацією, координуванням та контролем за спільною діяльністю.

В першу чергу, необхідно провидити батьківські збори, які є важливою формою встановлення контактів педагогів з сім'ями вихованців. Завдання батьківських зборів полягало в узгодженні, координації та інтеграції зусиль ЗДО і родини у створенні таких умов, які є сприятливими для розвитку повноцінної здорової особистості дитини, яка має особливі освітні потреби. Тема проведених нами батьківських зборів звучить наступним чином – «Інклюзія – «ЗА» і «ПРОТИ». Їх мета полягає у більш глибокому ознайомленні батьків вихованців з проблемою інклюзивної освіти, а також у підвищенні педагогічної культури батьків. Завданнями батьківських зборів є: ознайомити батьків з такими поняттями, як «інклюзія» і «толерантність»; з основними умовами реалізації інклюзивної освіти; зі способами згуртування колективу батьків; спонукати батьків до здійснення діяльності, направленої на формування у дітей норм морального ставлення до світу, до людей і до себе. Для цього рекомендуємо вправу «Намалой чоловічка», вправу «Ярлики», вправу «Вчимося цінувати індивідуальність», вправу «Оплески». Крім цього, варто запланувати виступ психолога, який пояснив би що таке інклюзія, у чому полягає інклюзивне навчання, які риси характерні для дітей з особливими освітніми потребами. Необхідно пояснити, яка головна мета створення інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти.

Для встановлення партнерської взаємодії вихователів та батьків дітей необхідною умовою є згладження «гострих» моментів. Маємо на увазі те, що завдання педагога також полягає у тому, щоб знизити настороженість батьків дітей, які мають нормативний розвиток, до батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами і навпаки. З цією метою можуть бути застосовані словесні методи впливу на батьків. Зокрема, доречним є застосування бесіди. Це такий діалогічний метод, який дає можливість педагогу з'ясувати обставини, які пояснюють або обґрунтовують поведінку чи вчинок дитини. Бесіда також відкриває можливості перед вихователями зрозуміти сутність проблеми, побачити та зрозуміти основу вчинку, з'ясувати його мотиви.

Отже, з батьками дітей необхідно провести бесіду з приводу особливостей організації інклюзивного освітнього середовища. Безперечним є той факт, що провівши лише одну бесіду, неможливо зняти ярлики «звичайних батьків» та «батьків дітей з особливими освітніми потребами». Проте можна закласти початок довготривалого процесу, який полягає у стиранні кордонів між ними. З цією метою завдання педагога полягає у тому, щоб пояснити батькам те, що інклюзія є необхідною як для суспільного розвитку, так і особистісного. Необхідно наголосити на тому, що інклюзивне освітнє середовище позитивно впливає на психологічне здоров'я усіх без винятку дітей.

З батьками варто провести ділові ігри, адже це ефективний метод оптимізації взаємодії між педагогами та батьками дітей, які мають особливі освітні потреби. Беручи участь у ділових іграх, їх учасники мають зрозуміти протиріччя і, приймаючи певні рішення, знайти найбільш оптимальний вихід з проблемної ситуації. Використання ділової гри сприяє тому, що навчає її учасників командній взаємодії та навичкам спільної продуктивної діяльності.

Для налагодження партнерських стосунків вихователів та батьків дітей дошкільного віку були використані різні соціальні мережі, які за умов COVID – 2019 стали досить популярною формою взаємодії педагогів та батьків вихованців. Після введення в Україні 2022 року воєнного стану педагогам було надано практичні рекомендації щодо роботи ЗДО загалом і щодо роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, зокрема для них освітній процес в умовах воєнного стану має бути організований за дистанційною формою. Таким чином, поради щодо організації навчання дітей з особливими освітніми потребами під час війни було адаптовано з часів дистанційного навчання під час карантину [2]. З цією метою вихователі можуть використовувати різноманітні засоби комунікації. Серед таких можливими є: розміщення завдань та рекомендацій на сайті закладу дошкільної освіти; створення груп із батьками у соціальних мережах (Viber, Telegram, WhatsApp тощо); використання електронних платформ (ZOOM, Google Classroom тощо); проведення скайп-конференцій; спілкування в телефонному режимі; листування через електронну пошту тощо. Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі є одним із найбільш сучасних та необхідних на сьогоднішній день напрямків в освіті. Завдяки застосування засобів інформаційно-комунікативних технологій педагоги мають можливість до урізноманітнення різних форм підтримки освітнього процесу. Крім цього, це сприяє підвищенню якості роботи з батьками вихованців.

Таким чином, зміст та запропоновані нами форми роботи є такими, які позитивно впливають на вироблення критичного ставлення до особистої діяльності педагогічного спрямування в сім'ї, сприяють вдосконаленню уміння аналізувати конкретні педагогічні ситуації, які можуть виникати з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Вони також відкривають можливості для знаходження правильних рішень, дають змогу батькам сформулювати власну позицію як вихователів та визначити стратегії роботи з дитиною відповідно до їх очікувань.

Отже, партнерська взаємодія нами розглядається як основа ефективного упровадження інклюзивного навчання в Україні. Розглянуто особливості взаємодії педагогів і батьків дітей з особливими потребами в інклюзивному освітньому середовищі. Виділено три стадії у взаємовідносинах батьків і педагогів: момент знайомства та окреслення головної мети, загальних потреб та цінностей; опрацювання програми дій педагога інклюзивного навчання відносно дій батьків; налагодження партнерських відносин між педагогом інклюзивного навчання та батьками. Виділені найбільш ефективні види реалізації спільної

діяльності батьків і дітей з особливими навчальними потребами, а також інноваційні форми співпраці з батьками. Названі умови ефективного виконання інклюзивних програм, від виконання яких також залежить результативність взаємодії педагогів і родин таких дітей.

Список використаних джерел:

1. Єфімова С. М. Налагодження партнерських стосунків з родинами. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління* : навч.-метод, посібник / за заг. ред. Т. І. Даниленко ; авт. кол.: А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда, Н. З. Софій та ін. Київ, 2007. 128 с.

2. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки*. 2022. №. 79. С. 92–100.

3. Коваль Л. В. Організація інклюзивного середовища у закладі освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інклюзивне навчання у Новій українській школі», м. Терехів. 2018. С. 46–49.

4. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина»/ наук. кер. В. Огнев'юк. МОН України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченко. К., 2020. 440 с.

УДК 373.3/5.043.2

Аліна Зіняк,

вчитель-логопед

Городоцький заклад дошкільної освіти «Казка»

(Городок, Україна)

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ І ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

У статті автором розкривається сутність поняття «наступність та перспективність» в умовах реформування та розвитку дошкільної та початкової освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, наступність, початкова освіта, інклюзивна освіта.

Дошкільний вік є фундаментом розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних людині протягом всього її життя. Він передбачає специфічний взаємодоповнювальний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових якостей та процесів, а також досягнення дитиною відповідної для цього віку психофізіологічної та психологічної зрілості. Це надає дитині можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку – перехід до систематичного шкільного навчання, оволодіння новою соціальною роллю учня та відповідними функціями і діями, які загалом сприяють формуванню навчальної діяльності.

Саме зрілість особистісних якостей та психічних процесів забезпечує успішність розвитку навчальних навичок на наступних етапах шкільного життя [1, с. 35].

Тому забезпечення неперервності здобуття людиною освіти має реалізуватись за умови дотримання принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти. Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, здоров'я, здатність до творчого самовираження, критичного мислення та інше [3, с. 1].

Наступність та перспективи розвитку дитини в закладах дошкільної та початкової освіти забезпечується завдяки:

- узгодженості та цільовій єдності в розвитку дитини на етапі дошкільної та початкової освіти;
- визначенню спільних для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, намірів та адекватних віковим закономірностям дитини провідним видам діяльності, які спрямовують розвиток дитини;
- використанню форм та методів педагогічної роботи, які відповідають віку дітей;
- послідовному збагаченню результатів освіти, які висвітлено у формуванні компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку [1, с. 34].

Наступність між дошкільною і початковою освітою в умовах інклюзії є надактуальне питання сьогодення. Саме розуміння і прийняття суспільством права людини відрізнятись від інших демонструє інклюзивна освіта. Вона має на меті забезпечити рівний доступ до здобуття якісної освіти усім дітям без винятку, адже кожна дитина по-своєму унікальна і її потреби специфічні. Право дітей із відхиленнями в розвитку на рівний доступ до якісної освіти закріплено Конституцією України, міжнародними документами з питань прав інвалідів, Законами України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про освіту», «Про охорону дитинства» та ін. [2, с. 73].

Питання реалізації інклюзивного підходу до освіти дітей розглядаються у наукових працях Ю. Богинської, О. Будник, К. Кольченко, Г. Нікулиної, П. Таланчука, З. Шевців та ін. У дослідженнях А. Колупаєвої, В. Бондаря, А. Заплатинської, М. Кавуна, Ю. Найди, Т. Сака, М. Сварника, В. Тищенко.

Дослідженням вказаного питання займалися такі українські вчені як А. Богущ, Г. Беленька, Н. Гавриш, І. Демченко, А. Колупаєва, І. Кузова, Т. Поніманська, Н. Тарасун та ін. [2, с. 74].

Науковці переконують, що процес інтеграції дошкільнят з особливими потребами в освітнє середовище сприяє нормалізації їхнього життєвого циклу і

гармонізації розвитку відповідно до індивідуальних можливостей кожної дитини. Діяльність ЗДО і НУШ для забезпечення наступності передбачає такі напрями:

1) Науково-теоретичний – наукове обґрунтування, розроблення та реалізація концепції інклюзивної освіти, спрямованої на розвиток дитини.

2) Освітній – здійснення ступеневої освіти, забезпечення наступності програм і навчальних планів ЗДО і школи, узгодження їх та оптимізація.

3) Дослідницько-практичний – апробація авторських розробок, нових форм і методів роботи з дітьми з особливими потребами в ЗДО та школі.

4) Організаційно-управлінський – організація і планування навчально-корекційної роботи ЗДО і НУШ, координація діяльності всіх корекційних служб. Неабияке значення у забезпеченні наступності дошкільної та шкільної освіти відіграє готовність педагогів до роботи в інклюзивному середовищі ЗДО і НУШ [2, с.75].

Тенденції формування наступності дошкільної та початкової освіти як на загальних засадах, так і в умовах інклюзії зокрема, ґрунтуються на таких принципах:

- гуманізм як норма поваги до особистості;
- доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля;
- визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості;
- урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку;
- створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує;
- забезпечення реалізації можливостей дитини тощо [3, с.1].

Обізнаність вчителів початкових класів із програмами, методами, прийомами розвитку, виховання і навчання старших дошкільників у закладі дошкільної освіти та ознайомлення вихователів старших груп з освітніми програмами, технологіями навчання, що використовуються у першому класі початкової школи, забезпечить умови для уникнення ситуацій форсування або штучного сповільнення природного темпу розвитку дітей [3, с.3].

Діапазон їх дидактичних методів і прийомів варто розширювати розвивальними іграми і вправами, логічними задачами, проблемними питаннями, ігровими технологіями, що активізують у дітей мислення і уяву. Потрібно організовувати систематичні спостереження, пошуково-дослідну діяльність, використовуючи розвивальне середовище групи/класу [3, с.5].

Діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності в навчанні дітей з ОПП має здійснюватися педагогічними колективами ЗДО і НУШ спільно і системно. Об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної та

загальної середньої освіти та батьківської громадськості забезпечить психологічно виважений та успішний для дитини перехід із попереднього рівня (дошкільна освіта) на наступний (початкова освіта) [2, с.76].

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні від 12.01.2021 р. №33. С. 34-35. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Міськова Н. М., Хом'як О. А., Кирилович О. Ф. Забезпечення наступності в роботі педагогів у інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти та Нової української школи / Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2020. Вип. 73. Т. 1. С.73-76. URL: http://www.pedagogy-ournal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_1/15.pdf
3. Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. Лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 С. 1, 3-5. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>

УДК 373.2.016:[793.7+796.11

Ольга Івангородська,

здобувач вищої освіти,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

*Науковий керівник – **Тетяна Бабюк,***

кандидат педагогічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена актуальній та важливій для сьогодення організації ігрової діяльності дітей раннього віку. Автор здійснює концептуалізацію та аналіз сутності поняття «ігрова діяльність дітей раннього віку» у педагогічній науковій літературі.

Ключові слова: діти раннього віку, гра, організація ігрової діяльності, заклад дошкільної освіти.

У наш час особливо гостро постає питання ігрової діяльності дітей дошкільного віку, тому що основний акцент зроблено на навчальні заняття і менше уваги приділяється грі. Цю проблему можливо вирішити лише тоді, коли гра буде переважати у навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти.

Гра є одним з найцікавіших видів людської діяльності, провідною діяльністю дошкільника, засобом його всебічного розвитку, важливим методом

виховання. Дитяча гра – це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від їх пізнання. Основні завдання до ігрової діяльності знайшли своє відображення в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та Базовому компоненті дошкільної освіти. Розвиток ігрової діяльності передбачає поетапну передачу дітям ігрових умінь та навичок партнерської взаємодії [4]. В іграх не лише проявляються та розвиваються новоутворення дошкільного дитинства, а й відбувається засвоєння форм спілкування з однолітками. Процес опанування навичок спілкування з іншими дітьми або допомагає засвоїти малюкам структуру творчої діяльності, або гальмує розвиток самодіяльної гри.

Становлення та формування ігрової діяльності дитини на кожному віковому етапі має свої закономірності та проходить через предметну діяльність. Перший рік – відповідальний період в житті дитини, і насамперед тим, що в процесі повсякденного спілкування з дорослим він поступово повинен опанувати різноманітними діями з предметами. Спілкування з дорослим, будучи провідною діяльністю немовляти, забезпечує підготовку його до наступного етапу психічного розвитку, коли на другому році життя провідною стає предметна діяльність, яка в свою чергу готує виникнення гри. Гра дуже рано починає формуватися. Вона проходить цілий ряд етапів свого розвитку, перш ніж стане в свою чергу провідною діяльністю в дошкільний період дитинства. На першому році життя дитини слід розрізняти предметні дії, які малюк робить в моменти догляду за ним, від предметних дій, що становлять зміст його ознайомчої гри з іграшками. Ця гра, як і інші форми контакту дитини з навколишнім, що забезпечують накопичення його життєвого досвіду, розвивається не стихійно, а в результаті цілеспрямованої діяльності дорослого [3]. До року самостійна діяльність дитини з предметами та іграшками починає протікати переважно у формі відображуючої гри. Окремі предметно-специфічні операції переходять у дії, спрямовані на виявлення специфічних властивостей предмета і на досягнення за допомогою даного предмета певного ефекту. Наприклад, якщо восьмимісячна дитина бере ляльку в руки, заглядає їй в обличчя, розглядає її одяг і волосся, тобто знайомиться з нею як з об'єктом, то однорічний малюк вже притискає ляльку до себе, похитує її, наслідуючи дії дорослого.

Багатьма дослідниками доведено, що виникнення рольової гри генетично пов'язано з формуванням предметних дій в ранньому дитинстві. Під предметними діями розуміють історично сформовані, закріплені за певними предметами громадські способи їх вживання. Носіями предметних дій є дорослі люди. На предметах не вказані громадські способи їх використання, і вони не можуть бути відкриті дитиною самостійно, в ході простого маніпулювання, без допомоги і керівництва з боку дорослих. Основним, на думку вітчизняних психологів і педагогів, є шлях спільної діяльності з дорослими, в якій дорослі поступово передають дитині суспільно-вироблені способи вживання предметів.

Дорослі організують дію дитини за зразком, а потім здійснюють функції заохочення і контроль за ходом здійснення і формування цих дій [2, с. 126].

У ранньому дошкільному віці вперше відбувається заміщення одного предмета іншим при необхідності доповнити звичну ситуацію дії відсутньою предметом, відсутнім в даний момент. Тобто з'являються зачатки гри. Ігрові дії дітей другого року життя носять яскраво виражений наслідувальний характер: дитина причісує ляльку гребінцем, напуває ведмедика з чашки, тобто виконує знайомі з досвіду дії. Різні ситуації являють собою ряд окремих епізодів, об'єднаних між собою випадковими зв'язками. При появі яскравого або нового предмета дитина легко йде від сюжету, його дії знову стають предметними, процесуальними: дитина пригощає ляльку соком зі склянки і відразу починає багаторазово переливати з нового глечика в стакан і назад (або, накладаючи в тарілку «цукерки» – кульки, починає їх катати і кидати). У діях дітей спостерігається поліфункціональне використання предметів: дитина витирає хустинкою очі ведмедика, і тут же хустинка стає для того ковдрою. Для дитини не важливий предмет, головне – виконати необхідну дію.

Гра дітей значно збагачується, якщо на заняттях знайомити дітей з функціональним використанням різних предметів, пропонувати ситуації, де потрібно використовувати вивчений предмет, і замінювати його іншим «ігровим» предметом. Одна з характерних особливостей гри дітей другого року життя полягає в тому, що їм не потрібна участь багатьох однолітків. Діти грають «поруч», поодиноці, їх спілкування незначне, а ігровий простір невеликий. Дитина 1,5–2 років ще не сприймає однолітка як партнера по грі, для нього головним і необхідним партнером поки є дорослий. Цей факт багато в чому обумовлений недостатнім розвитком активної мови маленьких дітей. Малюк розуміє пояснення дорослого з приводу умовності найменування ігрового предмета і виконуваної з ним дії. Однак він ще не може самостійно переконати однолітка в тому, що умовно кубик – це мило і що він зараз «міє ним руки», що ляльку він качає на руках, тому що вона «плаче, не хоче спати». Звідси – нерозуміння сенсу ігрових дій однієї дитини іншим, неможливість їх узгодити, побудувати спільну гру [5].

Експериментальні дослідження вчених, показують, що вміння дитини грати разом з однолітком слід формувати саме в руслі предметної діяльності – в ситуації взаємодії дітей з одним загальним предметом (наприклад, м'ячем, візком), що дозволяє виділити однолітка як партнера по грі. Оволодіння дітьми предметною взаємодією дозволить дорослому ввести у їх спільну діяльність вже більш складні – умовні – ігрові дії. На першому етапі формування спільної предметної діяльності на цьому віковому етапі потрібно вибирати такі дії, які могли б здійснюватися малюками без розгорнутих мовних звернень один до одного. Дії повинні бути однаковими для кожної дитини (тобто мати опору в тенденції дітей до бажань), а їх тривалість – визначатися не результатом дії (тобто не потрібно досягнення результату), а залежати тільки від інтересу до цієї

діяльності самих дітей. Наприклад, можна організувати катання чи кидання м'яча, виготовлення насипи з піску за допомогою совка і відерця, перестрибування через те, що лежить на землі скакалки. Спільні дії повинні здійснюватися з одним предметом, що обумовлює спрямованість дітей один на одного: ініціативна дія однієї дитини викликає у відповідь дію іншої.

Вчені звернули увагу, що діти раннього віку із задоволенням беруть участь у грі, організованою і підтримуваною дорослим, але як тільки дорослий вимикається з гри, вона тут же розпадається. Чи не виникає самотійних спільних дій і після почергової гри дорослого з кожною дитиною. Дорослий, будучи емоційно значущою і дуже привабливою фігурою для дітей, «затуляє» дитині однолітка як партнера по грі і заважає йому виділити цілісну схему взаємодії (дитина просто не може, бачачи гру дорослого з іншим малюком, утриматися в позиції спостерігача).

Для того щоб діти раннього віку отримували цілісний зразок взаємодії, а дорослий опинявся як би непричетним до дитячої діяльності, необхідно організовувати спостереження за спільними предметними діями дітей раннього дошкільного віку [8, с. 47]. Педагогічними впливами вирішується двояке завдання: «відкриття» дитині умовно ігрової сюжетної дії і «відкриття» однолітка як можливого партнера по грі. У ході спеціально організованого дорослим предметно-ігрової взаємодії дітей виникає стійка увага дитини до дій однолітка, з'являється найпростіша самотійна спільна гра, тобто складається необхідна основа для формування в подальшому більш складних форм спільної сюжетної гри. При правильній організації виховної роботи вже в першій половині другого року життя діти починають переходити від дій, заснованих на властивостях предметів і іграшок, до відбиття практичних смислових зв'язків між ними, тобто до обіграння доступних розумінню дитини сюжетів з його життя. Настає наступний етап розвитку гри – сюжетно-рольова. Характерною рисою самотійної сюжетно-рольової гри є прагнення багато разів повторювати ті чи інші ігрові дії. Наприклад, дівчинка може виміряти ляльці температуру: поставити їй під пахву паличку, вийняти, подивитися, визначити температуру і знову поставити градусник. В інших випадках діти, витерши ляльку після купання, починають знову її мити. У дітей третього року життя переважно зберігається характер рольових ігор, але дії стають більш різноманітними. У них відображаються вже не тільки маніпуляції з предметом, а й людина, що діє певним чином. Втім, дії людини ще не виділяються з відбиваного дитиною життєвого явища: дитина зображує в грі і роботу шофера, і шум мотора. Кожна сюжетна дія сама по собі має свою логіку: зайчик йшов – «топ-топ»; впав і пхикає – «ой-ой»; їсть – «ням-ням». Однак комбінуються вони в довільній послідовності [5]. Причина розвитку гри в ранньому дитинстві пов'язана з виникненням ролі, яку бере на себе дитина, виконуючи ту чи іншу дію. Вже в іграх, в яких діти лікують або зачісують ляльку, фактично має місце виконання ряду дій, вироблених дорослими. Але діти при цьому ще не називають себе ім'ям

дорослих, чії дії вони виконують в грі. Спочатку дитина починає називати себе своїм власним ім'ям, щоб зрозуміти, що саме воно справило дію, в подальшому, з розвитком ігрової діяльності діти починають позначати свої дії іншим ім'ям – роллю [7].

Перші початки ролі проявляються лише в самому кінці раннього дитинства. Це знаходить двояке відображення. По-перше, з'являється називання ляльки ім'ям діючої особи. Лялька тим самим виділяється з іграшок як заступник людини. По-друге, з'являється розмова дитини від особи ляльки. Наприклад, Вова ставить двох ляльок обличчям один до одного і говорить за них: «Здрастуй, Коля, я прийшла». У цих проявах ми бачимо зачатки майбутньої рольової мови, яка вимовляється вже не від «особи» ролі, взятої на себе дитиною, а через ляльку. У грі іграшки замінюють дитині предмети, а рольової ситуації стають носіями певних відносин між людьми. На третьому році життя малюк не бере на себе роль, але фактично виконує її. Немає ще явного спілкування ні з ким, дитина грає на самоті, але разом з тим його дії одухотворені уявним спілкуванням і відображають діяльність дорослих. Саме ситуація спілкування визначає перехід від гри предметної до гри сюжетно-рольової [2].

Таким чином, вивчення теоретичних джерел, аналіз практики виховної роботи дошкільних навчальних закладів дає змогу обґрунтувати основні шляхи й умови вдосконалення навчально-виховного процесу та удосконалення ігрової діяльності, визначає програму дослідно-експериментальної роботи вихователя і сприяє виконувати її в умовах конкретного пошуку. Так, керівництво ігровою діяльністю дітей раннього віку в дошкільних навчальних закладах здійснюється досить компетентно. Вихователь навчає ігровим діям і грає разом з дитиною. В інших випадках керівництво зводиться до формування правил поведінки, розв'язання конфліктів та оцінювання діяльності. Найчастіше вихователі для перемикання з однієї діяльності на іншу використовують дидактичні ігри, читання книг, знайомство з новою іграшкою. У всіх дітей досить добре розвинена активна мова. Діти спілкуються і з вихователями і один з одним. Передумовами для спілкування між дітьми служать предметна і ігрова діяльність.

Отже, проаналізувавши питання особливостей ігрової діяльності дітей раннього дошкільного віку, ми з'ясували, що ранній вік життя дитини є сприятливим для формування ініціативності через дидактичні ігри, тому що цей період є початком становлення даного виду діяльності дітей. Вивчення досліджень з даної проблеми продемонструвало нам, що ігрова діяльність впливає на формування довірливості психічних процесів у дітей.

Список використаних джерел:

1. Абраменкова В. У світі дитячих ігор // Виховання школярів. 2019. № 7. С. 16-19.
2. Бурова А. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с.

3. Ельконін Д. Б. Психологія гри. URL: <https://dytpsyholog.files.wordpress.com/2015/01/elkonin-psihologiya-igry.pdf>

4. Закон України «Про дошкільну освіту». Закон України «Про охорону дитинства». Київ: ред. ж. «Дошкільне виховання», 2001. 55 с.

5. Карабаєва І. І. Режисерські ігри дошкільників: організація і педагогічна підтримка. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2009. № 1. С. 34-39.

6. Кубата Н.П., Айзенбарт М.М. Гра як засіб формування соціальної компетенції у дітей старшого дошкільного віку. Молодий вчений. 2018. № 5(57). С. 53–57.

7. Кудикіна Н.В. Теоретико-методичні засади організації ігрової діяльності дітей. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної і початкової освіти. Київ: «Слово», 2010. С. 11–25.

8. Піроженко Т.О. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік. Київ : Генеза, 2016. 88 с.

УДК 373.2.016

*Галина Ізмайлова,
вихователь,
Харківський заклад дошкільної освіти №106
(Харків, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ЧАС ІГОР У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті аналізується проблема формування взаємовідносин дітей дошкільного віку під час ігор у закладах дошкільної освіти. У роботі окреслено характеристики ігор для дошкільників з метою спостереження взаємовідносин між дітьми з різних вікових груп.

Ключові слова: взаємовідносини дошкільників, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, характеристика ігор для дошкільників.

Аналіз сучасної психолого-педагогічних джерел показує, що одним із виявів соціального інстинкту дітей є гри. Гра для дитини найкраща насолода, в іграх виявляються всі її здібності, її нахили, переживання, природній стан дитини. Так, ще в XVI столітті Вікторіно де Фельтре влаштовував так звану Веселу Школу, де діти в різних іграх і розвагах навчалися різних мов, геометрії й інших наук. Паола Ломброзо у праці «Життя дитини» пише: «Нема такої біди, такої прикрості, що її мала дитина не забула б за своєю грою. І як мало для цього потрібно: хлюпатися в калюжі, пускати човники в струмочки, гратись камінчиками, гасати, як дикі коні, яке це щастя».

В українській психолого-педагогічній науці загальноприйнятим є положення про те, що гра – один з найголовніших засобів всебічного розвитку, дошкільників. Саме ігрова діяльність, як ніяка інша, сприяє формуванню дитячого колективу, розвитку позитивних взаємин у ньому, закладенню початків суспільної спрямованості особистості вже на етапі дошкільного дитинства (під суспільною спрямованістю особистості розуміють домінування колективістичних проявів у поведінці людини). Діти мають бачити зв'язок категорій моралі з реальним життям і переконуватися в доцільності одних і шкідливості інших моделей поведінки. Завдяки цьому вони розширюватимуть і поглиблюватимуть свої знання про сутність і особливості людських взаємин, вчитимуться аналізувати їх на основі власного сприйняття [2].

Участь у грі є ефективним засобом формування моральності дітей. У спілкуванні з однолітками розкривається сутність дитини: моральні уявлення, інтелект, ставлення до навколишньої дійсності. Виявляючи свої знання, вміння, дитина ділиться ними з ровесниками, тобто відбувається обмін соціальним досвідом. У дітей формуються навички спілкування у колективі: вони вчаться налагоджувати спілкування, домовлятися, узгоджувати свої бажання з бажаннями й мірами інших, переконувати у правомірності своїх міркувань, рахуватися з інтересами інших тощо [3].

Творча гра є школою моралі, оскільки сформовані у ній моральні якості впливають на поведінку дошкільників у повсякденному житті. А засвоєні в процесі спілкування дітей одне з одним, з дорослими моральні норми і правила набувають у грі подальшого закріплення. Моральне виховання у творчій грі обумовлюється її змістом, відображенням у ній реальних подій, пов'язаних з нормами моралі, поглиблюється аналіз явищ, взаємин, моральних якостей [3].

Ігрові дії дітей є соціальні за своєю спрямованістю. У них відображаються досвід і культура народу, вони завжди активно спрямовані на предмет або людину, з якою дитина вступає в контакти. Відомий психолог Д.Ельконін зазначав, що гра є арифметикою соціальних взаємин. У реальній дійсності взаємини між людьми закриті для дитини матеріальними предметами, з якими діють люди, у грі вони вперше відкриваються, отже, гра – найважливіше джерело формування соціальної свідомості дошкільника. В цьому її основна функція і значення для розвитку особистості дитини. Найбільші можливості формування дитячого товариства забезпечуються ігровою діяльністю дітей. Саме в ній найповніше активізується їхнє суспільне життя. Ігрова діяльність дає дітям змогу на найбільш ранніх сходинках розвитку створювати самодіяльним шляхом ті чи інші форми спілкування. Відомо, що й в інших формах життя дітей (на заняттях, у праці) йде суспільне життя, але провідна роль тут належить дорослому, тоді як в ігровій діяльності багато що зумовлене активністю самих дітей.

Одним з ефективних засобів морального виховання є гра. Оскільки вона відповідає потребам та інтересам дітей, сприяє вияву їхньої самостійності, ініціативи, творчості, імпровізації, перевірці себе. У грі дитина активно пізнає

навколишній світ, стосунки між людьми, правила і норми поведінки, себе, свої можливості, усвідомлює свої зв'язки з іншими. Цілеспрямований характер гри дає їй змогу добирати потрібні засоби, іграшки, товаришів по грі, здійснювати ігровий задум, вступати в стосунки з однолітками, а її творчий характер допомагає реалізувати свої уявлення про оточення, ставлення до нього тощо [2].

Своєрідність гри дітей полягає в тому, що в ній вони відображають навколишню дійсність, дії людей, їх взаємини, зовнішні атрибути навколишнього. Водночас діти вносять у гру й елементи власної уяви, чим вона багатша, тим цікавіша й змістовніша їхня діяльність. У грі значно більше, ніж у будь-якій іншій діяльності, дитина може виявляти свою самостійність, а це надзвичайно важливо для формування її як особистості. Адже кожна дитина на власний розсуд «творить» гру, по-своєму відображає в ній набуті знання про світ, в якому живе, виражаючи власне ставлення до нього.

Ігрова діяльність зароджується на досить ранніх етапах розвитку людської особистості. Учені довели, що вміння гратися не інстинктивне явище, яке з'являється само собою. Гратися іграшками дитину треба вчити, тому процес спілкування дорослого з малим має обов'язково включати спільні ігрові дії. Спочатку дорослий сам маніпулює якимось предметом у присутності маляти. Причому дії з кожною іграшкою повинні відповідати її призначенню. Поступово до цього процесу залучають і дитину.

Жвавий і веселий розподіл дітей на підгрупи сприяє виникненню у них ще на етапі підготовки до гри хорошого настрою, доброзичливих взаємин між її учасниками. Після закінчення вихователь обов'язково відзначає ту групу дітей, яка найбільш вдало і найдружніше імітувала голоси тварин, і висловлює при цьому побажання усім малятам завжди гратися так злагоджено. Отже, застосування таких простих прийомів допомагає педагогові об'єднувати дітей у маленький колектив, в якому панує емоційно забарвлений настрій, гарні відносини, піклування та допомога один одному, що сприяє виникненню бажання всіх його учасників продовжувати спілкування і в інших видах діяльності.

Великого значення у моральному вихованні молодших дошкільників набувають рухливі ігри, що стають різноманітнішими за руховими завданнями та сюжетом порівняно з попередньою віковою групою. Діти вже значно більше знають про тварин, птахів, уміють зображувати рухи і звички деяких з них, краще й вільніше орієнтуються в просторі. І все це позитивно позначається на їхній руховій активності, спритності тощо. У рухливих іграх можна об'єднати не лише невеликі підгрупи, а й усю групу дітей: ходити, бігати один за одним по одному, парами тощо [2].

Педагог весь час тримає в полі зору всіх дітей, домагається злагоженості в їхніх діях, самостійності в організації ігор, учить поступатися, допомагати одне одному, ділитися атрибутами, іграшками. Особливої уваги під час проведення рухливих ігор потребують фізично ослаблені діти. Лагідним і тактовним

звертанням до них вихователь може викликати у своїх вихованців доброзичливе, товариське ставлення до слабших, бажання навчити правильно виконувати рухи. Звичайно, способи допомоги іншому, в молодших дошкільників ще примітивні, проте у виховному плані важлива сама наявність бажання допомогти однолітку.

Під час проведення рухливих ігор у цій віковій групі велике значення має використання різного обладнання (шнурів, кубів, лав, обручів, дуг). Це потрібно для ускладнення рухових завдань, підвищення й тривалого збереження інтересу дітей до них, а, крім того, для розширення взаємодії учасників гри в її ході та під час підготовки. Діти встановлюють обручі-будиночки, погоджуючи і обговорюючи місце їх розміщення, разом рівненько натягуючи шнурок-рівчачок тощо [2].

Для виховання у малят уміння виконувати спільні доручення доцільно використовувати такий, наприклад прийом: після закінчення гри доручити кільком дітям зібрати обладнання й поставити його на місце. Можна об'єднати цим завданням дітей, які часто конфліктують між собою в повсякденному спілкуванні. В таких ситуаціях, виконуючи під наглядом дорослого його доручення, малята, як правило, діють злагоджено й дружно.

Рухливі ігри, рекомендовані програмою для дітей другої молодшої групи, сприяють згуртуванню малят, вихованню у них ввічливості та приязного ставлення одне до одного. Так, гру «Знайди будиночок» можна ускладнити, запропонувавши дітям за сигналом вихователя ховатися не кожному у свій будиночок, а по двоє-троє в одному. Щоб кілька малят могли поміститися в одному будиночку, їм треба подумати про інших: поміститися, відчуваючи при цьому певну незручність, запросити до себе дитину, яка залишилася без місця.

Звичайно, вміння поводитися так не з'являється само собою, його треба виховувати послідовно, наполегливо, терпляче. Іноді вихователі, проводячи цю гру, не приділяють уваги такому, здавалося б, незначному моменту, що хтось з її учасників не встиг заховатися, бо для нього не вистачило місця в будиночку. Деякі педагоги іноді навіть дорікають дитині за те, що вона, мовляв, була недостатньо спритною. Такий «аналіз» ситуації не сприятиме формуванню в дітей доброзичливого й привітного ставлення до ровесників, адже малятам не дається зразок того, як повинні поводитися в подібних випадках справжні друзі.

Добре коли вихователь не залишає поза увагою прояви дітьми турботи про інших, звертає на них увагу всіх малят. Дуже люблять діти хороводи. Ці ігри завжди супроводжуються віршованим текстом або пісеньками з характерними для народної творчості повторами. Діти швидко засвоюють їх, оскільки пісенний супровід значно полегшує виконання рухів та завдань. Усе це викликає в учасників хороводу піднесений емоційний настрій, який підсилює у них інтерес до гри, бажання продовжувати її, згуртовує дитячий колектив. Спостерігаючи за самостійними іграми дітей на майданчику, часто можна помітити таку картинку: кілька дівчаток і хлоп'ят, узявшись за руки, водять хоровод, якого вчора їх учила

вихователька. Така самостійна гра може тривати досить довго. Підсумовуючи значення ігрової діяльності для виховання доброзичливих взаємин та взаємодопомоги молодших дошкільників, можна виділити, що в процесі спілкування малят можна з успіхом використовувати сукупність усіх видів ігор, оскільки кожна, з них, як слушно зазначають науковці, має відповідний зміст і робить у життя дітей певний внесок [2].

Особливо важливе місце в психічному й соціальному розвитку дитини займають ігри. Діти в цьому віці схильні до рольових сюжетних ігор. У них вони відтворюють те, що бачать навколо себе в діяльності дорослих людей («Сім'я», «Лікарня», «Швидка медична допомога», «Крамниця» та ін.). Відображаючи в іграх життя реальних людей, їхню трудову діяльність, особливості спілкування, діти глибше осмислюють докільця. У процесі ігор забезпечуються оптимальні умови для психічного й соціального розвитку. Вихователям треба постійно дбати про урізноманітнення ігор, їх поступове ускладнення. Від того, наскільки дитячі ігри змістовні, складні за задумом, чим більше дітей бере участь, тим більше дитина змушує себе діяти не під впливом випадкових бажань, а керується загальною метою й правилами гри. У таких умовах активно розвиваються розум, почуття, характер, формуються вольові якості особистості (сила волі, наполегливість, відповідальність, дисциплінованість та ін.) [2].

У дітей п'ятого року життя сюжети творчих ігор значно багатші й різноманітніші. Адже кожного дня вони узнають щось нове на заняттях, під час прогулянок, екскурсій. Діти вже часто ходять з батьками в магазин, на пошту, в аптеку, їздять по місту в різних видах транспорту, спілкуються з широким колом людей. Характерна особливість цього віку, великий інтерес дітей до всього, що відбувається навколо них. Вони уважно прислухаються до розмов дорослих, фіксують їхні взаємини, іноді з власної ініціативи вступають у спілкування з незнайомими дорослими та ровесниками.

У середній групі велике значення у розв'язанні виховних завдань мають дидактичні ігри. Вони формують дитячий колектив, де обов'язковими умовами є уміння грати разом, узгоджувати власні бажання з інтересами ровесників, допомагати один одному, радіти успіхові товариша. Беручи участь у грі вихованців, педагог користується прийомами прихованого контролю за взаєминами дітей і нагадує їм правильні лінії поведінки у відповідних обставинах. До такої гри можна залучити багатьох дітей і дуже важливо, що тут дорослий має нагоду поправляти в ігрових уміннях тих, які ними не володіють і через це часто уникають спілкування з ровесниками [3].

Таким чином, становлення взаємин старших дошкільників великою мірою визначається рівнем розвитку їхньої ігрової діяльності. Саме на ґрунті гри, як основної діяльності дітей, зароджуються їхні перші моральні уявлення про норми та правила спілкування і взаємини з людьми, які їх оточують, з'являються перші симпатії. В грі з найбільшою повнотою і чіткістю виховуються та

розкриваються соціально ціннісні якості підростаючої особистості, формується дитяче товариство, свідомість у вчинках та поведінці. Дитяча гра має виняткове значення для розв'язання багатьох виховних завдань насамперед для становлення дитячого колективу та розвитку в ньому доброзичливих взаємин. Навички суспільної поведінки, набуті в ігровій діяльності з ровесниками, старшими та молодшими дітьми, спонукають дошкільників до позитивних форм спілкування не лише в грі, а й у повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Богущ А. М., Варениця Л. О. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ «Альма-матер». 2006.

3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Київ, Академвидав, 2004.

УДК 373.24

Наталія Каньоса,

кандидат психологічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

(Кам'янець-Подільський, Україна)

Іванна Пукас,

кандидат педагогічних наук,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто особливості міжособистісного спілкування у дошкільному віці. Розкрито психолого-педагогічні умови використання гри як засобу формування міжособистісного спілкування в умовах закладу дошкільної освіти. Показано, що найкращих результатів можна досягти у грі, оскільки кожна гра виконує важливу виховну, соціалізаційну й комунікативну функції, формує типові навички соціальної поведінки та систему цінностей дитини старшого дошкільного віку.

Ключові слова: міжособистісне спілкування, дошкільний вік, психічний та особистісний розвиток, ігрова діяльність.

Важливим видом спілкування для дитини є спілкування з однолітками, яке в перші роки навчання набуває особливого значення. Тому дослідження проблем спілкування саме в дітей дошкільного віку є важливим, оскільки саме в цьому віці дитина вступає в новий тип відносин з оточуючими людьми, у неї починають складатися нові різноманітні форми діяльності.

Міжособистісні стосунки – це сукупність об'єктивних зв'язків та взаємодій між особами, які належать до певної групи; система установок, очікувань, стереотипів, орієнтацій, через які люди сприймають і оцінюють один одного.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України (Освітня лінія «Дитина в соціумі») наголошено на необхідності формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку, котра визначається як обізнаність вихованців із різними соціальними ролями: з елементарними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин; уміння дотримуватися їх під час спілкування, а також здатність взаємодіяти з людьми з найближчого оточення; мистецтво співпереживати, співчувати, допомагати іншим, обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях [1].

У старшому дошкільному віці велике значення для дітей набуває спілкування. Між дітьми виникають особисті відносини, що базуються на почуттях симпатії (антипатії) і визначають становлення дитячого колективу, взаємостосунки в ньому, вироблення позитивних рис у його членів, впливаючи на психологічну атмосферу у групі закладу дошкільної освіти та настроїв вихованців ще задовго до того, як у процесі організованої вихователем спільної діяльності складуться відповідні ділові контакти. Особисті взаємовідносини істотно впливають на становлення характеру дошкільника. При правильному педагогічному керівництві цими взаєминами шляхом організації спільного життя та діяльності дітей у закладі дошкільної освіти вони стають важливим засобом згуртування колективу та виховання взаємодопомоги між його членами.

Але, в той самий час, багато сучасних дітей відчують труднощі з комунікацією: вони не вміють встановлювати доброзичливі стосунки з однолітками, не вміють враховувати інтереси та почуття інших людей, не вміють знаходити найбільш прийнятні форми реагування в конфліктній ситуації тощо. Швидше за все, це пов'язано з тим, що основними партнерами зі спілкування у сучасних дітей є телефон, планшет чи телевізор.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що спілкування – це багатосторонній, неоднозначний і багатоплановий процес розвитку контактів між людьми, який породжений потребою в спільній діяльності. Уміння спілкуватися – важлива та незамінна частина життя будь-якої людини, необхідна складова її успішності у різних видах діяльності, основа симпатії та любові оточуючих людей до неї [2].

У дитячій психології роль різних видів діяльностей у розвитку дитини досліджували такі науковці, як Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець,

О. Леонтьєв та ін. Всі вони доводять, що перехід від одного вікового періоду розвитку до іншого пов'язаний зі зміною одного виду ігрової діяльності на інший. Кожному віковому періоду відповідає певний тип провідної діяльності. О. Леонтьєв твердить, що «деякі види діяльності є провідними на певному ступені розвитку дитини, відіграють важливу роль для неї, інші – менш значимі. Ось чому кожен ступінь розвитку характеризується певним ставленням дитини до дійсності, що є провідним на цьому етапі і визначається типом діяльності» [4, с. 193].

Ігрова діяльність – складний предмет наукового дослідження, проте історія її науково-педагогічного пояснення відносно нова: систематичні дослідження в галузі педагогіки гри розпочали здійснювати у перші десятиліття ХХ ст. Оскільки ігрова діяльність пов'язана з багатьма актуальними науковими проблемами, її досліджували психологи, соціологи, культурологи. Називаючи свою теорію теорією інстинкту, К. Грос тлумачить гру як вправління вроджених інстинктів з метою їх адаптації до умов функціонування. Відповідно кожен різновид гри, за К. Гроосом, – це особливі форми інстинктів. З. Фрейд трактує гру як природний терапевтичний засіб. Він наголошував, що, відтворюючи у грі різні почуття, дитина асимілює їх, навчається керувати ними, враховувати їх прояви в інших осіб тощо. Ж. Піаже розглядає гру як форми поведінки дитини, серед яких переважає асиміляція (уподібнення) за різними схемами [5, с. 64–67]. Описане трактування природи гри та її закономірностей визначило й подальші дослідження. Науковці (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, О. Запорожець, С. Рубінштейн) констатували, що дитячі ігри – це соціальне явище, яке стихійно, але закономірно виникло як відображення трудової та суспільної діяльності дорослих у процесі історичного розвитку людства. Гра є для дитини посиленою формою участі в суспільному житті, засобом активного пізнання дійсності, відносин дорослих; ігрові дії завжди реальні та соціальні, характеризують сферу міжособистісних стосунків. Особливо значущими для нашого дослідження видаються такі положення теорії гри (за Д. Ельконіном):

- 1) вона соціальна за походженням;
- 2) це засіб включення дитини в соціальні відносини;
- 3) гра в дошкільному віці особливо сензитивна до сфери людської діяльності та формування міжособистісних взаємин;
- 4) основним змістом гри є людина та стосунки дорослих;
- 5) скороченість та узагальненість ігрових дій – важлива умова усвідомлення дитиною сфери соціальних відносин, своєрідне їх моделювання засобами ігрової діяльності.

С. Русова тлумачить гру як засіб соціального розвитку тому, що в іграх, як вона пише, «зростає товариство, виховується громадська дисципліна», дитина вчиться стримано поводитися, дотримуватися правил колективу, визнавати права однолітків [6, с. 78].

За допомогою гри діти глибше пізнають навколишній світ, набувають необхідних знань, умінь та здібностей, необхідних старшому дошкільнику для успішного виконання соціальних та професійних функцій у майбутньому.

Сьогодні питання ігрової діяльності дошкільників активно опрацьовують педагоги Л. Артемова, А. Богуш, Г. Григоренко, Л. Іщенко, Т. Пантюк, Т. Поніманська, О. Чепка та ін.

Упродовж навчання та виховання, завдяки розвитку, взаємодії і синтезу різноманітних форм спілкування, виникає така «синтетична» форма діяльності, як ігрова. В ігровій діяльності відбуваються пошук предметів-замінників і символічне відображення предметних дій, що передають характер відносин між людьми, форми і типи їхнього спілкування. Ігрова діяльність, як жодна інша, максимально сприяє формуванню дитячого колективу, розвитку позитивних взаємин у ньому, становленню вже на етапі дошкільного дитинства підґрунтя суспільної спрямованості особистості як домінування колективістичних проявів у поведінці людини.

Із того моменту, коли дитина потрапляє до групи ровесників, її індивідуальний розвиток уже не можна розглядати і вивчати поза взаєминами одногрупників. Хоч групу закладу дошкільної освіти лише умовно можна вважати колективом, проте вона надає великі потенційні можливості для розвитку дітей на основі доступних їм норм і правил поведінки. Цьому сприяють постійний склад групи протягом кількох років, усталеність педагогічних вимог, які спрямовують і координують взаємини, щоденна організація спілкування та спільної діяльності дошкільників (зазвичай ігрової).

Саме на основі досвіду спілкування з ровесниками формуються риси характеру підростаючої особистості, насамперед ті, які визначають її ставлення до людей. Вважається, що між дітьми старшого дошкільного віку існують доволі складні відносини. Задовго до того, як у процесі організованої вихователем сумісної діяльності складуться відповідні ділові контакти, між дітьми виникають особисті відносини, що базуються на почуттях симпатії (антипатії) і визначають становлення дитячого колективу, стосунки в ньому, вироблення позитивних рис у його членів, впливаючи на психологічну атмосферу у групі закладу дошкільної освіти та настроїв вихованців.

У процесі ігрової діяльності в закладі дошкільної освіти у дітей старшого дошкільного віку виникає потреба обмінюватися думками і враженнями, узгоджувати свої наміри та бажання, дискутувати з приводу відомих їм фактів, а іноді і сперечатися. Спілкування дітей відіграє важливу роль взаємної передачі знань в іграх. Тут старші дошкільники ведуть бесіди на різні теми, пов'язані з життям і діяльністю людей, явищами природи, оточенням. Граючись і розмовляючи одне з одним, діти в невимушений спосіб здобувають багато відомостей про життя, працю, побут тощо.

Ігрова діяльність значною мірою впливає на соціальний розвиток старшого дошкільника. Відокремлюючись від опіки дорослого, він вступає в активніші взаємини з однолітками, що реалізуються передусім у грі, де потрібно дотримуватися певних правил та виконувати заздалегідь визначені дії. В ігрових ситуаціях увиразнюються і розв'язуються основні проблеми дитячого життя: у що грати, кого залучити до гри, хто буде головувати. Як результат – стосунки, що виникають під час гри, можуть виокремлюватися в певні емоційні почуття (симпатії та антипатії, дружні взаємини). Ця особливість ігор сприяє своєрідній апробації дитиною її майбутніх соціальних ролей [7, с. 116].

Проблема міжособистісного спілкування буде актуальною, доки існує суспільство, і людина є частиною цього суспільства. Навички міжособистісного спілкування необхідно цілеспрямовано формувати якомога раніше, оскільки недостатня сформованість навичок спілкування призведе до виникнення у дітей соціально неприйнятних форм поведінки. Цілеспрямована робота з формування міжособистісного спілкування повинна проводитися починаючи з молодшого дошкільного віку, але тільки у старшому дошкільному віці діти починають усвідомлювати для себе значення спілкування і можуть усвідомлено докладати зусиль для моделювання своєї поведінки, підпорядковуючи її вимогам групи. Під сформованими навичками міжособистісного спілкування ми розуміємо уміння дитини вибудовувати сприятливі для неї відносини у колективі однолітків, уміння адекватно оцінювати ситуації і способи поведінки у відносинах з іншими людьми.

Формування здатності до міжособистісного спілкування є важливою умовою повноцінного психологічного розвитку дитини, а також одним із основних завдань підготовки її до подальшого життя.

Величезні зусилля педагогів, вихователів, батьків та психологів, які працюють із дітьми старшого дошкільного віку, мають бути спрямовані на створення умов, що сприяють розвитку інтелектуальної сфери, але успішність навчання дитини в школі багато в чому залежить від того, чи вміє дитина спілкуватися. Дитина може володіти високим рівнем інтелектуального розвитку, високим рівнем мотивації до навчання, але без сформованих навичок міжособистісного спілкування вона не зможе вибудувати сприятливі відносини в колективі, що, безсумнівно, позначиться і на її навчанні, і на загальному психічному стані. Тому вважаємо, що в умовах дошкільних закладів освіти має відбуватися систематична та цілеспрямована робота з формування у старших дошкільників навичок міжособистісного спілкування. Необхідно створити психолого-педагогічні умови, що сприяють навчанню дітей нормам та правилам поведінки, на основі яких складається подальше спілкування дитини з однолітками та дорослими. Роботу з формування міжособистісного спілкування доцільно проводити за допомогою ігрової діяльності як найбільш доступної та цікавої форми навчання для дитини дошкільного віку. Гра є провідною діяльністю дошкільника, і, саме ігрова діяльність є найефективнішим способом формування навичок міжособистісного спілкування.

Загальновідомо, що гра, завдяки своїй ролі у житті дитини, стає універсальним засобом її розвитку та навчання. Саме гра є найбільш дієвим та ефективним способом формування міжособистісного спілкування, причому фактично не має значення, яка саме це гра: словесна, дидактична чи сюжетно-рольова. Найголовніше, ігрова діяльність має відповідати деяким психолого-педагогічним умовам, і тоді ефект від гри буде максимальним, а мету досягнуто.

Таким чином, ігри зближують дітей, об'єднують їх загальною цікавою для всіх діяльністю. Спільна ігрова діяльність вимагає від дітей вміння вступати в контакт з іншими, наслідувати і відтворювати певні норми та моделі поведінки. Потреба старших дошкільників у спілкуванні з ровесниками, у спільних іграх зумовлює виникнення дитячого співтовариства, в якому однолітки стають цікавими як друзі та ігрові партнери. У процесі ігрової діяльності максимально розвивається система міжособистісних відносин, взаємних симпатій і прихильностей дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

11. Базовий компонент дошкільної освіти України (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 15.02.2023).

12. Каньоса Н. Г. Роль гри в соціалізації дитини дошкільного віку. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. 22. С. 460-462.

13. Карасьова К., Піроженко Т. Самодіяльні ігри дитини. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.

14. Леонт'єв О. М. Діяльність. Свідомість. Особистість : навч. посіб. Київ, 2014. 346 с. URL: <http://lib.misto.kiev.ua/PSIHO/LEONTIEV/dsl.txt> (дата звернення: 15.02.2023).

15. Макарова Л. Л. Проблемна ситуація та гра як психологічні детермінанти розвитку пам'яті і мислення молодших школярів : дис. ... канд. психол. наук. Київ : Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, 2001. 236 с.

16. Русова С. Дошкільне виховання. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/rusova-s-f/povni-teksty-dokumentiv/> (дата звернення: 15.02.2023).

17. Седлецька Л. М. Вплив гри на соціальний розвиток дітей дошкільного віку. Таврійський вісник освіти : науково-методичний журнал. Херсон, 2012. № 1(37). 295 с.

*В.І. Каранфіл,
вчитель початкових класів,
теоретичний ліцей ім. С.П. Економова, с. Етулія
(Молдова)*

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

В епоху стрімких змін заклад загальної середньої освіти має не лише готувати до реального життя, а й сама має бути цим реальним життям. Наявні сьогодні знання, технології та досвід дозволяють реалізувати модель освіти, яка забезпечує досягнення високих результатів та створює умови для розвитку особистості дитини. У статті розкривається сутність поняття інформаційна компетентність та методи її реалізації в освітньому процесі. Особлива увага приділяється цифровому методу оцінки знань учнів. Описується сервіс Plickers, що дозволяє реалізувати швидкий зворотний зв'язок із учнями.

Ключові слова: інформаційна компетентність, інформаційні технології, Plickers, QR-код.

У сучасному закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) сьогодні особлива увага приділяється інформаційно-комунікативній компетентності, а саме – здатності самостійно шукати, аналізувати, відбирати, обробляти та передавати необхідну інформацію за допомогою усних і письмових комунікативних інформаційних технологій. Інформаційні технології – це процес створення, зберігання, передачі, сприйняття інформації та методи реалізації таких процесів [2].

Відомо, що одним із основних та важливих етапів у процесі навчання є моніторинг сформованих у школярів компетентностей. Для полегшення цього завдання у 2009 році каліфорнійським учителем математики Ноланом Емі було винайдено інструмент, який не вимагав від учнів використання гаджетів, а викладачам було достатньо камери на смартфоні чи планшеті. Свій винахід він назвав Plickers, яке зараз використовують у тисячі шкіл по всьому світу, у тому числі й у нашій установі.

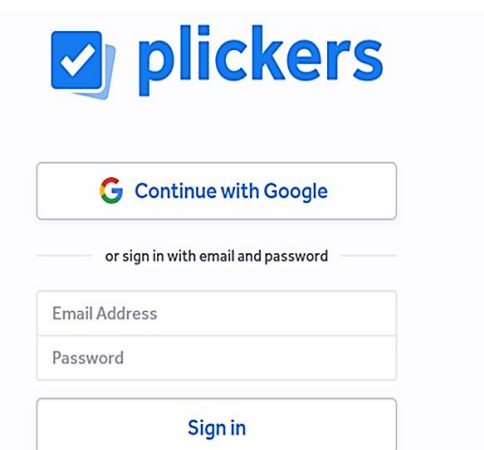
Сервіс Plickers дозволяє реалізувати швидкий зворотний зв'язок від класу, проводити фронтальні опитування під час навчального заняття з пройденого чи поточного матеріалу. Робота з мобільним додатком забирає трохи більше кількох хвилин. Отримання результатів опитування відбувається на занятті без тривалої перевірки, наявність смартфонів або комп'ютерів не потрібно. З погляду технології сам процес є низкою нескладних операцій. Plickers зчитує QR-коди з паперових карток учнів; комп'ютер або ноутбук з відкритим сайтом Plickers у режимі он-лайн та проєктор дозволять учням бачити питання педагога.

Наприкінці опитування його результат можна вивести на екран, оскільки програма відображає статистику відповідей та вибудовує діаграму на основі її аналізу [1].

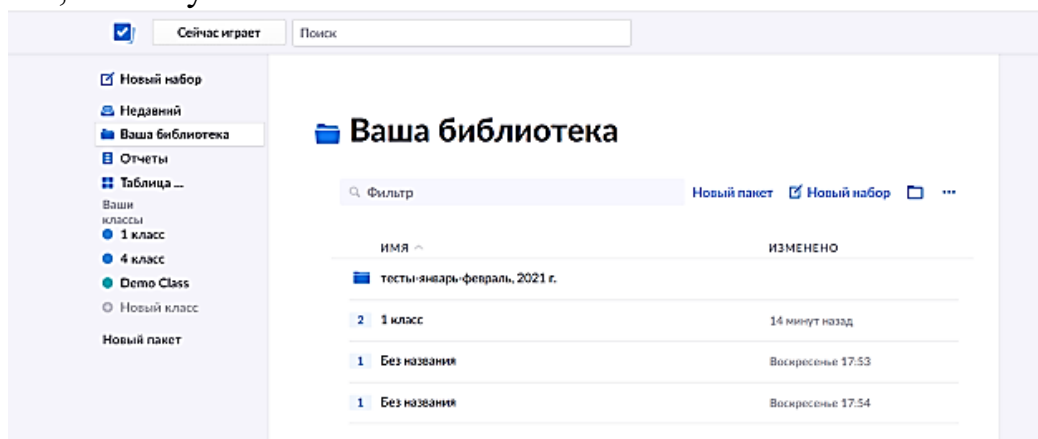
Plickers – це додаток, який можна використовувати для всіх учасників процесу оцінювання. Це інтерактивний інструмент, який є методом створення тестів для учнів. Додаток має надзвичайно зручний інтерфейс саме через простоту та легкість, з якою навіть менш досвідчений вчитель може створити клас (ввівши імена учнів), розробити тест. У вчителя є можливість сформулювати свої запитання, кількість відповідей, тип відповідей, може додавати зображення, основі яких він буде формулювати питання. Учні не потрібна письмова робота, оскільки додаток дозволяє оформляти (за допомогою відеопроєктора) питання та відповіді, учні відповідають, тільки беручи картку (унікальну за формою та персоналізовану), яку безкоштовно пропонує Додаток Plickers [3].

Відкривши браузер та ввівши <http://plickers.com> а адресний рядок, виходимо у вікно програми PLICKERS.

КРОК 1 – Ви увійшли до цієї програми, використовуючи свій обліковий запис Google.

КРОК 2 – Після створення облікового запису та входу в систему відкривається вікно програми, а в лівій частині екрана ми маємо головне меню. Створіть клас, натиснувши NewClass:

КРОК 3 – У вікні, що з'явилося нижче, введіть ім'я класу і натисніть кнопку «Створити клас».

Новые классы
Мы предлагаем назвать ваш класс не слишком длинным, например «AP Chemistry» или «Period 2 Biology».

Импортировать из Google Класса ...

1 класс

Введите название класса

Введите название класса

Введите название класса

Введите название класса

Введите название класса

Создать класс
Нажмите Ввод

КРОК 4 – Додайте імена та прізвища учнів і натисніть кнопку «Далі».

Добавить учеников в 1 класс

Введите имена
Введите имена студентов в поле ниже. Вы также можете скопировать и вставить строки и столбцы из электронной таблицы. Убедитесь, что каждый ученик находится на новой линии.

Имя Фамилия Фамилия, Имя

Предварительный просмотр списка студентов

КРОК 5 – Після додавання учнів ми бачимо, що кожен із них отримав номер, який відповідає номеру картки, яку вони будуть використовувати для відповіді на запитання.

Добавить учеников в 1 класс

Как введено

Сортировать по имени

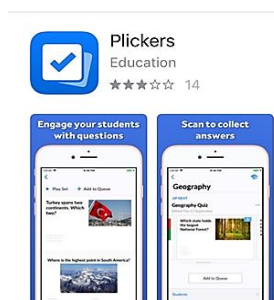
Сортировать по фамилии

1 Бушан Александр

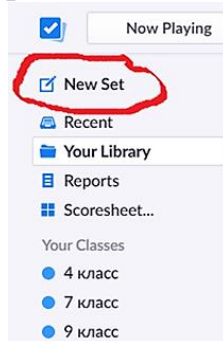
2 Забун Дмитрий

3 Хиора Мария

КРОК 6 – Завантажте програму. Встановіть програму Plickers безкоштовно на свій мобільний пристрій із PlayStore (для користувачів Android) або AppStore (для користувачів Apple). Наступний важливий крок – навчитися складати набір питань.

КРОК 7 – Створіть новий набір питань, натиснувши «Новий набір».

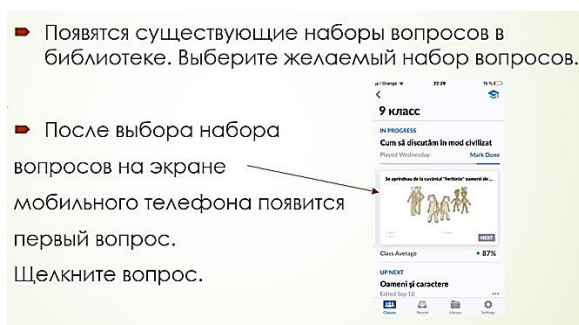

КРОК 8 – Карти, доступні в меню «Допомога» в опції «Отримати карти Plickers», будуть використовуватися для збору відповідей.

КРОК 9 – Відкриється сторінка нижче, де можна знайти картки різних розмірів. Їх можна роздрукувати та ламінувати. Кожен учень отримає картку з номером, який він привласнив у заявці. Кожна сторона є варіантом відповіді. Учень повинен тримати картку стороною, яку вважає правильною, вгору.

КРОК 10 – Перегляньте набір запитань у режимі реального часу та скануйте відповіді. Використовуючи програму на мобільному телефоні, виберіть питання, яке хочете використати. Ви зробите це, вибравши програму Plickers, яка перенесе вас у вікно зі списком вашого класу.

КРОК 11 – Натисніть на курсор, до якого ви хочете застосувати набір питань.

КРОК 12 - Після того, як ви натиснете, питання проєктуватиметься на екран відеопроєктора (LiveView).

– Натисніть, щоби почати сканування відповідей.

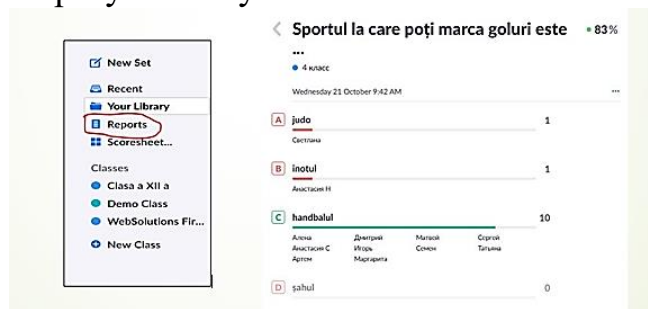

КРОК 13 – Список учнів, чия відповідь була відсканована, з'явиться на

екрані відеопроєктора.

КРОК 14 – У головному меню програми Plickers, натиснувши кнопку «Звіти», можна побачити результати учнів.

КРОК 15 – Натиснувши кнопку «Таблиця результатів», можна переглянути докладні результати.

Cum sî discutăm în mod civilizât Wed 21 Oct • 87%						
Nome	Total	A înlocuiește răspunsul de la întrebare este	Clasare de răspunsuri ...	Clasare de răspunsuri ...	Sportul care poate fi marcat "Handball" este	Sporturile de la care sînt "Textente"
Class Average	87%	82%	100%	64%	100%	91%
Андрей	100%	A	C	C	B	C
Ангелика	100%	A	C	C	B	C
Букьян Д	-	-	-	-	-	-
Букьян М	80%	A	C	A	B	C
Воронцов	60%	B	C	C	B	A
Дирягул	80%	A	C	A	B	C
Забун	80%	B	C	C	B	C
Карамфил	100%	A	C	C	B	C
Комаренко	100%	A	C	C	B	C
Попова	80%	A	C	A	B	C
Эконом Г	100%	A	C	C	B	C
Эконом О	80%	A	C	A	B	C

Ми бачимо відсоток учнів, які відповіли на запитання правильно/неправильно. Натиснувши на опції відповідь, ми можемо побачити окремі відповіді.

Цей тип онлайн-оцінювання має безліч переваг як для учнів, так і для вчителів. Учні відчувають себе набагато комфортніше, знаючи, що вони беруть участь у новому способі тестування і що цей новий метод також включає гаджети та додатки, які вони використовують щодня (Інтернет, смартфон). Той простий факт, що вони більше не записують відповіді на аркуші паперу, а відповідають картою, яку вчитель сканує по телефону, той факт, що їхні відповіді живі, спонукає їх зосередитися на оцінці з більшою відповідальністю. Також учень виграє той факт, що після закінчення тесту вони можуть отримати бал/позначку на місці, додаток відображає для кожного учасника тесту правильні та неправильні відповіді. Вчителі, які використовують програму Plickers, також отримують вигоду. Більше немає потреби коригувати тести поза класом, додаток надає оцінки / бали учнів. Отже, виставлення оцінок є об'єктивним залежно від знань учнів. Додаток також надає графічне подання відповідей учнів, що спрощує

їхнє оцінювання [3].

У сучасних умовах вимоги до професійної діяльності вчителя висуває не лише новий стандарт навчання, а й час, коли ми живемо. І перед кожним із нас поставлено складне, але вирішуване завдання – «опинитися в часі». Щоб це сталося, кожен, хто вибрав професію вчителя, періодично має згадувати дуже важливі та правильні слова Костянтина Дмитровича Ушинського: «У справі навчання та виховання, у всій шкільній справі нічого не можна покращити, минаючи голову вчителя. Вчитель живе доти, доки він навчається. Щойно він перестає вчитися, у ньому вмирає вчитель»[4].

Список використаних джерел:

1. Антонова А.В. Використання програми PLICKERS для опитування під час уроків. URL: <https://infourok.ru/statya-ispolzovanie-programmi-plickers-dlya-provedeniya-oprosa-na-urokakh-1248113.html>.

2. Іванова Є.В. Інформаційна компетентність вчителя у сучасній школі URL: <http://www.emissia.org/offline/2003/922.htm>.

3. Останній Д.О. Технологія інтерактивного тестування PLICKERS. URL: <https://moluch.ru/young/archive/15/1095/>.

4. Цегельник С.В. Підвищення якості освіти, як наслідок переходу на новий професійний стандарт педагога. / URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=34988755>.

УДК 373.2+373.3].046(082)

Алла Карвацька,

директор,

*Городоцький заклад дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
(Городок, Хмельницька область, Україна)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті зосереджено увагу на проблемі наступності між дошкільною та початковою ланками освіти. Розглянуто перелік основних компетентностей дитини в умовах закладу дошкільної освіти та Нової української школи. Актуалізовано питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, початкова освіта, наступність, компетентність, готовність до школи.

Безперервний та послідовний розвиток людини від народження і упродовж всього життя – одне з основних завдань сучасного освітнього процесу. У цьому

процесі дуже важлива наступність освіти. Наступність між дошкільною та початковою освітою – це забезпечення неперервності здобуття людиною освіти.

Наступність в освіті необхідна для створення єдиного освітнього процесу, що логічно продовжується від дитячого садка до школи і допомагає досягти цілісного розвитку особистості. Вкрай важливо зробити безболісним для дитини перехід від однієї вікової сходинки до наступної, максимально зблизити умови розвитку, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів.

Проблема наступності залишається однією з найактуальніших у період упровадження Нової української школи. Успіхи шкільного навчання суттєво залежать від якості знань та умінь, сформованих у дошкільному віці, від рівня розвитку пізнавальних інтересів і активності дитини. Особливого значення наразі набуває проблема визначення загальних принципів наступності між ступенями освіти. Актуальність її розгляду викликана розривом наступності зв'язків у цілях і завданнях, змісті та методах, формах організації навчання [4, с. 38].

Проблема наступності між дошкільною та початковою ланками освіти з року в рік не втрачає своєї актуальності і важливості. Закономірно виникає ряд питань:

- Як налагодити взаємодію між педагогами закладів дошкільної освіти та початкової школи?
- Як сформувані в дитини старшого дошкільного віку готовність до систематичного навчання в школі?
- Як безболісно і успішно адаптувати дитину до школи в 6 років?
- Як підвищити якість дошкільної освіти?

Враховуючи умови сьогодення, важливо побудувати індивідуальний шлях для кожної дитини-дошкільника, створити оптимальні умови для її гармонійного природного розвитку, забезпечити психолого-педагогічний супровід і підтримку в умовах модернізації освітньо-виховного простору.

Щоб дитина успішно справлялася з новими вимогами шкільного життя, у неї має бути сформований набір тісно переплетених якостей. Неможливо розглядати ці якості у відриві від життєвого досвіду дитини, конкретного середовища, сімейного устрою. Тому поняття «готовність до школи» з урахуванням усіх чинників можна визначити як набір компетенцій, що складають життєву компетентність дитини. У сучасній освіті це поняття має ключове значення. Готовність до школи – це не «програма», якій можна просто навчити.

Готовність до школи – це системна характеристика розвитку дитини старшого дошкільного віку, яка проявляється у сформованості компетенцій, які формують шляхом прищеплення ціннісного ставлення до оточення й довкілля, розвивають за сприятливих умов у різноманітних ситуаціях життєвого досвіду та спілкування, у які включена дитина в сім'ї та суспільному вихованні.

Як у Базовому компоненті дошкільної освіти, так і в Державному стандарті початкової освіти є переліки компетентностей, які слід сформувати в дитини-дошкільника та учня початкової школи.

Основні компетентності, визначені Базовим компонентом дошкільної освіти:

- рухова і здоров'язбережувальна;
- особистісна;
- художньо-мовленнєва;
- соціально-громадянська;
- природничо-екологічна;
- предметно-практична;
- мистецько-творча;
- ігрова;
- сенсорно-пізнавальна;
- логіко-математична та дослідницька;
- мовленнєва [1, с. 5].

Основні компетентності, визначені Державним стандартом початкової освіти:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- підприємливість та фінансова грамотність;
- громадянські та соціальні компетентності;
- культурна компетентність;
- екологічна компетентність [2, с. 1-3].

Зрозуміло, що ці компетентності дещо відрізняються, але їх можна певним чином співвіднести за смисловим навантаженням кожної з компетентностей і засвідчити існування між ними тісного зв'язку і засвоєне на попередніх етапах розвитку закладах підґрунтя для всіх наступних етапів.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного, а саме:

- гуманізм як норма поваги до особистості;
- доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля;
- визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості;

- врахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини;
- опора на досягнення попереднього етапу розвитку;
- створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність в соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує;
- забезпечення реалізації можливостей дитини тощо [3].

В обох Державних стандартах, якими керуються дошкільна освіта і початкова школа, визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду.

Над проблемою наступності впродовж багатьох років творчо працює педагогічний колектив Городоцького ЗДО «Казка». Одним із головних завдань в роботі є формування психологічної зрілості, життєвих компетентностей та готовності старших дошкільників до навчання в школі. Враховуючи в своїй діяльності всі психолого-педагогічні аспекти проблеми наступності, педагоги закладу разом з вчителями Городоцького ліцею № 4 тісно співпрацюють в цьому напрямку, адже розуміють, що цей віковий період у житті дитини є дуже важливим. Одним із питань, яке поставили перед собою колективи ЗДО і школи, – створення освітнього розвивального середовища, достатньої матеріально-технічної бази в дошкільному закладі та школі. Адже, потрібно йти в ногу з часом, бути в курсі останніх новинок, уміти їх ефективно і безпечно застосовувати у своєму професійному та повсякденному житті, уміти цікаво, зрозуміло та відповідно до віку розповісти про це дітям.

У ЗДО створено відповідне предметно-розвивальне середовище, психолого-педагогічні умови, що сприяють формуванню готовності та психологічної зрілості старших дошкільників та забезпечують легкий перебіг процесу адаптації першокласників до шкільного навчання.

Вихователі старших груп здійснюють належну підготовку до навчання в школі старших дошкільників, працюють над поглибленням інтересу до шкільного життя, надають допомогу батькам з різних питань.

Свою роботу проводять у трьох напрямках:

Робота з дітьми: екскурсії до школи; знайомство та взаємодія дошкільнят з вчителями та учнями початкової школи; виставки малюнків та виробів; участь у спільній освітній діяльності, ігрових програмах; спільні свята і спортивні змагання дошкільнят і першокласників; участь у театралізованій діяльності.

Взаємодія педагогів: угода між ЗДО та школою про співпрацю та план спільної роботи з наступності та перспективності між вихователями дошкільного закладу та вчителями початкових класів; семінари, майстер-класи; круглі столи, тренінги для вихователів ЗДО та вчителів початкових класів; відкриті заходи освітньої діяльності в ЗДО і відкритих уроків в ЗЗСО; обмін педагогічним досвідом з різних питань щодо реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.

Взаємодія з батьками: спільні батьківські збори з педагогами ЗДО та вчителями початкової школи; консультації для батьків «Підготовка дитини до школи»; зустрічі батьків з майбутніми вчителями; батьківський день у школі; практикум «Дитина на порозі школи»; інформації для батьків у вайбер-групах.

Отже, головним завданням ЗДО, які виступають як фасилітатори розвитку дитячої особистості, є створення сприятливих умов для формування дитини, її світогляду та світосприйняття, інтелектуальної та емоційної безпеки. Формуємо почуття гідності, громадянської самосвідомості, розвиваємо чуйність, творчість, інтелект. Вчимо позитивної самооцінки та відповідальності. Відкриваємо серце для спілкування з людьми. Навчаємо жити в гармонії із собою та світом. Навчаємо берегти своє здоров'я.

Дієвими засобами забезпечення наступності і перспективності дошкільної і початкової освіти будуть:

- реалізація діяльнісного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру: ігор, технічного і художнього моделювання, проведення дослідів та спостережень тощо;
- насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя, вирішення проблемних завдань.

Результатом нашої спільної роботи має бути рівень готовності дитини до навчання в Новій українській школі, який безпосередньо залежить від рівня сформованості у неї базових компетенцій, а в загальному - від якості наданої дитині освіти в дитячому садку.

Отже, працюючи над проблемою наступності в роботі ЗДО і школи, можна зробити висновок, що школа має реалізувати досвід повсякденного життя дитини, набутий в дитячому садку, а ЗДО повинен спрямувати свою роботу на формування природніх задатків дитини, створюючи умови для її всебічного розвитку.

Таким чином, ефективність розв'язання проблеми наступності зумовлена як підготовкою дітей до школи, так і організацією навчання і виховання в 1-му класі, яке має відповідати віковим особливостям дітей і полегшувати процес їх адаптації до шкільного життя. Адже вдалий старт втілює надію на успішний фініш. Вчасна допомога може попередити виникнення багатьох труднощів у майбутніх школярів. Саме успіх в усвідомленні ролі школяра принесе найкращі результати і стане причиною появи у дитини навчального задоволення.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), затверджений наказом Міністерства освіти і науки України 12.01.2021. № 33. 37с.
2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <http://mon.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
3. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти» URL: <http://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під.заг.ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

УДК 37.07:005.95/96

*Альона Карпина,
директор Комунального закладу «Заклад
дошкільної освіти №59 Вінницької міської ради»
(Вінниця, Україна)*

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті описано вирішення проблеми управління закладом дошкільної освіти в контексті інноваційного підходу. Розкрито сутність інноваційних підходів до управління закладом дошкільної освіти та характерні відмінності традиційної та інноваційної управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, управління, інноваційні підходи, управлінські функції, директор закладу дошкільної освіти, управлінські компетенції.

Розбудова дошкільної освіти в Україні відбувається під впливом соціально-економічних, соціально-політичних, соціально-педагогічних чинників та соціокультурних передумов. Тривала економічна криза, демографічні зміни, що спричиняють соціальну диференціацію і стратифікацію суспільства, докорінно впливають на розвиток системи дошкільної освіти в Україні, зокрема на розвиток системи закладів дошкільної освіти різних типів і форм власності.

Пошук інноваційних підходів до управління сучасним закладом дошкільної освіти є умовою ефективного розвитку закладів освіти. Розуміння закладу дошкільної освіти як особливої соціальної організації, складної, відкритої системи, що постійно змінюється та розвивається під впливом змін середовища на основі внутрішніх особливостей та закономірностей, повинно стати підґрунтям інноваційного підходу до управління закладом дошкільної освіти.

Термін «інновація» походить від англійського «innovation», що в перекладі означає «новий» або «новаторство». Інновація – це вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності. Інноваційність в управлінській діяльності пов'язана із певними змінами й розвитком управління закладом дошкільної освіти. О. Мармаза виокремлює характерні ознаки розвитку системи управління освітнім закладом [5, с.17-18]:

- по-перше, про розвиток слід говорити за наявності якісних змін у системах управління;
- по-друге, розвиток слід вважати і розуміти як природні органічні зміни, що випливають із внутрішньої логіки системи управління, не ігноруючи в цілому зовнішніх впливів на управління; перевагу необхідно віддавати внутрішнім процесам, які визначатимуть саморозвиток управління;
- по-третє, розвиток управління – це завжди процес керований, цілеспрямований, який передбачає на виході позитивні зміни.

Таким чином, управління як функціонування передбачає реалізацію уже створеного потенціалу, а управління як розвиток спрямоване на приріст збагачення цього потенціалу [3, с. 12].

Серед шляхів оновлення системи дошкільної освіти важливим є відпрацювання інноваційних підходів та моделей управління закладом дошкільної освіти. Інноваційність як здатність до оновлення, відкритість новому стала розглядатися педагогічною та іншими соціальними науками як провідна характеристика не тільки педагога, а й управлінця. Директори закладів дошкільної освіти активно підключаються до процесів пошуку й впровадження інновацій в управлінську діяльність. Перехід на нові освітні стандарти, інтеграція у європейський та світовий освітній простір актуалізували проблему інноваційного управління в закладах дошкільної освіти.

Незважаючи на сучасні вимоги, інноваційні підходи в управлінні закладами дошкільної освіти в Україні впроваджуються, на нашу думку, не достатньо активно. Насамперед це пов'язано із сформованими стереотипами, що склалися у директорів. Зважаючи на це, на сучасному етапі розвитку закладів освіти України серйозну увагу потрібно приділити конструюванню системи

управління з використанням інноваційних підходів й технологій та здійснити масове упровадження їх у практику.

Використання інноваційних підходів в управлінні закладом дошкільної освіти дозволить забезпечити високу конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. Принцип інноваційності передбачає істотну зміну завдань управлінської діяльності директора, мети, змісту, форм та методів його роботи [1, с. 189]. Оновлення професійної управлінської компетенції реалізується через:

- оволодіння сучасними методами, прийомами та навичками управління;
- аналізування якості проваджуваного навчально-виховного процесу;
- врахування масштабів динамізму в управлінні закладами дошкільної освіти;
- підвищення вимог до педагогічних працівників, їх професіоналізму;
- створення концепції розвитку закладу дошкільної освіти та концепції особистісного розвитку.

У сучасних умовах директори ЗДО у своїй діяльності дотримуються насамперед таких інноваційних підходів:

- людиноцентристський підхід, що є новою управлінською парадигмою, яка передбачає кардинальні зміни традиційних поглядів не тільки на змістовий аспект, а й на вирішення питань технологій управлінської діяльності, що, насамперед, стосуються проблем мотиваційного, координуючого характеру управлінської діяльності та прийняття управлінського рішення;
- аксіологічний підхід є цілком природним у застосуванні до управління інноваційним закладом освіти, адже цінності освіти визначають і цінності закладу. Такі цінності частково визначають стратегію управління інноваційним закладом дошкільної освіти;
- акмеологічний підхід в управлінні передбачає творче засвоєння і застосування на практиці ідей, які закладені в наукових працях і практичній діяльності керівників минулого й сучасності, досягнення у своїй діяльності найвищих результатів;
- компетентнісний підхід, що в сучасних умовах виступає важливим критерієм якості управління закладом освіти, згідно з яким компетентність директора ЗДО визначається як сукупність професійно важливих компетентностей менеджера освіти, які допомагають ефективно здійснювати управлінську діяльність [2, с. 63];
- синергетичний підхід розглядається як новий спосіб мислення в організації процесів управління закладом освіти, пов'язаний із уявленнями про самоорганізацію, саморозвиток педагогічних та

управлінських систем, які ґрунтуються на законах синергетики і є спільними для систем.

Інноваційні підходи активно впроваджуються в управлінську практику Комунального закладу «Заклад дошкільної освіти №59 Вінницької міської ради». Зокрема, особлива увага приділяється людиноцентристському та акмеологічному підходам в управлінській діяльності, оновленню професійних управлінських компетенцій.

Реформування дошкільної освіти у сучасних умовах передбачає радикальну перебудову управлінської ланки, її демократизацію, децентралізацію та гуманізацію, що потребують відмови від авторитарного стилю управління, усвідомлення необхідності оновлення функцій управління сучасним закладом дошкільної освіти. Директор закладу є ключовою особою у здійсненні управлінської діяльності, тому, управляючи закладом дошкільної освіти, він насамперед має бути професіоналом. Його кваліфікацію визначають чотири основні чинники [4, с. 136]:

- уміння формувати актуальні, теоретично обґрунтовані та практично значущі цілі;
- уміння здійснювати тактичне планування діяльності всіх учасників освітнього процесу, зокрема й своєї;
- уміння за допомогою ефективних управлінських засобів обирати й реалізувати поставлені цілі та коригувати раніше визначену тактику, відповідно до реальних умов освітнього процесу;
- уміння здійснювати кваліфікований самоаналіз та аналіз діяльності учасників освітнього процесу.

Зміна методологічних підходів до управління ЗДО передбачає відповідні зміни в діяльності директорів, зокрема, психологічні і функціональні. Психологічні зміни відбуваються в свідомості керівників щодо формування власної творчої управлінської та педагогічної діяльності, формуючи в собі такі якості особистості, як оригінальність, ініціативність, наполегливість, високу самоорганізацію, працездатність тощо. Функціональні зміни в діяльності директора закладу дошкільної освіти виявляються в застосуванні модернізованих управлінських функцій, таких як прогностична, представницька, консультативна, політико-дипломатична, менеджерська. Дотримуючись вищеназваних інноваційних підходів в управлінській діяльності, директорам ЗДО необхідно забезпечити зростання конкурентоспроможності освітньої установи та підвищення її іміджу, оскільки стійкий позитивний імідж закладу сьогодні можна розглядати як важливий сучасний ресурс у сфері управління.

Дошкільна ланка реалізує право людини на отримання такої освіти, яка б відповідала здібностям, інтересам, нахилам дитини й дбала про її максимальний розвиток одразу після народження. Актуальними для дошкільної освіти на найближчу перспективу залишаються такі завдання, як вирішення проблеми управління закладом дошкільної освіти в контексті інноваційного підходу.

Список використаних джерел:

1. Григораш В. В. Організація діяльності керівника школи. Харків : Основа, 2011. 224 с.
2. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. 2015. № 40. С. 63-68.
3. Калініна Л. М. Стратегічне управління // Директор школи. 2014. № 23. С. 11-26.
4. Касьянова О. М. Контрольно-аналітична діяльність керівника навчального закладу. Харків : Основа, 2014. 192 с.
5. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Харків : Основа, 2004. 240 с.

УДК 37.091.33:373.2

*Ольга Касіянчук,
здобувач вищої освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник – Іванна Пукас,
кандидат педагогічних наук,
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена проблемі формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності. Узагальнено вікові особливості дітей старшого дошкільного віку, виокремлено чинники формування комунікативної компетентності дошкільників.

Ключові слова: комунікативна компетентність, дошкільна освіта, ігрова діяльність, старший дошкільний вік.

Інноваційні зміни, що відбуваються в сучасному освітньому просторі, нова соціокультурна ситуація, суспільні потреби і запити передбачають зміцнення пріоритету дошкільної освіти, формування в суспільстві розуміння ранніх етапів життя людини як сумлінного періоду становлення особистості. За умов сьогодення, особливої значимості набуває проблема комунікативної компетентності, яка характеризується взаємодією з іншими людьми (вихователями, ровесниками). Саме тому, завдяки сформованій комунікативній компетенції у дітей старшого дошкільного віку налагоджуються контакти з людьми, практикуються навички роботи в групі, вихованець знаходить своє місце в суспільстві і вчиться розуміти, використовувати та поважати можливості

інших. Це важливий аспект орієнтуватися в мінливому навколишньому світі, пристосовуватись до нових умов життя, продуктивно і гармонійно взаємодіяти.

У наукових дослідженнях вчених (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш, І. Загарницька, О. Кононко, Н. Лисенко, Т. Поніманська, Ю. Приходько, І. Рогальська-Яблонська, С. Савченко та ін.) акцентується на необхідності посилення уваги до формування компетентності, що сприяє активізації особистісного потенціалу дитини. Комунікативні здібності особистості досліджували Л. Бірюк, Н. Вітюк, В. Гаркуша, П. Гончарук, Л. Карамушка, Л. Савенкова; взаємодії з однолітками в процесі ігрової діяльності (Л. Божович, Д. Венгер, Л. Виготський, Л. Лисенко, С. Русова, та ін.). Феномен комунікативної компетенції є предметом досліджень А. Богуш, Ж. Горіної, Л. Калмикової.

Формування комунікативних вмінь у дітей потрібно для їхнього повноцінного розвитку як особистості. Старший дошкільний вік виокремлюємо як період становлення суб'єкта мовленнєвої діяльності, перехід від дитячої готовності спілкуватися з дорослим («Я хочу, щоб мене вчили») до формування оцінно-контрольних дій у процесі самостійної мовленнєвої діяльності («Можу зробити сам», «Можу використати те, чого навчився»). На нашу думку, внутрішня мотивація до діяльності викликана пізнавальним інтересом дитини («Цікаво», «Хочу знати», «Хочу пізнавати нове», «Хочу зрозуміти»). Тобто зумовлюється накопичення певних мовленнєвих знань та вмінь, що постає основною метою мовленнєвої діяльності дошкільника. Взаємозв'язок дитини із «зовнішнім» світом відбувається через її діяльність, оволодіння розмаїтими і численними способами та засобами дій. Діяльність трактується вченими як важлива форма активної позиції людини до навколишньої дійсності. Сучасні педагогічні розробки та практичний досвід наголошують про недостатнє використання розвивальних і виховних можливостей гри у процесі застосування дітей до нових умов життя. Отже, часто ігнорується той фрагмент, що саме ігрова діяльність дітей забезпечує становлення відносин «суспільство – особистість», «дитина – дорослий», «дитина – дитина», а також розвиток біологічних, психологічних та соціальних чинників [4].

У грі, яка для нього існує, провідним видом активності є оволодіння накопиченим досвідом трудової діяльності; його дії завжди реальні, соціальні та комунікативні, тому що спрямовані на реалізацію загальної соціально-комунікативної функції дорослих, здобуття необхідних умінь і навичок, які трансформуються із зовнішньої у внутрішню психічну сферу, визначають особистісний розвиток предметної діяльності. Обґрунтування засобу гри як основного чинника структури комунікативної компетенції у дітей 5-6 року життя пов'язане з її специфікою: це провідний вид діяльності дітей, ефективно розвивальне середовище, засіб включення вихованця до сфери соціальних відносин і засіб для спілкування в конкретних ситуаціях та вміння орієнтуватися в процесі спілкування.

А. Богуш і Н. Гавриш наголошують на необхідності усвідомлення відмінностей між спілкуванням і комунікацією для повноцінного розвитку комунікативної діяльності: «життя у суспільстві потребує вміння діяти як з позиції суб'єкта, так і об'єкта діяльності, бути як учасником інформаційного процесу (адресатом або адресантом), так і партнером у спілкуванні. Процеси спілкування (міжособистісної взаємодії) і процеси комунікації – сприйняття і передавання вербальної інформації (як безпосередньо, так і через засоби інформації) виступають ланками єдиної комунікативної діяльності» [1].

Дитині старшого дошкільного віку не хватає спілкування лише з дорослими, тому з віком у нього зростає необхідність в контактах з дітьми. Дитина, свого часу позбавлена спілкування з однолітками, виявляє не стачу розуміння власного місця серед них, а також засобів для встановлення контакту і відстоювання сприятливих для себе позицій.

Таким чином, формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку відбуватиметься більш ефективно за реалізації таких педагогічних умов:

- забезпечення методичного супроводу формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності;
- створення розвивального потенціалу предметно-ігрового середовища закладу дошкільної освіти;
- занурення дітей старшого дошкільного віку в активну комунікативну та ігрову діяльність із дітьми і дорослими [2].

Саме тому, назвемо методи та форми організації педагогічної роботи, які сприяють формуванню комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку:

- з дітьми: заняття; ігри; узагальнюючі бесіди; розваги та ін.;
- з педагогами: анкетування; консультації; семінари-практикуми; педагогічні ради; виставки літератури, посібників; перегляди відкритих заходів з батьками тощо.

У сучасному закладі дошкільної освіти слід створити оптимальні умови для взаємодії дітей між собою та з дорослими, які сприятимуть формуванню комунікативної компетенції старших дошкільників, а саме:

- 1) створювати дружнє, безпечне, захищене середовище й атмосферу щирих і довірливих стосунків між його членами;
- 2) моделювати гуманну взаємодію з дорослими, ровесниками (приємними, індиферентними, неприємними); виховувати культуру спілкування;
- 3) схвалювати належну соціальну поведінку;
- 4) навчати орієнтуватися в незвичному людському оточенні, пристосовуватися до його вимог і правил, ефективно взаємодіяти з ними;
- 5) підтримувати у дітей готовність звернутися по допомогу до знайомих дорослих;

б) сприяти організації ігор та спілкування, в яких дитина набуває елементарних умінь зважати на іншого, виявляти до однолітка інтерес, ініціювати готовність до контакту з ним, демонструвати позитивну налаштованість на іншого, бажання домовлятися, поступатися, виробляти спільні рішення, відстоювати свою думку, обґрунтовувати незгоду з чимось (чимось);

7) врегульовувати конфлікти та суперечки зберігаючи почуття власної гідності [5, с. 305].

Діти відповідно копіюють слова і вчинки дорослих у своїх іграх. На їх поведінку великий вплив має особистий приклад вихователя. З дорослими вони спілкуються дуже широко й очікують від них допомоги, розуміння та співпраці. Надзвичайно важливо узгоджувати зміст ігор із засобами, за допомогою яких передбачається їх проводити. Відтворюючи навколишню дійсність за допомогою ігрових дій та ролей, а також емоційних і вербальних засобів спілкування, дитина вчиться багатогранно, образно та динамічно виражати своє ставлення до довкілля, визначати моральну сутність людських взаємин, а також моделювати власну діяльність.

Міжособистісне спілкування дитини з ровесниками у грі найбільш природне, невимушене, нестандартне, вільне й ініціативне. У процесі комунікації вона вчиться формулювати речення, які виражають її думку, не соромиться однолітків у разі неправильного висловлення. Спілкування під час гри з ровесниками багатше та різноманітніше, ніж з дорослими, бо включає управління діями партнера, контроль за ними, представлення власних зразків ігрової поведінки [4].

Проведені дослідження доводять, що гра може бути успішною, якщо вихователь:

- створить атмосферу, позбавлену тривожності та побоювань;
- переконає вихованців, що у процесі гри він постає в ролі або консультанта, або рівноправного учасника, а не авторитарної сили, що намагається все контролювати і регулювати;
- сприятиме переходові гри від предметно-ігрових дій до рольової взаємодії;
- акцентуватиме не на деталізації рольових дій, а на творчому розвитку сюжету;
- буде максимально стриманим і тактовним, особливо під час виникнення упродовж гри конфліктних ситуацій;
- забезпечить умови за яких гра не тільки б навчала та виховувала, а й приносила задоволення і радість учасникам, формувала їх комунікативні уміння [3].

Отже, формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти полягає у складній

взаємодії під час ігрової діяльності кількох чинників, які за ступенем впливу на дитину розташовуються в такій послідовності:

- 1) суспільно-педагогічна спрямованість спілкування в групі;
- 2) соціально-комунікативні навички дітей;
- 3) міжособистісні стосунки в групі;
- 4) становлення особистості дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М. Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови. Київ : Вища школа, 2007. 542 с. URL: <http://udnz15.org/doshkilna-lingvodidaktika> (дата звернення: 25.03.2023).
2. Богуш А.М. Компетентнісний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників. Педагогічна і психологічна науки в Україні. Т. 2: Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ : Педагогічна думка, 2007. С. 155–170.
3. Лаврентьєва Г. Розвивальне предметно-ігрове середовище: європейський досвід та новітні підходи. Палітра педагога. 2001. № 4. С. 11–13.
4. Луценко І.О. Готуємось до мовленнєвого спілкування з дошкільниками: навч. посіб. для студ. пед. закладів Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ : НПУ, 2001. 96 с.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років (за ред. О.П. Аксьонова, АМ. Аніщук, Л.В. Артемова та ін. ; наук. кер. О.Л. Кононко). Київ : ТВО «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.

УДК.373.2(045)

*Наталія Кічковська,
вихователь,*

*Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти №21 «Золота рибка»
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

НЕЙРОБІКА В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ

У статті автор стверджує, що дитячий мозок необхідно постійно «дивувати», змушувати його працювати по-різному – тренувати нейрони. Використання розумової гімнастики допомагає майбутнім школярам ліпше концентруватися, швидше розв'язувати інтелектуальні завдання, менше стомлюватися.

Ключові слова: когнітивний розвиток, пізнавальні процеси, нейрони, нейробіка, систематичне виконання, концентрація уваги, успішність.

На сучасному етапі розвитку наша країна зазнає значних перетворень у економічній, політичній, виробничій, культурно-освітній сферах життя. Економічні зміни в країні зумовлюють потребу виховувати інтелектуально розвинену особистість, здатну, насамперед, грамотно, аргументовано та переконливо доводити власну думку. Все це неможливо без розвитку когнітивної сфери особистості, що включає психічні пізнавальні процеси, такі як відчуття, сприйняття, пам'ять, увагу, уяву та мислення. Усі вони в результаті своєї взаємодії роблять можливим отримання, переробку, зберігання та відтворення як сенсорної інформації, яка отримується із навколишнього світу, так і результатів здатності до творчого переосмислення тих даних, що накопичуються в процесі індивідуального розвитку.

Рушійними силами розвитку психіки дошкільника є протиріччя, які виникають у зв'язку з розвитком ряду потреб дитини. Найважливіші з них:

- потреба в спілкуванні, з допомогою якої засвоюється соціальний досвід;
- потреба в зовнішніх враженнях, у результаті чого відбувається розвиток пізнавальних здібностей;
- потреба в рухах, яка призводить до оволодіння цілою системою різноманітних навичок та вмій.

Розвиток провідних соціальних потреб у дошкільному віці характеризується тим, що кожна з них набуває самостійного значення.

Теорія когнітивного розвитку, тобто розвитку усіх видів розумових процесів, таких як сприйняття, мислення, пам'ять, уява та увага, була розроблена швейцарським філософом та психологом Жаном Піаже.

Когнітивний розвиток часто аналізується як розвиток окремих пізнавальних процесів, серед яких провідним є мислення. Об'єктом когнітивного розвитку можуть бути також пізнавальні здатності. Когнітивні здатності – це такі властивості людини, які є умовою успішного здійснення окремих етапів когнітивного процесу як процесу опанування знаннями.

Збагачення когнітивної сфери дитини дошкільного віку спирається на гру та активне пізнавальне спілкування з дорослим. У дошкільнят під впливом навчання та виховання відбувається інтенсивний розвиток всіх пізнавальних процесів, в тому числі відчуттів та сприймання.

Американський нейробіолог Лоуренс Катц зазначив, що дитячий мозок необхідно постійно змушувати працювати по-різному – тренувати нейрони. Тоді мозок буде розвиватися. Якщо виконувати однотипні шаблонні вправи, то зв'язок нейронів послаблюється. Це призводить до зниження розумових здібностей, погіршення пам'яті, зменшення концентрації уваги.

Діти, у яких менше розвинена ліва півкуля мозку, мають труднощі з письмом, смисловим сприйняттям мови й мовленнєві порушення. Якщо, до прикладу, менше розвинена права, це виявлятиметься у незграбному вигляді, неправильній поставі, слабких навичках моторики. Тому важливо розвивати

обидві півкулі мозку дитини. Нейропсихологи та нейробіологи доводять, що домінування однієї з півкуль мозку не дуже добре для розвитку дитини. Вони активно виступають за гармонізацію правої та лівої півкуль. Аби цього не сталося, варто з дітьми старшого дошкільного віку проводити вправи з нейробіки.

Саме Лоуренс Катц запропонував використовувати нейробіку, як розумову гімнастику, яка полягає у тому, щоб робити звичайні справи оригінальним способом, «дивувати» мозок, створювати нові асоціації. Такі вправи покращують розумову діяльність, допомагають полегшити навчання, розвинути мовленнєві функції, засвоєння різноманітних навичок, підвищують розумову працездатність, стійкість уваги, а також сприяють цілісному розвитку мозку, синхронізації роботи півкуль.

Принцип нейробіки досить простий. Головне обов'язково щодня розбавляти звичну рутину новими враженнями, які задіюють хоча б один орган почуттів. Сенс полягає також у тому, щоб звичайні дії виконувати незвичайним способом.

Важливо, щоб педагоги розвивали обидві півкулі мозку дитини. Якщо діти творчо осмислюють якусь проблему, недостатньо лише задіяти обидві півкулі, необхідна їх синхронізація. Ідеально, якщо діти виконують вправи швидко, синхронно обома руками під музику. Проте не кожна дитина і навіть дорослий зможе так зробити одразу. Тому вправи для «хвилинок нейробіки» поступово ускладнюють та урізноманітнюють. Починати розучувати вправи необхідно повільно, кожною рукою окремо, поступово нарощуючи темп й підключаючи іншу руку.

Як свідчить досвід, якими б складними не видавалися вправи для дошкільників, вони їх опановують, якщо систематично виконують і вдома, і у закладі дошкільної освіти. Завдяки розумовій гімнастиці діти ліпше концентруються, швидше розв'язують інтелектуальні завдання, менше стомлюються, мають гарний настрій. А в подальшому легше адаптуються до шкільного навантаження, сприймають навчальний матеріал більш цілісно й природно.

Використовуючи дану методику, варто дотримуватись таких принципів роботи нейробіки:

- поєднувати роботу двох і більше органів почуттів;
- акцентувати увагу на тому, щоб у звичній ситуації органи чуття діяли по-новому, у незвичному для себе амплуа;
- під час виконання вправ використовувати різні види уваги (довільну/мимовільну) та різний ступінь концентрації (чергувати повну зосередженість і відносне розслаблення);
- відмовитися від звичного, надавати перевагу новому;

Принцип нейробіки простий – щоденне виконання незвичайним способом звичайних дій. Розв'язуючи нову задачу, мозок розвивається. Наприклад: можна

робити лівою рукою все, що звикли робити правою (зачісуватися, чистити зуби, тримати ложку під час їжі, писати); виконувати справи із заплющеними очима, змінювати звичні маршрути тощо.

Вправи з нейробіки створюють нові асоціації, діючи на нові ділянки мозку. Це організація роботи всіх п'яти почуттів людини незвичайним способом плюс емоційні почуття.

Наведемо приклади вправ для «хвилинок нейробіки». Така зарядка легко вписується в освітній процес та поєднується з різними формами й видами дитячої діяльності. Отже радимо проводити з дітьми старшого дошкільного віку наступні вправи.

«Кулак – ребро – долоня»

Послідовна зміна позиції рук на площині столу: долоня, затиснута у кулак, долоня ребром на площині столу і розпрямлена на площині столу.

«Лезгінка»

Ліву руку стиснути в кулак, великий палець відставити у сторону, кулак розвернути пальцями до себе. Прямою долонею правої руки у горизонтальному положенні торкнутися мізинця лівої. Після цього одночасно змінити положення правої та лівої рук (6-8 змін позицій). Необхідно прагнути швидкості зміни положень.

«Змійка»

Схрестити руки долонями одна до одної, зчепити пальці у «замок», вивернути руки до себе. Рухати пальцем, дотримуючи вказівок ведучого. Палець має рухатися точно і чітко. Торкатися його не можна (тільки на початку навчання, якщо не вдається виконати вправу на зоровому рівні). Послідовно у вправі мають брати участь усі пальці обох рук. Надалі вправу можна виконувати у парах.

«Вуха – ніс»

Лівою рукою взятися за кінчик носа, а правою – за протилежне вухо. Одночасно відпустити вухо і ніс, плеснути в долоні, змінити положення рук «з точністю до навпаки».

«Велосипед»

Вправу виконують у парах. Стати одне навпроти одного, торкнутися долонями долонь партнера. Здійснювати рухи, аналогічні тим, що виконують ноги під час їзди на велосипеді.

«Поплескали – погладили»

Вправу виконують у парах. Одну долоню покласти на плече партнера, другу – йому на голову. Необхідно одночасно гладити партнера по голові та поплескувати його по плечу. Спочатку можна відпрацювати рух рук на собі: одночасно однією рукою гладити себе по голові, а другою плескати по животу.

«Дзеркальне малювання»

Малювати на аркуші паперу водночас обома руками дзеркально-симетричні малюнки, літери.

У результаті систематичного виконання вправ у дітей поліпшується пам'ять, увага, мова, просторове уявлення, дрібна моторика, знижується стомлюваність, підвищується здатність до довільного контролю, формується латеральне (двопівкульне) мислення. Такі зарядки проходять весело, цікаво, захопливо. Варто зазначити, що вправи не вимагають якогось додаткового обладнання чи навіть виділення окремого часу.

Вправи з нейробіки можна самостійно урізноманітнювати, придумувати щось своє, прийнятне для вихованців. Головне – різноманітність. «Хвилинки нейробіки» дозволяють дошкільнятам краще сконцентруватися під час засвоєння нових знань, сприяють розвитку абстрактного мислення, творчих здібностей.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <https://ezavdnz.mcfra.ua/book?bid=37876>
2. Венчер Л. А. Про формування пізнавальних здібностей у процесі навчання дошкільнят // Хрестоматія з вікової та педагогічної психології. Ч. II. «Наука», 1981.
3. Вправи для розвитку міжпівкульової взаємодії URL: <https://mmr3.irc.org.ua>
4. Нейровправи URL: <https://www.pinterest.com>
5. Петренко Л. «Зарядка мозку» для майбутнього першокласника // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2020. № 4.

УДК 373.2+373.3

*Клімова Юлія,
вихователь,*

Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 15 «Джерельце»

*Наталія Чайковська,
вихователь,*

*Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 15 «Джерельце»
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

МНЕМОТЕХНІКА: ЕФЕКТИВНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ РОЗУЧУВАННЯ МУЗИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ЛІТЕРАТУРНИХ ТЕКСТІВ

У статті розкривається питання засвоєння дошкільниками музичного матеріалу та літературних текстів через використання мнемотехніки. Розкрито основні переваги використання мнемотехніки на музичних заняттях. Подано алгоритм розучування тексту пісень за допомогою мнемотаблиці.

Ключові слова: мнемотехніка, мнемотаблиця, пам'ять, зорові образи, графічне зображення, музичне заняття, музична пам'ять.

Дошкільний вік – це вік образних форм свідомості. Основними засобами, якими оволодіває дитина в цьому віці, є: сенсорні еталони, різні символи, знаки, наочні моделі. Головний інструмент розуму – це пам'ять. Пам'ять – це зв'язок минулого із сьогоденням і майбутнім, процес збереження минулого досвіду, що дає можливість його повторного використання. Для того, щоб пам'ять не підводила нас у найважливіші миті життя, потрібно постійно її тренувати. У дошкільнят пам'ять носить мимовільний характер, тому для її поліпшення необхідно вчити дітей прийомам запам'ятовування і пригадування, які неодмінно стануть у нагоді і в шкільному житті.

Все частіше в дошкільників спостерігаються недостатній словниковий запас, невміння узгоджувати слова в реченнях, порушення звуковимови, важке запам'ятовування віршів [2]. У зв'язку з цим, актуальною стає необхідність удосконалення сучасних методів і прийомів, використання більш ефективних науково-обґрунтованих шляхів розвитку пам'яті та зв'язного мовлення у дітей. Методів для розвитку і ефективного використання пам'яті існує безліч. Одним з найефективніших, на нашу думку, є мнемотехніка – сукупність правил та прийомів, що допомагають краще запам'ятати подану інформацію.

Використання мнемотехніки є доцільним як для дітей дошкільного віку, так і школярів молодших класів, зокрема на музичних заняттях. Вона допомагає дітям легше запам'ятовувати зміст музичних творів, текст до пісень та віршів. Діти не дуже люблять вивчати вірші, пісні, переказувати тексти. Заучування текстів викликає у них труднощі, швидке стомлення і негативні емоції. Важливо викликати інтерес дітей, захопити їх і перетворити непосильну працю на улюблений і найдоступніший вид діяльності – гру. З цією метою пропонуємо педагогам закладів дошкільної освіти та початкової школи у своїй практиці використовувати мнемотехніку, щоб полегшити запам'ятовування і збільшити обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій. Особливістю методики є застосування зображення не предметів, а символів для опосередкованого запам'ятовування. Це значно полегшує дітям збереження і відтворення інформації.

«Мнемотехніка» або «Мнемоніка» походять від грецького «mnemonikon» (на ім'я давньогрецької богині пам'яті Мнемозіни – матері дев'яти муз) – мистецтво запам'ятовування. Вважається, що це слово придумав Піфагор Самоський (VI століття до н.е.). Перші роботи з мнемотехніки датуються приблизно 86-82 роки до н.е., і належать перу Цицерона і Квінтіліана (рубрика «Історія мнемотехніки»). Спочатку мнемотехніка виникла як невід'ємна частина риторики (ораторського мистецтва) і призначалася для запам'ятовування довгих промов [5]. Сучасна мнемотехніка значно просунулася як в теоретичному, так і в технічному плані і уможливорює не тільки фіксацію в пам'яті послідовності текстового матеріалу, але й дозволяє безпомилково запам'ятати будь-яку точну інформацію: списки телефонних номерів, хронологічні таблиці, різноманітні

числові таблиці, анкетні дані, складні навчальні тексти, що містять велику кількість термінології і числових відомостей і т.п. Якщо раніше психологи намагалися порівнювати пам'ять людини з пам'яттю технічних пристроїв, то останнім часом спостерігається зовсім протилежне. Творці сучасних комп'ютерів і програмного забезпечення черпають свої ідеї з підручників нейрофізіології. В сучасному інформаційному просторі останнім часом спостерігається катастрофічний розрив між стрімким зростанням високих технологій та колишнім «поглинанням» інформації мозком людини. Тому що люди не вміють працювати з інформацією, не вміють швидко читати, не вміють запам'ятовувати. Мнемотехніка значно підвищить здатність до навчання будь-яких дисциплін і дасть можливість не відставати від технічного прогресу [2].

Педагоги вимушені шукати шляхи оптимізації освітнього процесу, використовувати технології, які максимально знижують інформаційне навантаження на дітей. Актуальність мнемотехніки для дошкільнят, а згодом і молодших школярів обумовлена тим, що саме в цьому віці у дітей переважає наочно-образна пам'ять. Найчастіше запам'ятовування відбувається мимоволі, просто тому, що якийсь предмет або явище потрапили в поле зору дитини. Якщо ж вона буде намагатися вивчити і запам'ятати те, що не підкріплене наочною картинкою, щось абстрактне, то на успіх розраховувати не варто.

Мнемотехніка якраз допомагає спростити процес запам'ятовування, розвинути асоціативне мислення і уяву, підвищити уважність. До того ж прийоми мнемотехніки в результаті грамотної роботи педагога призводять до збагачення словникового запасу та формування зв'язного мовлення. Це нова освітня технологія, що допомагає кожній дитині комфортно та легко здобувати знання у будь-якому віці. Мнемотехніка використовує природні механізми пам'яті мозку і дозволяє повністю контролювати процес запам'ятовування, збереження і пригадування інформації [6].

Мнемотехніка допомагає вирішити такі основні освітні завдання:

розширити творчі можливості дитини завдяки гармонійній роботі лівої (логіка) і правої (творчість, образне мислення) півкулі головного мозку; формувати вміння ефективно і самостійно вчитися; підвищувати самооцінку дитини завдяки результативності у навчанні; зменшувати стреси від навчання; збільшувати навчальну мотивацію, а з нею успіхи; звільнити час від запам'ятовування для продуктивної та творчої роботи; розвивати образну пам'ять, допомагати сприймати навколишній світ у всій красі; розвивати самостійність в інтелектуальній та практичній роботі, що підвищує адаптацію у соціумі; активізувати внутрішні механізми засобами мнемотехнології.

То як же навчити дошкільників запам'ятовувати музичний матеріал та літературні твори за допомогою мнемотаблиць? Відповідь проста: характерною властивістю пам'яті сучасних дітей є те, що вони швидко сприймають, але не надовго запам'ятовують інформацію. Добре відомо, що мова мозку – це образи.

I, перш за все, зорові образи. Якщо звертатися до мозку на його мові, він виконає будь-які наші команди, наприклад, команду «запам'ятати».

Зміст мнемотехніки в тому, що будь-яке слово можна намалювати, проасоціювати із зоровим образом. Можна навіть цілу розповідь представити в картинках. Для швидкого запам'ятовування, слова або рядки пісні чи вірша замінені ілюстраціями. Спочатку заучуємо, дивлячись на слова, а потім тільки на ілюстрації. Як будь-яка діяльність, мнемотехніка будується від простого до складного. Необхідно розпочинати роботу з найпростіших мнемоквадратів, поступово переходити до мнемодоріжок і пізніше – до мнемотаблиць. Останнім часом в закладах дошкільної освіти та в перших класах прийомами мнемотехніки користуються дуже активно і не тільки для роботи зі звичайними дітьми, а й для корекції стану у малюків з відставанням у розвитку.

Великий педагог К. Д. Ушинський вважав, що для дитини запам'ятати щонебудь на слух занадто складно, в той час як з допомогою картинок навіть об'ємні оповідання та вірші вона може швидко згадати [4].

Серед видів музичної пам'яті, що задіяні в музичній діяльності дошкільника, відокремлюємо наступні: образна (слухова, зорова), словесно-логічна, емоційна, моторно-рухова та різні види музичної пам'яті, яка за тривалістю буває довготривалою, короткочасною, оперативною, проміжною. На розвиток музичної пам'яті впливають також такі психічні процеси як сприймання, увага, уява та мислення, а також мають значний вплив емоції, мотивація й активність особистості. Розвиток музичної пам'яті у дітей майже ніколи не розглядався як самостійний процес, а пошук шляхів її удосконалення відбувався в комплексі з розвитком інших музичних здібностей. В результаті – відсутній діагностичний апарат, брак підходів до розвитку запам'ятовування музичного матеріалу у дітей, до розширення обсягу їхньої музичної пам'яті й прискорення процесу запам'ятовування музичного матеріалу (зменшення часу, необхідного для запам'ятовування), до збільшення тривалості збереження отриманої музичної інформації та готовності до її відтворення. Тому так важливо приділяти більше уваги розробленню методів і прийомів, які б допомагали у розвитку музичної пам'яті та пам'яті взагалі у дітей [3].

Мнемотаблиці особливо ефективні при розучуванні віршів і пісень. Вивчаючи їх за мнемотаблицями, дошкільнята мимоволі звертають увагу на літери, при цьому підсвідомо запам'ятовуючи написання тих чи інших слів. Це дає поштовх до бажання читати і, відповідно, полегшує навчання у молодшій школі. Сьогодні можна відшукати безліч віршів, оповідань, пісень представлених за допомогою мнемотаблиць, нами розроблена добірка власних наочних матеріалів до використання в роботі з дітьми.

Суть мнемотехніки у тому, що на кожне слово або маленьке словосполучення в тексті придумується картинка (зображення). Таким чином, весь вірш або текст пісні замальовується схематично. Після цього дитина за допомогою пам'яті, використовуючи графічне зображення, відтворює текст

цілком. На початковому етапі дорослий пропонує готовий план-схему, а в процесі навчання дитина також активно включається в процес створення своєї схеми. Використання прийомів мнемотехніки ґрунтується на спостережливості й образному мисленні та спрямоване на усвідомлене створення асоціативних зв'язків між об'єктами. Мнемотехніка допомагає дітям керувати процесом запам'ятовування, удосконалювати своє мовлення, сприяє розвитку асоціативного й образного мислення, уваги. Найчастіше запам'ятовування відбувається мимовільно, коли якийсь предмет або явище потрапляє в поле зору дитини і зумовлює швидку реакцію. Інформація «обростає» асоціативними зв'язками й закріплюється в пам'яті. Якщо ж дитина намагається вивчити й запам'ятати щось абстрактне, не підкріплене картинкою, асоціацією, то на успіх розраховувати не варто.

Алгоритм розучування тексту пісні за мнемотаблицею:

1. Педагог співає пісеньку під фортепіанний акомпанемент. Діти визначають характер музики, розповідають про що співається в пісні. Потім можна використовувати інструментальну версію пісні у поєднанні зі слайдами.
2. Педагог співає пісню акапельно, змінюючи слайди відповідно тексту.
3. Педагог працює зі слайдами в режимі «стоп-кадр», пояснюючи дітям значення кожної картинки.
4. Діти, розглядаючи картинки, відновлюють текст пісні.
5. Педагог разом з дітьми співає пісню за картинками, акапельно.
6. Педагог і діти виконують пісню, супроводжуючи текст пісні образними рухами (без показу картинок). Варіанти виконання – акапельно, під фонограму.

Отже, прийом мнемотехніки досить ефективний на музичних заняттях в закладі дошкільної освіти та на уроках в початковій школі. Мнемотехніка сприяє поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації, розвиває комунікативні та пізнавальні здібності особистості, допомагає у підготовці дошкільника, потім учня до діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства. Діти із задоволенням вивчають пісні, вірші, переказують казки, складають описові розповіді, стають більш відкритими та впевненими в собі.

Використання методів та прийомів мнемотехніки під час освітнього процесу дає можливість встановити зв'язки між предметами та явищами, послідовністю подій, робить їх доступними розумінню та відтворенню дітьми. Таким чином, прийоми мнемотехніки дозволяють впорядкувати складну інформацію, розташувати її в певній послідовності, а тому діти засвоюють потрібну інформацію значно краще та зберігають її на більш довгий термін, і пригадування не викликає значних зусиль.

У дітей формується позитивне ставлення до навчання та підвищується ефективність роботи вихователя та музичного керівника. Основними перевагами мнемотехніки у навчанні дітей є: зменшення стресу від навчання; підвищення самооцінки дитини; формування вміння самостійно вчитися; збільшення об'єму пам'яті; здатність легше виділяти істотне, знаходити спільне і відмінне;

підвищення інтересу до навчання [2]. Застосування мнемотехніки дозволяє безпомилково запам'ятовувати будь-яку точну інформацію, яка вважається важкою для запам'ятовування, а також сприяє підготовці дошкільника до діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел:

8. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівн. проекту доктор психол. наук, проф. Т. Піроженко URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

1. Білаш О. Н. Мнемотехніка в роботі з дітьми дошкільного віку // Дитячий садок. 2015. №23. С.12-15.

2. Бурлай О. 4 прийоми мнемотехніки для занять у звичайних та інклюзивних групах // Музичний керівник. 2020. №4.

3. Мнемотехніка як ефективний засіб мовного розвитку дітей. URL: http://krsuzirya.edukit.dp.ua/portfoliopedagogiv/volkova_1_1/innovacijni_tehnologii/mnemotehnika

4. Чепурний Г. А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 152 с.

5. Черешнюк О. Робота з літературним твором із використанням прийомів мнемотехніки // Методична скарбничка вихователя. 2014. №2. С. 30-33.

УДК 371.372.6:51

Олена Ковалевська,

вихователь,

Городоцький заклад дошкільної освіти «Казка»

(Городок, Хмельницька область, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ

У статті здійснено аналіз впливу концепції та основних ідей Нової української школи на організацію освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, ознайомлення з концепцією Нової української школи задля забезпечення наступності між дошкільним закладом і школою, посилення роботи у напрямі просвітництва батьків, відмова від колективних занять як основної форми організації освітнього процесу, забезпечення дітям вільного вибору діяльності

Ключові слова: наступність, компетентність, Нова українська школа, дошкільна освіта, початкова освіта, принцип навчання й виховання, освітня діяльність.

Зміни в житті людини невідворотні. Нам дуже часто хочеться, щоб усе залишалося як є. Проте у життя свої плани, і плин часу незмінний і безупинний. Суспільство вже сьогодні потребує особистостей із новим світорозумінням, власним життєвим проектом, життєздатних, самодостатніх, ініціативних, компетентних, гнучких, свідомих, творчих. А це в свою чергу змушує змінити освітньо-виховний процес, спрямувати зусилля педагогів на забезпечення кожній дитині сприятливих умов для опанування нею мистецтвом життя і знаннями з різних галузей. Тому на сучасному етапі розвитку держави і постало питання реформування освіти, зміни змісту, структури та термінів навчання. Виникла потреба створити цікаву, безпечну, дружню до дитини школу, що орієнтується на практику. Це і стало поштовхом до створення Нової української школи. Головна ідея такої школи – компетентнісне навчання. А це означає, що учні не просто будуть набувати знання, а вчитимуться використовувати ці знання на практиці й опановуватимуть навички. Компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та подальшу навчальну діяльність. Нова українська школа включає в себе три рівні освіти:

- початковий рівень;
- базовий рівень;
- профільний рівень.

Завдання початкової освіти – спонукати дитину до бажання отримувати знання, до самостійних досліджень, до створення своїх найпростіших проектів. Завдання базового рівня – зацікавити учнів природничо-математичними науками, навчити застосовувати їх на практиці для вирішення завдань у технологіях.

Завдання профільного рівня – сприяти правильному вибору подальшої освіти: науково-дослідна діяльність, змагання, проекти, розробки стартапів. Перехід між дитячим садком і школою має бути поступовим, оскільки діти мають пройти період адаптації. Адаптація дитини буде значно легшою, якщо у перші роки навчання в школі будуть продовжувати та підіймати на інший рівень ту діяльність, яка була в дитячому садку. Наступність в освіті означає збереження основних видів діяльності дітей дошкільного віку в початковій школі, зокрема:

- спілкування;
- ігри;
- рухова активність;
- пізнавальна діяльність;
- засвоєння господарсько-побутових навичок;
- ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографія, театральна діяльність.

Що означає наступність та перспективність? Наступність – це врахування рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, і опора на нього.

Перспективність – це визначення пріоритетних напрямків підготовки дошкільнят до школи з урахуванням її потреб. Це послідовний перехід від однієї ланки освіти до іншої, що виражається у збереженні та поступовій зміні змісту, форм, методів, технологій навчання і виховання. Механізм здійснення наступності, його складові частини функціонують за допомогою певних форм і методів, реалізованих у процесі спеціально організованої діяльності педагогами ЗДО, вчителями початкових класів щодо створення умов ефективного і безболісного переходу дітей до початкової школи. Але, як зазначив В. О. Сухомлинський: «Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дітей. Нехай ставши учнем, дитина продовжує робити те, що робила вчора. Нехай нове з'являється у її житті поступово і не приголомшує лавиною вражень».

Щоб забезпечити наступність між дошкільною і початковою освітою, освітні заклади, в першу чергу налагоджують взаємодію на основі Угоди про співпрацю. Угоду укладають директори закладу дошкільної освіти та директор ЗЗСО. Вихователі дошкільної освіти мають бути ознайомлені з програмою початкової школи та вводити у свої заняття навчальні елементи, які підготують дітей до 1-го класу. Вчителі початкових класів також мають знати дошкільну навчальну програму, щоб використовувати її складові в адаптаційний період. Після складання Угоди про співпрацю, проводимо спільне засідання педагогічної ради, на якому складаємо План спільної діяльності дошкільного закладу та загальноосвітньої школи за двома напрямками:

- інформаційно-просвітницький;
- практичний.

Інформаційно-просвітницький є важливим елементом наступності дошкільної і початкової освіти. Це обмін досвідом між вихователями та вчителями початкової школи:

- використання різноманітних форм організації діяльності дітей, ігрових прийомів і методів;
- систем роботи з розвитку мовлення;
- поетапної соціалізації дитини, формування її пізнавальних процесів.

Для обміну досвідом плануємо індивідуальні та інтерактивні (групові, колективні, колективно-групові) форми методичної роботи. З метою реалізації даного аспекту наступності застосовуємо такі форми методичної роботи:

- взаємне почергове відвідування вихователями і вчителями відкритих занять/уроків (або інших форм організації освітньої роботи);
- проведення анкетування педпрацівників з питань забезпечення гармонічного розвитку особистості дитини з метою встановлення напрямків для підвищення їх майстерності;

- підготовка і проведення спільних семінарів-практикумів, консультацій, педагогічних рад, засідань «круглих столів», тематичних виставок;
- залучення вихователів та вчителів до участі у проведенні спільних педагогічних проєктів, розробленні методичних рекомендацій і порад;
- взаємний обмін педагогічним досвідом щодо практичних питань реалізації наступності між дошкільною і початковою ланками освіти;
- сприяння і надання допомоги у самоосвіті педагогів, систематичному підвищенні їх фахової майстерності.

Інформаційно-просвітницький аспект взаємодії закладів дошкільної та початкової освіти спрямовуємо і на педагогів, і на батьків. У роботі з батьками передбачаємо:

- анкетування щодо питань індивідуального розвитку особистості дітей, рівня досягнення ними дошкільної зрілості з метою надання консультативної допомоги;
- ознайомлювальну роботу щодо психологічних закономірностей розвитку дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку;
- Дні відкритих дверей у закладах загальної середньої освіти, «педагогічні вітальні» з питань створення у закладі психологічно комфортної обстановки для сприйняття дитиною нової соціальної ролі школяра;
- інтернет-консультації, вебінари або форуми для батьків.

Практичний аспект співпраці між закладами є необхідною умовою успішного вирішення завдань наступності, встановлення зв'язку та творчої співпраці між ЗДО і початковою школою на рівні заходів з дітьми. Напрямки реалізації практичного аспекту співробітництва між освітніми закладами:

- попереднє знайомство педагогів початкової школи зі своїми майбутніми учнями;
- проведення ознайомлювальних екскурсій для дітей;
- організація спільних конкурсів, тематичних виставок дитячих робіт, проведення спільних мистецьких заходів у закладах дошкільної та загальної середньої освіти (відвідування музеїв, театралізованих вистав).

Для вихователів наступність – це дошкільна зрілість, тобто сформованість базових особистісних якостей. Для вчителя – готовність дитини до школи, наявність у неї певних знань, вмінь і навичок. Батьки ж хочуть, щоб дитина, йдучи до школи, вміла рахувати, писати й читати. Та усім потрібно діяти на партнерських засадах, щоб дитина залишалася в центрі уваги. Тому взаємодія закладу дошкільної освіти із батьками вихованців та вчителями початкової ланки освіти націлена на потреби дитини. Завдання дорослих зацікавити дитину до пізнання нового, сформувати бажання вчитися і розвиватися.

Щоденні ж заняття у їх класичному вигляді я замінюю на проектну діяльність, ігрові інтегровані заняття, дослідження в природі, формування рухів, основи художнього мистецтва, музичний розвиток, конструювання та логіка, мовний розвиток і етикет, основи домоведення тощо.

В освітньому процесі як дошкільного закладу, так і початкової школи провідним має стати спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу. Тому дошкільнят треба вчити не лише слухати дорослого, а й ставити йому запитання, висловлювати власну думку, формулювати судження. Вмінню критично мислити допомагає художня література, а саме обговорення змісту, мотивів і результатів дій героїв твору, придумування нової кінцівки твору.

У своїй роботі я постійно в пошуках нових методів навчання та розвитку дошкільнят. Давно увійшли в практику різноманітні оздоровчі технології і гімнастика пробудження, дихальна гімнастика, пальчикова гімнастика, оздоровчо-розвивальні хвилинки. Для кращого засвоєння дітьми інформації, розвитку пам'яті, уяви, я використовую технологію «мнемотехніка». Завдяки карткам-символам, схемам, методу асоціацій, у дітей збільшується словниковий запас, вони краще запам'ятовують різну інформацію, вибудовують логічні ланцюжки. Спадщина Василя Сухомлинського також широко використовується у практиці роботи, адже у центрі уваги цього великого педагога – дитина, а також духовні та моральні цінності. Свою роботу щодня розпочинаю із ранкової зустрічі. Вона допомагає дітям краще познайомитися, пізнати, зрозуміти себе і своїх друзів. Ранкова зустріч – це запланований момент, який займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності групи, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Вона створює позитивну атмосферу у групі на весь день перебування дітей у дитячому садку, дає мені можливість навчити дітей взаємній повазі та доброму ставленню один до одного, сприяє формуванню в групі цілісного колективу. Мета ранкової зустрічі – підготувати дітей до робочого дня.

Повсякденні вправи, які практикуються під час ранкових зустрічей, допомагають дітям зблизитися із своїми ровесниками, навчитися співпрацювати. Позитивний настрій у групі створюється за рахунок атмосфери довіри, участі в прийнятті рішень, відчуття належності до колективу. Під час екскурсії до школи діти ознайомлюються з класами, бібліотекою, їдальнею, спортивним залом. Такі екскурсії цікаві дітям, адже вони розширюють уявлення про школу, викликають позитивне ставлення до шкільного життя. Головне завдання закладу дошкільної освіти – всебічний розвиток дітей, спираючись на який в подальшому учитель зможе краще розв'язувати поставлені перед ним завдання. Школа має знати, що формував заклад дошкільної освіти у свідомості дітей, у їхній поведінці, активно поставитися до цих досягнень, та продовжити їх розвиток далі.

Один з принципів Нової української школи – партнерство, у тому числі між школою та батьками. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже – впливати на освітній та виховний процеси. Сучасне бачення наступності полягає у створенні умов для реалізації в освітньому

процесі дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів єдиної, динамічної, перспективної системи особистісного, творчого зростання дитини.

Я, як учасник освітнього процесу, не лише навчаю батьків, а й сама вчусь дослуховуватись до їхньої думки. Батьки мають розуміти, що «готових рецептів та моделей виховання не існує, тому потрібно час від часу прислухатися до порад фахівців». Варто зауважити, що усі батьки потребують педагогічних знань, після народження дитини вони змушені опановувати професію вихователя. Працюючи у спільній взаємодії з батьками, я заохочую родини вихованців до тісної співпраці. Батьки та педагоги – це живий організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю. Хочу зазначити, що ефективною є партнерська взаємодія педагогів з батьками під час проведення різних заходів: спортивні свята та розваги «Тато, мама і я – спортивна сім'я»; «Свято осені», де батьки активно прийняли участь у створенні осінніх композицій з природного матеріалу; родинне свято «Посвята у дошкільнята». Однією з ефективних форм взаємодії із сім'єю залишаються батьківські збори. На загальних та групових батьківських зборах обговорюємо нагальні проблеми. Мета таких зборів:

- ознайомити батьків з вимогами Нової української школи;
- розширити знання батьків про фізичну, психологічну, соціальну, емоційновольову, інтелектуальну готовність дітей до школи;
- налагодити взаємодію ЗДО, батьків та початкової школи.

Спільні зусилля педагогів закладу дошкільної освіти, вчителів початкових класів та батьків сприяють легкій адаптації дитини до нових соціальних умов при її переході із закладу дошкільної освіти до школи.

Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія закладу дошкільної освіти та Нової школи – допомогти, розкрити та розвинути здібності, таланти та можливості кожної дитини на основі партнерства між педагогом, дитиною та батьками. Початок навчання у школі – визначний переломний момент у житті кожної дитини. Безпечне й безтурботне життя дошкільника змінюється і наповнюється вимогами, обов'язками і обмеженнями: кожен день треба ходити до школи, систематично і напружено працювати, слідувати нормам і правилам шкільного життя. Що будуть вивчати у Новій школі? Чи комфортно буде маленькому школяреві? Концепція «Нової української школи» передбачає докорінне перезавантаження шкільної освіти. Спрямування на формування успішного, ініціативного, громадсько-активного учня. Сучасні діти потребують іншого ставлення до них з боку дорослих. Наші діти повинні вчитись мислити самостійно, вміти формувати власну думку, яку поважатимуть дорослі. Школа сприятиме виробленню у дітей чітких життєвих цінностей, що допоможуть розібратись у великій кількості інформації, якою переповнений світ. Головне завдання вчителів початкової ланки освіти у тому, щоб «школа стала для дітей школою радості, а для батьків – школою спокою». Вся робота, яка проводиться

мною з дітьми, має системний характер і вибудовує той місток, по якому дитина комфортно пройде з дошкільного дитинства в шкільне життя.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти» (Державного стандарту дошкільної освіти).

2. Державний стандарт початкової освіти (Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87).

3. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.

4. Ковшар О. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти дітей п'яти років : монографія. Кривий Ріг, 2015.

5. Левицька І. Нові виклики наступності дошкільної і початкової освіти: оцінюємо, розмірковуємо, упроваджуємо. Житомир, 2018. С. 55-59.

6. Лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. URL: <http://www.kharkivosvita.net.ua/document/6624>

УДК 37(477)(092)Ярошинська:[37.015.31:17.022.1

Лідія Ковалець,

доктор філологічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(Чернівці, Україна)

ПИСЬМЕННИЦЯ І ВЧИТЕЛЬКА ЄВГЕНІЯ ЯРОШИНСЬКА ТА ЇЇ ДУМКИ ПРО ВИХОВАННЯ ПРАВДИВОСТІ

У статті актуалізовано матеріал про творчу індивідуальність української письменниці та педагога з Буковини Євгенії Ярошинської (1868–1904) і її статтю «Як має школа призвичаювати дітей до правди» (1897). Є. Ярошинська подає тут концептуально цілісну програму виховання в дітей правдивості, заодно стверджує думку про велику місію у цій справі вчителя та школи.

Ключові слова: Євгенія Ярошинська, дитина, виховання правдивості, школа, вчитель, стаття.

В історії українського письменства Буковини й цілої України, як і в історії нашого шкільництва постать Євгенії Ярошинської (1868–1904) посідає вельми помітне місце. Вона першою з жіноцтва краю ступила на літературну стежку і, попри короткий життєвий вік, залишила чималу художню спадщину важливої проблематики (а це чотири повісті, кілька десятків зразків малої прози, переклади з чеської, німецької і навіть норвезької), відзначені вже сучасниками

фольклористичні записи, гостроактуальні публіцистичні статті, праці на педагогічну тематику тощо.

Між тим у 1896-му, за рік до публікації в газеті «Буковина» цікавої для нас статті «Як має школа призвичаювати дітей до правди» [6], Є. Ярошинська, підсумовуючи своє попереднє життя, зізналась у листі до бібліографа Івана Левицького: «Моя писательська діяльність не приносила мені ніяких гонорарів, звичайно, як у русинів; треба, отже, було за кавалком хліба обзиратись, щоби могли для своєї музи жити» [5, с. 406]. Скрута на правду виявлялась аж за частим супутником української інтелігенції. Та годі думати, що Є. Ярошинська мислила своє учителювання в початкових сільських школах Буковини нелюбою панщиною. Навпаки, воно вже тоді та й завжди було сповнене з її боку переконання в надважливості освіти для піднесення культурного рівня народу, давало відчуття своєї потрібності, не кажучи, що збагачувало досвідом, отже, виявлялось і для неї самої важливим заняттям. «Будучи дочкою сільського учителя, я щодень маю спосібність сходитись з народом і студіювати его жите» [5, с. 371], – підкреслила в одному з листів до М. Павлика. З огляду на матеріальні труднощі в сім'ї (батьки спромоглись дати вищу освіту хіба двом синам) майбутня письменниця закінчила тільки шестикласну школу вправ у Чернівцях, іспит на право вчителювати склала екстерном, тож своїм життєвим університетом зробила читання й загалом самоосвіту.

Примітно, вже сучасники Є. Ярошинської спостерегли, що її педагогічна діяльність характеризувалась «поклоном перед новітніми думками, жадобою переводити їх у діло» [1], як підсумує в 1904 році в некролозі та ж газета «Буковина». Новітні ідеї вчительки-письменниці пов'язувались, зокрема, з палкою заохотою дітей до читання. Звідси – й участь в організації сільських читалень, активне співробітництво у львівському дитячому журналі «Дзвінок», чернівецькій «Бібліотеці для молодіжи», чотири збірки оригінальної прози для дітей та численні переклади творів чеської літератури для наймолодших читачів. Підкреслимо, що ці ідеї зорієнтовувались і на сферу прикладну, для народу по-своєму вартісну: «Ходячих до школи 80 дівчат учу всього, що їм для практичного життя потрібно. У мене не сміє ніхто дармувати. Вже 7-літні дівчатка вишивають прекрасні взори. Старші вчать гачкувати та панчохи плести. Натурально знає кожда читати, писати і рахувати» [5, с. 371]. До слова, Є. Ярошинська навіть домоглася свого річного відрядження до Фрайденталю, що в Австрійській Сілезії, задля студіювання там ткацтва і вишивки у спеціальній школі – і це щоб налагодити й на Буковині такий народний промисел. Тож М. Павлик не дарма поіменував Є. Ярошинську «народною вчителькою – в ширшій, а не виключно шкільній розумінню» [5, с. 177].

Наука талановитої освітянки не забулась її вихованцями. Маємо зворушливі свідчення Ю. Кисілевського, канадського українця, батьки якого походили з буковинського села Брідок, де Є. Ярошинська починала свою вчительську діяльність: «До навчання дітей у Брідку взялась вона цілою душею, вчила їх не тільки читати й писати, але збуджувала в них національну свідомість,

впоювала любов до рідної мови та намагання стати корисним членом громади, нації /.../. Її наука не пішла на марне. Із тої брідської молоді повиходили опісля в Канаді перші українські вчителі, перші підприємці, перші дентисти, професіоналісти» [2, с. 7].

При всій важливості попередніх згадок генеза статті «Як має школа призвичаювати дітей до правди» лежить у площині глибшого порядку; вона, ця площина, тільки формально стосувалась тяжіння авторки прозових творів ще й до публіцистики, котра, безперечно, давала змогу прямишого вислову думки, тобто могла здаватись іноді й функціональнішою за художню творчість. Генеза – і в особливостях натури Є. Ярошинської – чесної, принципової та безкорисливої, які цілком узгоджувалися зі стилем її життя. Правдивість, а з нею й інші моральні чесноти були для цієї натури мірилом значущості людини, нормою власної поведінки, не кажучи, що наріжним каменем своєї педагогічної концепції, що проводилась і в художній прозі для дітей. «Щастя не в дармуванні та багатстві, но в праці та чесноті» [4, с. 54], – радить простому парубкові казковий карлик з оповідання Є. Ярошинської «Нагороджена вірність», і ця зреалізована настанова справді зробила того щасливим. «Ми хоть бідні, но чесні» [4, с. 54], – з гідністю відповідає сільський хлопчина юному паничеві, який прибув з міста і на перших порах погорджує всім, що є довкола (оповідання «На селі»). Повторюємо, це були закодовані в літературну форму переконання авторки, вони відлунюють в усіх інших сферах її діяльності. «Хто не хоче правди чути, той і сам не буде її розширяти» [5, с. 381], – так категорично відреагувала Є. Ярошинська на повідомлення в одному з листів про беззмістовні, не скріплені працею суперечки між інтелігентними русинами. У чимраз інтенсивнішому громадсько-культурному та й повсякденному житті буковинської людності закономірно мали місце різні моделі поведінки, і зрозуміло, котру з них підтримувала письменниця, – ту, що засновувалась на правді.

Вочевидь життєвий та й суто професійний досвід керували нею й тоді, коли в 1895 році вона опублікувала в одному з чернівецьких часописів своє оповідання з промовистою назвою «Правда». У вересні 1904-го його знов передрукують у Чернівцях, і ця публікація (тепер із підзаголовком «Нарис на тлі домашньої педагогії») стане фактично лебединою піснею авторки. Така «останність» для письменника – завжди своєрідний заповіт, котрий наразі мав морально-етичну місію. В літературно-естетичній формі фактично декларувалась думка, що «правда мусить бути зрозуміла й корисна», дитині ж про суть правди слід говорити делікатно, з розумом, інакше малеча та її батьки можуть ненароком завдати великих прикрощів комусь і собі.

Очевидно, письменниця відчувала draжливiсть теми, не кажучи про її вагомiсть, якщо в 1897-му в газетi «Буковина» вона виступила зi спецiальною статтею «Як має школа призвичаювати дітей до правди». Це відверте, пряме звернення до читача уже через назву акцентувало на ролі освітніх осередків як чи не головній території формування моральних чеснот людини. Назва

передавала тональність викладу, його дух, адже концептуальна спрямованість думок Є. Ярошинської лежала таки в площині виховавчій, сказати б, процесуальній: школа ж бо справді мусить привчати, призвичаювати своїх вихованців до правди – а це цілий процес; отже, школа мусить усіма силами старатись про вироблення цієї загальносуспільної морально-етичної норми. Годі казати, наскільки важливим є для кожного покоління такий намір. Тож придивімося ближче до цієї зовсім невідомої сьогодні праці і спробуємо актуалізувати її ідеї.

Власне, про непересічність проблеми авторка заявляє вже на початку статті: учитель на виховання правдивості дитини «найбільше уважати повинен», це одне з його найголовніших завдань. Але що таке правдивість? Невже можна пов'язати з її порушенням поведінку тієї дитини чи й навіть дорослої людини, яка чи то з неухважності повторює щось не те, що є насправді, – чи так підказує їй уява, котра «в дитинячій віці грає дуже велику роллю»? Що стоїть за брехнею, які її цілі? Яка відстань від брехні до брехливості, чому це «далека дорога»? Як розрізнити «встидливого брехуна» від «безвстидного»? Перший «не вправлений ще в неправді, не може запанувати над собою, над своїм поглядом, але через вправу [тобто часте повторення подібного] стає він безвстидним, сміливим /.../. Через повторне говорення неправди стає з природи щире і правдиве людське серце брехливим...».

Є. Ярошинська дуже розважливо розмірковує над цими питаннями вже в першій частині своєї роботи і відразу ж робить важливі акценти: «Брехун, що говорить неправду, чинить се з наміром /.../. Його брехня є наміреним, свідомим ділом, ділом власної постанови, і через те вона неморальна». Примітно, що авторка відчуває тонкі нюанси порушеної теми, вона не уникає її гострих кутів і має дитину, дитяче товариство, їхнє добре виховання за центр своєї уваги – тим паче, що, за Є. Ярошинською, «діти суть з природи одверті, щирі...». Може, якраз тому малечі не надто властиві фальшивість та підлабузництво (за Є. Ярошинською, «підхлібство») як прикмети, що ведуть до брехливості.

Окресливши й аргументувавши свою позицію як *contra* щодо неправдивості, авторка дає зрозуміти, чому «треба правдивість в школі плекати» («від неї в життю так багато залежить»), точніше, на основі власного досвіду вона пояснює, «як школа має призвичаювати дітей до правди».

Виявляється, «неправда» закладена вже в літературних історіях, котрі вивчаються в школі (байках, казках), і допитлива дитина може вголос засумніватись у їхній правдивості. Тож «повинен учитель відповідати дитині на всі її питання ясно і зрозуміло – і її переконання о правдивості зміцняться, коли при недостатчній відповіді вони мусіли б захитатись». Довіра до дитини, словесні методи, зокрема пояснення, з погляду Є. Ярошинської, взагалі повинні превалювати в подібній практиці. Так, мусить «учитель при кожній нагоді дітям про огидливість брехні говорити /.../, додаючи до того, що брехун тратить повагу і довіріє в людей». Спіймавши перший раз дитину на брехні, вчитель мусить «виявити своє невдоволення з сего її поступку і надію, що вона сего вже більше

не зробить /.../. Коли би се напiмнення не мало успiху, то нехай учитель дитину тим завстидає, що перед цiлим класом стане сумнiватися о правдi висказаних нею слiв...». Наголосимо, що дуже уважнi iндивiдуальнi пiдходи, налаштування на тривалий процес роботи, як вважає авторка, неминучi, бо тiльки так можна спостерегти змiни в поведiнцi дитини. Коли вони позитивнi, «нехай тодi [учитель] до неi [дитини] ласкаво звернеться, най обдарує її знов своїм довірiєм».

Є. Ярошинська при всiй романтичностi своєї натури дуже тверезо дивиться на обговорюванi явища i завбачає подеколи й гiршу ситуацiю «невиправностi» дитини, коли доведеться вдатись до крайнього – «острiшого способу»: «в порозумiнню з родичами [варто дитинi] грозити тiлесною карою...». Це єдине, з чим у цьому конкретному випадковi можна було б подискутувати з авторкою. Та впевненi, що сама Є. Ярошинська як учителька нiколи не вдавалась до крайнощiв, головним знаряддям у комунiкацiї вважала слово, а дiти, котрi звiдали її опiку, iшли тiльки так, як сказано у статтi: «до правди через правду».

I ще один важливий «пункт», може, i найважливший, кульмiнацiйно-вiдправний у цiй своєрiднiй системi роботи, запропонованiй талановитою авторкою: «Всi вчинки i дiла учителя мусять згоджуватись з його словами, його погляди, його наука, його бесiда має бути правдива...». Це своєрiдне кредо Є. Ярошинської, правда її власного життя, яка й давала пiдстави на використання дидактичного тону. Фактично перед нами заснована на професiйному досвiдi, власних морально-етичних принципах концептуально цiлiсна програма виховання в дiтей правдивостi, заодно ствердження думки про велику мiсiю тут школи та вчителя.

На жаль, проблема, порушена талановитою вчителькою та письменницею, не зникла, а в наш непростий час видається ще гострiшою. Тож хочеться, щоб ця праця понад 125-лiтньої давностi – тiльки одна сторiнка з педагогiчної спадщини нашої краянки – знову не загубилась, а головне, щоб вона прислужилась у новiй українській школi.

Список використаних джерел:

1. [Б. п.] Євгенiя Ярошинська [Некролог] // Буковина. 1904. Ч. 121. С. 1.
2. Кисiлевський В. Ю. Пам'ятi Євгенiї Ярошинської // Жiночий свiт. 1964. Ч. 11–12. С. 6–7.
3. Переписка Євгенiї Ярошинської з Михайлом Павликом (1888-1891, 1893-1894, 1902). Зладив М. Павлик [Рукопис] // ЦДІА України в м. Львовi. Ф. 663, № 205.
4. Ярошинська Є. Найдорожчий скарб: оповiдання, казки, байки, переклади для дiтей / упоряд., передм., прим. Л. Ковалець. Чернiвцi : Золотi литаври, 2007. 172 с.
5. Ярошинська Є. Твори / упоряд., передм. та прим. Ф. Погребенника. Киiв : Днiпро, 1968. 465 с.
6. Ярошинська Є. Як має школа призвичаювати дiтей до правди // Буковина. 1897. Ч. 247. С. 1–2.

*В. Козярук,
учитель початкових класів,
Балинський ліцей Смотрицької селищної ради
(Балин, Україна)*

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКІ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НУШ

Основне завдання школи – розвиток творчої особистості. А відбувається він через досягнення кожною дитиною власного успіху, віри в свої сили, через відчуття ситуації успіху. У статті пропонуються ігрові вправи для створення ситуації успіху на уроках української мови у початкових класах НУШ.

Ключові слова: успіх, ситуація успіху, початкові класи НУШ, урок української мови, групова форми роботи, мовні ігри.

На основі всебічного вивчення феномена успіху видатний педагог В. О. Сухомлинський висунув базисне для теорії та практики навчання положення: «Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для подолання труднощів, бажання вчитися» [4, с.164]. Вивчення діяльності цього видатного педагога допомогло усвідомити можливості упровадження у роботу з молодшими школярами **педагогічної технології «Створення ситуації успіху»**, яка націлена саме на те, як викликати у дітей почуття радощів, забезпечити успіх у навчанні і створити сприятливі умови для самовизначення та самореалізації школярів. Значущими і нині є слова Великого Педагога: «Є успіх, є бажання вчитися. Особливо важливо це на першому етапі навчання – в початковій школі, де дитина не вміє долати труднощі, де невдача приносить справжнє горе» [4, с. 105].

Головна мета діяльності вчителя – створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати кожному вихованцеві змогу відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

Ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища [3, с.173]. Ситуації успіху досягають тоді, коли дитина сама визначає результат як успіх. Кожному педагогові варто звернути увагу на це положення. Об'єктивна успішність діяльності дитини – це успіх зовнішній, бо якість результату оцінюють свідки дійства. А усвідомлення ситуації успіху, розуміння її значимості виникає після здолання боязкості, невміння, незнання, психологічного утиску та інших труднощів.

Завдання педагога – допомогти особистості дитини зрости в успіху, відчувати радість від здолання труднощів, зрозуміти, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно закласти зусиль. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям. Технологія «Створення ситуації успіху» виробляє одну з

найцінніших людських якостей – стійкість у боротьбі з труднощами. А невдачі, що сталися, учня вже не зломлять, не зупинять. [3, с. 172].

Провідною формою організації навчальної діяльності в школі є **урок**, на якому діти працюють індивідуально, або в парах чи групах. Для створення ситуації успіху при організації *індивідуальної роботи* учитель допомагає дитині подолати невпевненість у своїх силах, переконує в його можливостях, тактовно допомагає вирішити проблему, яка виникла. Використовує такі фрази: «Тільки ти зможеш...», «Швидше б побачити твій результат...», «Як гарно ти описав» тощо. Такий індивідуальний підхід до дитини допомагає їй зростати успішною і переконує, що в житті можна досягти успіху, доклавши певних зусиль [1, с. 22].

Впевненіше дитина почуває себе при *роботі в парах*, оскільки відчувається підтримка товариша. І найефективнішою є *груповою формою роботи*, яка має такі риси:

- Співробітництво — Ми так само важливо, як і Я!
- Я можу досягти своєї мети, коли Ти досягаєш своєї.
- Груповий успіх залежить від успіху та зусиль усіх членів.
- Ми розраховуємо один на одного [2, с.7].

Групова робота (рис. 1) допомагає розв'язувати проблему великих за кількістю дітей класів і дати учням можливість більше спілкуватися. Використовуючи групову роботу на **уроках української мови**, вчитель має можливість збільшити час для індивідуальної мовленнєвої практики через те, що в цей час усі діти зможуть висловитися, обговорити проблему та сперечатися з даного питання. Невеликі групи дають можливість учням стати ініціаторами розмови, безпосередньо вести бесіду, обмін думками та грати такі ролі, які в іншій ситуації були б неможливими. Все зазначене вище свідчить про те, що запровадження групової роботи позитивно сприяє створенню ситуації успіху для кожної дитини. Шкільна практика свідчить, що в тих класах, де застосовується груповою навчальною діяльністю, *слабкі учні* збагачуються новою інформацією, мають можливість своєчасно отримувати додаткове пояснення незрозумілих питань. Завдяки контролю з боку *сильних учнів* вони припускаються меншої кількості помилок. *Середні учні* в умовах групової роботи оперативно опановують невідомі раніше категорії. *Сильні учні*, допомагаючи опановувати навчальний матеріал в групі, перевіряють і закріплюють свої знання. Навчальна діяльність, що вміло організована, підтверджує висновок Л. Виготського про те, що «у співробітництві кожна дитина може зробити більше, ніж самостійно». [2, с.21] Етап спільного оцінювання після виконання завдання в групі сприяє формуванню самооцінки і самоконтролю школярів. Дуже важливо, що оцінюють роботу всієї групи, а не окремих учнів.

Приклади мовних ігор для групової роботи на уроках української мови:
Мовна гра «Хто більше»

Запишіть слова, які починаються літерою «Б» (Барaban, бик, бублик, букет...)

Запишіть слова, які закінчуються літерою «О» (молоко, кіно, пальто, вікно...)

Запишіть слова, де літера «І» у середині: (літо, річка, сім, місто, сіль, бінокль...)

Запишіть слова, де літера «О» вживається двічі або тричі: (сорока, молоко, солома, поросятко, морозиво, колосок, дороговказ, шоколадка, молоток...)

Запишіть слова, на початку яких стоїть склад МУ: (музика, мультик, муха...) тощо.

Мовна гра «З одного слова багато слів»

Завдання: Із букв поданого слова скласти якомога більше інших слів:

Патрон – порт, трон, трап, ропа, нора, рот, нота, рота, пан, пора.

Телевізор – зір, літо, зорі, віз, лев, тіло.

Ластівка – сітка, стіл, ліс, віл, латка, став, лавка, ласка, вата, сік.

Мовна гра «Шифрувальник»

Завдання: На основі слова за порядковим номером букв утворити нове слово.

Наприклад, виноградний – 5,6,7,8 (град); 9,10,1,7 (нива); 3,4,6,7 (нора); 9,7,6,4,8 (народ); 3, 4, 1, 2, 11 (новий); 8,4,6,2,5,10,11 (дорогий); 5,6,7,11 (радій); і т.д.

Мовна гра «Виправ помилку»

До комп'ютера приєднали миску.

Котику налили молоко в мишку. І т.д.

Мовна гра «Анаграми»

Завдання: Переставивши склади чи букви місцями утворити нове слово.

Сосна – насос. Арфа – фара. Липка – пилка. Тік – кіт. Тіло – літо. Кулон – клоун. Марш – шарм. Брак – краб. Теплиця – петлиця. Карета – ракета. Атлас – салат. Марка – рамка. Ранок – норка. Мазок – замок. Шкода – дошка

Мовна гра «Словесна піраміда»

Завдання: Підібрати і вставити слова (наприклад, спільнокореневі чи на певну букву або тематику).

Наприклад, (рис. 2-3)

с	а	д					
с	а	д					
с	а	д					
с	а	д					
с	а	д					
с	а	д					

(рис. 2)

с	а	д					
с	а	д	и				
с	а	д	о	к			
с	а	д	и	т	и		
с	а	д	о	ч	о	к	
с	а	д	і	в	н	и	к

(рис. 3)

Мовна гра «Математичні слова»

Завдання: Придумати слова, які можна утворити із двох слів.

Наприклад: хліб + пекти = хлібопекарня, масло + завод = маслозавод, тощо)

Мовна гра «Незвичайна математика»

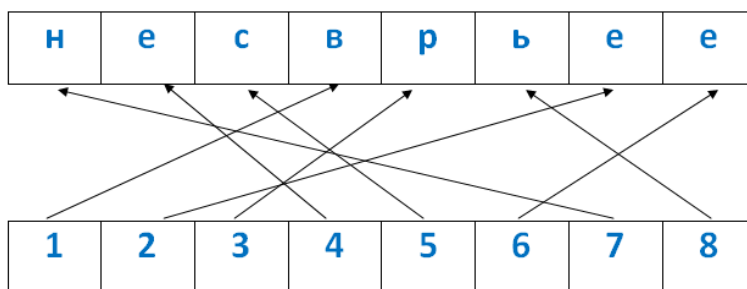
Завдання: Обчислити мовний приклад і отримати слово.

Наприклад: корова – рова + равлик – влик + б + липа – па + к = кораблик.

Додаткове завдання: Скласти такі приклади для іншої групи.

Мовна гра «Розкодування»

Завдання: (рис. 4) Потрібно розкодувати слово і записати відповідь у порожні клітинки.

(рис. 4)

Мовна гра «Чиє речення довше?»

Завдання: Поширити речення до 2, 3, 4, 5, 6 ... слів.

Літо. (1)

Настало літо. (2)

Настало тепле літо. (3)

Настало довгоочікуване тепле літо. (4)

Настало довгоочікуване дітьми тепле літо. (5)

Настало довгоочікуване всіма дітьми тепле літо. (6)

Настало довгоочікуване всіма дітьми тепле, сонячне літо. (7)

Настало довгоочікуване всіма нашими дітьми тепле, сонячне літо. (8)

Мовна гра «Об'єднати речення»

Завдання: З'єднати два речення в одне за допомогою слів (і, та, бо, ...).

а) Випало багато снігу. Діти зліпили кумедного сніговика.

б) Зранку була гарна погода. Ми пішли на екскурсію до річки.

в) Зайчик заховався під кущ. У лісі почалася велика гроза.

Мовна гра «Склади прислів'я і з розсипанки»

Завдання: З кожного рядка брати одне слово і скласти прислів'я (табл. 1, 2)

Даремного	охоти	поволі	мила.
Усяка	дерево	ніде	роботи.
Без	хліба	матері	росте.
Велике	дитина	немає	нема.

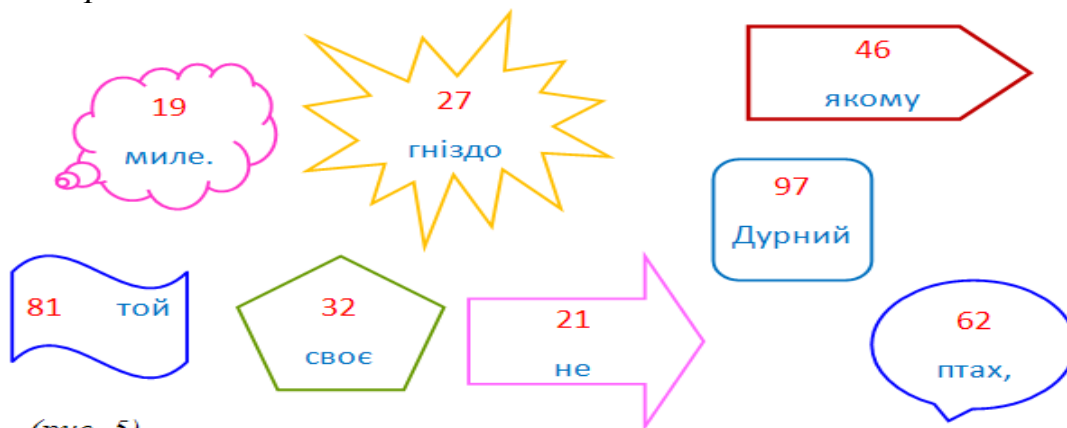
Таблиця 1

Дощове	сніг	боляче	вимітає.
Осінь	віником	гірше	пахне.
Лютневий	літо	зиму	кусає.
Березень	муха	весною	осені.

Таблиця 2

Мовна гра «Від більшого до меншого»

Завдання: Розташувати слова за числами від більшого до меншого і записати прислів'я.

(рис. 5)

Мовна гра «Ланцюжок речень»

Завдання: Дасться перше чечення. Кожне наступне речення починається останнім словом попереднього.

У нашому садку росте вишня.

Вишні дозрівають у червні.

У червні з'являються пташенята.

Пташенята сидять у гнізді.

Гніздо звите на гілці дерева.

Дерево росте у нашому садку. І т.д.

На протязі уроку потрібно використовувати такі репліки: «Молодці!», «Ви сьогодні дуже гарно працювали!», «Я знала, що ви виконаєте це завдання!», «Гарна робота!», «Наступного разу буде ще краще!». І це, однозначно, дає хороші результати для відчуття дитиною свого **успіху**.

«Ти можеш!» – повинен нагадувати вчитель учню.

«Він може!» повинен нагадувати колектив.

«Я можу!» – повинен повірити в себе учень.

Список використаних джерел:

1. Баришполь С. В., Міщай О. В. Довідник учителя 1 класу. Харків: Вид. група «Основа», 2013. 159 с.
2. Кривошайка О. Б. Групові форми роботи в початковій школі. Харків: Вид. Група «Основа», 2008. 157 с.
3. Химинець В. В., Кірик М. Ю. Інновації в початковій школі. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 312 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. Київ: Рад. шк., 1976. Т.2. 454 с.

*Жанна Кондратюк,
директор,
Комунальний заклад «Інклюзивно-ресурсний центр»
Вишгородської міської ради Київської області,
аспірантка Інституту спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
(Вишгород, Україна)
Науковий керівник – **Ірина Омельченко,**
доктор психологічних наук, професор,
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені
Миколи Ярмаченка НАПН України
(Київ, Україна)*

**ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ФАХІВЦІВ (КОНСУЛЬТАНТІВ)
ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ У КОНТЕКСТІ
КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ООП:
НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЛЯМ ТА ПОЧАТКОВОЮ ШКОЛОЮ**

У статті висвітлено проблему наступності дошкільної і початкової освіти з огляду нормативних документів та досліджень вченими в історії і сьогодні. Розглянуто взаємодію між фахівцями (консультантами) інклюзивно-ресурсних центрів, педагогічними працівниками закладів освіти щодо забезпечення на перших етапах навчання з використання спеціальних методів і форм організації життя дітей з особливими освітніми потребами, враховуючи індивідуальні можливості та потреби.

Ключові слова: наступність, дошкільна освіта, початкова освіта, комплексна оцінка, інклюзивно-ресурсні центри, діти з ООП.

Проблема наступності між дошкільною та початковою освітою бере свої витоки з далекого минулого, завжди була й залишається актуальною та є предметом дослідження багатьох учених. Особливо актуальність цього питання посилилася зі створення інклюзивно-ресурсних центрів як осередків надання супроводу дітям та особам з ООП в Україні, одним із центральних завдань діяльності яких є проведення комплексної оцінки розвитку дитини при переході з дошкільної до початкової ланки освіти.

Мета тез спрямована на розкриття особливостей професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів у аспекті наступності між дошкільням та початковою школою у процесі комплексної оцінки розвитку дітей з ООП.

У книзі «Велика дидактика» Я. Коменський (1875) звертав увагу на основи загальної освіти із розподілення навчального матеріалу з наступністю виконання занять, що не несуть нове. Я. Коменський вважав, все, що відбувається в природі, має свої ступені і кожний з цих окремих ступенів потребує для себе певного часу, поступовості та незмінного їх порядку. «...Усе наступне повинне спиратися на попереднє. Усе, що зв'язане між собою, повинне бути зв'язане постійно... Природа безупинно йде вперед, ніколи не спиняється, ніколи не береться за нове, кидаючи розпочате, але продовжує розпочате раніше, розширяє його й доводить до кінця. Усі заняття повинні організовуватись так, щоб наступне завжди ґрунтувалося на попередньому, а попереднє зміцнювалося наступним... Усе повинне вестись у нерозривній послідовності так, щоб усе сьогодинське закріплювало вчорашнє і прокладало шлях завтрашньому...» [3, с. 326].

Учена С. Русова (1996) визначила перше педагогічне дидактичне правило з розкриття одного зі шляхів реалізації наступності: «Завжди нове давати у зв'язку зі старим, але треба бути обережним, бо є ризик, що старе – погано усвідомлене; щоб не доводилося ґрунтувати шкільне навчання на занадто вбогому фундаменті неясних думок» [6, с. 202].

Науковець О. Савченко (2012) розглядає наступність у навчанні як дидактичний принцип, що передбачає зміст, цілі, зв'язок та узгодженість у методології, організаційно-методичне забезпечення на всіх етапах освіти дошкільної, початкової, основної [8, с. 492].

Одним із ключових у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі постає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти, що полягає в поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи. Перехід дитини з дитячого закладу освіти до закладу загальної середньої освіти є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей. Одні діти отримують піднесений настрій, відчують нове у житті, в той час, коли в інших дітей проявляється ностальгія за звичним життям у закладі дошкільної освіти, що часто породжує стресові стани. Тому дуже важливо, щоб у закладі дошкільної освіти, в сім'ї допомогли дитині усвідомити й сприйняти, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти і виховання, і все, що чекає дитину в школі, є продовженням того, чим займалася та опановувала вона в дитячому садку та вдома, та на конкретних реаліях переконувалася в цьому. Усе це можливо за дотриманням принципу наступності дошкільної та початкової освіти. «Елементи навчальної діяльності (учбові інтереси і учбові дії), що формуються у дитини старшого дошкільного віку під час спеціально

організованої дорослим навчально-пізнавальної діяльності (заняття), а також у ході будь-яких специфічних для даної вікової групи видах дитячої діяльності у закладах дошкільної освіти, забезпечують успішність оволодіння новими компетентностями. Шкільне навчання, у свою чергу, має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й удосконалення попередньо отриманих 6 (7)-річними дітьми знань, умінь і навичок, сформованих ціннісних ставлень, існуючого досвіду».

Нова українська школа визначає побудову освіти на всіх її ланках з максимальним урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини незалежно від її вікової групи: фізичних, мовленнєвих, когнітивних, емоційно-вольової сфери, навчальної діяльності. Дотримання норм поваги до особистості, доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; забезпечення реалізації можливостей дитини тощо. Провідні види діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична (ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографічна, театралізована діяльність) мають бути збережені і змістовно збагачені у молодшому шкільному віці. Це дозволить здійснити поступовий перехід до навчання як нового провідного виду діяльності у перший (адаптаційно-ігровий) період початкової освіти. Поряд з іншими, метою цієї діяльності є розвиток різних видів активності дитини, її творча самореалізація, формування нових компетентностей.

Одну з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти, що полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для першого класу початкової школи. Освітній процес для дітей з ООП в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти та в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти організовується відповідно до рекомендацій інклюзивно-ресурсних центрів, визначеного типу (категорії) особливих освітніх потреб, (труднощів), рівня підтримки, що визначено інклюзивно-ресурсними центрами, відповідно до освітньої програми закладу освіти з урахуванням корекційно-розвиткового складника. Для визначення таких рівнів підтримки та типів порушень здійснюється комплексна оцінка,

яка проводиться перед зарахуванням дитини з особливими освітніми потребами до закладу дошкільної або загальної середньої освіти з метою визначення особливих освітніх потреб дитини, в тому числі коефіцієнта її інтелекту, розроблення рекомендацій щодо освітньої програми, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг відповідно до потенційних можливостей дитини. Комплексна оцінка проводиться фахівцями (консультантами) ІРЦ індивідуально за наступними напрямками: оцінка фізичного розвитку дитини; оцінка мовленнєвого розвитку дитини; оцінка когнітивної сфери дитини; оцінка емоційно-вольової сфери дитини; оцінка освітньої діяльності дитини. У разі потреби фахівці (консультанти) ІРЦ можуть проводити комплексну оцінку за іншими напрямками, зокрема визначення рівня соціальної адаптації, взаємовідносин з однолітками, дорослими. Повторна комплексна оцінка фахівцями (консультантами) ІРЦ проводиться при переході дитини з особливими освітніми потребами з дошкільного закладу освіти в заклад загальної середньої освіти з наданням рекомендацій команді психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти щодо наявності успіхів або труднощів у засвоєнні дитиною освітньої програми. Команда супроводу закладів дошкільної та загальної середньої освіти разом з фахівцями (консультантами) ІРЦ визначають способи адаптації (у разі необхідності модифікації) освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей та з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП. Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини є кінцевим результатом процесу оцінювання, що орієнтує фахівців (консультантів) ІРЦ на визначення оптимального освітнього маршруту для кожної дитини з особливими освітніми потребами [5].

Для ознайомлення з сучасними педагогічними підходами та методиками, які застосовують під час навчання дітей із особливими потребами, фахівці (консультанти) ІРЦ надають методичну допомогу педагогічним фахівцям з адаптування навчальних планів, методики, матеріалів та середовища до індивідуальних потреб дітей з ООП. Педагогічні фахівці закладів дошкільної та загальної середньої освіти розробляють ІПР для кожної дитини з ООП та реалізують моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини за підтримки фахівців (консультантів) ІРЦ [5].

Науковець А. Богуш (2017) розглядає наступність як успадкування школою системи взаємовідносин «педагог-дитина», «дитина-педагог», діяльнісного й комунікативного аспектів життя дитини на її дошкільному етапі. «Діяльнісний аспект передбачає збереження унікальної провідної діяльності дошкільника, з поступовим її ускладненням і літичним

переходом до нової, більш складної навчальної діяльності, яка вимагає від дитини довільності всіх психічних процесів» [1, с. 27] .

Наступність і перспективність розвитку особистості дитини впродовж дошкільної і початкової освіти передбачає зміну типів спільної діяльності дитини і дорослого, де виникає ситуація невизначеності, пошуки шляхів їх розв'язання, що передбачає обов'язково розвивальне спілкування між педагогом і дитиною та формування здібностей такого спілкування обох сторін. Таке розвивальне спілкування веде до саморозвитку, формування творчої особистості дитини і вчителя за такими покликами «Робимо разом», «Роби зі мною», «Роби краще за мене», що відповідає гуманістичній парадигмі освіти [4, 163 с.].

Отже, наступність між дошкільною та початковою освітою забезпечить легку адаптацію дитини з ООП до нового соціального середовища, сприятиме розвитку її індивідуальних здібностей при рекомендаціях фахівців (консультантів) ІРЦ з наданням висновків та психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Фахівці (консультанти) ІРЦ разом з педагогчними фахівцями закладів дошкільної та загальної середньої освіти за необхідності скоригують окремі порушення у фізичному, мовленнєвому, когнітивному розвитку, навчальній діяльності, емоційно-вольовій сфері.

Список використаних джерел:

1. Богущ А. М. Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності / Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2017. № 28. С. 23-27.

2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249. Учитель початкової школи. 2018. №7. С. 1-4.

3. Коменський Я. А. Велика дидактика. Пер. з лат. СПб. 1875. 326 с.

4. Кудрявцев О. В. Психология развития человека. Рига : Эксперимент. 1999. 163 с.

5. Наказ МОН № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5b1/e72/1d2/5b1e721d2c67a022705177.pdf>

6. Русова С. Ф. У дитячому садку. Вибрані педагогічні твори. Київ: Освіта. 1996. С. 185-202.

7. Савченко О. Наступність і перспективність в роботі перших двох ланок освіти. Дошкільне виховання. 2000. №11. С. 4–5.

8. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота. 2012. 492 с.

*Ольга Конопельнюк,
вихователь,
Дунаєвецький Центр розвитку дитини «Пролісок»
Дунаєвецької міської ради Хмельницької області
(Дунаївці, Україна)*

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА – НОВИЙ ДИТЯЧИЙ САДОК: ПРОВОДИМО РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ

Стаття містить аспекти організації та проведення ранкової зустрічі, її користі для дітей. Методичні матеріали розраховані на вихователів, психологів, вихователів-методистів закладів дошкільної освіти, батьків.

Ключові слова: соціалізація, соціалізація дитини, соціалізація дошкільника, ранкові зустрічі, педагогічні технології.

Зміни, яких зазнає суспільство на сучасному етапі його розвитку, вимагають нової системи освіти й виховання підростаючого покоління. Одним із завдань сучасної теорії і практики виховання дошкільника є визначення його особистості та всіх факторів, що впливають на його формування. Соціальне середовище відіграє важливу роль у цьому процесі тому, що визначає якою виросте дитина.

Проблеми соціалізації особистості розглядалися з філософських, соціологічних, психологічних, культурологічних, педагогічних позицій. Серед учених, які суттєво вплинули на дослідження проблеми соціалізації, слід назвати Г. Гіддінгса, Е. Дюркгейма, Е. Еріксона, Ч. Кулі, Дж. Міда, Т. Парсонса, Г. Тарда, З. Фрейда та ін. Загальній соціалізаційній проблематиці присвятили свої роботи Г. Андрєєва, Б. Вульфова, М. Євтух, В. Зеньковський, М. Лукашевич, Р. Овчарова, С. Русова, В. Семенов, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський та ін. Розроблено сучасні концепції соціалізації особистості (Н. Голованова, Н. Заверико, І. Зверєва, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, А. Мудрик, С. Савченко, С. Харченко); розкрито соціально-психологічні аспекти соціалізації з урахуванням вікових особливостей (В. Абраменкова, К. Альбуханова-Славська, І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Кон, О. Кононко, В. Кудрявцев, О. Леонтєв, В. Мухіна, А. Петровський, Т. Рєпіна, Д. Фельдштейн); соціально-педагогічні засади проблеми з урахуванням нової соціокультурної ситуації характеризуються у дослідженнях Т. Алексеєнко, О. Безпалько, В. Болгаріної, Т. Василькової, Ю. Василькової, М. Галагузової, І. Зверєвої, А. Капської, Л. Коваль, В. Кузя, С. Литвиненко, Л. Міщик, Л. Новікової, А. Рижанової, С. Хлебик, Л. Штефан.

Соціалізація у вузькому сенсі – це процес залучення людини до соціального життя шляхом активного засвоєння його норм, цінностей, ідеалів та відтворення у життєдіяльності [3, с. 26].

Соціалізація дитини призводить до засвоєння різних соціальних ролей, формуванню соціального характеру та інших соціально-типових проявів особистості, обумовлених місцем проживання особистості, сукупності громадських стосунків, її соціальної позиції, її способом життя [1, с. 32].

Процес соціалізації дитини дошкільного віку постає від початку як індивідуальний творчий процес включення особистості у соціальні стосунки, усвідомлення їх і наповнення індивідуальним змістом. Початкова творча, персональна природа цього процесу робить важким, його регуляцію ззовні нерідко призводить до неузгодженості, із якою часто зустрічаються педагоги і психологи у ситуаціях, коли дитина підпорядковується обраними нею способами дії, але безпосередньо смислової дії сама не виробляє [4, с. 21].

Тому, соціалізувати дошкільника означає збагатити його її індивідуальний досвід позитивними враженнями від спільної з іншими життєдіяльності розвинути в нього соціальні потреби, сформувати соціальні вміння та навички, виховати «відчуття іншого», сформувати готовність та здатність брати іншого до уваги, працювати в команді, в разі потреби поступатися власним інтересам на користь соціальної групи, діставати насолоду від допомоги та підтримки іншої людини, тобто, жити з відкритим серцем, уміння гармонійно «вписуватися» в дитяче угруповання, знаходити в ньому своє місце, товаришувати.

Аби розвинути у дітей зазначенні навички педагоги «Проліска», в тому числі і я, намагалися відшукати ефективні педагогічні технології, які б формували не тільки традиційні академічні навички, а й викликали б емоційний відгук у малюків та стимулювали б їх до активних дій.

І такою технологією стала практика ранкових зустрічей. Саме методика ранкових зустрічей стала для мене однією з успішних практик, що допомагає налагодити взаємини між дітьми і дорослими у групі, заклала фундамент для формування навичок спілкування, вміння розмовляти і слухати, сприяла створенню позитивного настрою, толерантного ставлення один до одного, сформувала дружню дитячу спільноту.

Організовуємо ранкові зустрічі у ЗДО по-новому. Практика ранкових зустрічей у НУШ є досить актуальною сьогодні, оскільки допомагає об'єднати дітей у спільноту та зорієнтувати на подальшу успішну роботу в групі, а це: створення позитивних взаємин між дітьми і вихователем; формування мовленнєво-комунікативних навичок (вміння слухати і ввічливо спілкуватися); сприяння створенню позитивного настрою та позитивного ставлення один до одного; сприяння формуванню дружніх взаємовідносин тощо.

Ранкова зустріч (або ранкове коло) – це заздалегідь запланована, структурована на початку дня коротка (до 20 і менше хвилин) зустріч всієї групи дітей з вихователем, сидячи або стоячи у колі, яка дає змогу кожній дитині опанувати різноманітні соціальні, моральні, комунікативні, навчальні навички. Мета ранкових зустрічей – зацікавити дошкільнят та підготувати їх до робочого дня. Вихователі ЗДО щодалі переконуються, що продуманий і добре організований ранковий прийом дітей має особливе значення для подальшої організації освітнього процесу в режимі дня. Вихователі мають розуміти, що від того, як вони його організують, залежить рівень активності та творчості дошкільників, їх настроїв протягом дня та результативність запланованої освітньої роботи. Доброзичлива, привітна і тактовна щоденна зустріч вихователем кожної дитини позитивно впливає на їх настрої, працездатність, дисциплінованість, мовленнєву активність. Якщо діти знають, що їх кожного дня радо зустрічають і чекають у групі – вони з великим бажанням ідуть у дитячий садок [2].

Організація ранкового прийому дітей у ЗДО – важливий аспект фахової майстерності вихователя, від якого залежить якість проживання дитиною дня в дошкільному закладі, її емоційне благополуччя та комфорт протягом усього перебування в дитячому садку, починаючи вже зранку. С. Ладивір відзначає: «Ранок малюка має починатися з порції любові і добра, і ми маємо навчити цього батьків». Тож, ретельно опрацювавши основні правила ранкових зустрічей, запропонованих, наприклад, Г. Беленькою та І. Кондратець, варто поділитися ними з батькам вихованців для активного використання під час щоденного ранкового ритуалу, спрямованого на подачу порції любові і добра для дитини вже з моменту її пробудження, підйому і до приходу в дитячий садок.

Основна ідея технології ранкових зустрічей полягає в тому, що дітей активно заохочують до необхідності здійснювати усвідомлений вибір, брати відповідальність за свої рішення, висловлювати свої ідеї, поважати інших, використовувати навички співпраці, розвивати вміння критично мислити та сприймати думки кожного. Це свого роду ритуал, який створює настрої для сприятливого і дружнього спілкування і встановлювати атмосферу довіри на весь день. Мета ранкових зустрічей підготувати дітей до робочого дня.

Ранкові зустрічі мають велике значення у розвитку дитини, а саме: розвиток навичок спілкування, розвиток соціальних навичок, створення позитивного настрою.

Ранкова зустріч складається з чотирьох компонентів: вітання, обмін інформацією, групове заняття, ранкові новини.

Планування ранкової зустрічі проводиться так само, як і планування заняття. Планування всіх компонентів зустрічі має враховувати:

- навчальні теми;

- інтереси й ідеї окремих дітей;
- інтереси й ідеї групи;
- ідеї, що виникли;
- проблеми або занепокоєння, що витікають з відгуків або групових обговорень.

При плануванні ранкової зустрічі на перших етапах, а потім у разі потреби вихователю необхідно звернути увагу на створення, введення та користування правилами групи.

Правила групи – це позитивні висловлювання, що окреслюють принципи поведінки у колективі. Вони сприяють вирішенню етичних проблем, що можуть виникати в групі. Педагогам слід пам'ятати, що ці правила не повинні бути відірваними від дійсності. Вони навпаки, повинні гарантувати безпеку дітей, оточуючих людей, захищати особисті права і свободи, а також керувати дитячою поведінкою.

Педагоги сприяють розвитку самоконтролю, дозволяючи дітям встановлювати основні принципи поведінки у групі через запровадження правил групи.

Таким чином, практика ранкових зустрічей є однією з успішних практик, що сприяє створенню спільноти в групі, та надає можливість вихователю навчити дітей взаємній повазі і позитивного ставлення один до одного. Під час проведення ранкової зустрічі відбувається розвиток важливих навичок у дошкільників серед яких навички спілкування.

Ранкова зустріч призначена перш за все для того, щоб забезпечити можливість конструктивного міжособистісного і пізнавально-ділового спілкування дітей і дорослих.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М., Варяниця Л. О., Гавриш Н. В. та ін. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
2. Беленька Г., Кондратець І. Ранок радісних зустрічей // Вихователь-методист дошкільного закладу. №1. 2018.
3. Говорун Т. В. Соціалізація статі як фактор розвитку Я –концепції. Київ, 2002. 265 с.
4. Даніліна Т. Сучасні проблеми взаємодії дошкільного закладу з родиною // Дошкільне виховання. 2000. №1. С.48.
5. Дроботюк С., Тесленко О. Із рук в руки: новий зміст старих форм роботи з батьками // Практичний психолог: дитячий садок. №10. 2017.
6. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: монографія. Київ: Міленіум, 2008. 400 с.

*Людмила Корольова,
вчителька початкових класів Голозубинецького ліцею
Дунаєвецької міської ради Хмельницької області*
*Вікторія Корольова,
вчителька початкових класів Голозубинецького ліцею
Дунаєвецької міської ради Хмельницької області
(Дунаївці, Україна)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ЗУ статті авторами зроблено висновок, що забезпечення єдності, взаємозалежності та узгодженості мети, змісту, форм і методів організації освітнього процесу є реалізацією принципів наступності у закладах дошкільної та початкової освіти. Вік, коли дитина готується до навчання в школі є одним з найскладніших, адже на цьому етапі закладаються пізнавальні здібності дитини. Важливим аспектом є підготовка дитини до школи.

Ключові слова: наступність, самоцінність, компетентності, пізнавальний процес, підготовка дитини до школи.

Реалізація принципів наступності у закладах дошкільної та початкової освіти полягає у забезпеченні єдності, взаємозалежності та узгодженості мети, змісту, форм і методів організації освітнього процесу. Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного: гуманізм, доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонування і насилля; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; забезпечення реалізації можливостей дитини тощо.

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової освіти визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний,

соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду [1].

Тому основні види діяльності дітей старшого дошкільного віку мають бути збережені і змістовно доповнені у молодшому шкільному віці. Провідні напрями розвитку старших дошкільників відбуваються через спілкування, гру, рух, пізнання, господарсько-побутову діяльність та художньо-естетичний розвиток. Тобто через конструювання, малювання, аплікацію, ліплення, спів, слухання музики, хореографію і театралізацію. Збереження провідних напрямів розвитку сприятиме поступовому переходу до процесу навчання як до нового виду діяльності у першому (адаптаційно-ігровому) періоді початкової освіти. Разом з тим, метою цієї діяльності має бути: розвиток різних видів активності дітей, постійна творча самореалізація, формування нових компетентностей [2].

Основою розвитку ключових компетентностей дітей у початковій школі є базові якості особистості, набуті в дошкільному віці. До останніх належать: допитливість, спостережливість, самостійність, ініціативність, відповідальність, чуйність, креативність, міжособистісна позитивна комунікація та інші. Початкова школа, опираючись на набуті знання і вміння, має забезпечити подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток. У початкових класах діти укріплюють: ціннісне ставлення до рідного краю, держави, української культури здатність до критичного мислення та творчого самовираження бережливе ставлення до здоров'я тощо. Формування нового провідного напрямку – навчальної діяльності в кожному з періодів розвитку дитини не означає скасування напрямів, які були провідними на попередньому етапі. Освітній процес у початковій школі (відповідно до положень нового Державного стандарту початкової освіти) організують за циклами, враховуючи вікові особливості фізичного, психологічного і розумового розвитку дітей 6–10 років. Цикли початкової школи: адаптаційно-ігровий (1–2 класи) і основний (3–4 класи). Така циклічність також сприятиме поступовому, психологічно-комфортному переходу дитини від гри до навчання — провідних видів діяльності дошкільного та молодшого шкільного віку.

Одним із вирішальних впливів на ефективність роботи з розвитку дитячої індивідуальності, її соціалізації є узгодженість діяльності всіх педагогів, які працюють чи працюватимуть з дитиною, а також співпраця з батьками. Залучення батьків до співпраці з педагогами щодо розвитку дитини та підготовки її до школи. Внаслідок такої співпраці виробляються однакові погляди на процес розвитку, виховання та навчання дитини.

Вік, коли дитина готується до навчання в школі є одним з найскладніших, адже на цьому етапі закладаються пізнавальні здібності дитини. Важливим аспектом є підготовка дитини до школи. Тому звертаємо

увагу на завдання для підготовки до школи, що розвивають пам'ять, посидючість, моторику рук. Це необхідно для того, щоб в подальшому правильно і впевнено навчитися писати букви і цифри, правильно і швидко навчити дитину читати. Дуже важливо знати і розуміти, що дитина надає перевагу найцікавішим і легким завданням, тобто основною метою цієї роботи буде зробити пізнавальний процес яскравим і барвистим. Психологи пропонують декілька методів вирішення цієї проблеми – тобто надавати дитині завдання в ігровій, розважальній формі.

Фахівці медицини радять робити перерви, які включатимуть спортивні вправи та гімнастику для очей. Не варто ігнорувати "спортивні хвилинки", оскільки дитина ще не звикла сидіти на одному місці. Завдяки такому підходу дошкільник знатиме, що підготовка до школи – це веселий процес, до якого хочеться повертатися знову і знову.

Проте слід пам'ятати, що не варто у великій кількості задавати дитині вправи для підготовки до школи. Все повинно бути в міру. Також не потрібно примушувати дитину виконувати будь-яке завдання якщо вона цього не хоче. Варто спершу встановити причину небажання, а потім спробувати її усунути. Майбутній школяр також повинен розуміти, що підготовче навчання до школи – це дуже відповідальний та трудомісткий процес, але маючи бажання з ним можна легко впоратися. Головне – підбадьорюйте і заохочуйте дитину не лише словами, але і приємними маленькими сюрпризами. Навчальні заняття мають проходити із задоволенням і тоді підготовка до першого класу не викликатиме у дитини небажання і відторгнення.

Забезпечуючи наступність та перспективність у роботі закладів дошкільної освіти і початкової школи, важливо створити умови для всебічного гармонійного розвитку ініціативної, компетентної та самодостатньої особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти. Як приклад наведено нижче.

Готуємо дитину до школи

Завдання для розвитку просторового мислення і уваги

Вправа «Слухай – роби». Просимо дитину плеснути в долоні, коли почує серед перелічених слів назву тварини. Називаємо різні слова. Наприклад, парта, стіл, ручка, книжка, заєць, велосипед і т.д. Можна підвищити складність – піднімати руку, коли почує назву рослини; вставати – коли чує слово, що позначає дію.

Вправа «Ось і я!» Називаємо частину тіла і показуємо на них. Дитина проговорює слово вголос і показує на собі. Для підвищення складності – називаємо одну частину, а показуємо іншу. Дитина показує на ту частину тіла, яку чує.

Вправа «Зниклі кубики». Складаємо фігуру із кубиків. Потім декілька забираємо (можна із різних місць). Просимо назвати кількість кубиків, що не вистачає. Потім відновлює фігуру.

Вправа «Відшукай і обведи». Беремо уривок невеликого друкованого тексту і пропонуємо в кожному рядку обвести олівцем букву, наприклад О. Ускладнити завдання можна, запропонувавши закреслювати і обводити певним кольором дві букви; або якусь іншу букву. Згодом – виділяти запропоновану букву, якщо перед нею стоїть буква, що позначає приголосний.

Завдання «Абракадабра». На аркуші паперу записати ряд складних неіснуючих слів і запропонувати в такому ж порядку передрукувати їх у зошит. Наприклад, НАПЛЕСДАЖНІФПЕОЛААПУЦОЛДЖ.

Вправи на розвиток пам'яті

Вправа «Не перерви ланцюжок». Пропонуємо послухати близько десяти слів, що називають предмети і потім їх назвати. Наприклад: клас, сонце, будинок, лев, квадрат, риба, дощ, автомобіль, квітка, кільце.

Вправа «Назви пару». Зачитайте пари слів, що поєднані за змістом. Потім називайте тільки перше і чекайте у відповідь другу. Наприклад, осінь – дощ; ваза – квіти; лялька – сукня; книга – сторінка; вода – риба; машина – колесо; будинок – вікно; годинник – стрілки.

Вправа «Відтвори фігуру». Візьміть кольорові олівці, кубики LEGO або рахункові палички. Викладіть з них хитромудру фігуру і дайте дошкільнику час на те, щоб він її запам'ятав. Запропонуйте по пам'яті відтворити таку ж композицію.

Вправа «Цікава прогулянка». Заплануйте прогулянку. Після – згадайте, що цікавого ви побачили (тварину, квітку, яскраву вивіску, гру дітей). Попросіть дитину описати об'єкт.

Вправи на розвиток мислення

Вправа «Знайди зайве слово». У кожному прослуханому рядку знайти зайве слово. Береза, дуб, сосна, суниця;

Старий, дряхлий, маленький, давній;

Хоробрий, злий, відважний, сміливий;

Молоко, сир, сметана, хліб;

Година, хвилина, літо, секунда;

Ложка, тарілка, сумка, каструля;

Сукня, шапка, сорочка, светр;

Яблуко, абрикос, огірок, груша;

Мило, зубна паста, відро, шампунь;

Книга, телевізор, ноутбук, радіо.

Вправа «Важливі слова». Назвати одне поняття *ліс* і до нього слова *рослини, лісник, небо*. Потрібно вибрати з них два найважливіших, без яких головний предмет не може обійтися, пояснити свій вибір. Інші групи слів, які можна запропонувати: ставок, риба, рослини, рибалка; школа, учень, вчитель, автомобіль; продавець, хліб, гроші, вітрина.

Вправа «Хто більше?» Дорослий називає загальне слово. Наприклад, кольори. Дитина називає, які кольори вона знає. Інші варіанти: види

транспорту, шкільне приладдя, види спорту, квіти, тварини і ін. Вправу можна проводити і для кількох дітей одночасно.

Вправи на розвиток мовлення

Вправа «Язичкова розминка». Вивчення скоромовок.

Бере Віра в руки рака, бере рака-неборака.

Ви погляньте, подивіться, Віра рака не боїться.

Тишком-нишком вийшла мишка із нори.

В шкряботушки ніс і вушка догори.

Їжак, їжаченя їздять по гриби щодня.

Їжачиха помагає, сиріжки їм збирає

Вправа «Відгадаю тваринку за описом». Словами описуємо тваринку, дитина – відгадує. (Де живе? Велика чи маленька? Чим покрите тіло? Особлива ознака. Спосіб пересування. Чим живиться? і ін.

Вправа «Я все знаю». Пропонуємо слово (можна прочитати). Потрібно пояснити його значення, відповідаючи на запитання: До якої групи належить, з чого виготовлений, для чого потрібний. Наприклад, стіл.

Вправа «Цікавий малюнок». Із книги з яскравими ілюстраціями вибираємо малюнок за яким задаємо питання, а дитина, розглядаючи його відповідає на них.

Вправа «Журналіст». Гра навчає правильно будувати діалоги. Пропонуємо взяти інтерв'ю у вас. Дорослий може себе уявляти працівником будь-якої професії, існуючим чи вигаданим, казковим героєм, сказавши про це на початку гри.

Вправи на розвиток дрібної моторики

Вправа «Попелюшка». Пропонуємо розкласти по різних коробочках дрібні предмети: деталі мозаїки за кольором, однакові геометричні фігури за розміром, гудзики за кількістю дірочок та інше.

Вправа «Улюблене заняття». Ліплення з пластиліну, солоного тіста, аплікація, орігамі, складання пазлів, цеглинок LEGO, малювання і розфарбовування, вирізування – відмінні заняття для розвитку дрібної моторики рук.

Завжди підтримуйте, зацікавлюйте, допомагайте дитині. І вона відчує успіх у новій справі.

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

2. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти. (Державного стандарту дошкільної освіти 2021р.) URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/815/81519/6050be86b4f68482865820.pdf>

*Любов Костик,
кандидат філологічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ІГРОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ігротерапія сприяє встановленню позитивного емоційного контакту між дітьми і дорослими та відновленню їх психічного й емоційного стану. Ігри, казки, пісні (увесь фольклор) – це не просто розваги, і навіть не просто спосіб передачі національної культури, а соціальний простір, у якому розігруються стосунки, приховані бажання та витіснені емоції в метафоричній формі. Гра коригує негативні емоції, страхи, невпевненість в собі, розширює здібності дітей до спілкування, збільшує діапазон доступних дитині дій з предметами.

Ключові слова: ігротерапія, психокорекція, емоційна напруга, арт-терапія, народні ігри, психічне здоров'я.

Сьогодні наше суспільство переживає надзвичайно складні часи, пов'язані із соціальними кризами, епідеміями, війною, втратою рідних та близьких людей. Кризові ситуації викликають хворобливі переживання, почуття самотності та відчаю, переживання від розчарувань до нестерпного горя. Хронічний перебіг негативних емоцій, їх інтенсивність і частота можуть спричинити різні проблеми емоційного характеру: підвищена тривожність, фобії та страхи. Одним із найефективніших методів психологічної корекції емоційних розладів є арт-терапія з її різноманітністю напрямків: *ігротерапія, музикотерапія, танцювальна терапія, анімаційна терапія, бібліотерапія, глинотерапія, драматерапія, ізотерапія, казкотерапія, терапія, кінотерапія, кольоротерапія, ландшафтотерапія, лялькотерапія, мандалотерапія, сміхотерапія та фототерапія* тощо.

Зокрема, ми розглянемо ігротерапію як метод профілактичного та лікувального впливу на дітей, що сприяє розвитку та покращенню їх фізичного, психічного та емоційного стану. Для дитини гра є одним з видів самотерапії. Завдяки грі дитина вчиться правильно реагувати на різні життєві ситуації та події.

Ігротерапія – це психотерапевтичний метод впливу на дітей дошкільного та шкільного віку шляхом застосування ігор, іграшок та інших елементів. Рольові ігри, що становлять основу ігротерапії, допомагають виявити проблеми в поведінці, психіці або розвитку дітей, навчають способам вирішення цих проблем та сприяють відновленню психічного та емоційного здоров'я [1; 5; 6].

Проводитися ігротерапія може в самих різних умовах – самотійно,

вдома, в колективі дітей в закладах дошкільної освіти, в кабінеті психолога. Багато батьків з деякою часткою настороженості ставляться до цього методу лікування, вони не вірять, що ігротерапія для дітей є потужним засобом впливу на свідомість і почуття малюка будь-якого віку.

Аналізуючи класифікацію ігор у закладі дошкільної освіти, можна виділити:

1) Ігри з правилами: ігри з предметами; дидактичні з іграшками, музично-дидактичні, сенсорні, настільно-друковані; рухливі (ігри різної рухливості, ігри-естафети, загальнорозвивальні, цілеспрямовані); народні рухливі, хороводні, обрядові та звичаєві ігри.

2) Творчі ігри: режисерські; сюжетно-рольові: сімейні, побутові; суспільні; конструктивно-будівельні; ігри-драматизації та інсценівки.

Психокорекційні заняття, проведені за даною методикою, здатні зробити свій позитивний ефект завдяки тому, що між дорослими та дітьми в процесі їх проведення встановлюється позитивний емоційний зв'язок. При цьому враховується така особливість гри, як її двоплановість, що зумовлює розвиваючий вплив. Метою подібної корекції є організація допомоги в утвердженні почуття власної цінності, свого «Я». Кожна дитина є унікальною. Як і всяка особистість, вона має свої внутрішні джерела саморозвитку. З допомогою гри придушуються страхи і негативні емоції, а також невпевненість у собі. При цьому діти розширюють свої здібності до спілкування і значно збільшують діапазон доступних їм дій з предметами.

Ігротерапія володіє також певними неспецифічними ефектами, що дозволяють надати позитивний вплив на розумовий розвиток дитини. Виявляються вони у знятті емоційної напруги, що дозволяє дітям більш адекватно і повно реалізовувати наявні у них здібності.

Психокорекційний ефект ігрових занять у дітей досягається завдяки встановленню позитивного емоційного контакту між дітьми і дорослими. Гра коригує придушені негативні емоції, страхи, невпевненість у собі, розширює здібності дітей до спілкування, збільшує діапазон доступних дитині дій з предметами.

При дослідженні народних ігор науковці здебільшого звертають увагу на культурологічний та етнопедагогічний аспекти, а глибинні детермінанти психологічних механізмів залишаються поза увагою. Так, А. Рейд зазначає, що народні (рухові) ігри відповідають народно-психологічній концепції моменту життя. Автор припускає, що в майбутньому остання відповідність буде переглянута та інтерпретована на концептуальній нейронауковій основі, Рейд [10, с.101]. Автор встановлює гіпотетичні зв'язки між народними ритуалами та нейропсихологічними механізмами їхньої ефективності. Зрозуміло, що в народних рухах і фізичних вправах однозначно є умовність, внутрішня нормативність, а головне - природність, потреба, інстинктивне походження.

Глибинні психолого-педагогічні механізми, керуючі грою, схожі з

тими, які керують перетворюючою діяльністю в життєвій практиці. Таким чином, гра є імітацією, відтворенням або репетицією життєвих процесів і явищ, і учасники не проводять чіткої межі між грою і життям. Це підтверджується думкою неврологів К. Баркера та К. Райса [7] «Взяті разом як жанр фольклору, народні ілюзії показують, що люди з дитинства мають усвідомлення ілюзорних тенденцій процесів сприйняття, а також усвідомлення того, що відмінності між ілюзією та реальністю завжди формуються разом».

Не так давно психологами була доведена взаємостимулююча функція гри і рухової діяльності дітей: гра і рухова активність стимулюють пізнавальну і творчу діяльність і навпаки. А відсутність однієї з цих сфер викликає дефіцит іншої. Крім того, вчені стверджують, що фізична та ігрова активність підвищує мотивацію до когнітивної та творчої діяльності [8].

У науці є досвід віднесення чуттєвих чи зорових фольклорних образів до народних ілюзій. З суто нейрофізіологічної сторони це характерно для дітей дошкільного віку. Однак вони можуть стимулюватися в народних діях: народні ілюзії - це традиційні вербальні або фізичні дії, що виконуються з наміром створити фантазм для одного або кількох учасників [7]. Дослідники Баркер і Райс створили каталог із понад 80 народних ілюзій, враховуючи когнітивні, нейрофізіологічні та фольклористичні параметри.

В останні роки психологи, педагоги та реабілітологи настільки оцінили оздоровчі, розвиваючі та розважальні можливості ігор, що почали включати народні ігри з різних країн світу в лікувальні програми. Наприклад, Д. Сантош, А. Шанті та інші досліджували деякі індійські ігри і дійшли висновку: вони покращують особисту та командну координацію, допомагають зосередитися, покращують увагу, концентрацію, пам'ять і фізичне здоров'я дітей у цілому [11]. Поки що розвиваюча та лікувальна дія народних ігор використовується для дітей, у тому числі як протизага ігровим гаджетам, які сприяють розвитку сколіозу, ожиріння, короткозорості тощо.

Дослідники прийшли до висновку, що ці ігри є нейрофізіологічно найбільш прийнятними для такої терапії: вони задіюють основні нейронні зв'язки, не вимагають складних умов чи інструментів і є універсальними для дітей з різними латеральними профілями та нозологіями [9].

Історична роль українських ігор простягається від міфології та перших ремесел (мисливці, рибалки, хлібороби) – до соціалізації та стихійної педагогіки, необхідної людям за відсутності формальних інституцій у цих сферах. Проте ми вважаємо, що всі попередні історичні ролі українських народних ігор залишаються донині в атавістичній, дещо прихованій формі. Нові функції нашаровуються на старі й живляться їх ритуальним, міфологічним чи іншим етнокультурним змістом. При цьому основним гейміфікованим середовищем традиційно залишається сім'я. Дослідники української етнопедагогіки так визначають традиційну українську сім'ю: це невелика соціальна група, основними завданнями якої в педагогічному

контексті були відтворення етнонаціональної спільноти, навчання і виховання дітей.

У всіх народів існує стереотип, що народні ігри – це щось дитяче або пов'язане з розвагою. Проте наші вчені довели, що в жодній культурі світу народні ігри не набувають нових функцій навіть із збереженням загальної архаїчності та стереотипності [2, с.179]. Тепер уже всім зрозуміло, що народна гра – «репетиція» традиційного способу дорослого життя з його обов'язковими або можливими компонентами.

Майже всі ігри походять з дитинства, а деякі – зі стародавніх ритуалів і церемоній. Найбільш чітко проявляється нервово-педагогічна природа дитячих ігор, але вчені відзначають: помітне місце в розвитку мовлення дошкільнят займає дитячий фольклор, що складається з творів дорослих, які згодом перейшли в дитячий репертуар, поєднуючи заклички, приспиви та ігрові пісні [4, с. 260].

Саме в паралелі дорослий-дитина ми бачимо потужний педагогічний і предметно-орієнтований нейропсихологічний потенціал. Тут ми маємо на увазі своєрідні народні ігри: «Грушка», «Горобчик», «Перепілка», «Кривий танець», «Коза», «Мак», «Женчичок-бренчичок» та ін.). Місце приспівів у грі та їх композиційні функції досить різноманітні. Нейрофізіологічний аспект таких ігор полягає в підвищеній суб'єктивності та відповідальності. Такі ігри мають обов'язкові компоненти. З ними гра починається або закінчується. У них ми спостерігаємо виразну проекцію на майбутню дорослу діяльність і життя: вони можуть пов'язувати різні стилі гри, дії, давати вказівки щодо організації та ходу гри, розподілу ролей між її учасниками. Проте дитяча психіка ще синкретична, тому діти одночасно грають, співають і вербально коментують свої дії.

Ігри-ритуали спрямовані на символічне відтворення праксеологічних аспектів життя і часто пов'язані з річним або життєвим циклом. Зрозуміло, що зараз така циклічність практично «згладжена» стрибкоподібністю сучасного життя, але учасники все одно грають у ці ритуали, розуміючи умовність циклічності та важливість практики. Такі ігри вчені кваліфікують як народну драму із сюжетом, кульмінацією, метою тощо.

Найяскравіші, типові зразки народної драми: Різдво-Новий рік, Весна-Великдень, Івана Купала, Весілля [3, с. 79]. Драма показує дію. Енергетичні психічні ресурси тут складаються, на нашу думку, з двох: таємничості (сакральності, дії) і фізичного задоволення, що виникає від вправ нервово-м'язової системи. Остання стає більш-менш усвідомленим мотивом дії, а остання становить гру.

Таким чином, на думку вчених, ігри, казки, пісні (увесь фольклор) – це не просто розваги, і навіть не просто спосіб передачі національної культури, а соціальний простір, у якому розігруються стосунки, приховані бажання та витіснені емоції в метафоричній часто гіперболізованій формі. Гра коригує придушені негативні емоції, страхи, невпевненість в собі, розширює

здібності дітей до спілкування, збільшує діапазон доступних дитині дій з предметами. Ігротерапія сприяє встановленню позитивного емоційного контакту між дітьми і дорослими та відновленню їх психічного й емоційного стану.

Список використаних джерел:

1. Борщенко Н. О. Використання засобів арт-терапії у формуванні емоційної стійкості дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (195), 2021. С.159-163. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-195-159-163>
2. Давидюк В. Вибрані лекції з українського фольклору. Вид. третє, виправл., доп. і переробл. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2014. 448 с.
3. Костик В. Буковинські ігрові веснянки – різновид і складовий елемент української народної драми // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 52-53: Слов'янська філологія: Збірник наукових праць. Чернівці: Рута, 1999. С. 79-82. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_
4. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ, 1985. 312 с.
5. Макдональд, А., Холтум, С., і Дрей, Н. Ст. Дж. Арт-терапія в початковій школі: пошукове дослідження змін у соціальному, емоційному та психічному здоров'ї дітей. *Міжнародний журнал арт-терапії*, 24 (3). 2019. С. 125-138. URL: <https://doi.org/10.1080/17454832.2019.1634115>
6. Моула З. Систематичний огляд ефективності арт-терапії, що проводиться в шкільних умовах для дітей віком 5-12 років. *Міжнародний журнал арт-терапії*, 25 (2). 2020. С.88-99. URL: <https://doi.org/10.1080/17454832.2020.1751219>
7. Barker, K. B., & Rice, C. *Folk Illusions: Children, Folklore, and Sciences of Perception*. Indiana University Press. 2019.
8. Gearin, B. M., & Fien, H. Translating the neuroscience of physical activity to education. *Trends in Neuroscience and Education*, 5(1). 2016. С.12-19. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tine.2016.02.001>
9. Rahman, M., Raja, K., Rashid, M., & Kumar, J. Listing of Indian Folk Games for Potential Therapeutic Benefits in Children with Neurodevelopmental Disability. *Games for health journal*, 9(6). 2020. С.453-460. URL: <https://doi.org/10.1089/g4h.2019.0191>
10. Reid A. Folk Psychology, Neuroscience and Explanation in Physical Education. *European Physical Education Review*, 5(2). 1999. 101-120. URL: <https://doi.org/10.1177/1356336X990052003>
11. Santhosh. D., Shanthi, A. G., & Ruckmani, V. S. Neuropsychological Perspective of South Indian Folk Games-Insight. *International Journal of Indian Psychology*, 7(2). 2019. С.896-904. URL: <https://doi.org/10.25215/0702.108>

Оксана Кримська,

*вчитель-логопед, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист,
Хмельницький ліцей №15 імені Олександра Співачука*

Лариса Павлік,

*вчитель-логопед, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист,
Хмельницький заклад дошкільної освіти №33 «Джерельце»*

Оксана Лиса,

*вчитель-логопед, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист,
Хмельницький заклад дошкільної освіти №33 «Джерельце»*

(Хмельницький, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Корекційні педагоги активно залучені до реалізації інклюзивної практики у закладах освіти. Головною метою виступає організація якісного інклюзивного навчання і забезпечення постійної взаємодії спеціалістів для кваліфікованої підтримки осіб з ООП. Робота вчителя-логопеда в умовах інклюзивної освіти за своєю структурою, функціональними обов'язками має особливості. Це пов'язано з тим, що вчитель-логопед має включатись в освітній процес, а не йти паралельно з ним. Наступність між дошкільною і початковою освітою розглядається як одна із умов безперервної освіти дитини. На забезпечення її спрямовуються зусилля педагогів і батьків, зокрема неабияку роль становить робота вчителів-логопедів.

Ключові слова: вчитель-логопед, дошкільна ланка, початкова освіта, наступність, діти з особливими освітніми потребами, єдність, корекційні заняття.

Інклюзивне освітнє середовище – це середовище, де діти незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти.

Інклюзивне навчання – спільне навчання усіх дітей, незалежно від їх інтелектуальних, емоційних, соціальних, фізичних, мовленнєвих чи інших особливостей. Заклад з інклюзивною формою навчання забезпечує: безбар'єрне фізичне середовище, адаптує навчальні програми та плани, залучає батьків до співпраці, співпрацює з фахівцями відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивну атмосферу в навчальному середовищі.

У сучасних закладах освіти навчаються діти з найрізноманітніших груп, чимало з них мають особливі освітні потреби. У них не тільки обмежені можливості чи особливі потреби, а й порушення поведінки, інше культурне та мовленнєве середовище, ті, кого незалежно від причини зараховують до групи ризику. Зважаючи на це, більшість інновацій у практиці навчання та в розробці навчально-методичного забезпечення мають забезпечити оптимальне навчання кожної дитини, враховуючи індивідуальні освітні та інші потреби, використовуючи особистісний та диференційований підходи.

Діти з мовленнєвими порушеннями мають функціональні або органічні порушення у стані центральної нервової системи. Вони швидко виснажуються, втомлюються. Втома накопичується упродовж дня, тижня, що позначається на загальній поведінці. Діти дратівливі, збудливі, мають рухову розгальмованість, не можуть спокійно сидіти тощо. Емоційно нестійкі, їхній настрій швидко змінюється. У цієї категорії дітей відмічається недостатній рівень пізнавальної активності, недостатня зрілість мотивації до навчання, знижений рівень працездатності, самостійності, недостатня сформованість операцій аналізу, порівняння, синтезу, абстрагування, узагальнення. Всі ці особливості призводять до змін у процесах оволодіння мовленнєвою функцією, визначають своєрідність їхнього мовного розвитку: обмеження словника, не сформованість процесів словотворення, бідністю граматичних конструкцій, утруднення розгорнутих висловів.

Тому використання активних методів навчання в роботі з дітьми, що потребують логопедичного втручання, дуже важливо. Різноманітність існуючих методів навчання дозволяє вчителю-логопеду змінювати різні види роботи, і таким чином, активізувати мовленнєву діяльність.

Не менш важливою залишається проблема наступності в роботі дошкільного закладу та школи. Для її вирішення необхідна тісна співпраця в логопедичній спільноті ЗДО та школи. Така система роботи значно підвищує ефективність корекційної освіти.

Мета наступності у роботі – створення системи цілісності розвиваючого навчання дітей. Наступність з позиції школи – це опора на знання, навички та вміння дітей дошкільного віку. Взаємодія є двостороннім процесом. З однієї сторони, дошкільна ланка формує фундаментальні особистісні якості дитини, з іншої, школа-наступник, підхоплює досягнення дитини і розвиває потенціал, що накопичений.

Основна умова комплексної корекції дітей із порушеннями мовлення – створення такого навчально-виховного середовища, в якому діти поступово переходять від дошкільного навчання до шкільної освіти і мають можливість покращити свій мовленнєвий розвиток. Тому, щоб

здійснювати комплексний підхід в корекції мовленнєвих порушень, обов'язково потрібна дієва наступність у роботі двох важливих ланок. Під наступністю тут розуміється послідовний перехід від однієї ланки до іншої, що виражається у збереженні форм, методів, технологій навчання та виховання.

Форми здійснення наступності можуть бути різноманітними і їх вибір обумовлений ступенем взаємозв'язку, стилем, змістом взаємин освітніх установ. Зазвичай на початку навчального року педагогами складається єдиний спільний план, метою якого і є конкретизація роботи за трьома основними напрямками:

- робота з дітьми з мовленнєвими порушеннями;
- взаємодія педагогів команди супроводу: «педагогічні вітальні», дні відкритих дверей, анкетування;
- співпраця з батьками дітей з особливими освітніми потребами: батьківські клуби, інтернет-консультації, вебінари для батьків.

Для обміну досвідом плануємо індивідуальні та інтерактивні (групові, колективні, колективно-групові) форми методичної роботи. Зокрема, застосовуємо такі форми роботи:

- взаємне почергове відвідування відкритих занять та уроків;
- проведення анкетування педагогічних працівників з питань забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини з метою встановлення напрямків для підвищення їх майстерності;
- підготовка і проведення спільних семінарів-практикумів, конференцій, консультацій, педагогічних рад, засідань «круглих» столів, тематичних виставок;
- організація спільних методичних об'єднань, творчих груп вчителів-логопедів закладів дошкільної освіти і початкової школи;
- залучення вихователів та вчителів до участі у проведенні спільних педагогічних проєктів, розроблення методичних рекомендацій і порад;
- взаємний обмін педагогічним досвідом щодо практичних питань реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти;
- сприяння і надання допомоги у самоосвіті молодих спеціалістів, систематичному підвищенні їх фахової майстерності.

Хоча на практиці взаємодія вчителів-логопедів ЗДО та школи носить абсолютно обопільний, обов'язково добровільний характер, але на нашу думку, співпраця логопедів – важлива безперервна ланка у корекційно-відновлювальному процесі, адже це творчий процес, перманентний пошук шляхів підвищення ефективності логопедичного впливу на дітей з порушенням мовлення.

Таким чином, співпраця вчителів-логопедів дошкільної та початкової ланок освіти – суттєвий чинник у структурі професійного співробітництва в інклюзивному навчанні. Розуміння того, як краще здійснювати співпрацю, допомагає педагогічним працівникам оптимально організовувати навчання дітей з ООП, сприяти їх соціальній адаптації.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
2. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія і практика : монографія. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2013. 292 с.
3. Савченко О. Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти // Дошкільне виховання. 2000. №11.
4. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні //Дефектологія. 2004. № 2. С. 6–11.
5. Шеремет М. К. Організація корекційно-розвивальної роботи в групах для дітей з порушеннями мовлення (орієнтовне планування та методичні рекомендації). Суми, 2016.

УДК373.291

О.В. Куртєва,
доктор пед.наук, доцент,
Комратський державний університет
(Молдова)

КІНЕЗІОЛОГІЧНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ У НАВЧАННІ В ШКОЛІ

Педагоги та психологи знаходяться у пошуку найбільш ефективних інструментів та практик, що сприяють ефективному процесу підготовки дошкільнят до навчання у школі. Зростання числа дітей з порушеннями у фізичному та психічному розвитку ставить завдання пошуку ефективних форм і прийомів профілактики та зміцнення психічного здоров'я дітей в умовах установи ранньої освіти. Формами такої роботи можуть стати комплекси кінезіологічних вправ, які допоможуть забезпечити повноцінний та гармонійний розвиток дошкільнят.

Ключові слова: кінезіологія, головний мозок, дитина, рання освіта, шкільне навчання, підготовка до школи

Сучасна система освіти дедалі активніше акцентує увагу педагогів на необхідності розвитку та виховання підростаючого покоління у парадигмі

компетентнісного підходу. У зв'язку з цим у дитини, що вступає до першого класу, насамперед мають бути сформовані конкретні компетенції, тобто сума знань, умінь, навичок, здібностей, ціннісних відносин, актуальних для успішної адаптації до навчання у школі та передбачають ефективне засвоєння шкільної програми. У цьому аспекті особливо важливою складовою є психологічна готовність дитини до школи, яка передбачає, передусім, сформованість усіх психічних процесів, які будуть задіяні за умов шкільного навчання.

З року в рік педагоги та психологи перебувають у пошуку найбільш ефективних інструментів та практик, що сприяють ефективному процесу підготовки дошкільнят до навчання у школі та тим самим успішної адаптації дітей до шкільного навчання. Крім того, зростаюча кількість дітей з порушеннями у фізичному та психічному розвитку ставить перед педагогами та психологами завдання пошуку ефективних форм та прийомів профілактики та зміцнення психічного здоров'я дітей в умовах закладів дошкільної освіти.

Формами такої роботи можуть стати комплекси кінезіологічних вправ, які допоможуть підвищити загальний життєвий тонус, зміцнити психофізіологічне здоров'я дітей 4-7 років, а загалом забезпечити повноцінний і гармонійний розвиток дошкільнят.

Кінезіологія – наука про розвиток головного мозку через рух. Витоки цієї науки присутні у багатьох відомих філософських системах давнини та прогресивних течій сучасності. Наприклад, давньокитайська філософська система Конфуція (близько 2700 до н.е.) демонструвала роль певних рухів для зміцнення здоров'я та розвитку розуму. Схожі елементи містила давньоіндійська йога, основною метою якої було набуття вищих психофізичних здібностей. Найдосвідченіший цілитель Греції – Гіппократ також користувався кінезіотерапією, а засновником наукової кінезіології в Стародавній Греції вважається Асклепід, який жив понад 2000 років тому.

Сучасні кінезіологічні методики спрямовані на активізацію різних відділів кори великих півкуль мозку, саме це дозволяє розвивати здібності людини або коригувати проблеми у різних галузях психіки. Кінезіологія розглядає мозок людини як комп'ютер, в якому вже закладено інформацію про всі функціональні зв'язки в організмі. Мозок накопичує інформацію та здатний вирішити будь-яке завдання, пов'язане з регуляцією функцій людського організму. У прогресивних закладах освіти всього світу у шкільному розкладі навіть є щоденний урок – кінезіологія.

Звернувшись до фізіології, зазначимо, що права півкуля головного мозку – гуманітарна, образна, творча – відповідає за тіло, координацію рухів, просторове зорове та кінестетичне сприйняття. Ліва півкуля головного мозку – математична, знакова, мовна, логічна, аналітична – відповідає за сприйняття слухової інформації, постановку цілей та побудов програм.

Синхронізація двох півкуль проявляється у системі нервових волокон, тісно пов'язаних між собою (мозолисте тіло), що сприяє єдності мозку. Мозолисте тіло необхідне для координації роботи мозку та передачі інформації з однієї півкулі в іншу.

Порушення мозолистого тіла спотворює пізнавальну діяльність дітей. Якщо порушується провідність через мозолисте тіло, то провідна півкуля бере на себе велике навантаження, а інше блокується. Обидві півкулі починають працювати без зв'язку. Порушуються просторова орієнтація, адекватне емоційне реагування, координація роботи зорового та аудіального сприйняття з роботою руки, що пише. Дитина в такому стані не може читати та писати, сприймаючи інформацію на слух чи очима. Значну частину кори великих півкуль мозку людини займають клітини, пов'язані з діяльністю кисті рук, особливо її великого пальця, який, у людини протиставлений решті всіх пальців.

Під час підготовки дітей до школи необхідно значну увагу приділяти розвитку мозолистого тіла. Основний розвиток зв'язків між півкулями мозку формується у дівчаток до 7 років, у хлопчиків – до 8 - 8,5 років. Удосконалення інтелектуальних та розумових процесів необхідно починати з розвитку рухів пальців та тіла. Розвиваюча робота має бути спрямована від рухів до мислення, а не навпаки. Для успішного навчання та розвитку дитини в школі однією з основних умов є повноцінний розвиток у дошкільному дитинстві мозолистого тіла. Мозолисте тіло (міжпівкульна взаємодія) можна розвинути через кінезіологічні вправи.

Кінезіологічні вправи якраз і враховують усі мозкові та фізіологічні процеси, описані вище. Таким чином – це комплекс рухів, що дозволяють активізувати міжпівкульну дію. Фізіологи та психоневрологи відзначають, що кінезіологічні вправи активно розвивають мозолисте тіло, підвищують стресостійкість, синхронізують роботу півкуль, покращують розумову діяльність, сприяють покращенню пам'яті та уваги, полегшують процес читання та письма. Причому, чим інтенсивніше навантаження, тим значніші ці зміни.

Вправи необхідно проводити щодня. З початку молодшого віку вчать виконувати пальчикові ігри, від простого до складного. Після того як діти навчилися виконувати пальчикові ігри з п'яти років, даємо комплекс пальчикових кінезіологічних вправ, що складаються з трьох положень рук, що послідовно змінюють один одного. Дитина виконує разом із дорослим, потім самостійно з пам'яті. Вправу виконують спочатку правою рукою, потім лівою, потім двома руками разом. При утрудненнях дорослий пропонує дитині допомагати собі командами («кулак-ребро-долоня»), що вимовляються вголос чи подумки.

Як правило, до комплексу кінезіологічних вправ входять: розтяжки, дихальні вправи, окорухові вправи, тілесні вправи, вправи для розвитку дрібної моторики, вправи на релаксацію та масаж. Саме у такому поєднанні комплекс досягає основного ефекту у дітей. Кожен тип вправ суворо функціональний і має призначення:

– **Розтяжки** нормалізують гіпертонус (неконтрольована надмірна м'язова напруга) та гіпотонус (неконтрольована м'язова млявість);

– **Дихальні** вправи покращують ритміку організму, розвивають самоконтроль та довільність;

– **Окорухові** вправи дозволяють розширити поле зору, покращити сприйняття. Односпрямовані та різноспрямовані рухи очей та мови розвивають міжпівкульну взаємодію та підвищують енергетизацію організму;

– При виконанні **тілесних рухів** розвивається міжпівкульна взаємодія, знімаються мимовільні, ненавмисні рухи та м'язові затискачі.

– Вправи для **релаксації** сприяють розслабленню, зняттю напруги.

Усі вправи доцільно проводити із використанням музичного супроводу. Спокійна, мелодійна музика створює певний настрій у дітей. Вона заспокоює, спрямовує на ритмічність виконання вправ відповідно до змін у мелодії.

Основною вимогою до кваліфікованого використання спеціальних кінезіологічних комплексів є точне виконання рухів і прийомів, а також системність та ігровий, невимушений характер виконання вправ. Окрім того, в арсеналі фахівців є і спеціально складені кінезіологічні казки, які становлять певний сюжет, де герої разом з дітьми виконують певні рухи, що є тими самими кінезіологічними вправами.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що лише узгоджена робота з підготовки дітей до школи, що включає співпрацю започаткування ранньої освіти з батьківською спільнотою, а також різноманітність ефективних методик допоможе зробити процес адаптації до школи першокласників найбільш сприятливим.

Список використаних джерел:

1. Готовність до школи / Під ред. І.В. Дубровіної. 2001. 302 с.
2. Куррикулум з виховання дітей раннього та дошкільного віку (1-7 років) у Р. М. / Болбочану А., Чемортан С., Корой Є., Ботнар В., Кузнецов Л., ...; М-во освіти та молоді Р. Молдова, Ін-т педагогічних наук. Ch.: S. n., 2007 (CombinatulPolig.).
3. Сазонов В.Ф., Кириллова Л.П., Мосунов О.П. Кінезіологічна гімнастика проти стресів: Навчально-методичний посібник. 2012. 48 с.

УДК 37.015.31:17.022.1:173.7

*Ірина Лисак,
здобувач вищої освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник – **Тетяна Бабюк**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ

У статті розглянута значущість сімейного виховання для становлення особистості з міцними моральними основами. Обґрунтовано необхідність морального виховання дітей на основі традиційних сімейних цінностей. Проаналізовано погляди вчених на засоби морального виховання в сім'ї та виокремлено основні засоби морального виховання підростаючого покоління у сім'ї.

Ключові слова: батьки, моральне виховання, моральні якості особистості, родина, родинне виховання, сім'я, сімейні традиції, система сімейних цінностей.

Ідеалом виховання в сучасному суспільстві вважається гармонійно розвинена, соціально активна людина, яка наділена високими духовними якостями, родинними цінностями. Необхідність виховання громадянина з міцними духовними основами є завданням державного рівня. У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті зазначено, що «національне виховання спрямоване на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності» [3], тому набуває особливої актуальності формування особистості з міцними моральними основами.

Традиційні цінності виховання склалися протягом століть та передавалися від пращурів до нащадків. На сьогодні сім'я залишається головною цінністю і продовжує функціонувати як соціально-виховний інститут, що змінюється відповідно до суспільних змін. На думку відомого науковця, дослідника української етнопедагогіки, академіка М. Стельмаховича, «серед усіх геніальних винаходів людства одне з провідних місць посідає родина» [4, с. 3]. Саме у сім'ї відбувається становлення дитини через усвідомлення і засвоєння родинних цінностей, соціальних ролей, правил та норм поведінки. Зразковим прикладом для неї є найближче оточення: батьки, брати та сестри, близькі люди.

Під впливом родинного виховання відбувається формування особистості, розвиток її здібностей та інтересів, ставлення до самого себе, до батьків, інших членів сім'ї, Батьківщини, світу в цілому. Розуміючи визначальну роль родини як соціального інституту життєдіяльності людини, системи її цінностей, виникає необхідність у підготовці молоді до майбутнього сімейного життя, в основу якого покладено українські традиції та звичаї, особливості подружніх і батьківсько-дитячих взаємин. Адже сім'я – це «найперша вихователька підростаючих поколінь за всіх часів та в усіх народів, невтомна піклувальниця за формування у дітей високої духовності та гуманізму, національного характеру, свідомості...», – вважав дослідник М. Стельмахович [4, с. 4].

Під сімейними цінностями розуміємо визначену суспільством сукупність світоглядних уявлень і моральних настанов про родину, заснованих на традиційному розумінні інституту сім'ї, дружніх батьківсько-дитячих відносинах, що впливає на вибір спільних цілей, способів організації життєдіяльності сім'ї та взаємодії її членів і забезпечує культурне та демографічне відтворення українського суспільства. У нашому розумінні це – любов, турбота, взаєморозуміння, терпіння, вірність, повага, співчуття, підтримка, щирість, довіра. Зазначені вище моральні норми і становлять підґрунтя для кожної родини. За О. Вишневським, до цінностей сімейного життя належать: подружня вірність, піклування про дітей та близьких, пошана до пращурів [1, с. 130].

Неодмінною умовою виховання є вияв взаємної любові між батьками, довіра та злагода між членами родини, гармонія у стосунках між представниками різних поколінь у сім'ї. Не менш важливою, на думку вченого, є повага до старших та прав дитини, відповідальність за здоровий спосіб життя, оскільки він теж є запорукою успіху у вихованні особистості. Значний позитивний вплив на молоде покоління мають дотримання народних звичаїв, збереження традицій, гостинність, сімейна відкритість до суспільного життя. Система цінностей родини створюється подружжям уже на першому етапі спільного життя, коли головним пріоритетом постає

сімейне щастя. Це обумовлено пов'язаною з ним мотивацією – коханням, постійним розвитком чоловічих і жіночих якостей, потребою в самореалізації, взаємовідданістю, любов'ю до інших, свободою, рівністю, дружбою. Розглядаючи стосунки крізь призму духовного самовизначення, можна дійти висновку, що любов між чоловіком і дружиною є головним фактором, який впливає на виховання дитини та сприяє її гармонійному розвитку. Йдеться саме про любов батьків один до одного, а не любов батьків до дитини.

Упродовж усього життя відбувається «входження» людини в цінності сімейних стосунків, що називається вихованням родинності. Дитина, яка живе у любові, згодом стане дорослою людиною, котра зможе все тепло батьківської турботи перенести на власних дітей, родину. Стосунки між подружжям значною мірою обумовлені цінностями родин, із яких походять чоловік і жінка. Адже від самого дитинства в особистості формується усвідомлення себе громадянином держави, носієм національних традицій, що склалися у процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти, сімейних обрядів, що передавалися з покоління в покоління. Зауважимо, що родинні традиції сприяють формуванню моральних рис особистості: дитина поступово й постійно виховується непомітно для себе. Прищепити людині працелюбство, доброту, чесність, справедливість, скромність, повагу до матері й батька, до старших, гостинність, взаємодопомогу, товариськість, любов до України – головна мета виховання на родинних традиціях.

Як відомо, багато давніх сімейно-побутових звичаїв та традицій мають споконвічне морально-естетичне значення. В етнографічній літературі знаходимо інформацію про раннє залучення дітей до праці і розподіл її відносно статі та вікових категорій. Історично склалось, що ці сімейно-побутові традиції формувалися не лише під впливом економічної необхідності, а й виступали найдієвішим засобом виховання працьовитості, загартування та фізичного розвитку. У нового покоління формувалися відповідні моральні якості, зокрема повага до праці та її результатів.

Зростання матеріального добробуту та розвиток побутової техніки зменшили значення об'єктів посильної дитячої праці, як наслідок – згасання сімейно-побутових традицій з тенденцією до зниження дитячої працьовитості [2]. На нашу думку, формувати у дітей ціннісне ставлення до світу, інших людей, до кращого в собі мають християнські виховні традиції, які несуть глибокі високоморальні ідеї, знаходять свій відбиток в укладі та житті родини. Однією з важливих умов виховання морально-етичних якостей дітей у сім'ї є святкування родинних урочистостей. Святкові традиції об'єднання всієї родини за столом привчають дитину до важливості та необхідності вшанування старших, надають їй можливість відчувати захищеність та почуття вдячності [2, с. 74]. Значну роль у житті сім'ї відіграють свята як загальнодержавні, так і сімейні: народження дитини, повноліття, весілля, дні

народження, срібне та золоте весілля тощо. Загальноприйнятим є привітання з нагоди державного чи релігійного свята своїх друзів, родичів чи добрих знайомих [5, с. 116].

Кожна родина є неповторною. Вона формує властивий лише їй стиль і характер взаємин. Якщо вони набувають рис стабільності, то перетворюються на звичні і традиційні. Здатність радіти за успіхи та співпереживати емоції кожного члена родини, надавати моральну і практичну допомогу в разі потреби є невід'ємним елементом сімейного виховання, результат якого – висока моральна культура особистості.

Отже, проведений аналіз підтверджує зміну ціннісних орієнтацій у моральному вихованні дитини у сучасній сім'ї, що зумовлено суспільно-економічними, політичними, соціокультурними перетвореннями у світі. Одним із головних завдань оновлення системи виховання дітей є вивчення позитивного досвіду минулих поколінь та його врахування у визначенні сучасних орієнтирів формування особистості.

Проаналізувавши досвід науковців, можна зробити висновок, що засобами морального виховання підростаючого покоління на сьогодні є: надання батьками особистого прикладу взаємної любові, поваги, допомоги, щирості та відданості у родині; активне впровадження в сімейному вихованні поваги до прав дитини та старших; відповідальність батьків за здоровий спосіб життя; залучення дітей до виконання певних трудових обов'язків у побуті; вшанування пращурів, прищеплення шанобливого ставлення і любові до сім'ї, рідної землі, національних звичаїв; збереження та захист вітчизняної культурної й духовної спадщини, а саме: святкування традиційних та загальнодержавних свят у родинному колі, дотримання народних обрядів, які кожна родина зберігає впродовж поколінь. Першорядне завдання, що має ставити перед собою кожен з батьків – перейматися процесом виховання, результатом якого буде формування у дітей духовного світу з високими моральними цінностями працелюбства, поваги до старших, любові до рідного краю.

Список використаних джерел:

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
2. Деніжна С. О., Сова М. О. Етика і психологія сімейного життя: навч. посіб. Київ: Вид. центр НУБіП України, 2010. 212 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
4. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка: навч. посіб. Київ: ІСДО, 1996. 284 с.
5. Чучалін О. П. Християнські цінності української родини: традиції і сучасність. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 11 листопада 2014 року / ред. кол.: О. П. Чучалін (гол. ред.) та ін. Умань, 2015. С. 110-118.

*Вікторія Луценко,
старий науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України (Київ, Україна)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація: у статті піднімаються питання забезпечення якості дошкільної освіти в контексті соціалізації дітей дошкільного віку. Презентовано діяльнісну структуру соціального розвитку дитини дошкільного віку та шляхи педагогічного впливу на цей процес, визначено показники соціального розвитку дітей дошкільного віку.

Ключові слова: діти дошкільного віку, соціалізація, соціальний розвиток, показники соціального розвитку, діяльнісна структура.

Зміна цілей освіти, зміцнення акцентів із знаннєвого на компетентнісний підхід зумовлюють нове бачення якісної дошкільної освіти, яка має відповідати світовим освітнім тенденціям, державним вимогам, соціокультурним цінностям країни, бути спроможною задовольнити вимоги та потреби громадян українського суспільства [2, С.25].

Орієнтиром якості результатів дошкільної освіти є Базовий компонент дошкільної освіти як її державний стандарт. Ключовими поняттями у критеріях оцінки якості освіти у документі виступає категорія сформованих у дитини компетентностей, серед яких у інваріантному складнику визначено освітній напрям «Дитина в соціумі» [1, С.24]. Отже, проблема успішної соціалізації особистості, починаючи з раннього віку, залишається вкрай актуальною, адже дитина раннього та дошкільного віку адаптується до нових умов життя в процесі соціалізації. У такий спосіб дитина навчається дотримуватись норм та вимог, відчувати себе членом нового колективу (спільноти), зважати на відмінність власних бажань від вимог оточуючих (дорослих та дітей), засвоювати правила поведінки, переносити свої знання та навички у нові умови.

У розробленні проблеми соціалізації, її сутнісної характеристики та змістовного наповнення значний внесок зробили іноземні фахівці: Т. Парсонс, Д. Дьюї (щодо розробки суб'єкт-об'єктної концепції соціалізації особистості); Дж. Мід, У. Томас, Ч. Кулі, Дж. Хоуманс (щодо суб'єкт-суб'єктного підходу соціалізації особистості); І. Кон, М. Мід, Н. Смелзер (щодо актуальності проблеми соціального розвитку дитини і нагальності педагогічного управління ним); Б. Вульф (про провідну роль соціального досвіду в розвитку дитини) та ін. Не меншими є наробки вітчизняних науковців: І. Бега, О. Сухомлинської (щодо соціального виховання і духовного розвитку особистості); А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Кулачківська, Г. Люблінська, Т. Піроженко, О. Рейпольська

(щодо всебічного розвитку особистості дошкільника); Л. Венгер, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, О. Леонтєв, М. Лісіна, В. Моляко, А. Сазонова, Т. Титаренко (щодо гри як провідної діяльності в дошкільному віці); О. Караман, О. Кононко, С. Курінна, І. Печенко, Р. Пріма, О. Рейпольська (визначено соціальну компетентність особистості на ранніх етапах соціалізації) [4, С. 7].

Особливості соціального розвитку в старшому дошкільному віці є одним з базових елементів в системі становлення особистості дитини. Процес взаємодії з дорослими і однолітками впливає не тільки безпосередньо на соціальну сторону розвитку дошкільника, а й на формування його психічних процесів [3, С.240-252].

Нами визначено, що соціальний розвиток дітей дошкільного віку включає в себе наступні показники:

- сформованість почуття приналежності до своєї сім'ї, шанобливого ставлення до оточуючих;
- розвиток спілкування дитини з дорослими і однолітками;
- готовність дитини до спільної діяльності з однолітками;
- засвоєння соціальних норм і правил, моральний розвиток дитини; розвиток цілеспрямованості і самостійності;
- сформованість позитивних установок щодо праці і творчості;
- наявність знань щодо безпеки життєдіяльності (в різних соціально-побутових і природних умовах);
- рівень інтелектуального розвитку (в соціальній і емоційній сфері) та розвиток емпатійної сфери (чуйність, співчуття).

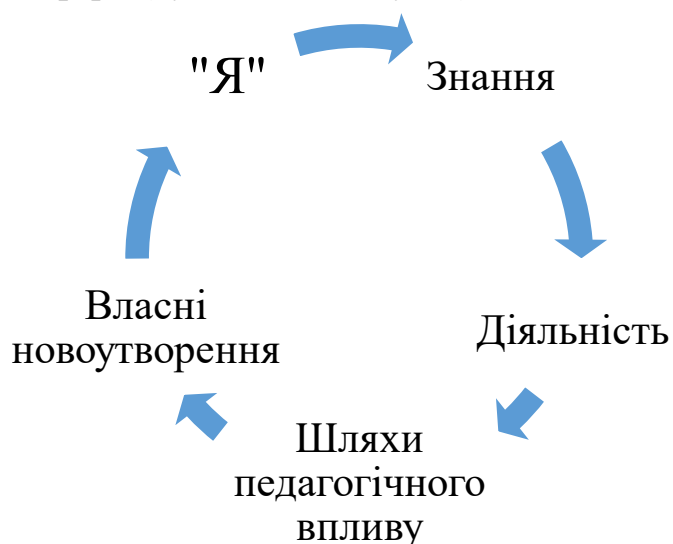

Рис.1. Діяльнісна структура соціального розвитку дитини дошкільного віку

Дитина дошкільного віку постійно перебуває у соціальному оточенні, як однолітків, так й дорослих (батьків і педагогів) і, таким чином, включається у процес соціалізації, а соціалізація являє собою комплекс соціальних і психічних процесів, завдяки яким відбувається засвоєння

дитиною знань, норм і цінностей, що визначають її як повноправного члена колективу. Це безперервний процес і необхідна умова оптимальної життєдіяльності особистості. Проаналізуємо діяльнісну структуру соціального розвитку дитини дошкільного віку (Рис.1.).

Так, власне «Я» дитини, передбачає розвиток її особистості, свідомості, а векторами, що визначають найголовніші напрями освітньо-виховної роботи є пізнавальна, емоційно-почуттєва та волева активність. Самосвідомість особистості, формується за допомогою становлення його Я-образів, що виникають у індивіда не відразу, а формуються в процесі його життєдіяльності під впливом різних соціальних чинників [3].

Структура Я-особистості включає в себе три основних компоненти: знання себе (пізнавальний компонент), оцінка себе (емоційний), ставлення до себе (поведінковий). Самосвідомість визначає розуміння особистістю себе як певної цілісності, усвідомлення власної ідентичності. Розвиток самосвідомості в ході соціалізації є контрольованим процесом, здійснюваним в процесі придбання соціального досвіду в умовах розширення діапазону діяльності та спілкування.

Таким чином, розвиток самосвідомості не може проходити поза діяльністю, в якій постійно здійснюється трансформація уявлень особистості про себе відповідно до подання, що складається в очах інших. Процес соціалізації, таким чином, повинен розглядатися з точки зору єдності всіх трьох сфер – діяльності, спілкування і самосвідомості.

Знання, обсяг інформації, яку дитина накопичує про себе та навколишній світ людей (дітей та дорослих). Потрапляючи з родини в нові умови життя, стикаючись з незвичними вимогами й нормами, дитина дошкільного віку має пізнати їх, адаптуватися до них, тобто звикнути, зробити їх своїми власними. При цьому важливо не лише брати до уваги відмінності між звичними і новими параметрами життя, а й співвідносити їх з власними потребами та інтересами, встановлювати між ними певний баланс. Найголовнішим завданням для вихователя є забезпечення гармонійного поєднання у дитини прагнення, з одного боку бути «як всі», з іншого – вирізняти себе з-поміж інших. Таким чином маємо навчити дитину загальним нормам та правилам поведінки у соціумі, діяти за груповим стандартом, при цьому вміти відстоювати власну думку, позицію і не розчинятися у групі однолітків.

Діяльність – у різних видах діяльності дитина дошкільного віку намагається розширити первинний соціальний досвід і застосувати його відповідно до ситуації. Сфера спілкування і сфера діяльності тісно пов'язані між собою. В окремих психологічних концепціях спілкування розглядається як сторона діяльності, проте діяльність може виступати в якості умови, при якій може здійснюватися процес спілкування. Процес розширення спілкування особистості відбувається в ході збільшення її контактів з

оточуючими, які, в свою чергу, можуть встановлюватися в процесі виконання тих чи інших спільних дій в процесі діяльності. Рівень контактів в процесі соціалізації особистості визначається її індивідуально-психологічними характеристиками. Провідну роль тут також грає вікова специфіка суб'єкта спілкування. Поглиблення спілкування здійснюється в процесі його децентрації (перехід від монологічної форми до діалогічної), особистість вчиться орієнтуватися на свого партнера, на більш точне його сприйняття і оцінку.

Дитина дошкільного віку об'єднується з однолітками у спільній діяльності та спілкуванні і у такий спосіб оволодіває категорією «ми», починає усвідомлювати значення спільних зусиль, вчиться домовлятися, поступатися, узгоджувати власні дії і т.ін.

Шляхи педагогічного впливу. Умови створені дорослим (вихователем чи батьками) задля вправлення дитиною в оперуванні соціальним досвідом. Протягом виконання індивідуального дослідження в межах фундаментального наукового дослідження лабораторії дошкільної освіти і виховання Інститут проблем виховання НАПН України (2016 - 2018 рр.) було апробовано методику соціально-педагогічної роботи з дітьми дошкільного віку в різних умовах життєдіяльності. Методикою було передбачено: набуття дітьми досвіду позитивного розв'язання життєвих ситуацій; сприймання та оцінно-етичне коментування художніх творів як основи адекватної оцінки власного стану та стану оточуючих; розвиток уміння усвідомлювати та вербалізувати власний стан і стан оточуючих; інсценування конфліктних і безконфліктних способів взаємодії з оточуючими з наступним їх обговоренням; наявність позитивного емоційного тла життєдіяльності; застосування комплексу адекватних педагогічних засобів, що ефективно реалізують виховні цілі.

Власні новоутворення – що саме дитина привнесе у стосунки з однолітками. Забезпечити соціальний розвиток дитини дошкільного віку без формування в неї вміння ініціативності, вміння відмовлятися від приємного на користь необхідного та корисного, діяти без заохочень ззовні, з боку дорослого, неможливо. Саме тому вихователь має надавати дітям право вибору, можливість приймати самостійне рішення, підтримувати їх волю.

Таким чином, якісний соціальний розвиток дитини дошкільного віку передбачає: 1) різні форми активності (дитина володіє певною системою знань, відповідно висловлюється, співвідносить з моральними нормами, цінує, визнає їх для себе); 2) різних видах діяльності (у грі, спілкуванні, предметно-перетворювальній, пізнавальній). Тож, вихователь має створювати умови для набуття дитиною соціального пізнавально-чуттєвого досвіду, намагатися забезпечити розвиток у дитини почуття гумору, здатність розв'язувати життєві проблеми, вправляти в адекватному застосуванні вмінь та вербалізувати власні уявлення.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державного стандарт, 2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu_Vazovoho_komponenta_doshkilnoyi_osvity.pdf
2. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://drive.google.com/file/d/12ta1d3vfwTtFhITpMTcJ-NO3SISU47Gd/view>
3. Рейпольська О.Д. Особливості розвитку особистості дитини дошкільного віку в процесі соціалізації. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Збірник наукових праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України. – Вип.22. - 2018. – С. 240-252.
4. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: *монографія* / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг. Ред. О.Рейпольської. – К. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. – 280 с. – С. 7.

УДК 373.2:004.032.6

Наталія Манжелій,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Полтавський національний педагогічний університет ім.

В. Г. Короленка

(Полтава, Україна)

Тетяна Фазан,

кандидат педагогічних наук, старший викладач,

Полтавський національний педагогічний університет ім.

В. Г. Короленка

(Полтава, Україна)

ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті висвітлено питання підготовки фахівців дошкільної освіти до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників, здійснено аналіз психолого-педагогічних досліджень із цієї проблематики. Наголошено на важливості впровадження мультимедійних засобів у моральному вихованні дітей дошкільного віку. Здійснено експериментальне дослідження, яке доводить ефективність запропонованої нами програми по підвищенню кваліфікації педагогічних працівників щодо використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників.

Ключові слова: мультимедійні засоби, вихователі ЗДО, моральне виховання дошкільників, освітній простір у ЗДО, педагогічний експеримент.

Реформування сучасної освіти, необхідність її інформатизації спонукає дошкільну освіту, як першу ланку безперервної освіти, здійснювати пошук шляхів застосування комп'ютера як засобу розвитку особистості дитини-дошкільника. Процес комп'ютеризації дошкільної освіти – це один із невід'ємних складових інформатизації суспільства, який відображає загальні тенденції глобалізації світових процесів та гармонійного розвитку особистості дитини. У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти особлива увага приділяється використанню комп'ютерів у закладах дошкільної освіти. Загальний розвиток дитини за сучасних умов тісно пов'язаний з розвитком її інформаційної компетентності і є вирішальним показником оцінювання дієздатності дошкільного закладу. Для ефективного впровадження мультимедійних засобів у освітній процес ЗДО, надважливе значення має готовність та уміння педагогічних працівників до застосування цих освітніх технологій [3, с. 110].

Як показує практика роботи з дітьми дошкільного віку, використання мультимедійних засобів сприяє інтелектуальному, емоційному та моральному розвитку дітей. У сучасних умовах одним із найважливіших є моральне виховання, яке передбачає прищеплення дитині норм моралі, збереження та підсилення у ній відчуття належності до певної нації, загальнолюдських цінностей, таких як гуманізм, патріотизм, честь, справедливість, працелюбність, тощо [4]. Ефективним засобом формування моральних якостей дітей дошкільного віку є мультимедійні технології, серед яких найбільш ефективними є комп'ютерні ігри, мультимедіа-презентації та мультиплікаційні фільми.

Над вивченням особливостей використання сучасних комп'ютерних технологій у педагогічному процесі закладів дошкільної освіти працювала низка учених. До таких, зокрема, відносять: Ю. Горвица, С. Дяченко, В. Могільову, В. Моторіна, С. Новосолову, Ю. Олійника. Вони висловлювали думку, що використання комп'ютерних технологій у процесі організації роботи з дітьми сприяють підвищенню ефективності навчального процесу.

У роботах вітчизняних учених-педагогів О. Бурбело, П. Гороль та Ю. Казакова досліджувалися різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів та теоретико-методологічні засади їхнього становлення. Над дослідженням проблеми формування комп'ютерної грамотності працювали Г. Кедровіч, Н. Морзе, В. Лозова, А. Яковлева та інші. Велика кількість наукових праць, що стосуються теми дослідження, належить В. Імбер, В. Ходунова, А. Гуржій, Р. Гуревич, Л. Коношевського та

О. Коношевського які розглядали питання підготовки педагогів до використання засобів мультимедіа.

Головним завданням застосування комп'ютерної техніки в дошкільних навчальних закладах є усесторонній розвиток малюка та підготовчий процес до «комп'ютерної дійсності», іншими словами, виховання у дитини передбачуваного почуттєвого відношення до комп'ютера, усвідомлення його як поплічника в різноманітних сферах життя, розуміння його ролі та функцій для отримання потрібного результату. Пристосування до світу комп'ютерів не лише послабить труднощі дитячого поступу до проблем повноліття, однак й позитивно впливатиме на навчальну продуктивність за сприянням комп'ютерної техніки й застосуванню її в ігрових діях. Особливо це корисно тоді, коли мультимедіа у житті дитини поєднується з конструюванням, грою, художньою та іншими видами діяльності. Необхідною умовою є те, що це мають бути науково обґрунтовані комп'ютерно зорієнтовані засоби розвитку дитини [6, с.42].

Виникає необхідність брати до уваги певні нюанси організаційного процесу навчання дітей дошкільного віку. Ключовим видом реалізації навчального процесу є заняття, що відбуваються у рамках співбесіди вихователя з спеціальною підготовкою та практичних дій на комп'ютері. Під час занять наставник дає пояснення про місце комп'ютерних технологій як у цілому у світі, так і в нашій країні, а також інформує дітей про застосування цих наукових надбань у різноманітних життєвих галузях: охороні здоров'я, в науці, в побуті, в техніці; підсумовує та розширяє дитячу уяву на цю тему, подаючи загальноприйнятні елементарні знання про комунікаційні та інформаційні технології сучасності, Інтернет, комп'ютерні мережі, електронну пошту, що дозволяє налаштувати підготовку дітей до роботи за комп'ютером [2, с. 64].

Задля ефективного впровадження в освітній процес ЗДО мультимедійних засобів, є використання шляхів реалізації інформаційних процесів у ЗДО, а саме: навчання та підняття на більш високий рівень кваліфікації вихователів; підготовка педагогічних працівників усіх категорій на тему засвоєння інформаційних технологій; організація матеріально-технічних умов для позиціонування, результативного застосування та захищення механізмів комп'ютерної техніки та інформатизації; закупівля комп'ютерної техніки, знярядь прикладних і системних програм та інформатизації; генерування та еволюція медіатеки, формування та віднова фундаментального базису, примноження та плідне застосування можливостей [1, с. 11].

Протягом 2022-2023 навчального року нами був організований та проведений педагогічний експеримент на базі Великобагачанського закладу дошкільної освіти "Дзвіночок" виконавчого комітету Великобагачанської селищної ради Полтавської області з педагогічними працівниками, на

визначення рівня готовності до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників.

Експериментальне дослідження передбачало проведення констатувального, формувального та контрольного етапу експерименту. Були виділені критерії готовності вихователів до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дітей дошкільного віку: когнітивно-мотиваційний – це критерій, який передбачає наявність у вихователів теоретичної обізнаності з даного питання; репродуктивно-комунікативний – передбачає наявність у вихователів комплексу знань, умінь та навичок щодо практичного використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників; креативно-інноваційний критерій передбачає наявність у педагогів творчих здібностей та бажання їх застосовувати з метою морального виховання дітей у ЗДО. На основі названих критеріїв виділені їх показники та рівні сформованості готовності вихователів до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дітей дошкільного віку (високий, середній та низький).

На основі проведеного констатувального етапу даного дослідження ми з'ясували, що лише 13,87% вихователів, які брали участь в експерименті, мають високий рівень готовності до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників, у 47,23% було зафіксовано середній рівень, а у 38,9% – низький рівень. Проведення констатувального етапу експериментального дослідження дало можливість з'ясувати те, що значна частина вихователів закладу дошкільної освіти, які належали до експериментальної групи, виявили свою неготовність до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дітей дошкільного віку.

Це сприяло прийняттю рішення про необхідність проведення формувального етапу даного дослідження. З цією метою нами було розроблено програму по підвищенню кваліфікації педагогічних працівників щодо використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників, яка складалася з трьох етапів: інформаційного, практично-діяльнісного та дослідницько-творчого.

Перший етап підготовки педагогічних працівників – *інформаційний* – ми присвятили розширенню знань вихователів, що стосуються використання інформаційних технологій, які є інструментами обробки педагогічної інформації, і, зокрема, їх уявлень щодо можливостей застосування мультимедійних засобів у роботі з дітьми дошкільного віку. Було розроблено та проведено семінар на тему «Мультимедійна презентація як сучасний засіб навчання», на якому вихователі дізналися, що являє собою мультимедійна презентація, переваги її використання.

Другий етап підготовки педагогічних працівників – *практично-діяльнісний* – передбачав освоєння ними способів та прийомів використання засобів інформаційних технологій в освітньому процесі та збагачення

практичного досвіду використання мультимедійних засобів у ЗДО. На цьому етапі було використано роботу у парах, перед якою було проведено консультацію на тему «Як створити презентацію на комп'ютері в PowerPoint». З метою узагальнення знань педагогів експериментальної групи, щодо збагачення практичного досвіду, ми запропонували розробити план-конспект заняття з будь-якої теми морального виховання («Знайомимось бути ввічливими», «Культура спілкування», «Дружба – найбільший скарб», «Добрый вчинок», «Любов до рідної землі», тощо) для дітей середнього дошкільного віку з використанням мультимедійних засобів.

У процесі виконання поставленого завдання було помітно, що ставлення педагогів щодо застосування мультимедійних засобів навчання поступово змінюється в кращу сторону. Навіть ті, хто був противником їх використання на початку проведення експерименту, говорили про те, що мультимедійні презентації допомагають наочно подати необхідну інформацію, збагатити текст, сфокусувати увагу на головному. Таким чином, вихователі отримали практичний і методичний досвід створення планів-конспектів з використанням мультимедійних технологій.

Третій етап підготовки педагогічних працівників – *дослідницько-творчий* – передбачав стимулювання у вихователів інтересу до використання мультимедійних засобів у своїй професійній діяльності. Зокрема, ми говоримо про апробацію ними набутого досвіду щодо використання мультимедійних засобів під час навчання дітей дошкільного віку.

Під час дослідницько-творчого етапу ми запропонували вихователям розробити власні мультимедійні презентації, які вони могли б після цього використати у роботі з дітьми своєї групи. Крім цього, їм необхідно було розробити конспекти занять, на яких було б доречним застосування розроблених ними мультимедійних презентацій. Після розробки мультимедійних засобів наступним етапом було їх використання у практичній діяльності з дітьми. Також було прийнято рішення про ознайомлення вихователів з можливостями створення мультфільмів в PowerPoint. Для цього ми запропонували їм самостійно скористатися необхідними для цього матеріалами, з якими можна ознайомитися за покликанням <https://uk.soringpcrepair.com/how-to-make-cartoon-in-powerpoint/>. Таким чином, ті педагоги, які мали бажання навчитися це робити, мали можливість самостійно це опанувати та продемонструвати у кінці формувального експерименту.

По завершенню формувального етапу було проведено контрольний етап експериментального дослідження з метою перевірки ефективності розробленої нами програми. Були зафіксовані позитивні зміни у готовності вихователів до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників. Кількість педагогів, які мають низький рівень, зменшилася на 27.8%, в той час, як відбулося зростання кількості

вихователів, що мають середній рівень на 8.33% та високий рівень на 19.47%. Отже, це доводить ефективність запропонованої нами програми по підвищенню кваліфікації педагогічних працівників щодо використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників. На нашу думку, вона може бути застосованою педагогічними працівниками ЗДО у майбутньому.

Графічне узагальнених результатів констатувального та контрольного етапу педагогічного експерименту представлено в діаграмі (рис. 1).

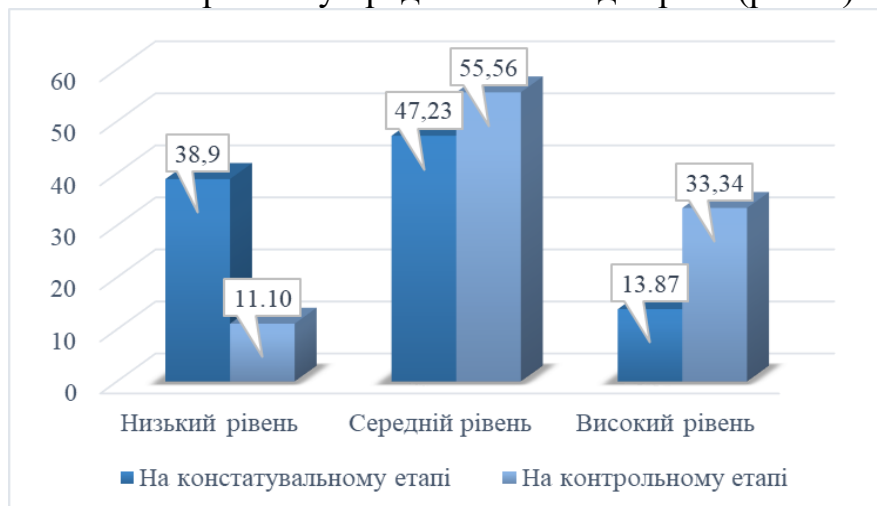

Рис. 1. Рівні готовності вихователів до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників на констатувальному та контрольному етапах експерименту.

Хотілося б відзначити те, що проведення занять з використанням мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників позитивно відобразилося і на дітях, адже це сприяло активізації їх підвального інтересу, підвищило їх активність та бажання приймати участь в освітньому процесі, підвищився рівень засвоєння моральних норм.

Таким чином, підготовка вихователів до використання мультимедійних засобів у моральному вихованні дошкільників є доречним. Ми мали можливість переконатися у тому, що це позитивно впливає освітній процес у ЗДО, на розвиток і розширення творчого потенціалу вихователів, а також на підвищення інтересу дітей до освітнього процесу, формування моральних якостей, здатності до запам'ятовування матеріалу та бажання виконувати завдання.

Список використаних джерел:

1. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю : *тематичний збірник праць* / упоряд.: А. А. Волосюк; за заг. редакцією Л. А. Шишолік. Рівне : РОППО, 2015. 85 с.

2. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти.

Київ: «Освіта України» 2016. 390 с.

3. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Ігрові технології у просторі ЗДО. Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі. № 5. 2021. С. 110-114.

4. Теорія і методика морального виховання дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / укл. Л. Б. Мельничук, М.А. Шкабаріна. Рівне : Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. Степана Дем'янчука, 2021. 32 с.

5. Ходунова В. Використання мультимедійних ресурсів для підвищення професійної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Педагогічні науки. 2020. Вип. 1. С. 110–116.

6. Яцик Л. О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі як чинник підвищення якості дошкільної освіти. Імідж сучасного педагога. 2022. 2(203). С. 41–44.

УДК [373.3.011.3-051:37.07]:373.29

Аліна Манькута,

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Криворізький державний педагогічний університет*

Інна Кривоцова,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет*

Тетяна Коваль,

*вчитель початкових класів, директор,
Криворізька гімназія №58 Криворізької міської ради
(Кривий Ріг, Україна)*

ВЧИТЕЛЬ НУШ ЯК МЕНЕДЖЕР ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НАСТУПНОСТІ ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Зокрема, демократизм та гуманізм як норма поваги до особистості; доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля; створення кожним закладом освіти безпечного, здорового та інклюзивного середовища; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної

спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; залучення за потреби для дітей з ООП асистента дитини, асистента вихователя; забезпечення реалізації можливостей дитини тощо.

Ключові слова: нова українська школа, дошкільна освіта, початкова освіта, державний стандарт, базовий компонент, менеджер освіти, самоменеджмент.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, здоров'я, здатність до творчого самовираження, критичного мислення. Виникнення в кожному періоді розвитку дитини нової провідної діяльності (навчальної) не означає зникнення тієї, яка була провідною на попередньому етапі.

Організація освітнього процесу на принципах концепції НУШ в наступності та перспективності забезпечує всебічний гармонійний розвиток самодостатньої, ініціативної, компетентної особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти впродовж життя. Реалізація зазначених принципів у закладах дошкільної освіти і початковій школі полягає у забезпеченні єдності, взаємозв'язку та наскрізної узгодженості мети, змісту, методів, форм організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку [3, с. 188].

Удосконаленню освітнього процесу у закладах дошкільної освіти і початкової школи на сьогоднішній день, сприятиме підвищення рівня професійної компетентності вчителя початкових класів в умовах дистанційної форми навчання – це не тільки володіння знаннями, вміннями та досвідом з предмету, але й вміння сформувати внутрішню мотивацію пізнавальної діяльності учнів, чітко, логічно і доступно викласти свої думки, під час онлайн-уроку; організовувати співробітництво, знайти шляхи оптимального спілкування, вміти розкрити творчий потенціал учнів, розвивати мислення здобувачів освіти.

Аналізуючи Державний стандарт початкової освіти та типові освітні програми НУШ, можна з впевненістю сказати, що освітні заклади в Україні потребують спеціалістів «адаптованих до сучасних соціокультурних умов, здатних приймати нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи при цьому стереотипізації і шаблонів [1].

Концепція Нової української школи забезпечує академічну свободу педагогів в умовах освітнього процесу (право самостійно будувати процес комунікації з учнями, батьками, адміністрацією школи, облаштовувати здоров'язберігаючий освітній простір, організовувати навчальний процес і управляти навчальною діяльністю учнів), не обмежуючи спектр професійних

функцій і рольових позицій: сучасний вчитель в освітньому процесі може бути наставником, консультантом, коучером, т'ютером, фасилітатором, менеджером [3, с. 5].

Як професійно мобільний спеціаліст, вчитель початкової ланки освіти, повинен вільно володіти інформаційно-аналітичними та прогностичними вміннями, навичками самоосвітньої та творчої діяльності, прагнути до особистісного і професійного вдосконалення: вміти налагоджувати взаємини в дитячому та педагогічному колективі, організовувати співпрацю з батьками, запобігати можливим конфліктам, вирішувати складні педагогічні завдання.

Система навчання сучасної початкової школи в рамках нової концепції перестає бути орієнтованою тільки на рівні «знання» та «розуміння». Учні повинні набути уже зовсім інших навичок в умовах дистанційного навчання: думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї та концепції і вже на основі цього вміти знаходити потрібну інформацію, тлумачити її та застосовувати в конкретних умовах, формувати та обстоювати власні думки.

Одним із напрямів освітнього менеджменту в діяльності сучасного педагога у системі «вихователь-вчитель» є удосконалення навчальних програм і процесу навчання, які безпосередньо пов'язані з функціями освітнього менеджера. З однієї сторони програми (стратегія та принципи) перебувають поза компетенцією вчителя, то з іншої, їхня успішна реалізація (тактика) залежить від визначення розумних обсягів матеріалу до кожного уроку (заняття), форм та методів роботи з дітьми, використання інноваційних технологій навчання в умовах «онлайн».

Згідно концепції Нової української школи, початкова освіта, потребує докорінної зміни змісту діяльності вчителя. Визначальною метою має стати організування спільного пошуку розв'язку завдань, не «донести», «пояснити» і «показати», а організувати пошукову діяльність учнів на уроці, дотримуючись принципів, на яких заснований процес організації дистанційної форми навчання в умовах освітньої реформи: принцип взаємодії, принцип суб'єкт-суб'єктних відносин, принцип активності, принцип рефлексії, принцип комфортності, принцип інтеграції [1].

Дослідник В.Жигір зазначає, що сьогодні освітньою практикою затребувані результати професійної освіти не у вигляді знань, а у формі практичної готовності освітнього менеджера до діяльності в типових і нестандартних ситуаціях (в умовах карантину, або робота з групою дітей-переселенців в умовах воєнного стану). Йдеться про такі результати освіти, в рамках яких знання виступають необхідною, але недостатньою основою досягнення якості навчання, яких вимагало б суспільство [2, с. 77].

Аналіз компетентностей вчителя початкової школи, наведених в професійному стандарті «Учитель початкових класів установи загальної середньої освіти», що діє в Україні з 2018 року, дозволяє зробити висновок, що практично всі вони містять елементи менеджменту і ставлять молодих

фахівців перед необхідністю оволодіння такими функціями як планування і організація [4].

У зв'язку з вищезазначеним, для вчителя нової української школи, який прагне бути успішним та конкурентоздатним, необхідними якостями на сьогоднішній день є самоуправління (самоменеджмент) та самоорганізація, які сприяють ефективному забезпеченню професійної діяльності педагога початкової ланки освіти як «мультипредметного» фахівця в умовах сьогоднішніх реалій нашого суспільства.

Важливими аспектами самоменеджменту особистості педагога є раціональне використання часу, забезпечення оптимального психологічного клімату на уроці (занятті), тактовна поведінка під час стресових ситуацій, вміння взаємодіяти з дитячим колективом, самопрезентувати себе як педагога перед учнівською аудиторією, ефективно використовувати організаторські та творчі здібності.

Отже, педагогам в мовах інформатизації та глобалізації освітнього процесу, слід активізувати мислення дітей, сприяти свідомому сприйманню і засвоєнню ними знайомого і нового матеріалу, заохочувати до постановки питань, висування припущень, пошуку самостійних рішень. Важливим засобом забезпечення наступності між дошкільною і початковою ланками освіти є створення і реалізація єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для управлінців, педагогів та батьків спрямованих на розвиток, виховання і навчання дошкільників і молодших школярів.

Таким чином, професійна діяльність вчителя початкової школи на даному етапі реформування освіти стає все більш багатогранною: поряд з обов'язками по навчанню і вихованню учнів, учитель виконує функції менеджера освітнього процесу, виступає організатором і координатором діяльності його суб'єктів, тому можна з впевненістю сказати, що в нашій державі зростає роль самоменеджменту та самоорганізації у формуванні успішного фахівця, здатного досягати високих результатів в умовах професійної конкурентності на ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. 2017. URL: www.mon.gov.ua/image s/standart/der j_stand art_pochatk_new.doc
2. Довга Т. Я. Самоменеджмент і егомаркетинг як предиктор професійно-педагогічної успішності // Педагогічні науки : зб. наук. праць. Вип. LXXII. Том 2. Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2016. С.76-80.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім» «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства соціальної політики України №1143 від 10 серпня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18>

*Світлана Матвієнко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
(Ніжин, Україна)*

ПЕРЕДШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ЧИННИК АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В НУШ

Проаналізовано сутність педагогічного феномену передшкільної освіти. Зазначено законодавчо-правову базу передшкільної освіти. Розглянуто поняття «готовність до школи», визначено можливості, яких набуває щодо сформованості у неї готовності до школи. Вказано на зв'язок зазначеної готовності дітей з процесом їх адаптації до шкільного навчання.

Ключові слова: передшкільна освіта, готовність до навчання, діти старшого дошкільного віку, адаптація до навчання.

Однією із найбільш актуальних проблем сучасної освіти визначається необхідність забезпечення наступності між різними ланками освіти. Запровадження Концепції НУШ визначило необхідність перегляду теоретичних, методологічних і нормативно-правових засад дошкільної освіти як нульової ланки неперервної системи освіти України й розбудови з цим засад передшкільної освіти. Означені заходи у галузі передшкільної освіти, на думку розробників Концепції НУШ, сприятимуть закріпленню у дошкільній освіті педагогіки партнерства, позитивної психології та дитиноцентризму. З огляду на важливість забезпечення наступності й неперервності освіти, процес її реформування в Україні здійснювався з підготовкою відповідної теоретичної платформи, у тому числі – законів про освіту, дошкільну, позашкільну освіту, запровадженням Нової української школи, а також з прийняттям Державного стандарту початкової освіти (ДСПО, 2017 р.), Базового компоненту дошкільної освіти (БКДО, 2021 р.) тощо.

З позицій дитиноцентризму освіти в Україні слід осучаснити й переосмислити як моделі дошкільної освіти, так і засади передшкільної освіти з тим, аби максимально враховувати права дитини, її здібності, потреби та інтереси, у тому числі – на етапі її підготовки до школи [3].

За А. Богуш, під терміном «*передшкільна освіта*» розуміється цілеспрямований, організований процес підготовки дітей п'яти-семи років до школи, орієнтований в *широкому сенсі* – на формування соціально-особистісної (інтелектуальної, емоційної, особистісної) зрілості, а у *вузькому* – на інтенсивний інтелектуальний розвиток, становлення первинної цілісної картини світу, забезпечення рівних стартових можливостей дітей щодо вступу до школи, здійснюване відповідно до психофізіологічних

особливостей віку, з урахуванням індивідуальних особливостей сприйняття дитиною світу та засвоєння нею знань [2, с. 24].

Правовими основами розвитку та функціонування передшкільної освіти в Україні є документи, прийняті міжнародними організаціями кордоном (Міжнародна конвенція про права дитини, Декларація прав дитини), Конституція України, а також закони України (Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту»).

У державних документах України вказується на необхідність забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою, розглядаючи це як важливу умову досягнення всебічного, гармонійного та оптимального рівня розвитку особистості. Завдяки наступності можна забезпечувати цілісність та ефективність освітнього процесу в системі дошкільної і початкової освіти. У галузі педагогічної діяльності наступність відграє роль як умова засвоєння накопичених людством знань новими поколіннями.

У працях вчених А. Богуш, О. Ковшар, В. Кушнір, Т. Степанової, визначено теоретико-методологічні засади передшкільної освіти, вказано на роль наступності у здійсненні переходу між дошкільною та початковою ланками освіти; розкрито сутність понять «готовність до школи», «адаптація до школи», «дошкільна зрілість» та ряду інших понять, їх взаємозв'язок.

Психологи (О. Кононко, С. Максименко, Т. Піроженко) розглядають поняття «готовність дитини до школи» як цілісне, комплексне явище, яке охоплює переважну більшість сфер життя майбутнього школяра. Йдеться про зрілість у фізіологічному і соціальному відношенні, досягнення достатнього рівня розумового та емоційно-вольового розвитку. Готовність до шкільного навчання – багатокомпонентне утворення, яке потребує комплексних психологічних досліджень.

Готовність дошкільника до навчання в школі розуміється як високий рівень сформованості наступних можливостей:

- *соціальних* (прояв інтересу до шкільного життя, вміння вибудовувати акт комунікації з дорослими та однолітками та ін.);
- *інтелектуальних* (сприяти освоєнню загальнонавчальних умінь: міркувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та ін.);
- *психологічних* (сформованість основних емоційно-вольових характеристик та ін.) і
- *фізіологічних* (координованість рухів руки та очей, розвинена дрібна моторика і ін.) компонентів і показників розвитку особистості, що сприяють сприятливому переходу дошкільника зі ступеня передшкільної на щабель початкової освіти.

Як зазначено у програмі «Я у Світі» [7, с. 411], готовність дитини до школи – це досягнення нею таких рівнів психофізіологічного, інтелектуального та особистісного розвитку, які засвідчують її здатність бути

активним суб'єктом шкільного життя взагалі та навчальної діяльності зокрема. Йдеться не про окремі знання та вміння дитини, а про певний їх набір, у якому мають бути всі основні компоненти. При цьому рівень розвитку кожного може бути різним, вони можуть доповнювати одне одного, нестача якогось компенсуватися більшою зрілістю іншого.

Водночас недостатня сформованість одного з компонентів так чи так впливатиме на гармонійну адаптацію до школи, на успішність навчання дитини в першому класі. Навички лічби, читання, письма, важливі для загального розвитку старшого дошкільника, самі по собі не визначають, не гарантують його готовності до школи: по завершенні першого півріччя усі першокласники оволодівають ними більш-менш однаково. Лише певна збалансованість психофізіологічної, інтелектуальної, мотиваційної, емоційної, вольової та соціальної складових засвідчують достатній рівень сформованості в дитини шести-семи років готовності до школи [6].

Якщо розглядати адаптацію як психологічне і фізіологічне пристосування організму до умов змінюється середовища, адаптацію до школи – як процес звикання до нових шкільних умов, який кожен навчається переживає та усвідомлює по-своєму, то при вступі дитини до школи необхідно враховувати наступні фактори:

- зміна рівня і змісту вимог з боку дорослих;
- необхідність дотримуватися правил шкільного життя
- «надцінність» позиції школяра і атрибутів шкільного життя;
- зміна режиму дня,
- зростання психофізіологічних навантажень;
- необхідність освоєння рольової взаємодії з вчителями;
- зіткнення з системою шкільного оцінювання результатів навчання [1, с. 11].

Початок навчання у школі є достатньо складним періодом у житті дитини. Це стосується її фізичного, психологічного, емоційного стану, певною невизначеністю соціальних можливостей у новому для дитини статусі школяра. З перших днів навчання дитини школа ставить низку таких завдань, які не пов'язані із попередньо набутим досвідом, що вимагає від школяра максимальної мобілізації фізичних, інтелектуальних та емоційних резервів.

Адаптація – процес активного пристосування індивіда до умов середовища і результат цього процесу. *Шкільна адаптація* – процес пристосування організму дітей як школярів до нових умов життя, нового виду діяльності, нових навантажень, пов'язаних з систематичним навчанням. Даний процес тривалий і має фізіологічні, психологічні та соціальні аспекти.

Порушення адаптаційного процесу до школи можуть проявлятися в наступному:

- несформованість елементів навчальної діяльності; несформованість мотивації навчання;
- нездатність до довільної регуляції поведінки, уваги, навчальної діяльності;
- невміння пристосовуватися до темпу шкільного життя.

У зв'язку зі збільшенням кількості неорганізованих дітей (тривале перебування дітей 6-7 років в умовах карантинного режиму у ЗДО; відсутність підготовки дітей до школи у закладах дошкільної освіти з огляду на реалії сьогодення тощо) зростає кількість шкільно-незрілих дітей. За вимогами стосовно вступу дитини до школи визначається, що дошкільник до школи не готовий, якщо не вміє планувати і контролювати свої дії, відсутня пізнавальна мотивація (на рівні допитливості), не вміє вибудовувати акт комунікації і виконувати найпростіші логічні операції, не диференціює характер своєї поведінки в структурі «дитина – дорослий», не вміє вирішувати поставлені завдання, концентрувати увагу на навчальній діяльності, недостатньо розвинена самостійність і самоорганізація, невірноваженість емоційно-вольової сфери; довільність психічних процесів, зорової і слухової координації; дисгармонія фізіологічних функцій тощо.

У закордонних і вітчизняних дослідженнях з проблеми адаптації дітей до шкільного навчання зазначається, що у більшості дітей адаптаційний період триває приблизно одне перше півріччя.

Реалізація засад передшкільної освіти з огляду на гармонійність адаптації до шкільного навчання є одним із дієвих чинників організації даного процесу. За умови ефективної: формування середовища і умови для єдиного старту старших дошкільнят при вступі до школи; здійснення наступності між дошкільною і початковою загальною освітою; об'єднання зусиль педагогів і батьків для збереження і зміцнення психофізичного здоров'я дитини; в разі необхідності проведення корекційних заходів незначних порушень у дітей (від фізичного до емоційного). Робота в даному напрямку, як показує практика, дасть можливість психологічно підготувати дитину до навчання в початковій школі, а значить, і вирішити проблему успішної адаптації в умовах першого року навчання.

Список використаних джерел:

1. Бадюк Т. К. Готовність та адаптація першокласника до навчання в школі. Вінниця, ВРМЦЗО, 2012. 51 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2017. №28. С. 23–27.
3. Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти: монографія; Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет» МОН України. Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов, 2015. 270 с.

4. Концептуальні засади реформування середньої школи. *Концепція НУШ*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 20.03.2023).

5. Кушнір В. М. Сучасні виклики до передшкільної освіти в контексті завдань Нової української школи. Дошкільна освіта в контексті нових цілей української школи: колективна монографія / За наук. ред. проф. В. Кушнір. 2020. Намелн: InterGING. С. 6–21.

6. Філімонова Т. В. Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи: навч.-метод. посіб. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 218 с.

7. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР – Україна». 2019. 488 с.

УДК 37.01.09

*Ірина Мельник,
кандидат педагогічних наук, доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)*

ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Автором узагальнено підходи до питань професійної підготовки фахівця, розвитку у нього лідерських якостей. Звертається увага на доцільність формування у фахівця дошкільної освіти креативності, творчого підходу, лідерських якостей, які максимально сприятимуть реалізації завдань педагога у практиці роботи ЗДО. Подано зміст понять «потенціал», «лідерський потенціал», «лідерство».

Автор акцентує увагу на те, що своєрідність прояву лідерського потенціалу педагога дошкільної освіти детермінована специфікою його особистісно-професійних функцій (вихователь, організатор діяльності дітей, комунікатор з батьками, колегами, методист, керівник закладу дошкільної освіти).

Ключові слова: лідерський потенціал, вихователь, методист, керівник закладу дошкільної освіти, творчий підхід.

Виклад основного матеріалу. Вимоги сьогодення актуалізують проблему модернізації професійної підготовки фахівця дошкільної освіти у відповідності до сучасних потреб розвитку суспільства й національної системи освіти.

Потребою часу є компетентісно особистісна орієнтація професійної підготовки майбутнього педагога.

В умовах сьогодення значущим є професійна підготовка фахівця, який є активним суб'єктом освітнього процесу, передбачає самовизначення, саморозвиток, самоствердження, самореалізацію, самовдосконалення особистості.

З орієнтацією професійної освіти на європейські стандарти відбувається підвищення вимог до підготовки майбутніх спеціалістів. У цьому сенсі зміст професійної підготовки пов'язаний з актуалізацією лідерського потенціалу, розвитку лідерських якостей педагога дошкільної освіти.

Аналіз наукових джерел в межах нашого дослідження засвідчує, що проблема лідерства, формування лідерських якостей майбутнього фахівця розглядається з позицій особистісно орієнтованого, компетентнісного, культурологічного підходів (В. Гриньова, І. Бех, Л. Чередниченко).

Різноманітні аспекти лідерства особистості представлені а роботах Л. Борщ, О. Шевнюк, Т. Підлісної, Дж. Максвела, О. Тарнопольського, О. Хмизової).

Зазначимо, що проблема більше презентована в соціально-психологічному аспекті, менше – в педагогічному.

Головною рисою оновленого характеру освітніх процесів є підготовка особистості майбутнього педагога, який буде творчо, ініціативно, професійно вирішувати проблеми як сьогодення, так і майбутнього.

Сказане актуалізує вивчення заявленої нами проблеми.

Мета нашого дослідження: на основі узагальнення наукових напрацювань обґрунтувати сутність лідерського потенціалу в контексті професійної підготовки педагога дошкільної освіти.

Відомо, що особистість як суб'єкт активності організує й структурує своє життя, регулює його хід, вибирає та рухається обраним напрямом. Це означає, що особистість здатна цілеспрямовано й оптимістично залучати всі свої психологічні ресурси для вирішення життєвих завдань.

Сказане пояснює доцільність розгляду лідерського потенціалу з позицій особистісно-орієнтованого підходу.

Водночас, зрозуміло, що лідерські якості найбільш виразно проявляються у професійно компетентного працівника. Відтак незаперечним є компетентнісний підхід у з'ясуванні сутності поняття «лідерський потенціал».

Передусім звернемося до визначення сутності змісту категорії професійна компетентність. На основі узагальнень різних авторів (І. Зязюн, З. Курлянд, І. Кузава, Н. Остапчук) резюмуємо, що професійну компетентність треба розуміти як інтегральну багаторівневу професійно значущу характеристику особистості та педагогічної діяльності педагога, що визначає здатність фахівця вирішувати професійні проблеми та завдання, які виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності, із застосуванням знань, життєвого досвіду,

цінностей.

У педагогічних наукових джерелах поняття «професійна компетентність» ідентифікується з поняттям «компетентність спеціаліста з вищою освітою».

Під професійною компетентністю розуміють: здатність до вирішення певного класу специфічних завдань; особливе поєднання якостей особистості, що проявляються в процесі комунікації через ерудицію та кругозір (грунтовні знання, професійні уміння та готовність до творчості), високу громадянськість, відповідальність, особистісні можливості.

Відомо, що науковці Н. Бібік, О. Савченко вживають термін «ключові компетентності», пов'язуючи їх з особистісними та соціальними здатностями в освіті, що відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльностей, та створюють передумови для розробки індикаторів їх вимірювання [2].

Логіка нашого дослідження потребує з'ясування сутності понять «потенціал», «лідерський потенціал», «лідерство».

Аналіз наукових джерел дозволяє узагальнити, що лідерство здебільшого розглядається як явище активного ведучого впливу особистості – члена групи – на групу.

Існує також думка, що лідерство – це один із процесів організації та управління малою соціальною групою, що сприяє досягнення групових цілей в оптимальні терміни.

Зазначимо, що справедливою є позиція дослідників стосовно участі у процесі лідерства двох сторін – лідер і спільники, які сприймають ситуацію лідерської взаємодії, здійснюють певні дії і вчинки у конкретних умовах.

На підтримку вищезазначеного науковець О. Хмизова зазначає, що «лідерський потенціал керівника соціальної групи містить сукупність якостей, умов виявлення, а також особливості його сприйняття даною групою, які визначають можливості керівника зайняти лідерську позицію у групі та успішність використання ним певного ресурсу в практиці управління» [5, с. 199].

Потенціал трактується як можливість, що існує у прихованому вигляді і може виявлятися у відповідних умовах.

Цікавим є факт, що у філософській та психолого-педагогічній літературі розглядаються різні види потенціалів особистості, а саме: творчий, інтелектуальний, аксіологічний, комунікативний, трудовий, культурний, лідерський.

Означені різновиди засвідчують не що інше, як інтегральну, багатогранну характеристику категорії «потенціал».

Складну структуру змісту поняття «лідерський потенціал» засвідчує тлумачення педагогічного професійного потенціалу Підласим І., який виділяє такі структурні компоненти: інтелектуальний, мотиваційний, комунікативний, операційний!. Водночас науковець додає ще й такі, як:

творчий, культурний, гуманістичний, діяльнісний, вважаючи їх загальними умовами здійснення професійної діяльності [3, с.256].

Нам імпонує твердження дослідника Л. Борщ, який вважає, що «лідерський потенціал – це прагнення до влади й незалежності, здатність генерувати нові конкурентноспроможні ідеї та проекти, повністю розкривати та реалізовувати свої можливості на основі природних та набутих лідерських якостей, інтелекту, професійного і життєвого досвіду, харизматичності [1, с. 5].

На основі узагальнення наявних визначень досліджуваного нами поняття ми вважаємо, що правомірно розглядати лідерський потенціал як якісну характеристику з акумуляцією сукупності внутрішніх потреб, можливостей, ціннісного ставлення. Водночас до лідерського потенціалу треба включати і засоби, що сприяють досягненню такого рівня інтеграції компетентності, відповідності, активності й комунікативності, який забезпечує її провідний вплив на членів групи у спільному вирішенні задач у різних сферах діяльності та задає позитивну спрямованість процесу її професійного становлення.

У з'ясуванні змістового наповнення категорії «лідерський потенціал» вважаємо правомірним акцентувати на такій властивості психіки як емоційна стійкість, яку сучасні вчені пов'язують із спроможністю успішно здійснювати необхідну діяльність у складних емоційних умовах, що викликають переживання, негативні емоції.

Емоційну стійкість психологи називають ще фрустраційною толерантністю.

Заслуговує уваги розуміння означеного поняття науковцем Прімою Р.М., яке суттєво доповнює попереднє. Автор визначає його як «здатність педагога протистояти життєвим труднощам, не втрачаючи при цьому психологічної адаптації, що базується на здатності, з одного боку, адекватно оцінювати реальну ситуацію, а з іншого – можливість передбачити вихід із неї» [4, с.125]

Додамо, що при характеристиці суті поняття «лідерський потенціал» варто звернути увагу і на стійкість особистості.

Отже, лідерський потенціал, це вочевидь, прояв внутрішніх резервів особистості, її волі, наполегливості, відповідальності.

На нашу думку, процес формування лідерського потенціалу майбутнього педагога дошкільної освіти варто розглядати у тісному взаємозв'язку із процесом соціалізації, яку треба розглядати як формування особистості способами діяльності в даному суспільстві.

Відомо, що процеси соціалізації індивіда, тобто формування його особистісної неповторності здійснюється в руслі взаємодії цілої сукупності різних обставин.

Аналіз наукових джерел дозволяє виділити два параметри систематизації всіх впливів на життєвому шляху особистості:

1. Цілеспрямований, систематичний вплив на індивіда зі сторони спеціалізованих суспільних інститутів для повідомлення певних навичок та вмінь.

2. Незаформалізований «відкритий» вплив середовища побічно, через опосередковані функції сакральної і повсякденної культури, разом з тим, більш пластичної під її суб'єктивно-творчим впливом.

Отже, з одного боку індивід засвоює соціальний досвід, входячи в соціальне середовище, а з другого – в процесі соціалізації він активно відтворює систему соціальних зв'язків за рахунок активного входження в навколишнє оточення.

Трансформуючи вищезазначені положення в площину нашого дослідження можемо небезпідставно стверджувати, що процес розвитку лідерського потенціалу педагога дошкільної освіти – динамічний, пов'язаний із утвердженням соціального статусу фахівця, наблизений у часі.

Оскільки процес соціалізації, як відомо відбувається у діяльності, спілкуванні, самосвідомості, то відповідно формування й утвердження лідерського потенціалу фахівця відбувається у названих сферах .

Відтак очевидно, що сформованість лідерського потенціалу вихователя ЗДО передбачає передусім вміння проявляти професійні здібності, мобілізувати свої зусилля на забезпечення сприйняття себе в нових ситуаціях.

Тобто змістове навантаження лідерського потенціалу фахівця акумулює якості професіонала, організатора, менеджера. Безперечно, особистість, яка володіє лідерським потенціалом – це активний, дієздатний, творчий, відповідальний, енергійний, толерантний, контактний, дисциплінований фахівець, готовий керувати колективом і самим собою.

Узагальнюємо, що лідерський потенціал – важлива складова професіоналізму педагога дошкільної освіти.

Акцентуємо, що своєрідність прояву лідерського потенціалу педагога дошкільної освіти детермінована специфікою його особистісно-професійних функцій (вихователь, організатор діяльності дітей, комунікатор з батьками, колегами, методист, керівник дошкільного закладу).

Цілком умотивованим вважаємо твердження науковців про складність поняття «лідерський потенціал».

Означене дозволяє зробити висновок про доцільність його структурно-компонентної характеристики. Однак в контексті професії фахівця дошкільної освіти лідерський потенціал, його структура мало досліджені. Компонентно-структурну характеристику лідерського потенціалу означеного спеціаліста, технологію його формування в середовищі ЗДО бачимо в перспективі вивчення.

Список використаних джерел:

1. Борщ Л.В. Економічні засади та інноваційні технології формування й використання лідерського потенціалу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Київ, 2007. 20 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: [монографія] / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина та ін.; / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
3. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів. Навч. посібник. Київ : Україна, 1998. 343 с.
4. Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Монографія. Дніпропетровськ : ІМА-прес. 2009. 367 с.
5. Хмизова О.В. Шляхи актуалізації лідерського потенціалу особистості майбутніх економістів у процесі вивчення англійської мови за професійним спрямуванням. Науковий вісник Кримського гуманітарного університету. Серія. Педагогіка. Вип 2. Ч.1. Ялта, 2013. С. 198-206.

УДК 373.3.015.31:17.022.1]:908

Світлана Мітітюк,

здобувач вищої освіти,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Наук. керівник – Оксана Горбатюк,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

(Кам'янець-Подільський, Україна)

КРАЄЗНАВЧА СКЛАДОВА У СИСТЕМІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розкрито сутність понять «краєзнавча робота» та «морально-ціннісні орієнтації молодших школярів» окреслено форми і зміст організації краєзнавчої роботи зі школярами у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ»; описано їх вплив на формування морально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Ключові слова: краєзнавство, молодші школярі, інтеграція, курс «Я досліджую світ», морально-ціннісні орієнтації.

Сучасні процеси реформування початкової освіти відповідно до запровадження у практику Концепції «Нова українська школа», детермінують зміни самої парадигми освіти і виховання учнів. Сучасне виховання має орієнтуватися на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні, національні та соціально-політичні. Їх змістове наповнення спрямоване передусім на формування ціннісних ставлень і суджень особистості, що слугують базою для щасливого особистого життя й успішної взаємодії із суспільством. Особливо, визначаються цінності такі, як ставлення особистості до себе і людей, до суспільства та держави, природи й власного здоров'я, праці та мистецтва. Відтак, Нова українська школа покликана плекати українську ідентичність, виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни й людства в цілому. Ефективним засобом формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів є краєзнавча складова у системі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Проблемі морального виховання зростаючої особистості, формування її ціннісної сфери та ціннісних орієнтацій присвячено наукові праці І. Беха, М. Боришевського, О. Вишневського С. Максименка, Р. Сойчук, Н. Скрипник, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської та ін. Дослідженням шкільного краєзнавства активно займалися О. Барков, Л. Вітенко, К. Гавловська, Л. Гайда.

Краєзнавство як комплексна наука поєднує в собі відомості природознавчі, історичні, мистецтвознавчі, з історії літератури, науки. Консолідуючим є той факт, що всі ці відомості стосуються однієї місцевості. І їх може бути безліч. За своєю суттю краєзнавство найбільш наближене до географії. Краєзнавство як педагогічна проблема завжди викликало в дослідників величезний інтерес, оскільки немає іншого такого всеосяжного засобу освіти і виховання людини, яке включало б природу й історію, господарство і політику, культуру й життєдіяльність людей рідного краю. Згідно словникових даних краєзнавство трактується як «комплексна галузь знань про певну територію (край)» [1, с. 440]. С. Гончаренко в Українському педагогічному енциклопедичному словнику цей термін трактує як: «освітньо-виховна робота, що полягає у всебічному вивченні на уроках і в позакласній роботі частини країни (області, району тощо)» [2, с. 179]. Тут же знаходимо тлумачення «краєзнавчий» – такий, що «стосується краєзнавства» [2, с. 460].

Головна мета краєзнавчої роботи, яку реалізує вчитель початкової школи – виховання громадянина, який любить і знає свій край – територію, що і є об'єктом діяльності краєзнавців. Досягнення поставленої мети потребує розв'язання педагогом низки завдань: ознайомлення учнів з історією (вивчення історії рідного краю, дослідження її нерозкритих сторінок) і сучасністю краю; формування в учнів уявлення про різні напрями життя і діяльності населення свого краю; розвиток прагнення знати свій край,

проводити дослідження його географічних особливостей, рослинного і тваринного світу; виховання потреби оберігати і примножувати природу рідного краю; сприяння розвитку особистих якостей учнів засобами краєзнавства. Еколого-краєзнавча робота має комплексний, інтегрований характер дії на особистість і колектив, оскільки дає в руки педагога інструмент різностороннього впливу на вихованців (уможливлює глибоке вивчення особистості кожної дитини, дає змогу побудувати педагогічний процес за однією з найефективніших методик – колективної творчої діяльності); реалізація краєзнавчого принципу у вивченні основ наук [5, с. 57].

Краєзнавча діяльність успішно пов'язує учня з навчальною діяльністю. Це дає можливість учителеві використовувати її як засіб розширення кругозору і накопичення знань, формування інтересу до навчання. Краєзнавча робота сприяє кращому розумінню предметів, що вивчаються в школі. Пізнавальний інтерес змінює ставлення учнів до навколишньої дійсності і предметів, що вивчаються сприяє розвитку зв'язку школи з життям. На виховний вплив краєзнавчої роботи вказували науковці М. Костриця та В. Обозний, які зазначали: «Вивчаючи рідний край, оволодіваючи пошуково-дослідницькими навичками, здійснюючи свої маленькі відкриття, краєзнавці ознайомлюються з досвідом складних взаємовідносин природи і суспільства. Це безперечно приводить до самопізнання і самовизначення, а в кінцевому підсумку – до морального становлення особистості, її громадянської зрілості» [4]. Вищезазначені міркування привели нас до узагальненого визначення терміну «краєзнавча робота», під яким розуміємо комплексний засіб усебічного розвитку зростаючого покоління в активному пізнанні і доступному поліпшенні навколишнього світу та самих себе у процесі занять краєзнавством.

Краєзнавча робота з молодшими школярами зумовлена вимогами до всебічного розвитку особистості громадянина-українця, необхідністю формування ціннісного ставлення до скарбниці природних і народних багатств усвідомлення своєї ролі в житті рідного краю, моральної спрямованості краєзнавчих знань. Важливо, щоб дитина вчилася дивитися на навколишній світ не очима споживача, а очима творця, діяча, активного учасника перетворень, удосконалення життєвого простору. Краєзнавча робота у початкових класах є цілісним процесом, об'єднаним спільністю педагогічних цілей, завдань, функцій, спрямованих на досягнення кінцевого результату. Тому відбір і побудова змісту предметної галузі краєзнавства як невід'ємного складника вказаної цілісності ґрунтується на її органічному зв'язку і взаємодії з гуманітарною і соціально-економічною, математичною і природничо-науковою, загальнопрофесійною і предметною підготовкою.

Вирішенню проблеми міжпредметної інтеграції, що є одним із чинників змін в початковій освіті, сприяє введення в освітні програми початкової

школи інтегрованого курсу «Я досліджую світ», тематичну основу якого складають змістові лінії, визначені Державним стандартом початкової освіти, що охоплюють складники освітніх галузей в їх інтегрованому змісті (знання про природу і суспільство, світоглядні й ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні завдання).

Реалізація принципу краєзнавства у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ» передбачає озброєння школярів знаннями про природу рідного краю (рослинний і тваринний світ, корисні копалини, особливості клімату, річки, озера, геоландшафт); історичними подіями (становлення української державності, видатні події); ознайомлення з ремеслами краю в минулому й на часі, мистецтвом та його творцями – виходцями з України й регіону), звичаями, святами і традиціями (народними й державними), символікою (народною – рослинною і тваринною), державними символами – прапор, герб, гімн; спортсменами, акторами, художниками, поетами і письменниками, співаками (саме через культурні надбання народу відкривається перед очима дітей краса навколишнього світу, краса природи й духовного світу українців); президентом; містами-героями України, столицею, зокрема. Усе це чудово вплітається в інтегрований курс «Я досліджую світ». Паралельно з вивченням програмового матеріалу учні черпають цікаві і корисні відомості з невичерпної народної скарбниці. У площині вивчення цього курсу молодші школярі ознайомлюються з таким краєзнавчим матеріалом, як «Рід, родина, рідня» (2 клас) (виготовляють «Родинне дерево», шукають свої корені), «Верхи на коні разом із козаком Мамаєм» (знайомляться з історією краю та видатними його постатями), «З чумаками на возах у Крим по сіль» (дізнаються як добували сіль українці в минулому), а бо ж просто з ляльками в національних костюмах Іванком та Ганнусею діти заочно подорожують в різні регіони України (4 клас), в різні куточки рідного краю, описані в художніх творах на уроках читання.

Формами організації краєзнавчої роботи зі школярами є зустрічі з відомими людьми, народними умільцями, представниками місцевих рад, туристсько-краєзнавчі походи, екскурсії у парки, сквери, водойми, музеї, історичні і природні заповідники, підприємства; подорожі, колективні ігри, в тому числі й квести, масові заходи, свята тощо. Методами реалізації краєзнавчого принципу в системі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є: словесні – репортажі з місця подій, розповіді, бесіди, пояснення, самостійне читання, наочні – спостереження, перегляд фото, відео матеріалів, виробів, художніх картин, книг, дидактичних картин тощо, практичні – дидактичні й народні ігри, дослідницький і проєктний методи. Дослідницький метод навчання передбачає організацію процесу отримання нових знань та умінь. Принципова відмінність дослідження від проєктування полягає в тому, що дослідження не передбачає створення будь-якого заздалегідь планованого об'єкта. Дослідження – це процес пошуку невідомого, нових знань, а

проектування – вирішення певного, чітко усвідомленого завдання. Уміння проводити самостійні дослідження, осягнення істини легко прищеплюються і переносяться в подальшому на всі види діяльності, якщо вчитель створює для цього умови [3].

У процесі такої роботи молодші школярі усвідомлюють свою самотність і унікальність, водночас долучаючись до цінностей, притаманних кожному народові. Краєзнавство навчає дитину, розвиває і підносить все, що є доброго і гарного в її душі, плекає почуття краси, формує національну свідомість та історичну традицію. Важливо, щоб така робота велася систематично, послідовно, адже справжнього патріота нашої Батьківщини з почуттям власної гідності, з високими моральними якостями можна виховати тільки завдяки правильно організованій системі вивчення національних ідеалів, традицій і звичаїв рідного краю, що стане ключем до пізнання інших світів.

Отже, краєзнавча робота є невід'ємною складовою вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Формування громадянської компетентності у молодших школярів у процесі реалізації краєзнавчого принципу здійснюється поетапно із поступовим засвоєнням ними єдності компонентів «Я – сім'я – школа – рідний край – Україна – світ», що передбачає розкриття взаємодії людей у сім'ї, колективі, суспільстві; активні контакти дітей із соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства. Компетентнісний підхід передбачає не лише достатній обсяг інформації про об'єкт пізнання, його якість, але й забезпечення дослідницької активності учнів у виявленні причинно-наслідкових зв'язків; надання переваги знанням, які можна здобути самостійно, застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун. 2005. 1728 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Гончаров О. Про місце краєзнавства в системі новітніх наукових напрямів і дисциплін. Українське краєзнавство в соціокультурному просторі: історичні ретроспекції та виклики сучасності / За заг. ред. О. П. Реєнта. Київ : Український пропілей, 2017. С. 5-22.
4. Косило М. Передумови зародження позашкільної краєзнавчої роботи. *Краєзнавство*. 2011. № 3. С. 37-40.
5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

*Наталія Назарук,
вихователь-методист
Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 18 «Зірочка»
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ШКОЛИ: ВЕКТОР НАСТУПНОСТІ

У статті розкрито питання наступності у розвитку, навчанні й вихованні дітей дошкільної і початкової ланок освіти. Проаналізовано сутність та зміст наступності дошкільної освіти та початкової школи в умовах реалізації Концепції Нової української школи. Обґрунтовано специфіку сучасної української освіти з огляду на інформатизацію, глобалізацію, технологізацію та зростання вимог до особистості.

Ключові слова: наступність, дошкільна освіта, початкова освіта, передшкільна освіта, дошкільна зрілість, суперечності.

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти усіх рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Зокрема, гуманізм як норма поваги до особистості, доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; забезпечення реалізації можливостей дитини тощо.

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової освіти визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду.

Забезпечення наступності між дошкіллям та школою – спільне завдання вихователів, учителів та батьків, здійснювати яке вони мають у тісному тандемі, враховуючи взаємний педагогічний вплив і дотримуючись єдиних вимог. Лише плідно взаємодіючи, вихователі зможуть успішно підготувати старших дошкільнят до шкільного життя, а вчителі забезпечать безболісну адаптацію та перехід дошкільнят до шкільного життя. Звісно, батьки мають бути активними учасниками цього процесу.

При визначенні провідних ідей в ході реалізації наступності виділяють пріоритети в змісті освіти на кожному віковому етапі розвитку дитини з урахуванням сучасної соціальної ситуації, не допускають поспіху і дублювання змісту подальшого ланки освіти.

Завдання дошкільної ланки:

1. залучення дітей до цінностей здорового способу життя;
2. забезпечення емоційного благополуччя дитини, розвиток її позитивного самовідчуття, створення умов для різноманітної художньої діяльності;
3. розвиток ініціативності, допитливості, довільності, здатності до творчого самовираження;
4. розвиток компетентності у сфері відносин до світу, людей і до себе, включення дітей в різні форми співпраці (з дорослими й однолітками);
5. формування знань про навколишній світ, стимулювання комунікативної, пізнавальної, ігрової активності дітей в різних видах діяльності.

Завдання початкової шкільної ланки:

1. формування усвідомленого прийняття дітьми цінностей здорового способу життя та регуляція своєї поведінки відповідно до них;
2. розвиток готовності дитини до активної взаємодії з навколишнім світом (емоційної, інтелектуальної, комунікативної та ділової);
3. формування бажання і вміння вчитися, готовності до навчання в школі і самоосвіти;
4. розвиток ініціативності, самостійності, навичок співпраці в різних видах діяльності.

Перехід дитини з закладу дошкільної освіти до школи є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й з відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей.

Для когось із дітей – ця мить урочиста й піднесена, вони радо йдуть до школи, відчувають перехід на новий життєвий щабель, для інших – величезний стрес, що супроводжується сумом за дошкільним дитинством, страхом перед новим середовищем, новими вимогами. Дуже важливо, щоб педагоги і батьки допомогли дитині усвідомити, що заклад дошкільної освіти

і школа є ланками єдиної системи освіти, а все те, що чекає на неї у школі, є продовженням того, чим вона займалася, що опановувала раніше.

Головними принципами у всіх ланках освіти проголошено діяльнісний, інтегрований та особистісно-орієнтований підходи, спрямованими на розширення компетентності особистості, її саморозвиток. А отже, пріоритетними в оцінці ефективності дошкільного буття мають бути гуманістичні критерії щастя і гармонійного розвитку дитини як особистості.

Сучасне бачення питання наступності полягає у створенні умов для реалізації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти і початкової школи єдиної, динамічної, перспективної системи особистісного творчого зростання дитини.

Здійснюючи наступність між дошкільною і початковою ланками у процесі освітньої діяльності, потрібно забезпечити на дошкільному етапі:

- збереження самоцінності цього вікового періоду, пізнавальний й особистісний розвиток дитини, формування її готовності до взаємодії з навколишнім світом,

- розвиток провідної діяльності – гри як фундаментального новоутворення дошкільного періоду. На початковому шкільному етапі: опору на наявний рівень досягнень дошкільного дитинства, індивідуальну роботу у випадках інтенсивного розвитку, спеціальну допомогу з корекції несформованих у дошкільному віці якостей, розвиток провідної діяльності – навчання як фундаментального новоутворення молодшого шкільного віку.

Таким чином, основне педагогічне завдання дорослих – створити сприятливі умови для повноцінного життя дошкільника, реалізації ним свого природного потенціалу (фізичного, психологічного, соціального), прояву індивідуальності.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років вирізняється цілісними змінами її особистості, формуванням новоутворень у ході провідної ігрової діяльності, які дозволяють перейти до нової стадії розвитку в іншій соціальній ситуації. У старшому дошкільному віці пріоритетом є формування особистісних якостей дітей.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення та інше. Виникнення в кожному періоді розвитку дитини нової провідної діяльності (навчальної) не означає зникнення тієї, яка була провідною на попередньому етапі.

Сьогодні процес наступності розглядаємо з двох сторін:

- дошкільна ланка освіти зберігає самоцінність дошкільного дитинства і формує фундаментальні особистісні якості дитини, які є основою успішного шкільного навчання;

– школа, як наступник дошкільної ланки освіти, не будує свою роботу з нуля, а базується на досягненнях дошкільника і організовує педагогічну практику, розвиваючи накопичений ним потенціал.

Таке розуміння наступності дозволяє реально здійснювати безперервність у розвитку та навчанні дітей, а саме:

– координувати цілі, завдання, зміст, методи, засоби та форми організації освітніх процесів закладу дошкільної освіти і школи;

– забезпечувати умови, спрямовані на збереження здоров'я, емоційного благополуччя і на розвиток індивідуальності кожної дитини.

Забезпечення перспективності і наступності передбачає тісну взаємодію педагогів дошкільця і початкової школи, системну роботу з різних аспектів.

Завданням інформаційно-просвітницького аспекту є визначення вихователями і вчителями напрямів розвитку, виховання та навчання дітей на кожній наступній сходинці освіти; ознайомлення педагогів з новітніми технологіями, програмами навчання та виховання обох ланок освіти; вивчення педагогами ЗДО і школи особливостей розвитку дітей на перехідному етапі.

Для планомірної та системної роботи двох ланок між адміністрацією ЗДО та школи укладається угода про співпрацю та план взаємодії закладу дошкільної освіти з школою, в яких висвітлено різні методи та форми роботи з реалізації даного питання.

Визначення педагогами й практичними психологами ЗДО і школи специфіки переходу від провідної ігрової до навчальної діяльності сприяє забезпеченню психологічного аспекту, психологізації освітнього процесу як умови формування особистості дитини.

Методичний аспект щодо забезпечення наступності дошкільної і початкової освіти у закладах дошкільної та початкової освіти здійснюється за інформаційно-просвітницьким і практичним напрямами.

З метою обміну досвідом вихователів закладів дошкільної освіти та учителів початкової школи щодо використання ігрових методів і прийомів, форм організації діяльності дітей, системи роботи з розвитку мовлення, формування пізнавальних процесів, соціалізації дитини тощо доцільно передбачати індивідуальні та інтерактивні форми методичної роботи. А саме:

- взаємовідвідування вчителями та вихователями відкритих занять (інших форм організації освітньої роботи) з дітьми старшого дошкільного віку та уроків у початковій школі;

- анкетування педагогів закладів освіти з питань забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини з метою вивчення потреб у підвищенні майстерності;

- підготовка і проведення спільних педагогічних рад, семінарів-практикумів, засідань «круглих столів», конференцій, консультацій, тематичних виставок тощо;

- організація роботи спільних методичних об'єднань, творчих груп вихователів закладів дошкільної освіти і вчителів початкової школи;

- залучення педагогів закладів дошкільної освіти і початкової школи до участі в спільних педагогічних проектах, розроблення методичних рекомендацій і порад;

- обмін педагогічним досвідом з різних питань щодо реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти;

- сприяння самоосвіті педагогів, підвищення їх фахової майстерності.

Практика свідчить, що там, де налагодженні тісні контакти вчителів і вихователів, організований взаємний обмін досвідом, постійно аналізується рівень досягнень вихованців ЗДО та школярів, рівень підготовки дітей до школи значно вищий.

Взаємодія з родиною є одним із пріоритетних напрямів наступності. Адміністрація, педагоги, медична служба закладу дошкільної освіти та школи консультують батьків з різних питань, надають потрібну інформацію, допомагають виробити єдині вимоги до дітей в навчальному закладі і вдома та дотримуватися їх. Батьки та інші члени родини беруть участь в організації та проведенні навчально-виховних заходів. Таким чином, головна умова забезпечення наступності в освіті – тісна взаємодія педагогічних і батьківських колективів, а основою такого зв'язку є довіра, взаємоповага, любов до дитини, увага до її індивідуальних особливостей, турбота про її гармонійний розвиток.

Таким чином, вирішення проблеми наступності можливе лише за умови тісної співпраці школи, закладу дошкільної освіти та батьків. Тільки такий підхід може надати педагогічному процесу цілісний, послідовний і перспективний характер, тільки тоді дві початкові ланки освіти будуть діяти не ізольовано один від одного, а в тісному взаємозв'язку.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол-в: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін. 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018. №87. URL: <http://mon.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

3. Впевнений старт. Освітня програма для дітей молодшого та середнього дошкільного віку за заг. науков. редакцією Піроженко Т. О. Лист

ІМЗО від 18.05.2020 №22.1/12-Г-275; від 23.07.2020 №1/11-4934 Лист МОН від 12.07.2019. №1/11-6327.

4. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 р. №1/9-249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти» URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-rochatkovoyu-osvitoyu>

5. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під. заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

УДК 373.3/5.043.2-056.2/.3

*Тетяна Ольвінська,
інструктор з фізкультури,
Городоцький заклад дошкільної освіти «Казка»
(Городок, Хмельницька область, Україна)*

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

У дошкільному дитинстві закладаються основи здоров'я, виховуються основні риси особистості людини. Вдвічі важче їх закласти під час інклюзивного навчання. У статті йдеться про фізичне виховання та наступність між дошкільною та початковою освітою під час інклюзивного навчання.

Ключові слова: фізичне виховання, фізичний розвиток, дитина, дошкільний вік, заклад освіти, інклюзія.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку – систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухових навичок і фізичних якостей. У перші шість-сім років воно є основою всебічного розвитку дитини.

Головний зміст фізичного виховання полягає в оволодінні дитиною основами фізичної культури: опанування основ особистої гігієни (охайність, чистота тіла, одягу, взуття, гігієна приміщення, режим дня), загартовування організму, виконання фізичних вправ, що є головним засобом фізичного виховання.

Завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку поділяють на три групи:

1. Охорона і зміцнення здоров'я дітей, загартовування організму, підвищення його опору шкідливим впливам зовнішнього середовища, своєчасний розвиток усіх систем організму, підвищення їх функціональних можливостей, формування правильної постави і стопи.

2. Формування рухових навичок і умінь, виховання фізичних якостей.

3. Виховання у дітей культурно-гігієнічних навичок і вмінь здорового способу життя.

У сучасних умовах реформування соціальної, політичної та економічної сфер суспільного життя пріоритетними напрямками розвитку системи освіти є її модернізація і практична спрямованість, що супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці. На кінець ХХ століття в багатьох розвинених країнах світу (США, Великобританія, Швеція, Німеччина, Італія, Скандинавські країни) провідною стратегією в освіті дітей з обмеженими можливостями стало інтегроване навчання, яке передбачає створення інклюзивних класів в школах і груп у закладах дошкільної освіти.

Однак, виокремлення «особливих» класів і груп часто веде до виключення дітей з соціального життя школи і закладу дошкільної освіти і створює певні бар'єри в спілкуванні та взаємодії дітей. Тому від інтеграції перейшли до інклюзії – спільного навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями.

Багато дослідників звертають увагу на неузгодженість у змісті, методах керівництва і формах організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти і шкільних закладів. У результаті, у першому класі не використовується досвід, набутий дітьми у ЗДО, що призводить до зниження пізнавального інтересу дітей, ускладнює їхню адаптацію до умов школи.

Кожний етап шкільного навчання є ланкою цілісної системи освіти, що базується на попередньому етапі й закладає основу наступному. Проблема послідовності вирішення завдань розвитку дітей на початкових етапах навчання і виховання має бути забезпечена організацією наступності та перспективності. Фізичне виховання дітей дошкільного віку вирішує багато загально-виховних завдань. Фізичні вправи сприяють пізнанню навколишнього світу, розвитку органів чуття, координації рухів, морально-вольових якостей (смівливості, відповідальності, наполегливості та ін.). Загартувальні процедури, оволодіння рухами, участь у рухливих і спортивних іграх виховують цілеспрямованість, самостійність, формують уміння управляти своєю поведінкою і своїм тілом. Колективні ігри допомагають вихованню дружніх і товариських стосунків, налаштованості на спільні дії, розвивають уміння взаємодіяти, адекватно оцінювати ситуацію, себе і партнерів. Відчуття краси і доцільності рухів тіла, звичка до чистоти й акуратності сприяють вихованню естетичних почуттів.

Інклюзивна дошкільна та початкова освіта, як нова концепція, ґрунтується на інших цінностях, ніж традиційна освіта та потребує зміни звичних, сформованих за тривалий час уявлень. Це процес розвитку загальної освіти, метою якого є доступність освіти для всіх, пристосованість до різних запитів усіх дітей, що забезпечує доступ до освіти насамперед для дітей з особливостями психофізичного розвитку як фокус-групи.

Особливістю інклюзивної дошкільної та початкової освіти є увага, спрямована на проблеми «особливих» дітей та на всіх дітей дитячого садка, школи

Освітній процес передбачає використання спеціальних методів навчання і корекції для дітей з особливостями психофізичного розвитку, трансформацію соціальних умов, що включають всіх учасників соціальної системи для якісного навчання та виховання всіх дітей

Так, якщо в дитячому колективі 2–3 дитини з різними видами порушень, то кожна з них потребує розроблення індивідуального навчального плану, адаптованої освітньої програми на основі рекомендацій психолого-медико-педагогічної комісії. Диференціація освітніх програм та їх реалізація як умова освітньої інклюзії є можливими лише за умови, що педагог має низку відповідних компетентностей, як-от: володіння сучасними технологіями навчання та виховання дітей з будь-якими порушеннями, технологіями організації різних форм спільної та індивідуальної діяльності всіх учнів у межах структурованого уроку, засобами альтернативної комунікації.

Зазначені вище уміння і навички мають стати частиною професійної компетентності всіх педагогів, незалежно від того, реалізують вони інклюзивну практику на сьогодні або ще не зіткнулися з її необхідністю. Сучасний педагог має стати свого роду універсалом, здатним проєктувати й реалізовувати інклюзивне навчання дитини практично з будь-яким видом порушення.

Отже, інклюзивність дошкільної та початкової освіти істотно змінює умови праці педагога, вимагає від нього великих інтелектуальних і фізичних витрат, стресостійкості, вміння контролювати свій емоційний стан.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку здійснюється засобами, спрямованими на охорону здоров'я дітей (створення гігієнічних умов життя і діяльності, організація раціонального харчування, сну, перебування на свіжому повітрі), а також засобами, покликаними забезпечити активний вплив на організм дитини з метою його фізичного розвитку (загартувальні процедури, спеціальні фізичні вправи, гігієнічна гімнастика, режим дня).

Передумовою раціонального використання природних факторів у фізичному вихованні дошкільників є знання закономірностей фізичного і розумового розвитку дітей, змін у їхніх організмах. Позитивний вплив природних факторів буде надійним і стійким за єдності гігієнічних, загартувальних вимог у дошкільному закладі та сім'ї.

Аналіз практичної діяльності застосування фізичних вправ підтверджує, що для дітей з обмеженими можливостями здоров'я заняття фізичною культурою є найбільш ефективним засобом фізичної, соціальної та психічної адаптації.

Заняття фізичної культури вирішує цілий ряд різних завдань (освітні, оздоровчі, виховні, розвиваючі), що в свою чергу позначається на методиці проведення занять.

Навчання фізичній культурі будується, перш за все, на результатах діагностики вихідних показників рухових можливостей дитини. Необхідність оцінки вихідного рівня фізичної підготовленості обумовлена, перш за все, тим фактом що, руховий аналізатор відіграє важливу роль у розвитку вищої нервової діяльності і психічних функцій людини.

Дослідники визначають п'ять підходів до реалізації програм фізичної культури, починаючи з цілком відкритих занять до відокремленої участі.

Перша форма інклюзивної взаємодії – відкрите заняття, де грають усі разом, а педагогу не потрібно звертатися до прогресій. Вона охоплює вправи, завдання та ігри, які може виконувати кожна дитина, у тому числі з особливими освітніми потребами. Прикладом може бути доступна всім руханка для розминки, де діти виконують вправи, що розігрівають та розтягують м'язи. У відкритій діяльності всі роблять те ж саме, без адаптації чи модифікації. Так, діти з порушеннями слуху можуть вчитись виконувати технічний елемент разом із усіма.

Друга форма – модифіковані заняття, де ви вносите зміни залежно від озвучених потреб дітей або в ході власних спостережень. Результат діяльності, як правило, залишатиметься однаковим, але для його досягнення діти матимуть зробити різні кроки.

Третя форма – паралельні заняття, де педагог створює кілька локацій, виходячи із потреб, здібностей та спортивного таланту дітей.

Паралельна діяльність дуже схожа на модифіковану, але пропонує більше прогресій у сфері простору, і результат завдань є не обов'язково однаковим для різних груп. Дітей можна об'єднати разом за рівнем навичок, антропометричними даними або їхнім розумінням гри.

Четверта форма – роздільні заняття, застосовується якщо ви маєте підстави виокремити дитину або групу дітей, виходячи із принципу якнайкращого розвитку дитини.

П'ята форма – спорт дітей з інвалідністю, який може відрізнитись правилами, обладнанням та ігровим майданчиком.

Остання форма є прикладом зворотної інтеграції та переважно зосереджується на тому, щоб залучити дітей, які не мають інвалідності і, відповідно, особливих освітніх потреб. Є сотні версій спортивних ігор для дітей з інвалідністю, а деякі волейбольні або футбольні не вимагають жодного додаткового інвентарю. Елементи фізичних навантажень на основі спортивних програм для дітей з інвалідністю можуть бути роз'яснені їм та включені в усі визначені форми інклюзивної взаємодії.

Уміле використання всіх складників інклюзивного спектра значно підсилює прагнення педагога долучити дітей до регулярного вшанування

спорту та активного відпочинку. А дітям дає змогу обрати корисні шляхи самовираження та не втратити мотивацію пізнавати себе і світ навколо.

Не існує магічної формули для інклюзивного навчання, тим більше, що деякі діти мають комбіновані потреби через одночасну приналежність до декількох визначених груп. Головне – постійна підтримка спілкування та акцент на три послідовні компоненти кожного заняття.

Отже, фізичне виховання є однією з передумов ефективності розумового, морального, естетичного виховання, а належний рівень загального розвитку робить привабливою мету, пов'язану із досягненням фізичної досконалості. Разом з цим, інклюзивне навчання сьогодні – це невід'ємна складова навчально-виховного процесу, яка забезпечує умови та розвиток абсолютно усіх його учасників.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Освітній напрям «Особистість дитини». 2021. С. 5-9.

2. Маляр Л. Шикітка Г. Інклюзія в умовах дошкільної та початкової освіти // Український педагогічний журнал. №1. 2022. С.63-68.

3. Наступність між дошкільною та початковою освітою. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>.

4. Фізичний розвиток і фізичне виховання дітей дошкільного віку. URL: <https://dnz3.sumy.ua/fizychnyi-rozvytok-i-fizychnne-vykhovannia-ditei-doshkilnoho-viku/>.

УДК 373.24

Оксана Отрубчак,

вихователь,

Дунаєвецький заклад дошкільної освіти №5 «Усмішка»

(Дунаївці,, Україна)

ФОРМУВАННЯ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано матеріал щодо організації «Інженерного тижня» в ЗДО з допомогою конструктора «LEGO», з метою зацікавити дітей наукою і дати їм поштовх до розвитку власного інженерного потенціалу.

Ключові слова: ЗДО, інженерний тиждень, конструктор «LEGO», діти дошкільного віку.

Дошкільний вік – період розвитку всіх психічних функцій дитини: мовлення, мислення, емоцій. Саме в цей час формується образне мислення, а

головним засобом формування цього мислення є наочні моделі та об'єкти реальної природи. «Перший щабель» образного мислення дітей дошкільного віку формується у різних видах діяльності – грі, конструюванні, експериментуванні, образотворчій діяльності. [4]

У наукових дослідженнях К. Крутій, Н. Гавриш, Т. Грицишина, І. Кіндрат, та інші, досліджується проблема формування інженерного мислення дошкільників та введено в науковий обіг методології STREAM-освіту для дітей дошкільного віку. Катерина Крутій доводить що – «Експериментування, дослідження, милування природою сприяє формуванню в дітей уявлень про об'єкти, предмети та явища природи, активізує пізнавальний розвиток і формує культуру інженерного мислення» [1].

Тож у закладі дошкільної освіти намагаємося створити особливе мотивуюче інформаційно-комунікаційне освітнє середовище, яке стимулюватиме бажання дитини пізнавати навколишню дійсність та сприятиме формуванню інженерних умінь та навичок.

Проведення «Інженерного тижня» в ЗДО дає можливість інноваційними засобами для розвитку дитини-дослідника: цікаві досліди, спостереження, конструювання, екскурсії на природу [3], сформувати елементи інженерного мислення дошкільнят.

Організація «Інженерного тижня» – це можливість на один тиждень перетворити власні знання на мейкерські та дослідницькі проекти, щоб зацікавити дітей наукою і дати їм поштовх до розвитку власного інженерного потенціалу.

Основою «Інженерного тижня» є ідея що:

- інженерія насамперед в цікавості, спостережливості, очах які загоряються від шаленої для когось ідеї, вона на кінчиках пальців;
- якщо людина хоче щось зробити, вона зможе це зробити;
- винахід дитини може і не змінить світ, але він точно змінить його життя, і цього більш ніж достатньо, щоб допомогти йому це зробити;
- не потрібно складне обладнання, щоб зрозуміти як працює більшість законів природи.

Діти можуть працювати під гаслом «Вигадай! Створи! Досліджуй!». Дитина пізнає все нове через гру. Гра для дитини є інструментом для розвитку її особистості. Одним із видів гри буде LEGO конструювання – світ фантазій та креативності [5]. Адже, коли дитина сама, своїми руками викладає, будує, проявляє творчість, то вона розкриває свій потенціал, внутрішній світ, передає свої враження від спостережень, екскурсій, прогулянок.

Гра для дитини від трьох до шести років є базисом навчання, тому що діти в процесі гри наслідують дорослих, випробовують свої сили, уміння, навички, експериментують із матеріалом. Саме гра відкриває можливості для соціального, фізичного і естетичного розвитку дитини.

Використання конструкторів LEGO під час проведення «Інженерного тижня» при інтегрованому підході до організації спеціально-організованої діяльності [2, с. 3-7] – ознайомлення з природою, розвиток мовлення, логіко-математичний розвиток, фізичний та пізнавальний розвиток, дає змогу формувати уявлення про навколишній світ, навички орієнтування в просторі, основи сенсорного сприйняття, зображувальні та технічні навички у конструюванні, розвиток дрібної моторики рук. Це формує у дошкільників дослідницьку компетентність, здатність до спостережень, експериментування. При цьому діти вчаться розуміти і слухати розповіді і звернення вихователя, відповідають на запитання і самі складають речення і ведуть діалог.

Малюки вчаться працювати послідовно вивчаючи схеми завдання, за своєю уявою чи за картинкою, вони навчаються: створювати моделі із деталей, працювати у колективі і узгоджувати свої дії з іншими дітьми, відповідно до поставленої мети, планувати свої дії, створювати міцні, естетично привабливі композиції, керуючись схематичною інструкцією, виконувати посильну трудову діяльність і в кінці аналізувати результати своєї праці та праці товаришів виправляти певні помилки. Використання конструктора LEGO під час проведення «Інженерного тижня» – одна з найвідоміших і поширених нині педагогічних систем, яка широко використовує тривимірні моделі реального світу в предметно-ігровому середовищі в процесі навчання та розвитку дитини дошкільного віку. LEGO-технологія дозволяє через гру, викликати у дитини цікавість до завдання, дитина стає активною, проявляє свої творчі здібності, вчиться діяти в команді, і найголовніше, здійснюється процес всебічного розвитку особистості дитини і формується інженерне мислення [2, с. 4].

Список використаних джерел:

1. Крутій К. Альтернативна програма “STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт”, схвалено МОН України для використання у дошкільних навчальних закладах (лист від 14 липня 2020 року № 22.1/12-Г-274).

2. Крутій К. Л., Грицишина Т. І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення / Дошкільне виховання. 2016. №1. С. 3–7.

3. Маричева О. Б. STREAM-освіта в дошкільному закладі. Система роботи з формування у дітей інженерного мислення: навч.-метод. посіб. Вінниця : ММК, 2017. 47 с.

4. Ніколаеску І. О. Формування інженерного мислення дошкільників. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>

5. Сухенко І. Використання LEGO – конструювання в освітньому процесі ДНЗ // Вихователь-методист дошкільного закладу. №2, 3. 2012.

6. STEAM-освіта дошкільників: міжпредметна інтеграція в освітній діяльності. URL : <https://www.ra-ou.com.ua/index.php?id=687>

*Наталія Павлова,
практичний психолог
Дунаєвецький заклад дошкільної освіти № 4 «Теремок»
(Дунаївці, Україна)*

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В статті йдеться про актуальні проблеми та пріоритетні напрями діяльності психологічної служби закладів освіти під час війни. Описані інноваційні підходи та сучасні технології підтримки учасників освітнього процесу та відновлення їх соціально-психологічних ресурсів. Також було описано власний напрацьований досвід та систему роботи психологічної допомоги та емоційної підтримки учасників освітнього процесу, профілактики посттравматичного стресового розладу.

Ключові слова: супровід, ресурс, стрес, учасники освітнього процесу, посттравматичний стресовий розлад, агресія, адаптація, візуалізація.

Життя кожного українця змінилось з початком війни в країні, одні намагаються не помічати цих подій щоб зберегти спокій в родині, інші щоденно переглядають новини в очікуванні хорошої звістки. Однак кожному зараз потрібна підтримка, адже стан, в якому знаходиться кожна людина в даний момент є дуже хиткий і ми не можемо вгадати, коли саме людина дійде до психологічної грані. Тому психологічна підтримка та соціально-педагогічний супровід учасників освітнього процесу є дуже важливим видом діяльності.

На даний час спостерігається зміна поведінки у багатьох дітей, проявів в стресових ситуаціях таких, які є не дуже характерними у звичних умовах емоційних станів та поведінкових реакцій, як роздратованість, агресія, примхливість, більша, ніж зазвичай, вимогливість, можлива відмова від їжі, поганий сон, підвищена чутливість до дій дорослого, що перебуває поруч, його міміки та емоцій та інше [1].

Всі учасники освітнього процесу переживають досить складний період. Адже окрім стресових ситуацій вони мають певні завдання, які щодня потрібно виконувати попри всі події. Люди мають підвищений рівень тривожності, страхи, забувають про турботу за своє психічне здоров'я, адже зосереджені над роздумами про завтрашній день в якому не впевнені.

Пріоритетними напрямками діяльності психологічної служби закладів освіти під час війни є [2]:

- інформування з проблем торгівлі людьми;
- інформування з питань запобігання та протидії домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні;
- формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей;
- ознайомлення педагогів з технологіями надання першої психологічно допомоги учасникам освітнього процесу та запровадження «Психологічної хвилинки» під час уроків;
- інформування про вплив та наслідки вживання наркотичних, психоактивних речовин, алкоголю та тютюнопаління;
- ознайомлення учасників освітнього процесу із загрозами, які може нести інтернет (шахрайство, спам, кібербулінг тощо);
- популяризація ненасильницької моделі поведінки;
- формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, єдності слова і діла в особистості, готовності брати активну участь у житті своєї держави;
- ознайомлення педагогів та батьків здобувачів освіти з основними закономірностями та умовами сприятливого розвитку дитини.

Нині, в умовах військового часу суттєво зростає потреба в роботі психологічної служби в закладах освіти та дуже важливим є також проведення соціально-педагогічної та психологічної просвітницької діяльності, ознайомлення всіх учасників освітнього процесу з питань збереження їхнього соціального благополуччя і психічного здоров'я.

Війна створила багато проблем та негативних чинників, які впливають на психологічне здоров'я кожної людини. Багато хто з громадян країни змушені покинути територію України через військову агресію Росії, таким чином стикаються з ризиком торгівлі людьми. Також і ті люди, що залишаються всередині країни, також можуть стати постраждалими від внутрішньої торгівлі людьми.

Зменшення або повна втрата робочих місць, доходу внаслідок війни, масовий виїзд та розгубленість, роз'єднання сімей, поява дітей, які переміщуються без супроводу дорослих або зазнали роз'єднання з родичами, обмежені можливості забезпечити головні потреби внутрішньо переміщених осіб, біженців та постраждалого від війни населення призводять до зростання ризиків. Також почастишали випадки зникнення людей, обману та шантажування/маніпулювання, примусового вивезення, відбирання документів. Злочинний світ пристосовується до змін реальності, полюючи на нові жертви, торговці людьми користуються вразливістю тих, хто змушений покинути Україну [2].

Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому,

відчувають тривогу й паніку. Таким чином втрачають власний ресурс, що негативно впливає на якість життя в цілому.

Виокремлюють декілька каналів, з яких можна брати ресурси для відновлення. Вони були вивчені та узагальнені у ході дослідження шляхів подолання кризових ситуацій ізраїльським психологом-травматерапевтом Мулі Лаадом. Як результат, була розроблена модель BASIC Ph, згідно з якою розрізняють 6 стратегій відновлення ресурсу [3]:

- віра й переконання,
- емоції,
- соціальність,
- уява,
- когнітивні стратегії,
- фізична активність.

Кожна людина самостійно визначає, що саме для неї є ресурсом та як саме її легше буде впоратися зі стресом. Вибір стратегії для відновлення ресурсів протягом життя може змінюватись, адже змінюємось і ми самі.

Дехто намагається почерпнути силу у вірі, переконаннях та цінностях, що стосується не лише релігії, а й почуття патріотизму, розуміння своєї місії у світі, впевненості, що життя має сенс тощо. У деякого домінує емоційний спосіб протидії стресу – відкритий прояв почуттів, сльози, сміх, обговорення пережитого досвіду з іншими, невербальне вираження емоцій через художню діяльність, читання або написання текстів. Ті, у кого переважає соціальний канал як спосіб взаємопідтримки, прагнуть долучитися до якоїсь спільноти, відчути себе частиною соціальної групи.

Наступний тип протидії — уява — мрії та спогади про щасливі моменти й обставини з метою зменшення інтенсивності переживання страшних життєвих реалій. Для когось найбільш ефективною є когнітивна стратегія – активний пошук інформації, вирішення практичних проблем, внутрішні діалоги, визначення пріоритетності справ тощо. Щоб позбавитися негативних переживань, можна також залучати тілесні ресурси: виконувати вправи на релаксацію, займатися спортом, здійснювати будь-яку іншу фізичну діяльність (вишивати, майструвати, працювати в саду) тощо.

З метою відновлення ресурсу ми також можемо використовувати різні вправи. Вправи на відновлення ресурсу представляють собою інструменти, які дають змогу людині ефективно справлятися зі стресом, адаптуючись до ситуації, що склалася.

Вправа «Малювання музики»

Ця вправа дозволяє задіяти одразу три сенсорних канали: візуальне сприйняття, слух і тактильні відчуття. Вона допомагає вивільнити емоції та візуалізувати їх.

Для проведення вправи потрібно взяти аркуш паперу, покласти його горизонтально та скласти втрое, щоб утворилося щось схоже на конверт чи буклет. По черзі прослухати пісні GO_A – Shum, Один в каное – Човен, Андрій Хливнюк і The Kiffness – Ой у лузі червона калина.

Під час прослуховування музики необхідно зобразити кольоровими олівцями, фломастерами чи фарбами відчуття, які викликає кожна з пісень, у вигляді абстракції, використовуючи різні лінії, фігури, кольори у довільній формі. Для кожної наступної пісні слід використовувати нову частину аркуша.

Корисно обговорити малюнки та емоції, які виникали протягом виконання завдання.

Вправа «Рецепт стресостійкості»

Ця вправа спрямована на консолідацію усіх ресурсів людини та їх візуалізацію. Результат її виконання – малюнок, постер, колаж, асамбляж, презентація, мудборд тощо – може бути використаний у подальшому для пошуку ефективного способу швидкого відновлення та заспокоєння. Завдання може виконуватися як індивідуально, так і в групі. Для створення креативного продукту слід виділити достатньо часу.

Виконуючи вправу, можна опиратися на наведені нижче інструкції:

- Поміркуйте над тим, що дає підтримку у скрутні часи, може потішити та розрадити. Це можуть бути конкретні речі, дії та вчинки (прогулянка, обійми, подарунок другові і т.ін.).
- Створіть рецепт стресостійкості у вигляді творчого продукту будь-якого формату.
- Обговоріть роботи і прокоментуйте, що саме і як допомагає, у яких ситуаціях найкраще спрацьовує.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є психічними порушеннями, що розвиваються у деяких осіб після травматичних подій, таких як природні та техногенні катастрофи, обстріли, бомбардування та інші загрози життю під час війни, сексуальне або фізичне насилля, дорожньо-транспортні пригоди, тортури тощо, які пов'язані з загрозою для власного життя (або іншої людини) чи фізичної недоторканності та зумовили сильний страх, безпорадність або жах. Інші емоційні реакції пацієнтів включають провину, сором, гнів або емоційне оніміння [4].

Дані щодо поширеності та захворюваності на ПТСР в Україні, за офіційною статистикою Міністерства охорони здоров'я України, сьогодні відсутні.

Доступні дані щодо поширеності та захворюваності на ПТСР ґрунтуються в основному на результатах великомасштабних епідеміологічних досліджень, проведених в США та Австралії, й обмежені відомостями щодо дорослих. Частота розвитку ПТСР становить 10–15%

серед осіб, які зазнали впливу травматичних подій. У США у процесі епідеміологічних досліджень ПТСР виявили у 15% ветеранів-чоловіків і 9% ветеранів-жінок, які брали участь в бойових діях [5].

Профілактика ПТСР дозволить запобігти багатьом наслідкам в подальшому. Для профілактики потрібно застосовувати велику кількість інформації, для учасників освітнього процесу, такі як: пам'ятки, буклети, рекомендації, бесіди. Також позитивно впливають заняття з дітьми, тренінги для батьків, семінари-практикуми для педагогів. В них має бути інформаційна частина, яка забезпечить учасників підґрунтям для засвоєння подальшої інформації, вправи для зниження рівня стресу, відновлення ресурсу, релаксаційні вправи, техніки, що швидко дозволять надати психологічну допомогу самостійно.

Дуже корисною та ефективною є вправа «Метелик». Права долонька торкається лівого плеча, ліва долонька правого плеча та робимо легкі постукування. Вона сприяє заспокоєнню, розслабленню та знижує рівень стресу.

Вміння допомогти собі в будь-якій ситуації є невід'ємними навичками сьогодення, адже у цей нелегкий час постійно кожен учасник освітнього процесу перебуває в стресі.

Отже, в цей нелегкий час психологічна служба закладів освіти має намагатися максимально дбати про психічне здоров'я учасників освітнього процесу, створювати підтримку для кожного. Адже саме зараз є дуже актуальним нагадати кожному, як правильно відновлювати психологічний ресурс та захистити себе від стресових ситуацій, виробити стресостійкість.

Список використаних джерел:

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підруч. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

2. Лист МОН від 02 серпня 2022 р. № 1/8794-22 Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-diyalnosti-psihologichnoyi-sluzhbi-u-sistemi-osviti-v-20222023-navchalnomu-roci>.

3. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. URL: <file:///C:/Users/acer/Downloads/713.pdf>.

4. Первинна допомога при посттравматичному стресовому розладі. URL: <https://www.umj.com.ua/article/93730/pervinna-dopomoga-pri-posttravmatichnomu-stresovomu-rozladi>.

5. Романовська Д. Д. Профілактика посттравматичних стресових розладів: метод. посіб. Чернівці : Технодрук, 2014. 133 с.

*Анастасія Пархоменко,
практичний психолог,
Заклад дошкільної освіти № 647 Шевченківського району м.Києва
(Київ, Україна)*

УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

У статті коротко проаналізовано проблему забезпечення готовності дитини до школи у контексті аналізу психологічного аспекту феномену готовності. Визначено передумови забезпечення психологічної готовності дитини 6-7 років до шкільного навчання. Розглянуто компоненти психологічної готовності.

Ключові слова: підготовка до навчання у школі, готовність дитини до школи, психологічна готовність до навчання у школі.

У контексті реформування національної освіти та Нової української школи гостро окреслилося питання щодо забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками з підготовки дітей 6-7 років до школи та формування в них готовності до шкільного навчання. Реалізація права кожної дитини нашої країни на отримання освіти, забезпечення її повноцінного розвитку: фізичного, емоційного, психологічного, соціального, інтелектуального, естетичного передбачена низкою законодавчо-нормативних документів, зокрема: Законом України «Про освіту» (2017 р.), Законом України «Про дошкільну освіту» (зі змінами та доповненнями, ред. 2020 р.), Концептуальними засадами реформування середньої освіти (2016 р.), Державним стандартом початкової освіти (2018 р.), Державним стандартом дошкільної освіти (2021 р.), освітньою програмою «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку (2017 р.) тощо.

У зазначених документах звертається увага на необхідність забезпечення усіх видів готовностей дітей до школи. На сьогодні, з урахуванням ситуації соціального неспокою в Україні, тривалого перебування дошкільників в умовах дистанційного освітнього процесу у ЗДО, що, безперечно позначилося на можливостях проведення якісної педагогічної роботи з підготовки дітей до школи, слід ретельно поставитися до питань забезпечення готовності дітей до навчання у НУШ [1; 5]. Готовність дітей до школи – важливий показник роботи педагогів щодо повноцінного розвитку й становлення успішної особистості дитини. Психологічна готовність – один із видів готовності, важливий аспект повноцінної підготовки дитини до успішного шкільного навчання. Важливістю здійснення наукових розробок з питань підготовки дітей 6-7

років до навчання у НУШ та розгляду психологічного аспекту означеної готовності обумовлюється *актуальність даної статті*.

Готовність є усвідомленим станом організму до сприйняття нової діяльності. Як зазначає Н. Голота, *психологічна готовність* зумовлює сформованість у дитини напередодні її вступу до школи певного ставлення до навчання, серйозної соціально-прийнятної діяльності. Йдеться про відповідну мотивацію дитини до навчання, з чим психологічна готовність передбачає єдність із мотиваційною готовністю, а також забезпечення необхідного рівня емоційно-вольового та інтелектуального розвитку дитини [2, с. 51].

Готовність до школи формують як вроджені задатки й здібності, так і навколишнє для дитини середовище, в якому вона живе та розвивається. Важливу роль у формуванні зазначеної готовності відіграють також люди, з якими дошкільник спілкується та які визначають вплив щодо його розвитку. Тому в дітей, які йдуть до школи, можуть бути дуже різні фізичні і психічні здібності, особливості характеру, а також набуті напередодні вступу до школи знання і вміння.

Фундатор національної передшкільної освіти, академік А. Богуш вказує на те, що вчителі НУШ мають урахувати різний рівень психологічної готовності першокласників, а також традиційність запровадження недиференційованого підходу до дітей, уніфікації їх до загальної категорії «учень», «першокласник». Цим гальмується, на думку вченої, їхня гармонійна адаптація до шкільного навчання, що призводить до нервових зривів та кризових явищ. Як зазначає Т. Філімонова, психологічна готовність дитини до школи є найважливішим підсумком її психічного розвитку у період дошкільного дитинства [6, с. 23].

Науковці виділяють такі *компоненти психологічної готовності*, як от: мотиваційний, інтелектуальний, особистісний, емоційний, вольовий, узагальнення переживань. У структурі готовності до школи можна розрізнити психофізичний, духовний і соціальний аспекти. Ю. Кулагіна виділяє два аспекти психологічної готовності: особистісну та інтелектуальну. Як зазначають І. Олійник, Ю. Ноженко, психологічна готовність до школи – тільки один з аспектів підготовки до навчання у першому класі, але всередині цього аспекту виділяють різні підходи:

- дослідження, спрямовані на формування у дітей дошкільного віку певних умінь і навичок, необхідних для навчання в школі;
- дослідження новоутворень і змін у психіці дитини;
- дослідження окремих компонентів навчальної діяльності та виявлення шляхів їх формування;
- вивчення умінь дитини свідомо підпорядковувати свої дії заданому при послідовному виконанні словесних вказівок дорослого [4, с. 85].

До моменту вступу в школу дитина вже пройшла один із істотних етапів

у своєму житті, спираючись на сім'ю та дитячий садок. З тим вона отримала основу для наступного етапу формування своєї особистості. Показником соціального розвитку, який є тісно пов'язаним із психологічною готовністю, виступає розвиненість у дошкільника вольової поведінки. Дитина ставить перед собою цілі й готова задля їхнього досягнення докласти необхідних зусиль.

Важливо виховати в дитині допитливість, довільну увагу, потребу в самостійному пошуку відповідей на виникаючі питання. Адже дошкільник, у якого недостатньо сформований інтерес до знань, буде пасивно вести себе на уроці, йому буде важко спрямувати зусилля й волю на виконання завдань. Успіх навчання в школі залежить від того, наскільки у дошкільника буде сформована довільність поведінки, що в першу чергу виражається в його організованості. Це проявляється в умінні дитини планувати свої дії, виконувати їх у певній послідовності, співвідносити з часом, здійснювати самоконтроль. Показниками такої готовності до школи є зміни у фізичному, соціальному і психічному розвитку дитини. Основа нової поведінки – готовність до виконання більш серйозних обов'язків за прикладом батьків і відмова від чого-небудь на користь іншого. Головною ознакою змін буде ставлення майбутнього школяра до навчальної діяльності.

Передумовою психічної готовності до школи є здатність дитини виконувати різноманітні завдання під керівництвом дорослого. У дитини повинна проявитися також розумова активність, у тому числі – пізнавальний інтерес до вирішення завдань. О. Кононко наголошує на тому, наскільки важливо правильно визначати психофізіологічні особливості майбутніх першокласників та ураховувати це у період шкільної адаптації.

Дослідниця Н. Каньоса, аналізуючи взаємозв'язок готовності дитини до школи з підготовкою дитини до школи та забезпеченням наступності між двома освітніми ланками, наголошує на тому, щоб головною метою освітньо-виховного процесу стало формування у майбутніх школярів якостей, необхідних для забезпечення їх навчальної діяльності, а саме: самостійності, ініціативності, обізнаності, творчого самовираження тощо [3, с. 261].

У психологічній підготовці дітей до школи чималу роль відіграє спеціальна виховна робота, яка проводиться педагогами та практичним психологом ЗДО в старшій групі дитячого садка. У праці Т. Філімонової «Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи» запропоновано види діагностики готовності дітей до школи. Дослідниця зазначає, що дитячий практичний психолог, проводячи процедури визначення стану готовності дошкільника 6-7 років до навчання у школі, має чітко розуміти мету й логіку такої роботи. Т. Філімонова зазначає таку мету, яка скеровує діагностику готовності дитини до школи:

- розуміння особливостей психологічного розвитку дітей з метою визначення індивідуального підходу до них в учбово-виховному

процесі.

– виявлення дітей, не готових до шкільного навчання, з метою проведення з ними розвиваючої роботи, спрямованої на профілактику шкільної неуспішності.

– розподіл майбутніх першокласників по класах відповідно до їх «зони найближчого розвитку», що дозволить кожній дитині розвиватися в оптимальному для нього режимі.

– відстрочення на один рік початку навчання дітей, не готових до шкільного навчання [6, с. 67].

Методики, які застосовуються для діагностики готовності до школи:

1. Експериментальна бесіда щодо виявлення внутрішньої позиції школяра за Т. Нежновою. Метою її є виявлення ставлення дитини до школи.

2. «Виявлення шкільної готовності Керна – Йерасека». Мета цієї методики – виявити сформованість загальних уявлень як ступінь підготовленості до шкільного навчання; виявити рівень розвитку тонкої моторики рук, зорово-рухливої координації, загального інтелектуального рівня, посидючості.

3. Методика «Графічний диктант». Метою цієї методики є дослідження орієнтування у просторі. З її допомогою визначається також уміння уважно слухати і точно виконувати вказівки дорослого, правильно відтворювати заданий напрям лінії.

4. Тест «Четвертий зайвий». Метою цієї методики є виявлення рівня розвитку логічного мислення у дитини.

5. Методика дослідження мотивів навчання М. Гінзбурга. За її допомогою можна визначити рівень сформованості навчальної мотивації і домінуючого мотиву навчання.

6. Тест «Збереження кількості» (Ж. Піаже). За допомогою цієї методики можна виявити рівень розвитку оборотних логічних операцій з образами об'єктів, що змінюються одночасно за декількома наочними ознакам, наприклад за величиною і формою, висотою і шириною, кількістю і величиною займаного простору [4, с. 85].

Отже, проаналізована нами психологічна готовність дитини до школи визначається як сформованість моральних якостей, необхідних для навчання, довільності поведінки, нової соціальної позиції тощо. Висхідною одиницею щодо з'ясування готовності до школи має виступати специфіка дошкільного дитинства, яка аналізується у загальному контексті онтогенезу особистості. Основними характеристиками готовності дитини до шкільного навчання є особистісна, психологічна, соціальна, мотиваційна, емоційно-вольова, пізнавальна. За допомогою визначення їх сформованості у дитини можна дізнатися про рівень загального розвитку дошкільника, про розвиненість психологічних якостей, які матимуть вирішальне значення для успішності на початковому етапі шкільного навчання.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнська науково-практична конференція. Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи. 8 листопада 2022 р. URL: <https://youtu.be/8I1um7ts0LY>
2. Голота Н. Психологічна готовність старших дошкільників до викликів початкової освіти // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. №5. С. 50-55.
3. Каньоса Н. Наступність дошкільного та початкового навчання в умовах Нової української школи / Педагогічна освіта: теорія і практика. 2019. Вип. 26. С. 260-266.
4. Олійник І. В., Ноженко Ю. М. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі / Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 2 (14). С. 84-89.
5. Психолого-педагогічне забезпечення передшкільної освіти / Науковий вісник Миколаївського державного університету : зб. наук. праць / за заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. Спецвипуск : Педагогічні науки : у 2 т. Миколаїв : МДУ, 2008. Т. I. 264 с.
6. Філімонова Т. В. Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи: навч.-метод. посіб. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 218 с.

УДК 373.2.016:82

Наталія Перцева,

вихователь,

Харківський заклад дошкільної освіти №106

(Харків, Україна)

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті йдеться про формування інтересу до книги як об'єкта пізнання й розвитку дітей дошкільного віку. Відзначено, що саме процес читання розвиває увагу дитини, її пам'ять, збагачує словниковий запас і формує зони найближчого розвитку. Провідними напрямками формування читання у практиці дошкільного закладу освіти визначено: художнє читання творів вихователем, роботу з книгами різних форматних видів, з ілюстраціями, театралізація прочитаного, організація виставок, робота з батьками. Визначено основні форми роботи, які сприяють зацікавленню дітей книгою і процесом читання в цілому.

Ключові слова: читання, книга, інтерес, вихователь, підхід, прийом, методика, жанри, творчість, ілюстрація.

Робота з дитячою книжкою, ознайомлення дітей з творами

найвідоміших українських митців, обговорення прочитаного та ілюстрацій, створення малюнків до казок – усе це є пріоритетними напрямками роботи з формування інтересу до читання. Про це наголошено у Базовому компоненті дошкільної освіти та чинних комплексних освітніх програмах ЗДО. Зміст ознайомлення дітей з творами українських письменників наводиться й у варіативних програмах з розвитку українського мовлення та у відповідних розділах програм навчання та виховання дітей у дошкільному закладі. Крім того, вихователь сам може добирати нові твори сучасних українських письменників, які відповідатимуть педагогічним вимогам, віку дітей, порі року, настроям, комплексній темі вихователя тощо. Зауважимо, що програмами передбачене ознайомлення з різними жанрами словесної творчості: фольклором, поезією, прозою, народною і авторською казкою.

Поетичне слово (вірші, потішки, байки) займає чільне місце у роботі дошкільного закладу. Особливості сприймання дітьми поетичних творів і методику заучування віршів з дітьми дошкільного віку досліджували А. Ємець, О. Коваленко, Н. Кирста, І. Лапшина та інші методисти. У дошкільному закладі вірші читають дітям для сприймання на слух та роботи за їх змістом над виразністю мовлення, вивчають вірші напам'ять, драматизують, інсценують, розігрують їх зміст [2, с. 15-25; 3, с. 22-33]. Поезія посідає дуже важливе місце в житті дитини не тільки тому, що це один з найефективніших засобів засвоєння мови свого народу, смислової систематизації слів, а передусім як спосіб задоволення нагальної потреби інтелектуального і духовного зростання особистості. За традиційною методикою ознайомлення дошкільників з художньою літературою, одним з обов'язкових фронтальних чи групових видів літературних занять вважалось заучування напам'ять віршів. Але дослідження психологів довели, що заучування напам'ять – процес глибоко індивідуальний, пов'язаний з особливостями понять, емоційної сфери кожної дитини, тому його не можна пристосувати до колективної форми організації занять. Сучасний підхід до цього питання, який орієнтує вихователя на організацію індивідуальних форм навчання для заучування дітьми віршів, видається нам більш гуманним і доцільним.

Інтерес дошкільнят до книги зростає, коли у закладі дошкільної освіти влаштовують виставки дитячих книг. Вони можуть мати тематичний характер, наприклад, до Дня Матері, Дня Незалежності «Україно моя, Батьківщино моя», до Дня рідної мови «Мова рідна, мова солов'їна», також виставки можуть бути присвячені конкретному дитячому письменнику. Якщо виставку присвячено пам'яті письменника або виставляються твори сучасника, в куточку книги вмішують портрет письменника, виставляють дитячі книжки, видання його творів, написаних для дітей, ілюстрації.

У літературному куточку мають бути книжки-картинки, книжки-ширми, книжки-іграшки, книжки-забавлянки, дитячі журнали, альбоми, ілюстрації, листівки тощо. Тут також можна виставити книжки, оформлені відомими художниками; різні видання однієї і тієї ж книжки, але ілюстровані

різними художниками. Таке розмаїття книжкового середовища буде стимулювати самостійну пізнавальну активність дітей, розвивати їх кругозір, поступово виробляти в них уміння орієнтуватися у книжковому матеріалі. Книжна виставка забезпечуватиме пізнавальний і літературний розвиток дитини лише за умови періодичного змінювання в неї художньо-літературного матеріалу. Разом з тим, необхідно додержуватися певних вимог щодо кількості книжок на виставці. Так, у молодшій групі може бути одночасно представлено 3-4 добре проілюстрованих книжки, у середній – 4-5 відомих книжок, у старшій – до 8-10 книжок, як відомих, так і нових для дітей. Бажано, щоб кожна книжка була в двох-трьох примірниках, щоб одночасно розглядати її мали змогу кілька дошкільників. На книжковій у виставці старшої групи вихователь може виставляти нові книжки, які він планує прочитати дітям на найближчому занятті з художньої літератури. Попередній розгляд ілюстрацій стимулюватиме зацікавленість дітей, бажання дізнатися про зміст виставленої книжки. На виставці можна відвести окрему полицку для пізнавальної літератури під умовною назвою «Розумні книжки». Саме тут розташується тематична добірка книжок із проблем, які цікавлять старших дошкільників. Тут можуть бути і дитячі енциклопедії, і доступні дітям цього віку книжки про космос, тваринний світ, географію і мандрівки, комп'ютери тощо.

У старшому дошкільному віці вже проводять літературні ранки та вечори, присвячені творчості українських письменників. Мета їх – виховати любов до українського слова, інтерес до національної літератури, закріпити у дітей знання художніх творів, активізувати мовлення, викликати радісний, позитивний настрій. Літературні ранки та вечори – це своєрідні свята національної книги, це пропаганда українського художнього слова.

Літературні ранки в жодному разі не мають перетворюватися на самоціль. Це підсумок тематичного читання художніх творів. Так, протягом перших двох кварталів дітям можна читати твори Т. Шевченка, заучувати вірші, знайомити з портретами та життєвим шляхом Кобзаря, а в березні, напередодні дня народження поета, провести літературний ранок. Ранки чи вечори проводять у залі. Зал прикрашають портретом письменника, українськими вишитими рушниками, виставляють твори, ілюстрації, декорації для інсценування творів письменника. У літературних святах беруть участь дорослі (працівники дошкільного закладу), батьки і запрошені гості та діти, їх проводять у музичному супроводі (фортепіано, баян, народні українські музичні інструменти). Діти й дорослі вдягають українські національні костюми.

Літературні ранки та вечори будуються за такою структурою:

- вступне слово вихователя про життя та діяльність письменника;
- розглядання портрета, книг;
- бесіда про книги, знайомі твори, літературна вікторина;
- читання дітьми вірші, розповідання казок;

- участь дорослих (читання віршів, співання пісень за текстом письменника);

- ігри дітей, театралізація чи драматизація творів письменника;

- інсценізація творів письменника.

Літературні ранки проводять один-два рази на квартал тривалістю 30 – 40 хвилин [1, с.27-28].

Дуже важливо залучати до процесу читання батьків. Перше враження дітей про книжку багато в чому залежить від якісного виконання дорослим літературного твору. Відносно художнього читання доречно згадати рекомендації Н. Карпінської: «Завдання вихователя – домогтися такого виконання твору, щоб діти могли сприйняти не тільки його зміст, а й художню форму, образну мову, мелодійність, ритм, риму [4, с. 427-428].

У низці праць відомих учених (А. Богуш, Р. Жуковська, Н. Карпінська, М. Коніна, Є. Тихєєва, Є. Фльоріна та інші) описані певні правила, яких має дотримуватися вихователь, читаючи дітям літературні твори. Ось деякі з них: необхідно максимально переконливо передати дітям задум автора, ідею твору, розкрити образи, їхню сутність; характер читання має відповідати стилю твору, його жанровим особливостям; вихователь має голосом передати логічну й синтаксичну мелодійність мовлення, музику й ритм вірша тощо; читати потрібно так, щоб діти не тільки розуміли кожне слово у тексті, зміст кожного речення, усвідомлювали зв'язки речень між собою, а й не втрачали інтересу до читання, до книжки в цілому; читаючи твір, вихователь не повинен залишатися байдужим до його змісту; він має передати дітям своє ставлення до фактів, зображених у творі, викликати у слухачів певний настрій думок і почуттів.

Отже, інтерес до читання та книги приходить до дитини через системну і продуману роботу в закладі дошкільної освіти. Така робота має залучати до процесу читання і батьків. Сприяють формуванню інтересу до читання книжкові виставки, літературні ранки та ілюстрування улюблених творів.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво МОН, 2012. 38 с.

2. Джежелей О. В., Ємець А. А., Коваленко О. М. Читаємо в класі та вдома. 3 клас : хрестоматія для позакласного читання. Харків : Ранок, 2018. 144 с.

3. Ємець А. А. Сучасна література в колі читання молодших школярів // Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки : зб. наук. праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. Вип. 5. С. 22–33.

4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навч. закл. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

*Наталія Пижівська,
здобувач вищої освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник – Тетяна Бабюк,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї З ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розглядається питання співпраці закладу дошкільної освіти і сім'ї з метою формування природничо-екологічної компетентності старших дошкільників. Автором здійснено короткий аналіз досліджень педагогів, присвячених питанню співпраці ЗДО і сім'ї з метою формування природничо-екологічної компетентності старших дошкільників.

Ключові слова: екологічна компетентність, формування, взаємодія ЗДО і сім'ї, форми роботи, екологічна особистість, завдання екологічного виховання.

Сьогодні екологічна освіта і виховання – одне з найважливіших завдань суспільства. Проблема формування природничо-екологічної компетентності, починається з дошкільного дитинства. Великого значення набуває взаємодія дитячого садка із сім'ями вихованців, вона є надзвичайно актуальна на сучасному етапі.

Аналіз наявної літератури показав, що не всі аспекти співпраці закладу дошкільної освіти і сім'ї з метою формування природничо-екологічної компетенції старших дошкільників не було достатньо вивчено. Цими питаннями займалися вчені: З. Плохій, Г. Беленька, О. Пруцакова, В. Маршицька, О. Каплуновська, С. Ніколаєва, Н. Лисенко, Н. Тарапака та інші.

Формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку набула актуальності тоді, коли у суспільну свідомість увійшло розуміння взаємозв'язку людини і природи, їхньої взаємозалежності та взаємообумовленості існування. Однак реалії сучасного життя підтверджують, що у значної частини населення нашої країни ще не сформовано еколого-доцільну поведінку. Про це свідчить бруд на вулицях, засміченість водойм та їхніх берегів, емоційна байдужість громадян до проблем довкілля, а отже, невідповідальне ставлення до власного здоров'я.

Навчити помічати красу довкілля, гармонійно співіснувати з природою та раціонально використовувати її багатства – ось пріоритетні завдання екологічного виховання дошкільників. Чітко усвідомивши в дошкільному дитинстві відповідальність за природу як живий організм, у майбутньому дитина відчуватиме невід'ємну потребу діяти заради збереження та відновлення її багатств [1].

У розв'язанні завдань формування природничої компетентності у дошкільників необхідно покладатись на професійного педагога, який усвідомлює значущість природничої компетентності у становленні екологічної особистості: знає завдання, зміст та умови формування природничої компетентності дитини з раннього віку; проявляє готовність оптимізувати педагогічну діяльність у закладі дошкільної освіти за Базовим компонентом дошкільної освіти [2].

Екологічна компетентність – складник екологічної культури, усвідомлене володіння екологічними знаннями, способами прийняття рішень, моральними нормами, цінностями, необхідними для екологічно доцільної діяльності [3, с. 116].

Термін «екологічна компетентність» почав використовуватися у сфері української освіти. Екологічна компетентність – це «головна мета і результат екологічної освіти дітей, здатність до оцінювання екологічних проблем» [4, с. 8]. Можна сказати про те, що єдиного підходу до визначення поняття «екологічна компетентність» немає.

Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти здійснюється в дитячому садку як керований процес. Цьому сприяють спеціально сплановані заходи. Здебільшого батьки охоче взаємодіють з вихователями. Тісна взаємодія з батьками – необхідна умова успішної роботи з дітьми. Педагоги використовують різні форми роботи з родиною. Вони спрямовані на розширення знань батьків про методи і прийоми екологічного виховання дітей, залучення їх до спільної з дітьми природоохоронної діяльності. До сучасних форм роботи можна віднести такі, як: бесіди за круглим столом, батьківські збори у нетрадиційній формі (ток-шоу, ділові ігри та ін.); смартмоби; залучення батьків до спільної діяльності з дітьми, тощо.

Становлення екологічного світогляду відбувається поступово протягом багатьох років життя й навчання людини. Початок цього процесу, як зазначають педагоги, припадає на дошкільне дитинство, коли у процесі освітньо-виховної діяльності закладаються основи світорозуміння екологічної свідомості і взаємодії з природою. Тому, співпраця з сім'ями дітей, спільно організовані заходи не тільки допомагають забезпечити єдність і безперервність педагогічного процесу, але і вносять у цей процес необхідну дитині позитивне емоційне забарвлення [1; 2].

Отже, співпраці ЗДО і сім'ї з метою формування природничо-екологічної компетенції обумовлена новими підходами до змісту дошкільної освіти. Можна зазначити, що важливо забезпечувати цікаві і корисні умови, а також застосовувати сучасні форми роботи з батьками, які формують гармонійно розвинену особистість з питань екологічного виховання, і співпраця батьків і закладу дошкільної освіти допомагає згуртувати батьківський колектив, взаємодіяти одне з одним та формувати навички і вміння щодо виховання дітей.

Список використаних джерел:

1. Тарапака Н. В. Проблеми естетичного розвитку особистості дітей дошкільного віку у творчій спадщині В.О. Сухомлинського. Київ, 2003. URL: <http://chaposvita.org.ua/index.php/2012-03-07-08-31-36/dnz/379-formuvannya-prirodnicho-kompetentnost-doshklnika>

2. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ: Світич, 2010. 144 с.

3. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посіб. / Пустовіт Н. А., Пруцакова О. Л., Руденко Л. Д., Колонькова О. О. Київ: Педагогічна думка, 2008. 64 с.

4. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2013. 112 с.

УДК 373.2.016:78

Юлія Підлісна,

вихователь,

Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти №21 «Золота рибка»

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА У ФОКУСІ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті автор характеризує особливу організацію виховного процесу, яка допомагає дитині старшого дошкільного віку стати творчою особистістю з оригінальним та самобутнім мисленням, що має розвинений потяг до самостійності, високий рівень сформованості психічних процесів, самоконтролю, самоповаги та поваги до інших.

Ключові слова: творчі здібності, вальдорфська педагогіка, сприятливий розвиток, образотворча діяльність, педагогічна підтримка, атмосфера свободи.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти важливим завданням є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей. Без виховання естетично освічених людей, вміння розуміти і цінувати мистецтво, без пробудження у дошкільників творчого початку неможливе подальше становлення цілісної, гармонійно розвиненої і творчо активної особистості.

Розвиток творчих здібностей сприяє розвитку особистості дитини в цілому. Як стверджують видатні психологи Л. С. Виготський, Л. А. Венгер, Д. Б. Ельконін та ін., основою художньо-творчих здібностей є загальні здібності. Якщо дитина вміє аналізувати, порівнювати, спостерігати, розмірковувати, узагальнювати, то у неї, як правило, виявляється високий рівень інтелекту.

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних вчених дозволяє стверджувати, що прояв і становлення творчих здібностей є невіддільними від розвитку інших ознак особистості, серед яких дослідники виділяють незалежність суджень, схильність до заперечення звичного, розумову відкритість, чутливість до нового та незвичного, високу толерантність до невизначених ситуацій тощо. У цьому контексті творчі здібності розглядаються як постійна і впевнена готовність особистості до самостійної пошукової діяльності, до прийняття самостійних рішень у невизначених чи складних ситуаціях, позитивна пізнавальна активність.

Вальдорфська педагогіка, міжнародний культурно-освітній рух, теж вбачає здатність до творчості як вимір рівня розвитку особистості. Навчання, з точки зору вальдорфських педагогів, полягає в тому, щоб поглибити і розширити творчий потенціал дитини. Моніторинг результативності роботи за педагогікою Р. Штайнера, підтверджує, що вона позитивно позначається на таких актуальних для сучасного життя якостях, як творчість, самостійність, комплексне (цілісне) мислення, вміння взаємодіяти, таких необхідних дитині старшого дошкільного віку для подальшого навчання у школі.

Особлива організація освітнього процесу за принципами вальдорфської педагогіки допомагає дитині старшого дошкільного віку стати творчою особистістю з оригінальним та самобутнім мисленням, що має розвинений потяг до самостійності, високий рівень сформованості психічних процесів, самоконтролю, самоповаги та поваги до інших. Вальдорфські педагоги допомагають вихованцям занурюватися в особливу атмосферу ніжного казково-образного світу, в якому їм легше при звичаїтися до життя, якомога довше не розставатися з уявою, фантазією, образністю.

Серед різних видів діяльності, до яких залучаються діти протягом дня, перевага надається діяльності художньо-естетичного напрямку (живопису, ліпленню, музичній та театралізованій діяльності, хороводам), адже, як говорив Р. Штайнер, «кожен малюк обдарований вродженим талантом не

просто чути звуки і бачити кольори, але й переживати їх моральний вплив, відгукуватися душевно на їхню дію».

Сприятливий розвиток дитячої творчості залежить від правильного керівництва з боку дорослих. Саме тому до дорослого висуваються значні вимоги щодо організації образотворчої діяльності старших дошкільників, вміння створювати художні образи у спільній з ними художній діяльності, а саме, адаптувати виразні засоби мистецтва живопису, графіки в такий вид образотворчої діяльності як малювання, виразні засоби скульптури – в ліплення, вчити дітей створювати декоративні роботи за мотивами народного декоративно-ужиткового мистецтва, використовувати елементи конструкторських рішень архітектури у конструктивній творчості тощо.

Важливою умовою розкриття творчої активності дошкільників є створення загальної атмосфери доброзичливості, свободи, можливостей досягти успіху для кожної дитини. Слід намагатися організувати взаємодію з маленькими творцями таким чином, щоб кожен з них міг відкрито радіти результатам як власної, так і спільної творчості.

Формуючи творчі здібності особистості педагога особливу увагу педагоги мають приділяти нетрадиційним технікам художньо-творчої діяльності, які не часто зустрічаються у класичній методиці образотворчої діяльності. За допомогою саме таких технік, діти відкривають простір для власної фантазії, сприймають та усвідомлюють образотворчість як спосіб самовираження.

Головне завдання педагога у цьому напрямі – надихати дітей на образотворчу діяльність, заохочувати їх до пошуків різних способів здійснення своїх бажань, реалізації задумів, проявів індивідуальності.

Педагогічна підтримка під час образотворчого процесу виявляється у бережливому ставленні дорослого до вродженого таланту дитини чути й розуміти мову форми та кольору, відчувати й переживати їхній настрій та вплив. Педагогічний супровід зводиться до того, що дорослий надає дошкільникам можливість ввійти у світ кольору, звуків, пластики, запахів і почуватися там повноправним здивованим дослідником у своїй лабораторії. Такий підхід захоплює дією, яка є значущою першоосновою, сприяє виникненню смислових зв'язків між варіативністю свого втручання та наслідками дії, розвиває фантазування, креативність, накопичує вправність і техніку роботи з різними матеріалами в образотворчій діяльності.

Творчість – процес та результат людської діяльності, спрямований на створення нових, не відомих раніше духовних або матеріальних продуктів. Ядро творчої особистості старшого дошкільника – його фантазія, в основі якої лежить уявлення про продукт (результат) діяльності. Отже, завдання

педагога – спостерігаючи за діяльністю дитини, визначити міру новизни в ній, усвідомити, до якого полюса – творчого чи репродуктивного – вона тяжіє.

У творчості вихованці самостверджують власне творче «Я». Вони ревниво, а часом вороже ставляться до чужих успіхів, не погоджуються з критикою на свою адресу. Важливо розуміти: для творчої дитини цінність її творіння залежить від того, якою мірою твір відображає її думки та почуття, а не від оцінки дорослих.

Американський психолог, дослідник дитячої обдарованості Джон Гауен свого часу сформулював корисні поради для дорослих, які дбають про всебічний розвиток дошкільників. Тож, якщо ставити за мету розвивати творчі здібності дошкільника і водночас піклуватися про становлення його особистості, варто:

- підтримувати прагнення вихованця до творчості, допомагати йому розкритися як творчій особистості;
- виявляти співчуття до невдач дитини. Уникати несхвальних оцінок її ідей та творчих спроб;
- бути терплячими до, на перший погляд, дивних ідей та запитань вихованця, поважати його зацікавленість. Намагатися відповідати на всі запитання, навіть якщо вони вважаються абсурдними;
- допомагати дошкільнику задовольнити основні людські потреби – у безпеці, любові, повазі до себе й оточення;
- навчити долати сумнів та розчарування в момент, коли дитину не розуміють однолітки. Важливо, щоб вона зберегла свій творчий імпульс і не переймалася невизнанням себе оточенням;
- допомогти вихованцю сформувати власну систему цінностей, щоб він поважав себе, свої ідеї, а також ідеї та думки інших.

Повністю розкрити творчий потенціал дитини можна лише за дотримання ряду умов. Насамперед, це – підтримка і доброзичливість. Дорослий має уникати негативних коментарів щодо фантазії дитини дошкільного віку, утримуватися від порад у стилі як краще. Варто пам'ятати, що висока самооцінка буде сприяти розвитку його здібностей. Заохочуючи творчі прагнення майбутнього школяра, педагог додасть йому впевненості в своїх силах, допоможе відчути себе цікавою людиною.

Творча особистість вирізняється своєю унікальністю та самобутністю, потребує від дорослого постійної ефективної підтримки. Тому педагоги та батьки мають бути компетентними в особливостях таких дошкільнят, готовими до відповідних дій у співтворчості з особливим малюком.

Дорослий, який супроводжує та надихає дитину на образотворчу діяльність, має дотримуватись наступних вимог:

- створювати умови для застосування педагогічних підходів, що стимулюють чуттєве та почуттєве пізнання, використання різноманітного мистецького предметно-ігрового середовища, упорядкованість та доцільність різних видів творчої діяльності;
- мотивувати художньо-творчу діяльність кожного дошкільника, мобілізувати внутрішні сили та творче начало дитячої особистості;
- допомагати кожній дитині розкрити багатий внутрішній творчий потенціал засобами ефективної спільної діяльності у різноманітних галузях художньо-творчої діяльності (живопису, музики, співу, драматургії) та в галузі різних ремесел: (прядіння, шиття, вишивання, виготовлення іграшок тощо);
- відмовитись від стереотипів щодо наявності зразка та відтворення його вихованцями;
- уникати звичайного показу зображення об'єктів;
- надавати дошкільникам змогу вільно експериментувати із творчим матеріалом, робити відкриття, випробовувати ідеї, виражати емоції;
- позитивно оцінювати кожен роботу дитини, оскільки всі вони неповторні;
- мотивувати майбутніх школярів до творчості – створювати позитивний настрій за допомогою психогімнастики, емоційних вправ, дидактичних ігор, музичного супроводу тощо;
- проводити заняття лише за умови наявності в дітей бажання творити;
- плекати в собі й дітях стан творчого піднесення;
- формувати дбайливе ставлення до приладдя, яким діти користуються для створення малюнків;
- бути для вихованців партнером, давати поради з позиції друга.

Враховуючи вікові особливості та індивідуальні здібності майбутніх школярів варто планувати художньо-продуктивну діяльність так, щоб заняття не перетворювалось на механічне копіювання, а збагачувало уяву, фантазію, живило бажання вигадувати щось нове, цікаве, унікальне. Лише за таких умов у дошкільників з'являється можливість діяти за самостійно наміченим задумом.

Творчість – важлива складова системи виховання, в ній узагальнено весь життєвий досвід дитини: чуттєвий, ціннісний, моральний, естетичний, пізнавальний, трудовий. Вона лежить в основі успішного засвоєння нових знань, умінь та навичок, саме тому так важливо плекати у дітей паростки творчості.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=37876>
2. Гончаренко А., Дятленко Н. Стежина: комплексна альтернативна освітня програма для вальдорфських дошкільних навчальних закладів, що працюють за вальдорфською педагогікою. Київ : ТОВ «НВП» «Інтерсервіс», 2014.
3. Котляренко С. Різнокольоровий світ творчості // Дитячий садок. 2013. № 17.
4. Як розвивати здібності дитини URL: <https://oplatforma.com.ua/question/502-yak-rozvity-zdibnosti>

УДК 37.035.373.3.004

*Людмила Повознікова,
вихователь,*

*Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти №21 «Золота рибка»
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО НАПРЯМУ «ДИТИНА В СОЦІУМІ»

У статті аргументовано необхідність розв'язання проблеми сучасного громадянського виховання особистості з урахуванням сучасних та історичних надбань. Актуалізовано проблему формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі.

Ключові слова: громадянське виховання, соціальний розвиток, соціум, компетентність, соціально-громадянська компетентність, соціокультурне середовище.

Дошкільне дитинство – найсприятливіший період для формування у дитини соціального досвід, навчання основ взаємодії із соціумом та набуття нею домірної до віку соціальної компетентності. Переконанні, що саме у дошкільному віці формуються компетентності та цінності, які визначатимуть надалі ставлення дитини до себе та світу, впливатимуть на її вчинки та поведінку. У формуванні активної соціальної та громадянської позиції дітей вагома роль належить дорослим, які допомагають дітям самовизначитися, прищеплюють навички успішного функціонування у світі. На сьогодні

особливо актуальною є проблема формування соціально-громадянської компетентності особистості вже з дошкільного віку. Найважливіші завдання педагогів та батьків дати дітям правильне уявлення про себе й оточуючу дійсність, навчити взаємодіяти з соціальним довкіллям. Специфіка дошкільного віку полягає в тому, що соціальний розвиток дитини здійснюється під впливом і керівництвом дорослого, який вводить її в соціум. Дитина взаємодіє з компетентними дорослими людьми, як член суспільства вона знайомиться з системою людських відносин, де відбувається діалог особистостей, ціннісних установок. Засвоєння зразків і норм поведінки, пошук правильних життєвих установок відбувається в дитини у взаємодії з однолітками, вихователями, батьками.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти зміст та організація освітнього процесу визначаються принципами науковості, систематичності, активності, природовідповідності, які вимагають від педагога такої організації освітнього процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів та мрій.

Ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямками, орієнтованими на розвиток особистості дитини. Набуття ключових компетентностей дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності за такими освітніми напрямками: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва».

Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку формується в різних видах діяльності, зокрема в ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій тощо. Освітні напрями визначають зміст освітньої роботи через організацію педагогом базових (основних) видів діяльності: спеціально організована освітня діяльність (заняття); ігрова діяльність; самостійна діяльність дітей (художня, рухова, мовленнєва, ігрова, трудова, дослідницька); індивідуальна робота; спостереження; екскурсії, походи, свята, розваги, гуртки тощо. Формування соціально-громадянської компетентності особистості має глибоку історію і становить собою складний соціокультурний процес взаємодії дорослого і дитини з метою формування ціннісних, духовних та морально-етичних орієнтирів та об'єктивними умовами розвитку сучасного суспільства та держави.

Сучасне сьогодення орієнтує дорослого на розвиток особистості дитини дошкільного віку впливом соціокультурного оточення дошкільника, формування та становлення його життєвих компетентностей, моральних почуттів та ціннісних орієнтирів. Проблематику формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку досліджували: Л. Божович,

М. Гончарова-Горянська, О. Запорожець, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Ладивір, Т. Поніманська, М. Михайленко. Науковцями було розроблено низку засобів і методів для ефективного формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти від 2021 року новою ключовою для дошкільної освіти компетентністю дитини визначено соціально-громадянську. Основні ознаки її сформованості перелічено в інваріантному складнику освітнього напрямку «Дитина в соціумі». Не заперечним є факт, що основи соціально-громадянської компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентностей. За Державним стандартом дошкільної освіти, соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя.

У 2022-2023 н. р. формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку визначено провідним, пріоритетним напрямом освітньої діяльності закладів дошкільної освіти. Саме тому плануємо та організуємо тематичні дні: «Вишиваночка моя, вишиваночка» (до дня вишиванки), «Ми дуже любимо свій рідний край» (до Дня Конституції України), «Одна-єдина рідна країна» (до дня державності України), «Щасливе дитинство в незалежній Україні» (до дня Незалежності України), «Символ рідної країни – майстерно вишита хустина» (до Дня української хустини), фотовиставки «Люблю і знаю своє місто», «Моя родина – любить Україну», «Жовто-блакитний день у рідній Україні». Гартування маленького патріота відбувається шляхом формування знань про назву столиці нашої Батьківщини, рідного міста, найближчих вулиць, площ, визначні місця, ознайомлення з державною символікою України: прапор, герб, гімн; цікавою і корисною інформацією про людей, які прославили нашу країну: художників, композиторів, письменників, винахідників, учених, мандрівників, лікарів, спортсменів; характерні риси українського народу: миролюбність, доброзичливість, гостинність, працелюбність, творчість, мудрість тощо.

Одним з провідних напрямів соціально-громадянського виховання є прилучення дітей до народознавства шляхом вивчення культури, звичаїв рідного народу, ознайомлення з характерними ознаками побуту українців (житло, одяг, предмети побуту, народна іграшка), народних ремесл (гончарство, вишивка, килимарство, лозоплетіння тощо), символів (верба і калина, вінок, рушник).

Процесу розширення уявлень дітей дошкільного віку про національну самобутність, ознайомлення з історією рідного краю сприяє дидактичний

фонд групи, який виготовлено вихователями та раціонально використовується у роботі з дітьми, це дидактичні ігри та посібники: «Сучасна та старовинна оселя», «Моя Україна», «Сплети віночок», «Народні умільці», «Колись і зараз», «Чим багата українська хата», «Кубики «Мое місто», «Україна – мій рідний край», «Жива й нежива природа рідного краю», «Народні ремесла», «Земля наш спільний дім», «Природні ресурси України», «Кожне місто має свій герб», «Кубики «Українські традиційні страви», «Я – українка», які відповідають вимогам дидактики, мають педагогічну цінність, естетичний вигляд, зручні у користуванні.

Окрім того, особлива увага приділяється роботі з батьками й налагодженню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. Переконанні, що саме зараз важливо об'єднати зусилля педагогів і батьків задля формування в дітей позитивного образу своєї країни, утвердження активної позиції громадянина своєї країни, виховання ціннісного ставлення до своєї родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури. З метою гартування національно-патріотичних почуттів дітей дошкільного віку та підвищення компетентності батьків наших вихованців з питань національно-патріотичного та соціально-громадянського виховання проводимо різноманітні форми роботи з родинами, а саме: інтерактиви для батьків «Народні ігри – джерело духовності», «Національно-патріотичне виховання сучасної дитини», «Роль українських народних музичних інструментів у патріотичному вихованні дошкільників», «Значення української народної іграшки у вихованні дітей дошкільного віку», «Виховання національних почуттів і іграх дітей» тощо.

Метою освітнього процесу у напрямі «Дитина в соціумі» є формування в дітей дошкільного віку здатності до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовності до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя.

Оскільки зазначена компетентність є новою, на сьогодні постала необхідність оновлення змісту та методів роботи, удосконалення та впровадження нових універсальних технологій розвитку особистості в дошкільному віці. Завдання і зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі» реалізуються з урахуванням системи особистісних цінностей, здібностей, потреб, інтересів, активностей дітей дошкільного віку. Для формування соціально-громадянської компетентності дієвий увесь спектр педагогічних впливів і засобів. Найпоширеніший з них – ігри соціально-громадянського змісту, де дошкільники легко та природно опановують навички взаємодії одне з одним та суспільством. Ігри допомагають дітям засвоїти соціальні правила та норми, орієнтуватись у своїх правах та обов'язках, навчатися

емпатії, приймати вимоги соціальної групи та домовлятися, але водночас обстоювати власну думку тощо. Демократичний устрій освітнього простору передбачає участь усіх учасників освітнього процесу у створенні норм, правил, рутин спільного життя; відкритість прийнятих рішень; наявність різноманітних колективних творчих справ і проєктів, які створюють умови для самовираження, самореалізації, прояву індивідуальності кожної дитини.

Результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур. Індикаторами сформованості соціально-громадянської компетентності є емоційно-ціннісне ставлення дітей до соціальних подій та явищ, засвоєння ними системи знань про соціальне життя та набуття навичок, які демонструють здатності до соціальної активності та взаємодії дитини з людьми, що її оточують.

Отже, для успішного формування соціально-громадянської компетентності дошкільників необхідна особистісно-орієнтована взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу. Важливу роль у цьому процесі відіграють також особистісні цінності вихователя, його життєвий досвід. Важливого значення набуває розвивальне середовище та соціум як у закладі дошкільної освіти так і вдома, що має сприяти становленню демократичних стосунків, де кожен може висловити власну думку, бути почутим та брати активну участь у суспільному житті.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бех І. Виховання особистості: у 2-х кн. Кн. 1.: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. видання. Київ, 2003.
3. Косенчук О. Дитина в соціумі / Дошкільне виховання. 2021. № 4. С. 3-8.
4. Поніманська Т. І. Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку у світлі гуманістичної парадигми / Науковий вісник. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_46
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня» / О. І. Білан. Тернопіль: Мандрівець, 2022. 216 с.

*Іванна Пукас,
кандидат педагогічних наук,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

*Наталія Каньоса,
кандидат психологічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається процес підготовки майбутніх вихователів до застосування комп'ютерних технологій у сучасному закладі дошкільної освіти. Проаналізовано досвід використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, розкрито поняття «комп'ютерна грамотність» та «комп'ютерні технології».

Ключові слова: підготовка майбутніх вихователів, комп'ютерні технології, комп'ютерна грамотність, діти дошкільного віку.

Оновлення змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, забезпечення якісного провадження освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти потребує підготовки професійно компетентного, творчого педагога дошкільного профілю, здатного до вирішення актуальних питань розвитку, виховання та навчання дітей в умовах сьогодення. Саме тому, сьогодні пред'являються якісно нові вимоги до процесу педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, організації їхньої пізнавальної діяльності, рівня життєвої компетентності. Найважливішою умовою такого оновлення є використання комп'ютерних технологій. Успіх модернізації педагогічного процесу закладу дошкільної освіти насамперед залежить від компетентності фахівців, якості технічних засобів, комп'ютерних програм (ігор), методів їх використання. За своєю специфікою робота майбутнього вихователя потребує постійного самовдосконалення, а комп'ютерні технології допомагають спростити і полегшити роботу вихователя, проявити педагогічну творчість.

Проблема інформаційного забезпечення навчального процесу, підвищення професійної компетентності вчителів, майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти займалися такі вітчизняні науковці як Бахмат Н.В., Биков В.Ю., Гуревич Р.С., Жалдак М.І., Ігнатенко О.В., Кирста Н.Р., Лисенко Н.В., Коломієць А.М., Морзе Н.В., Петухова Л.Є.,

Семеріков С.О. та ін. У багатьох дослідженнях зазначається, що в сучасній дошкільній освіті пред'являються якісно нові вимоги до процесу педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, організації їхньої пізнавальної діяльності, формування життєвої компетентності. Важливою умовою такого оновлення є використання комп'ютерних технологій. Таким чином, існує низка суперечностей між: зростаючими потребами суспільства в інформатизації освітнього процесу ЗДО і готовністю майбутніх вихователів використовувати комп'ютерні технології у професійній діяльності; необхідністю вдосконалення підготовки майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій при організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку та потребою в науково обґрунтованих умовах здійснення цього процесу.

У нормативних документах, що регламентують впровадження інформаційно-комунікативних технологій у роботу закладів дошкільної освіти, зокрема в Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) у варіативній складовій введено освітню лінію «Комп'ютерна грамотність», в якій визначено завдання, основну форму організації навчання з комп'ютерної грамотності, її зміст та тривалість, надано рекомендації щодо використання навчально-розвивальних та ігрових комп'ютерних програм. Також подано форми роботи з дітьми, зміст індивідуальних бесід з метою формування елементарної комп'ютерної грамотності, а також принципи створення комп'ютерно-ігрового комплексу, що передбачає формування інформативної компетенції дошкільника та вимагає від сучасного педагога вміння використовувати інформаційні технології не тільки у роботі з дітьми, але і під час організації тісної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Так у дослідженнях Н. Лисенко, Н. Кирсти розглянуто використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та запропоновано впроваджувати комп'ютерні технології в ЗДО в трьох напрямках: у роботу з дітьми, вихователями, батьками. Реалізацію першого напрямку вони пропонують проводити в таких формах: а) використання комп'ютеру як засобу діяльності дитини: проведення комп'ютерних розвивальних ігор із дітьми від трьох до п'яти років у другій половині дня підгрупами; б) заняття в комп'ютерному класі зі старшими дошкільниками один раз на тиждень підгрупами. Другий напрямок – робота з вихователями – розглядається, як проведення семінарів практикумів для ознайомлення з педагогічними умовами роботи в комп'ютерному класі, програмно методичним забезпеченням, шляхами встановлення змістовних зв'язків у навчально-виховній роботі. Робота з батьками, як третій напрямок, пропонується реалізувати як проведення батьківських зборів у комп'ютерному класі, надання батькам можливості побачити фрагменти занять, ознайомлювати їх з комп'ютерними програмами [4, с. 144]. Що й потребує спеціальної підготовки вихователів, набуття ними «комп'ютерної

грамотності» і готовності використовувати комп'ютерні технології у своїй професійній діяльності. Під «комп'ютерною грамотністю» (computer literacy) розуміється – здатність використовувати комп'ютерну техніку, знання засад інформатики, інформаційних технологій [6].

Слід зауважити, що комп'ютер як інформаційний пристрій надає широкі можливості вдосконалювати основні напрямки професійної діяльності вихователя сучасного ЗДО. Оскільки комп'ютерні технології спрямовані на: підготовку особистості до життя в інформаційному суспільстві; формування вмінь працювати з інформацією; розвиток комунікативних здібностей; формування дослідницьких умінь та вмінь вибору оптимальних рішень; забезпечення великого об'єму якісної інформації. Комп'ютерні технології можуть здійснюватися в таких варіантах: 1) технологія як «проникнення» (застосування комп'ютерного навчання з окремих тем розділів); 2) як основна технологія (застосування при вивченні базових тем); 3) як монотехнологія (коли весь процес навчання (діагностика, управління, моніторинг) проводиться за допомогою комп'ютера) [1].

Комп'ютерні технології в дошкільній освіті розглядаються як комплекс навчально-методичних матеріалів, що охоплює технічні й інструментальні засоби обчислювальної техніки, а також систему наукових знань про їх роль і місце в навчальному процесі ДНЗ, форми та методи застосування для вдосконалення діяльності педагогів і дітей та їхньої взаємодії [6].

Саме тому, педагогу, щоб використовувати у свої професійній діяльності комп'ютерні технології замало володіти лише комп'ютерною грамотністю. У дослідженнях О. Кравчук зазначено, що педагог повинен мати уявлення про особливості комп'ютерної техніки, про можливості, які забезпечує персональний комп'ютер як засіб навчання, знати основні вимоги до електронних засобів навчального призначення (дидактичні, психолого-ергономічні, технічні), уміти використовувати персональний комп'ютер у повсякденній діяльності [3, с. 3]. Р. Гурін визначає готовність майбутнього педагога до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності як інтегровану якість особистості майбутнього педагога, що виявляється, по-перше, у підвищенні продуктивності мислення, розвитку пам'яті, навичок, розширенні і поглибленні знань за допомогою використання нових інформаційних технологій та їх засобів; по-друге, у наданні можливості обирати способи дій, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій та прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи в процесі інформатизації процесу навчання [2, с. 8].

Саме тому, продуктивність будь-якої системи професійної підготовки фахівців буде високою, якщо вона виступатиме структурним компонентом цілісної неперервної освіти і буде формуватись на єдиних

концептуальних засадах з іншими її ланками. Неперервність освіти забезпечується за рахунок:

- наявності єдиної концепції розвитку освітньої системи;
- забезпечення наступності всіх ступенів освітньої діяльності;
- узгодження системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти та їх професійного саморозвитку, формування єдиних освітніх стандартів;
- максимального врахування проблем професійної освіти у закладах вищої освіти;
- формування мобільності особистості майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти, потреби їх та здатності до самоосвіти;
- орієнтованості системи освіти на професіоналізм майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти, досягнення успіху в практичній діяльності;
- культивування позиції майбутнього вихователя як суб'єкта формування власної концепції та технології професійної діяльності;
- стимулювання діяльності майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти з підвищення рівня ефективності їх професійного саморозвитку;
- запровадження комплексного моніторингу за якістю професійного становлення та саморозвитку майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти [5].

Нам також імпонує позиція Безсонової О., яка вказує, що «При зміні концепції навчання важливо і змінити методи. Насамперед дитину потрібно вчити діяти, тому і методи слід використовувати такі, що спонукатимуть дошкільника до діяльності. Для цього О. Безсонова пропонує скористатися таким алгоритмом дій:

- трикутник взаємозв'язків;
- пробний крок;
- запрошення до дії;
- моделювання взаємодії;
- перший досвід;
- рольова наративна гра [5].

Це складний процес, який передбачає необхідність адекватної підготовки до реалізації цих функцій майбутнього фахівця ЗДО, його здатності до формування конструктивних взаємовідносин учасників освітнього процесу, використання інтерактивних методів роботи, формування пізнавально-виховного процесу дошкільників на основі взаємодії досвідів, впровадження комп'ютерних технологій.

Отже, сам процес організації підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до застосування інформаційних технологій в умовах дошкільного навчального закладу буде ефективним, як вважає

І. Таран, за таким алгоритмом: 1) впровадження інформаційно-комунікативних технологій сприяє формуванню позитивних мотивів, розумінні цілей діяльності майбутнього вихователя та активізації пізнавальної діяльності під час навчання у вищих навчальних закладах на; 2) формування сукупності знань, володіння фактами, науковою проблематикою, набуття теоретичних засад; 3) застосування інтерактивних методів навчання та орієнтація на оволодіння майбутніми вихователями методикою застосування інформаційно-комунікативних технологій під час самостійної роботи, практичних занять та педагогічної практики; 4) використання тестових завдань для орієнтування в колі отриманих знань та підвищення об'єктивності та надійності якості навчання; 5) практичне засвоєння та орієнтація в різноманітних інформаційних програмах та удосконалення стратегій вибору застосування потрібних інформаційно-комунікативних технологій [6, с. 309].

Таким чином, використання комп'ютерних технологій у дошкільній освіті підвищує рівень професійної майстерності, інформаційної культури вихователя, носієм якої він є для дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студентів магістратури. Київ : «Центр учбової літератури», 2003. 316 с

2. Гурін Р.С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2004. 22 с.

3. Кравчук О.В. Підготовка майбутніх учителів до застосування інформаційних технологій у процесі вивчення суспільствознавчо-природознавчих дисциплін у початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2009. 23 с.

4. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х част. : навч. посіб. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. Київ : Видавничий дім «Слово», 2010. Ч. 2. 360 с.

5. Пукас І.Л. Основи саморозвитку професійної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти: монографія / Пукас І. Л., Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2021. 134 с.

6. Таран І. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців з дошкільної освіти. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки. 2013. Вип. 121(2). С. 308–311.

*Ольга Рейпольська,
доктор педагогічних наук, доцент,
Інститут проблем виховання НАПН України (Київ, Україна)*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ЯК УМОВА ЯКІСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація: у статті піднімаються питання професійної підготовки фахівців дошкільної галузі як однієї з умов забезпечення якості дошкільної освіти. Наголошено, що професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної галузі передбачає створення комплексу психолого-педагогічних умов підвищення компетентності в науково-методичній та організаційно-змістовій сферах професійної освіти, ґрунтується на системі професійної підготовки з урахуванням актуальних проблем сім'ї, дитинства та дошкільної освіти.

Ключові слова: фахівці дошкільної галузі, професійна підготовка, ІКТ-компетентність, дошкільна освіта, якість дошкільної освіти.

Глиbokі економічні, духовні, соціально-політичні зрушення, що відбуваються в Україні, спонукають до реформування системи освіти, що має забезпечити умови розвитку й реалізації кожної особистості, пріоритетність загальнолюдських цінностей, формування поколінь, здатних навчатися протягом життя, створення й розвиток цінностей громадянського суспільства.

Концепція сучасної освіти передбачає підготовку компетентних, кваліфікованих фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно обізнаних.

Сучасні дослідження розкривають окремі сторони підготовки фахівців дошкільного профілю висвітлено в наукових дослідженнях: теоретичні і методичні аспекти ступеневої підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах (Л. Артемова), сутність компетентнісного підходу у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах (А. Богущ, І. Рогальська-Яблонська), формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої освіти (Г. Беленька), фахова підготовка майбутнього педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей (Н. Грама), до роботи з неблагополучними сім'ями (Т. Жаровцева), до роботи з дезадаптованими дітьми дошкільного віку (Л. Зданевич), музично-педагогічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах (С. Нечай, Т. Танько), підготовка майбутніх вихователів за кредитно-модульною системою організації навчального

процесу (Т. Поніманська), підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання (В. Нестеренко), організація педагогічної практики майбутніх педагогів дошкільної освіти (М. Машовець), підготовка вихователів до організації еколого-дослідницької діяльності дітей у природі (Н. Лисенко, З. Плохій), підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку (І. Луценко). Проте професійна підготовка фахівців дошкільної галузі як умова якісної дошкільної освіти вивчена недостатньо.

Сучасний фахівець дошкільної галузі віку – це професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях, інноваціях, володіє різними технологіями розвитку, навчання та виховання дітей, здатних до саморозвитку, самовдосконалення, самоделювання та самопроектування в різних сферах життєдіяльності, у тому числі і професійній. Підкресливши значущість професії вихователя, В. Кузь наголошував, що «кожен вихователь має бути педагогом-дослідником, оратором, повинен майстерно володіти словом та найновішими виховними інформаційними технологіями» [4, С.13]. Саме тому і виникла посилена увага науковців до підвищення якості підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі.

Враховуючи важливість професійної підготовки майбутніх вихователів щодо до всебічного розвитку дітей дошкільного віку, вважаємо за необхідне подати аналіз поняття «професійна підготовка». Так, «професійна підготовка» тлумачиться як «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість

успішної праці за обраною професією». Окрім того, «професійна підготовка» визначається як «система організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості знань, навичок, умінь і професійної готовності до діяльності».

Як стверджує Л. Зданевич, «професійна підготовка майбутнього вихователя» – це спеціально організований освітній процес, спрямований на формування в майбутніх фахівців високого рівня готовності до ефективного здійснення професійної діяльності в галузі дошкільної освіти [2].

Інший підхід до визначення цього поняття обрали Г. Беленька, О. Богініч, З. Борисова, які зазначають, що підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти – це багатофакторна структура, головним завданням якої є набуття студентами особистісного смислу діяльності, формування фахової майстерності, постійно зростаюче зацікавлення до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також розвиток успішності в діяльності [6, С.101].

Дошкільна освіта є самоцінною першою ланкою системи безперервної освіти, на якій закладаються підґрунтя розвитку особистості дитини для її навчання упродовж життя. Фахівці дошкільної галузі завжди прагнули до вирішення питань якості освіти. Саме тому автори державного стандарту –

Базового компоненту дошкільної освіти [1] наголошують, що однією з умов забезпечення якості дошкільної освіти є кваліфіковані педагогічні кадри. Спробуємо розібратись разом які вони?

Нова генерація педагогів дошкільної освіти має бути *готовою до побудови освітнього простору в закладі дошкільної освіти, суголосного з цінностями гуманістичної філософії, психології та педагогіки*. Серед цінностей дошкільної освіти автори стандарту виокремили [1]: визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості; щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті; повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду; зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини; цінувати життя і благополуччя як вміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі в природному, предметному та соціальному оточенні; розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей; збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями.

Це передбачає не лише сформованість гуманістичних цінностей у майбутніх педагогів, їхньої особистісної зрілості, широкого світогляду, високого рівня освіченості, а й практичну вмільість створювати відповідне освітнє середовище, будувати взаємини з вихованцями на засадах партнерства.

Говорячи про *створення відповідного освітнього середовища* зауважимо, що здатність педагога віддавати пріоритет дитині – важлива умова створення розвивального середовища. Протягом 2019 – 2021 рр. співробітниками лабораторії дошкільної освіти і виховання Інститут проблем виховання було проведене прикладне наукове дослідження, результатом якого стало підготовка навчально-методичного посібника «Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проєктування» [5] та методичних рекомендацій «Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти» [7]. Тезисно схарактеризуємо основні складові розвивального освітнього середовища, які необхідно враховувати при його проєктуванні: визнання пріоритету дитинства над організованим освітнім процесом; орієнтація на об'єктивні психологічні закономірності розвитку дитини певної вікової групи, її індивідуальні особливості, життєвий досвід; надання дитині можливість вибору, наповнення їх відчуттям власної спроможності, вірою у власні сили; пріоритетність таких видів діяльності як – спілкування, спостереження, обговорення, гра, практична, дослідницька та проєктна діяльності.

Наступне обов'язкова складова професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі має базуватися на розумінні того, що кожна

дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія вихователя закладу дошкільної освіти – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між педагогом, дитиною і батьками. Діти, батьки та вихователі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Основні принципи цього підходу: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Заявлені гуманістичні цінності освіти, ідеї особистісно зорієнтованої педагогіки, практики психолого-педагогічної підтримки, гуманної педагогіки, педагогіки розуміння та партнерства мають складати підґрунтя професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі.

Окрім того, сучасна дошкільна освіта вимагає розвинених *рефлексивних умінь вихователя*, які мають бути сформовані вже на етапі навчання в закладах вищої освіти та проявлятися у врахуванні вікових та індивідуальних особливостей розвитку дітей, організаційних і змістових характеристиках освітнього процесу в різних групах закладу дошкільної освіти.

Наголосимо, що успішна професійна діяльність сучасного педагога неможлива без здатності швидко орієнтуватися у значному інформаційному потоці, без активного використання ІКТ-технологій.

В Основах стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України визначено, що цифрова компетентність педагогічних працівників є результатом різнобічних здатностей людини та має такі складові: *здатності та вміння*: здобувати інформацію з різних джерел у зрозумілому вигляді; працювати з різними відомостями; критично оцінювати відомості; використовувати у професійній діяльності цифрові технології; *знання*: особливостей інформаційних потоків у своїй галузі; основ ергономіки та інформаційної безпеки; функціональних можливостей цифрового простору; конкретні навички з його використання; *ставлення особистості до застосування* цифрових технологій для відповідальної соціальної взаємодії та поведінки.

Сучасні заклади дошкільної освіти потребують фахівців, здатних орієнтуватися в цифровому просторі, отримувати дані та оперувати ними відповідно до власних потреб і вимог сучасного цифрового суспільства.

Успішна професійна діяльність сучасного вихователя неможлива без здатності швидко орієнтуватися у значному інформаційному потоці, без

активного використання цифрових технологій [3]. Професійне документоведення має бути оптимізованим з метою вивільнення часу для ефективної організації педагогічної праці. Цифрова компетентність вихователів є умовою їхньої швидкої орієнтації в цифровому просторі, участі в українському та міжнародному професійному співробітництві.

Одне з головних завдань освіти в умовах розвитку цифрового суспільства – навчити вихователів використовувати сучасні цифрові технології. У зв'язку із цим виникає нагальна потреба їхньої прискореної підготовки в галузі цифрових технологій, оснащення закладів освіти сучасною комп'ютерною технікою, педагогічними програмними засобами, електронними підручниками тощо. Упровадження сучасних цифрових технологій забезпечує подальше вдосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в цифровому просторі.

Комп'ютерна грамотність педагогів є умовою їх швидкої орієнтації в інформаційному просторі, участі у вітчизняному та міжнародному професійному співробітництві, успішного навчання упродовж життя.

Таким чином, можна стверджувати, що професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної галузі передбачає створення комплексу психолого-педагогічних умов підвищення компетентності в науково-методичній та організаційно-змістовій сферах професійної освіти, ґрунтується на системі професійної підготовки з урахуванням актуальних проблем сім'ї, дитинства та дошкільної освіти. У зв'язку з цим, кваліфіковані педагогічні кадри, які мають відповідну педагогічну освіту, займаються самоосвітою, постійно підвищують власну кваліфікацію – є однією з умов забезпечення якості дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державного стандарт, 2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu_Vazovoho_komponenta_doshkilnoyi_osvity.pdf

2. Зданевич Л.В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2014. 44 с.

3. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://drive.google.com/file/d/12ta1d3vfwTtFhITpMTcJ-NO3SISU47Gd/view>

4. Кузь В.Г. Нова освітня парадигма – нові освітні технології. Педагогіка і психологія. –2011. – № 2. – С. 28 – 35.

5. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування: навч.-метод. посібник / О.Д. Рейпольська, І.М. Гудим, Л.І. Зайцева, І.О. Луценко, В.О. Луценко, Г.Г. Цветкова; за ред.

О.Д. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729031>

6. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці: монографія / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова та ін.; [за заг. ред. І.І. Загарницької]. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 310 с.

7. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти: методичні рекомендації / О.Д. Рейпольська, І.М. Гудим, І.О. Луценко, В.О. Луценко, Г.Г. Цветкова; за заг. ред. О.Д. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 178 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729051>

УДК 159.922.7-053.4:316.46

*Евеліна Рибак,
здобувач вищої освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Галина Ватаманюк,
кандидат педагогічних наук
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІДЕРСТВА У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Анотація. У статті розкрито сутність понять «лідер», «лідер дошкільник», «лідерство в дошкільному віці»; окреслено базові якості особистості, характерні для лідерства; висвітлено сутність основних особистісних рис сфери соціального розвитку дитини-лідера крізь призму базових якостей особистості.

Ключові слова: лідер, дошкільник, соціальна активність, базові якості особистості, риси дитини-лідера.

В умовах реформування усіх сфер життя українського народу, особливого значення набуває проблема формування соціально-активних громадян – лідерів, здатних взаємодіяти з іншими людьми, успішно працювати в умовах конкуренції (швидко реагувати на зміни, аналізувати інформацію і прогнозувати подальший хід подій, приймати відповідні рішення та діяти згідно з ними).

Наукові дослідження Г. Беленької, О. Голюк, О. Кононко, К. Крутій, М. Лісіної, В. Маршицької, Т. Піроженко, І. Рогальської-Яблонської, Т. Сенько та ін. свідчать про те, що старший дошкільний вік є сприятливим для розвитку соціальної сфери, набуття соціально ціннісних моделей

взаємодії співпраці з дорослими й однолітками, формування «м'яких навичок», розвитку лідерських якостей. Особливостям їх формування в дошкільному віці присвячені й наукові праці та методичні розробки І. Бега, О. Безсонової, Н. Гавриш, С. Максименка, Н. Мельник та ін. Аналіз цих та інших досліджень дозволяє виявити, що в дитячому колективі, як і в дорослому, картина взаємовідносин досить складна і неоднозначна. До одних однолітків дошкільнята ставляться з симпатією і прагнуть контакту з ними, інших – цураються. Очевидним є той факт, що вже в об'єднаннях дітей дошкільного віку існує диференційоване ставлення один до одного, через що простежується статусна ієрархія. Чим вище міжособистісний статус дитини, тим сильніше її психологічний вплив на членів групи. До дітей, які мають сприятливий і несприятливий статуси, спостерігається різко протилежне ставлення з боку однолітків.

Потреба суспільства в соціальній активності його громадян, інтерес до проблеми лідерства з боку науковців, численні спостереження й результати роботи практиків, сензитивність передшкільного віку до формування необхідних якостей і рис для цього, актуалізують обрану тему дослідження. Розглянемо окремі його теоретичні положення.

Термін «лідер» англійського походження (leader), буквально означає – «ватажок, провідний керівник, той що йде попереду, стоїть на чолі», тобто людина, яка веде за собою [6, с. 9]. Аналогами іншомовного слова «лідер» в українській мові можна вважати слова «поводир», «провідник», «ватажок», «керманич». З погляду психології лідер – це авторитетна особа, якій група за певних обставин надає право приймати від імені всієї групи важливі рішення. Ці рішення мають відповідати інтересам групи та визначають напрям і характер її діяльності [1, с. 17]. Серед різноманіття визначень цього терміну, нам найбільше імпонує твердження, за яким, лідер – це член групи з притаманними йому організаторськими здібностями, якому належить ключова роль у структурі міжособистісних взаємин у групі, який заохочує інших своїм прикладом діяти найкращим чином всім разом для досягнення групових цілей [1, с. 19].

Лідер-дошкільник – у розумінні І. Іванової – це, насамперед, активна ініціативна особистість, здатна змінити зовнішню ситуацію і координувати діяльність інших, організувати і повести їх за собою. У дітей-лідерів розвинене прагнення виконувати найбільш активні ролі в іграх, бажання керувати діяльністю однолітків, давати вказівки. Між лідером і послідовниками-однолітками спостерігаються відносини співпраці, залежності, а іноді й суперництва. Однолітки прагнуть досягти дружніх, доброзичливих взаємин з лідером, для чого змушені займати підлегле, залежне від лідера становище, тобто схильні поступатися, погоджуватися з думкою лідера, враховувати його бажання, поблажливо ставитися до прояву грубості, до помилок. Діти, як правило, заздять лідерам. Діти-лідери

відрізняються високим ступенем емоційної лабільності (емоційні переживання неглибокі, коротко-тимчасові, яскраво виражені зовні), різноманітністю та багатством міміки і рухів [5, с. 78].

Можливість дитини бути лідером визначається її психофізіологічним розвитком. Лідер виконує функції ініціатора, організатора, натхненника, наставника, отже, йому, в першу чергу, необхідно мати сильну нервову систему, витривалість, енергійність, фізичну силу, оптимальний рівень здоров'я, сильний тип темпераменту. Лідерам будь-якого віку властиво проявляти високу ступінь загальної поведінкової активності, що позначається як загальна психічна активність індивіда. Сутність цього компонента полягає в тенденції особистості до самовираження, ефективного освоєння і перетворення дійсності. При цьому напрям, якість і рівень реалізації цих тенденцій визначаються інтелектуальними і характерологічними особливостями, комплексом її відносин і мотивів. [5, с. 79].

Про важливість цілеспрямованого формування готовності дошкільника стати лідером пише Н. Гавриш. На думку вченої, лідерські риси потрібно розвивати в комплексі з іншими базовими якостями особистості, процес формування яких має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях і потребує особливої позиції з боку дорослих, уваги до ровесницьких стосунків дітей. Розглядаючи поняття «лідерство» крізь призму особистісної характеристики дошкільника, Н. Гавриш зазначає, що лідерство – сильна, активна особистісна позиція дитини в дитячому співтоваристві, яка проявляється у здатності ініціювати власні дії та дії інших, спрямовувати та вести за собою [4, с. 2-3]. До основних особистісних рис сфери соціального розвитку дитини-лідера учені відносять: комунікативні вміння, адаптивну поведінку, ініціативу і старанність, самостійність і самооцінку [5].

Комунікативні вміння – це інструмент спілкування дитини з однолітками й дорослими, завдяки якому вона вчиться виражати себе, керувати іншими, вступати в різноманітні стосунки. Щоб ефективно спілкуватися, дитина повинна володіти низкою вмінь складники якої можна представити в єдності інформаційно-комунікативного, перцептивно-експресивного й інтерактивного компонентів. Інформаційно-комунікативний компонент передбачає використання поєднаних вербальних і невербальних засобів спілкування з метою прийому і передачі інформації, вибір відповідно до ситуації найдоцільніших способів поведінки і звертань, володіння технікою інтонування для вираження різних форм впливу (прохання, вимоги, питання, наказу, поради, побажання тощо). Перцептивно-експресивний компонент спілкування старших дошкільників дозволяє їм розуміти інших (дорослих, ровесників) та самому бути зрозумілим для них. Для цього дитині необхідно розпізнавати індивідуальні особливості, неповторну сутність іншої людини, визначати її особистісні характеристики, емоційні стани, інтереси, переживання, прагнення. Крім того, необхідно враховувати ставлення один

до одного у процесі спілкування, минулий досвід спілкування (взаємини), сприймати спілкування як цінність. З іншого боку, дитина повинна володіти засобами самовираження своїх емоцій, передачі інформації, узгодження своїх дій із партнерами. Інтерактивний компонент віддзеркалює налагодження контакту і спільної діяльності: наполегливість, переконливість звертань, залагодження суперечок, вкладання домовленостей, врахування взаємних інтересів комунікантів. [2, с. 99].

Кожна людина відрізняється своєрідністю реакцій на дії навколишньої дійсності. У поведінці проявляється особистість людини, особливості її характеру, темпераменту, її потреби, погляди, смаки, мотиви. Важливу роль в регулюванні поведінки грають емоції і почуття. Адаптивна поведінка – це дії лідера, які задовільняють одночасно його самого і підлеглого, це вміння пристосовуватися до загального миттєвого настрою. Основними стратегіями поведінки дітей в проблемних ситуаціях виступають: уникнення, пристосування, співробітництво, компроміс, загрози, суперництво, звернення за допомогою. Для лідера-дошкільника найбільш прийнятними стратегіями поведінки є компроміс, пристосування, співробітництво. Найменш прийнятними – суперництво, уникнення, загроза, звернення за допомогою (ці стратегії вказують на власну безпорадність)[5, с. 80].

Ініціатива – це самодіяльна участь людини в різних сферах соціального життя, коли вона самостійно бере на себе вирішення будь-якого завдання і виступає як її активний провідник у життя. Самостійність передбачає відповідальне ставлення людини до своєї поведінки, здатність діяти свідомо й ініціативно не тільки в знайомій обстановці, але і в нових умовах, в тому числі в ситуаціях, що вимагають прийняття нестандартних рішень. Самостійність, залежить від рівня самооцінки. Самооцінка – елемент самосвідомості, характеризується емоційно насиченими оцінками самого себе як особистості, власних здібностей, моральних якостей і вчинків; важливий регулятор поведінки. Тим самим самооцінка впливає на ефективність діяльності дитини і рівень домагань. Дитині з адекватною високою самооцінкою притаманний високий рівень домагань, який характеризується наполегливим прагненням в різних видах діяльності: робити і переробляти продукти своєї діяльності до відповідності найвищим особистим стандартам [5, с. 81].

Учені О. Безсонова, О. Безрукова, О. Воронов пропонують компетентнісний підхід до формування лідерського потенціалу дітей дошкільного віку як важливої умови досягнення основного результату першої ланки освіти – дошкільної зрілості. Ключовими компетентностями в освітній роботі з дітьми визнано – комунікацію, командну роботу, критичне мислення, креативність [3, с.114]. Програмою «Лідер живе в кожному», створеною ученими, передбачено особливий формат організації взаємодії дорослих і дітей, що забезпечує збалансований особистісний розвиток з

урахуванням психофізіологічних особливостей дітей дошкільного віку та опанування ними навичок соціально доцільної поведінки у різних видах діяльності – комунікативній, пізнавальній, ігровій, дослідницько-пошуковій, художньо-естетичній, руховій, господарсько-побутовій діяльності. До показників сформованості якостей лідера по кожному виду діяльності, віднесено прагнення лідерської позиції у дитячій спільноті (мотивованість); навички командної взаємодії і комунікації (уміння і навички конструктивної взаємодії); базові особистісні якості, важливі для лідерства [3, с. 54-81]. Механізмами формування лідерського потенціалу дошкільників визнано довіру, мотивацію, свободу вибору, осмисленість усіх суб'єктів освітнього процесу. Відчуття довіри дорослого до дітей і навпаки, забезпечує щоденну практику вмотивованого активного включення у різноманітні освітні ситуації, сприяє формуванню відповідальної самостійності. Надання дітям свободи вибору змісту (що я планую зробити), способу (як я хочу і можу це зробити), засобів (що допоможе мені реалізувати задумане), формату (з ким і де я хочу діяти) – пробуджує стійкий інтерес, спрямованість діяльності, осмисленість дій [3, с. 12].

Виходячи із вище викладеного зазначимо, що лідерство в дошкільному віці – один із важливих аспектів розвитку соціально-активної особистості, який характеризується такими базовими якостями, як: ініціативність, дисциплінованість, самостійність, витримка, впевненість, цілеспрямованість, наполегливість, завзятість, рішучість і відповідальність, готовність докладати зусилля для подальшого розвитку. Лідер – це член групи, який користується авторитетом, має певну харизму, активно проявляє себе у ситуації та має послідовників; це найбільш авторитетна особистість у групі, яка шляхом використання своїх особистісних якостей сприяє ефективному досягненню цілей у важливій для групи діяльності за короткий проміжок часу. Щоб стати лідером потрібно мати певні природні задатки та постійно працювати над розвитком лідерських якостей, спрямовувати свою діяльність на досягнення групових цілей з урахуванням особистісного інтересу. Лідерські якості допомагають старшому дошкільнику, приймати певні рішення, відповідати за свої вчинки і поведінку, відстоювати власну думку, уможливають навчання та управління своїм життям без сторонньої допомоги, сприяють досягненню бажаного, формують здорову самооцінку, підвищують здатність до комунікацій з оточуючими, у тому числі, засобами впливу та відстоювання власної думки; підносять бачення дитини на рівень ширшого світогляду, роблять її вчинки ефективнішими, формують майбутню особистість, здатну досягати в житті значних результатів.

Список використаних джерел:

1. Безсонова О. Дефініційний аналіз поняття «лідерський потенціал дошкільника» гуманізація навчально-виховного процесу, 2020 №1(99). С. 17-26.

2. Ватаманюк Г.П. Формування інструментальної складової спілкування старших дошкільників процесі музично-ігрової діяльності: монографія. Київ. Центр учбової літератури, 2021. 360 с.

3. Гавриш Н., Безсонова О., Безрукова О., Воронов В. Парціальна програма «Лідер живе в кожному» для дітей дошкільного віку /За наук. ред. Н. Гавриш Київ : 124 с.

4. Гавриш Н. Лідерство – риса активних, або як і навіщо плекати лідерів змалку Дошкільне виховання. 2017. № 3. С. 2-6.

5. Іванова В. В. Проблема лідерства в дитячому колективі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 32. С. 78-81.

6. Сергєєва Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. /за наук. ред. Л. М. Сергєєвої. Івано-Франківськ. Лілея-НВ. 2015. 296 с.

УДК 373.2 + 373.3

Марія Савченкова,

*викладач-стажист кафедри дошкільної педагогіки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
(Одеса, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті аналізується проблема формування критичного мислення дітей дошкільного віку. Мислення кожної дитини (людини) розвивається і формується в процесі власної активності та пізнавальної діяльності. Воно завжди залежить від загального рівня пізнання, психічних особливостей та суспільства в якому виховується дитина. Мислення характеризується індивідуальними особливостями та підпорядковується психологічним закономірностям.

У статті дається огляд поняття критичного мислення, його значення в сучасному світі та методики розвитку у дітей. Критичне мислення можна розвивати за допомогою різноманітних підходів, включаючи навчання, вирішення проблем та міркування. У сучасному швидкоплинному і постійно мінливому світі навички критичного мислення набувають все більшого значення. Це навички, необхідні для успіху в багатьох сферах, включаючи академічні досягнення, вирішення проблем, прийняття рішень та спілкування.

Розвиток навичок критичного мислення у дітей дошкільного віку має важливе значення для їх успіху в академічних, особистісних та професійних умовах. Розвиваючи навички критичного мислення в ранньому віці, діти створюють міцну основу для майбутнього навчання та зростання.

Ключові слова: критичне мислення, освітній процес, всебічний розвиток, дошкільна освіта, повсякденне мислення, структура занять, методики розвитку критичного мислення.

В Україні спостерігається тенденція популяризації критичного мислення в державних закладах дошкільної освіти. Про це свідчить зростаючий масив наукової літератури в цій галузі досліджень і підвищений інтерес до реформ освіти, спрямованих на персоналізоване навчання. Такий підхід зараз приймається для всіх поточних завдань освітнього процесу.

Розвиток критичного мислення є широко дослідженою темою, їй присвячені численні зарубіжні та вітчизняні праці. Актуальність даної теми визнана як в Україні, так і в інших країнах, незалежно від рівня їх розвитку. Деякі відомі зарубіжні дослідники і практики в цій галузі: Д. Клустер [3], Р. Пауль [4]. Тим часом серед українських дослідників і практиків є К. Баханов [1], Н. Харченко [2], С. Терно [5], О. Марченко [8] та інші.

Підхід Д. Клустера зосереджений на перевірці відомих тверджень, оцінці їх, розробці, застосуванні та формуванні власної думки. Д. Клустер підкреслює важливість незалежності в критичному мисленні, незважаючи на цінність вивчення громадської думки. Хоча існуюча інформація може служити відправною точкою, сама по собі вона не є достатньою. Критичне мислення передбачає постановку запитань і вироблення переконливих аргументів. Однак навіть якщо мислитель приходять до власних висновків, він все одно повинен бути примирений з громадською думкою [3].

Р. Пауль, теоретик критичного мислення, підкреслює значення критичного мислення в особистісному зростанні і розглядає його як основу для самовдосконалення. Він підкреслює необхідність індивідуальної дисципліни для досягнення самовдосконалення. Громадська думка також відіграє важливу роль у розвитку критичного мислення. Його підхід до критичного мислення базується на досконалій думці, елементах думки та царині думок, які є основоположними для підходів критичного мислення в американських навчальних закладах [4].

К. Баханов, український дослідник, вважає, що розвиток критичного мислення передбачає допомогу дітям у набутті різних здібностей. До таких здібностей відносяться: 1) здатність відтворювати сутнісне знання в тій же формі, в якій воно було пояснено і почуто; 2) вміння висловлювати ідеї своїми словами або іншим способом; 3) вміння розпізнавати можливість застосування певної ідеї до іншої ситуації; 4) здатність виявляти причини, наслідки та інші елементи комплексних дій шляхом аналізу; 5) можливість об'єднати кілька ідей в нову або перенести ідею з одного контексту в інший за допомогою синтезу; 6) вміння робити висновки про адекватність певної ідеї або джерел при поясненні того чи іншого явища за допомогою оцінки [1, с. 7].

С. Терно підкреслює важливість розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку, оскільки це допомагає їм висловлювати свої ідеї,

думки та брати участь у змістовних дискусіях з іншими. Науковець виступає за підхід до дошкільної освіти, який сприяє розвитку навичок критичного мислення як основи майбутнього навчання та успіху [5].

О. Марченко зазначає, що формування критичного мислення має свої особливості, оскільки це складний багаторівневий процес, який потребує особливого підходу. Дослідник підкреслює важливість розвитку мислення дитини не тільки з точки зору засвоєння знань, а й з точки зору формування пізнавальної діяльності в цілому. Критичне мислення є не тільки інтелектуальним, а й моральним якістю, оскільки передбачає вміння складати самостійні судження і брати за них відповідальність. Тому формування критичного мислення має бути спрямоване не тільки на розвиток пізнавальних процесів, а й на розвиток особистості дитини в цілому [6].

Щоб узагальнити особливості критичного мислення у дітей дошкільного віку, порівняємо характеристики повсякденного (традиційного) мислення, яке зазвичай використовується в освіті та критичного мислення, який потребує довготривалого педагогічного впливу (табл. 1).

Таблиця 1.

Порівняння повсякденного та критичного мислення [2]

Повсякденне мислення	Критичне мислення
Повна впевненість в інформації, представлена в освітніх матеріалах, і віра в те, що є тільки одна правильна відповідь	Допускає різні інтерпретації та використання реальних прикладів для пояснення понять
Спирається на об'єднання понять і використання усталених класифікацій	Розуміння основних компонентів, принципів і механізмів, які відображають поняття або явище
Висловлення припущень без достатніх на це підстав	Побудова гіпотез на основі проблем та вивчення можливих рішень
Випадковість в групуванні фактів	Розділяє факти на групи, які відповідають цілям або потребам
Неаргументовані відповіді	Вираження відповідей на основі фактів
Спонтанне формулювання висновків	Формулювання висновків на основі попереднього критичного аналізу фактів

Таблиця показує, що навички критичного мислення у дітей розвиваються через вивчення вихідних матеріалів, що призводить до розуміння причинно-наслідкових зв'язків, компонентів і структур. Це, в свою чергу, дає можливість формування виважених, розмірених висновків і відповідей на запити.

Для активізації формування компонентів критичного мислення вкрай важливо використовувати ряд педагогічних методик, які були випробувані педагогами та психологами, що працюють з дітьми дошкільного віку. Ці методики включені в структуру занять і мають три компоненти: актуалізація, побудова знань та консолідація [3].

Кожне заняття розпочинається з актуалізації теми. Педагог встановлює значимість предмета, виявивши набір проблем, які потенційно вирішуються. Це досягається шляхом формування переліку життєвих ситуацій і визначення

основних понять за допомогою створення «семантичної карти». Крім того, педагог проводить опитування серед дітей, щоб зрозуміти їх початкове сприйняття теми. Відповіді можуть бути записані в таблицю, щоб служити орієнтиром для майбутніх обговорень. Ці підготовчі етапи допомагають у встановленні заняття та залученні дітей до процесу навчання.

Після розгляду важливості теми та висновків дітей, педагог переходить до викладання предмету – побудова знань. На цьому етапі вкрай важливо використовувати наочні посібники, такі як «Карти персонажів» або «Карти елементів», представлені у вигляді інфографіки. Такий підхід дозволяє дітям краще зрозуміти послідовність, взаємозалежність та вплив кожного компонента та результату.

Консолідація – кінцевий етап заняття, під час якого відбувається закріплення отриманих знань та висування своїх висновків. Педагог повинен наголосити на змінах у сприйнятті дітьми інформації до і після заняття. Також важливо виділити цінності, пов'язані з темою, визначивши ключові і істотні елементи [6].

Для вивчення будь-якого теми використовуються різні методики навчання на певних етапах проведення заняття, підібрані виходячи з бажаних результатів педагога. Ці методики створені педагогами та психологами, які працюють з дітьми дошкільного віку, але потребують коригування та адаптації до освітніх процесів в Україні. У таблиці 2 представлені ці методики.

Таблиця 2

Використовуються різні методики навчання на певних етапах проведення заняття [7]

Ціль заняття	Методики
Розвиток здатності до вирішення проблем	Карти персонажів (карта взаємних зв'язків), Семантична карта,
Розвиток соціальної взаємодії	Обміркуйте – Об'єднайтесь у пари – Обміняйтеся думками, Методика шести капелюхів, Мозковий штурм
Розвиток логіки та послідовності	Лінія цінностей, Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися

Докладніше розглянемо кожен з цих методик, а також наведемо приклади їх успішного впровадження в розвиток критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку.

Карти персонажів, також відомі як карта взаємних зв'язків – це наочні посібники, які зображують зв'язки між різними ідеями або поняттями в схематичній формі. Вони можуть допомогти дітям краще зрозуміти послідовність або взаємозалежність понять.

Семантична карта – це інструмент, який використовується для створення асоціацій між ключовими поняттями, що використовуються під час заняття. Створюється педагогом і представляється дітям у вигляді переліку понять, розташованих в певному порядку. По кожному поняттю проводиться опитування серед дітей, щоб визначити їх розуміння поняття і різні їх точки зору на його тлумачення. Це допомагає в уточненні і конкретизації кожного поняття на карті.

Обміркуйте – Об'єднайтесь у пари – Обміняйтесь думками передбачає об'єднання дітей для отримання власних відповідей на запитання педагога. Вони можуть обговорити і поділитися своєю думкою зі своїм партнером і прийти до взаєморозуміння. По одній дитині з кожної групи представляють думку свого колективу. Завдяки цьому процесу діти розуміють, що кожна група може мати різні точки зору або думки щодо певного явища.

Методика шести капелюхів – це спосіб зрозуміти, що проблема може мати кілька рішень, і кожну ідею чи ситуацію можна розглядати з різних точок зору. У цій методиці використовують шість капелюхів різних кольорів: білий, червоний, чорний, жовтий, зелений і синій. Діти, одягнені в білий капелюх, можуть працювати тільки з наявними фактами, в той час як ті, хто одягнув червоний капелюх, повинні висловити свої емоції і почуття з приводу поданого матеріалу. Діти, одягнені в чорні капелюхи, мають вирішальне значення, і їх роль полягає в тому, щоб не погоджуватися з твердженнями як білих, так і червоних капелюхів, показуючи ризики зробити необдумані або необґрунтовані висновки. Діти, одягнені в жовті капелюхи, повинні створити позитивну атмосферу і гумор після роботи чорних капелюхів. Діти в зелених капелюхах унікальні і повинні пропонувати нові ідеї, які ще не були озвучені іншими учасниками, одягненими в інші головні убори. Нарешті, діти, одягнені в сині капелюхи, виступають в ролі менеджерів і визначають послідовність розмов і учасників різних процесів. Щоб уникнути нав'язування дітьми норм суспільної поведінки, важливо регулярно змінювати колір капелюха і дозволяти кожній дитині проявити себе в різних напрямках.

Мозковий штурм – це методика групового обговорення, яка заохочує всіх дітей до участі та обміну своїми ідеями. Однак це може мати недоліки, коли деякі діти домінують у дискусії, тоді як інші залишаються пасивними. Для вирішення цього питання мозковий штурм можна поєднати з іншими методиками, які забезпечують структуру та гарантують, що кожна дитина має можливість більш організовано висловлювати свої думки та припущення щодо теми.

Методика лінії цінностей передбачає прийняття певної позиції з питання або проблеми з підкріпленням аргументів, обговорюваних на занятті.

Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися – методика використовується для підведення підсумків занять, дозволяючи дітям подумати про свої попередні знання, нещодавно отримані знання та котрі вони хотіли б досліджувати далі.

Слід зазначити, що доцільність використання кожної методики залежить від теми і його гнучкості, які мають вирішальне значення для творчого поєднання методик або розробки більш ефективних на основі вже існуючих. Методики можуть застосовуватися повністю або частково, систематично або спонтанно, в залежності від конкретних обставин. Результатом їх реалізації є розвиток у дітей логічного мислення, злагодженості, соціальних навичок спільного вирішення проблем, комунікативних навичок та здібностей до вирішення проблем, які є

важливими складовими критичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Баханов К.О. Технологія розвитку критичного мислення як психологопедагогічне явище. Історія та правознавство : наук.-метод. журнал. Харків. 2008. № 33. С. 4-9.

2. Харченко Н. Розвиток критичного мислення. Інноваційні форми роботи для дітей і дорослих. Київ : Шкільний світ. 2018. 120 с.

3. Cluster, D. (2001). What is the critical thinking? Change : Intercultural. Journal about thinking development through reading and the letter, 4, 36–40.

4. Paul, R. & Elder. L. A Critical Thinker's Guide to Educational Fads, Foundation for Critical Thinking, Dillon Beach, CA, 2007.

5. Терно С.О. Теорія розвитку критичного мислення. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011, 105 с.

6. Марченко О.Г. Формування критичного мислення школярів. Харків : «Основа»: «Тріада +», 2007. 160 с.

7. Руденко О.В. Цікаві завдання для розвитку мислення дітей : для різних вікових груп. 2010. № 8. С. 10–12.

УДК 373.2+373.3

Тетяна Слободецька,

Вихователь,

Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти №22 «Дивограй»

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В статті розглянуто поняття наступності як один із принципів неперервної освіти. Проблеми та шляхи вирішення взаємозв'язку навчальних завдань між дошкільним закладом та школою.

Ключові слова: дошкільна освіта, наступність, початкова освіта, неперервність, системний.

Становлення України як демократичної держави, входження її в єдиний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи дошкільної освіти.

Дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковою складовою освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання. Найпершим суспільним середовищем для дитини стає дошкільний навчальний заклад, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе, формування

механізмів соціальної адаптації та творчого втілення в умовах життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих.

Дошкільне дитинство – це особливий і самодостатній період розвитку у житті кожної людини, під час якого вона набуває певного досвіду і готується до зміни соціального статусу. І лише від дорослих залежить, щоб ця зміна відбулася природно і безболісно. Забезпечення наступності у навчанні дошкільників та молодших школярів в сучасних умовах, які склалися в Україні, є дуже важливим.

Наступність – це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Вона забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці, створює умови для успішного переходу молодшого школяра в основну школу, – відзначає Л. Калмикова.

З боку дошкільних навчальних закладів наступність виявляється не тільки в підготовці дитини до школи, а й у забезпеченні її загального психічного розвитку, а з боку школи – передбачає продовження загального психічного розвитку дитини на основі максимального використання того позитивного, що дитина набула в дошкільному віці. Реалізація наступності і перспективності між навчальними закладами передбачає об'єднання комплексів організаційних заходів, створення методичних розробок, спрямованих на задоволення вікових і особистісних потреб дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку. Такий комплексний підхід насамперед має на меті забезпечити психологічні умови, які максимально сприяли б всебічному розвитку особистості дитини, збереженню її індивідуальності.

Наступність дошкільної та початкової освіти є актуальною проблемою у контексті сучасної розбудови національної системи освіти. Актуальність наступності системи освіти в Україні визначається завданням її модернізації, гострою необхідністю забезпечення неперервності та цілісності освіти.

Діяльність закладу дошкільної освіти і школи як перших ланок системи безперервної освіти передбачає такі напрями:

- науково-теоретичний – наукове обґрунтування, розроблення та реалізація концепції діяльності, спрямованої на розвиток дитини – спільна робота з оновлення змісту, форм і методів освітнього процесу у дошкільному закладі та у школі з позиції особистісно орієнтованої безперервної освіти;
- освітній – здійснення ступеневої освіти, починаючи з дошкільного закладу; забезпечення наступності програм і навчальних планів дошкільного закладу і школи, їх узгодження та оптимізація;
- дослідницько-практичний – апробація авторських розробок, нових форм і методів роботи з дітьми в освітньому процесі дошкільного закладу та школи, спрямування роботи на формування

відносин розвивального навчання у системах «дитина – педагог», «дитина – батьки», «дитина – діти», «педагог – батьки»;

– організаційно-управлінський – організація і планування роботи дошкільного закладу і школи, координація діяльності всіх ланок освітніх закладів.

У відповідності з чинним законодавством та нормативно-правовими документами саме наступність є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

За Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні: завдання дошкільної освіти – збереження самоцінності дошкільного дитинства, визначення особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою [1, с. 3]. Суспільству необхідні життєздатні, самостійні, практично умілі, творчі люди з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, совісті, тому пріоритетним є емоційно-ціннісний, морально-соціальний, творчий розвиток особистості з перших років її життя.

На даний час, забезпечення наступності у навчанні дошкільників та молодших школярів, здійснюється відповідно Освітньої програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», Базового компонента дошкільної освіти та Державного стандарту початкової загальної освіти в яких визнається пріоритетність компетентного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний, естетичний розвиток, набуття нею певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті.

Здійснювати наступність між дошкільною і початковою ланками у процесі освітньої діяльності можна на дошкільному етапі:

- збереженням самоцінності цього вікового періоду;
- пізнавального й особистісного розвитку дитини, формування її готовності до взаємодії з навколишнім світом;
- розвитку провідної діяльності – гри як фундаментального новоутворення дошкільного періоду;

на початковому шкільному етапі:

- опору на наявний рівень досягнень дошкільного дитинства;
- індивідуальну роботу у випадках інтенсивного розвитку;

- спеціальну допомогу з корекції несформованих у дошкільному віці якостей;
- розвитку провідної діяльності – навчання як фундаментального новоутворення молодшого шкільного віку тощо.

Для забезпечення системи безперервного навчання і виховання, досягнення високої якості освіти дуже важливо створити сприятливі умови для переходу дитини від однієї освітньої ланки до іншої. Основні напрямки методичної роботи [3, с. 4] із забезпечення взаємодії:

- взаємовідвідування відкритих занять у дошкільних навчальних закладах і уроків у початковій школі;
- анкетування педагогів дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів з питань всебічного розвитку особистості дитини;
- проведення Днів відкритих дверей в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах для батьків дітей старшого дошкільного віку, вихователів дошкільних навчальних закладів та вчителів початкової школи;
- участь у спільних педагогічних радах, семінарах-практикумах, круглих столах, конференціях, консультаціях, тематичних виставках;
- спільні методичні об'єднання творчих груп вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів початкової школи;
- залучення педагогів дошкільного навчального закладу і початкової школи до участі в спільних педагогічних проєктах, розробки методичних рекомендацій і порад;
- взаємообмін накопиченим педагогічним досвідом між вихователями дітей старшого дошкільного віку та вчителями початкової школи з цікавих проблемних питань реалізації наступності.

Взаємодія педагогів дошкільних закладів і вчителів початкових класів щодо здійснення наступності має відбуватись за трьома напрямками: методичний, інформаційно-просвітницький, практичний.

Методичний аспект передбачає ознайомлення освітян зі змістом, методами та формами навчально-виховної роботи в дошкільних навчальних закладах та початковій школі.

Інформаційно-просвітницький аспект передбачає ознайомлення педагогів дошкільної та початкової ланок загальної середньої освіти з явищем наступності, його специфікою як педагогічного феномену, завданнями здійснення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, шляхами її реалізації.

Практичний аспект співробітництва між дошкільними закладами та початковою школою виражається, з одного боку, у попередньому знайомстві вчителів зі своїми майбутніми учнями, а з іншого у кураторстві вихователем своїх колишніх вихованців-першокласників.

Отже, тільки тісна співпраця закладу дошкільної освіти і початкової школи та активна участь батьків зможуть вирішити проблеми наступності дошкільної і початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) схвалено рішенням Колегії МОН 21.12.2020 протокол №12/1–2, затверджено наказом МОН №33 від 12.01.2021.

2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР – Україна», 2019. 488 с.

3. Лист МОН України від 19.08.2011 № 1/9–634 «Про забезпечення взаємодії в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку».

4. Жовнір С., Бобро О., Погребняк Т. Системний підхід для забезпечення наступності і перспективності між дошкільним закладом і школою // Вихователь-методист. 2011. №4. С.16-33.

5. Рожок Т., Харматова В. Забезпечення наступності між дошкільним навчальним закладом та початковою школою // Вихователь-методист. 2012. №8. С.43-46.

УДК 159.922

*Анастасія Сосніцька,
здобувач вищої освіти,*

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Науковий керівник – Наталія Каньоса,

кандидат психологічних наук, доцент

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано значення й окреслено основні напрями психологічного супроводу становлення особистості дитини дошкільного віку.

Ключові слова: психологічний супровід, особистість дитини, психічне здоров'я, дитина дошкільного віку.

У Національній доктрині розвитку освіти поставлено завдання щодо формування самостійної та самодостатньої особистості, здатної до

професійного розвитку, активної адаптації на сучасному ринку праці та творчої самореалізації. Ці завдання пов'язані з новими вимогами суспільства до реформування української освіти. Заклад дошкільної освіти та заклад загальної середньої освіти – одні з базових сходинок у процесі становлення особистості дитини. Оточення дітей, нових дорослих, пізнання нового, проведення в новому середовищі значного часу без мами – психологічно важкий і важливий період у житті кожної людини. Не кожен дошкільник самостійно може позбавитися тривоги, страху, обурення, образи, перенапруги, жалості до себе. Значна частина дітей потребує допомоги психолога.

Саме тому вчені (Г. Бардієр, І. Ромазан, Т. Чередникова, А. Деркач, М. Бітянова) досліджували та формулювали рекомендації щодо вирішення означеної проблеми освіти. Автори цих робіт під психологічним супроводом розуміють систему професійної діяльності психолога та педагога, яка спрямована на створення спеціальних умов для повноцінного розвитку й успішного навчання дитини в конкретному освітньому середовищі. Як визначає М. Бітянова, «...психолог і педагог у цьому процесі не просто спостерігач, який стоїть поруч, він створює оптимальні соціально-психологічні умови для розвитку дітей, він іде з ними поруч» [1].

Метою статті є обґрунтування значення й окреслення основних напрямів психологічного супроводу становлення особистості дитини дошкільного віку.

Дитина в процесі взаємодії з психологом починає відстежувати, вчасно аналізувати, правильно розуміти й ефективно брати участь у подоланні труднощів і бар'єрів в умовах життя. Завдання психолога, який забезпечує психологічний супровід, полягає в тому, щоб створювати необхідні умови для адекватного розуміння дитиною своєї життєвої ситуації, завдань, які поставлені перед нею, можливих варіантів поведінки, пошуку ресурсів для реалізації себе в освітньо-виховному процесі, подоланню певних труднощів. Психологічний супровід становлення особистості дитини повинен бути спрямований також на умови середовища, суспільства в якому живе дитина. Тому головний ідеолог служби супроводу Є. Казакова виділяє такі напрями психологічного супроводу:

- організація середовища: матеріального, методичного, психологічного;
- допомога безпосередньо дитині;
- робота з батьками;
- збір та аналіз інформації для реалізації зазначених напрямів [2].

Основні завдання психологічного супроводу полягають у психологічному супроводі природного розвитку дитини, який включає розвиток основ довільності психічних процесів у дитини та тренування психічних процесів і функцій. Часто ситуації в суспільстві можуть негативно впливати на самооцінку, бажання контактувати з оточуючими, виникає

тривожність, некомфортне відчуття себе в цьому світі. Щоб запобігти таким негативним наслідкам у процесі психологічного супроводу, варто керуватися такими принципами роботи:

- відповідальність за прийняття рішення лежить на суб'єкті розвитку, що супроводжувати об'єкт має лише дорадчими правами;
- пріоритет інтересів супроводжуваного;
- безперервність супроводу;
- мультидисциплінарність супроводу.

Психолог у цьому процесі повинен бути не просто спостерігачем, він має створювати оптимальні соціально-психологічні умови для розвитку не тільки дітей, а й педагогів і батьків. За умов ефективної організації психологічного супроводу особистість дитини набуває таких якісних змін:

- розуміння дитиною навколишнього світу, усвідомлення свого місця в ньому, що породжує нові мотиви поведінки, під впливом яких вона здійснює вчинки;
- розвиток почуттів і волі, що забезпечують дієвість мотивів, стійкість поведінки, її незалежність від зовнішніх обставин [3].

Саме ці зміни можуть свідчити про нормальне становлення особистості дитини під впливом психологічного супроводу.

З метою визначення ставлення психологів закладів дошкільної освіти до проблеми психологічного супроводу, а також його організації було проведено анкетування й бесіди в одному з ЗДО м. Кам'янця-Подільського.

Аналіз одержаних результатів дозволив зробити наступні висновки.

1. Усі опитані психологи ЗДО проводять психологічний супровід дошкільників кожного тижня з усіма дітьми.

2. На думку цих психологів, особливо потребують психологічного супроводу діти з психологічними проблемами, а саме:

- 1) ті, яким важко адаптуватися до нового оточення, соціалізуватися;
- 2) діти з особливими освітніми потребами;
- 3) діти, які виховуються у сім'ях з неправильним стилем виховання.

3. Психологи відзначають різне ставлення батьків до проведення психологічного супроводу:

- 1) позитивно ставляться та допомагають (переважна більшість батьків);
- 2) позитивно ставляться до цього, але не сприяють проведенню;
- 3) негативно ставляться та забороняють його проведення (незначна кількість батьків).

4. Психологи відзначають, що складність проведення психологічного супроводу полягає в тому, що діти часто хворіють і це перешкоджає систематичній роботі з дитиною.

5. Психологи, які брали участь у дослідженні відзначають такі результати застосування психологічного супроводу: покращення мікроклімату в групах, запобігання «синдрому вигорання вихователів», полегшення процесу адаптації дітей до умов ЗДО.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та емпіричних даних з проблеми дослідження зазначимо, психологічний супровід:

- дає змогу формувати позитивні взаємини між дітьми, вихователями та батьками;
- діти набувають досвіду відносин, отримують можливість свідомо обрати стиль спілкування, коригувати його;
- сприяє розкриттю здібностей дітей і батьків до взаєморозуміння, підтримки, взаємодопомоги;
- сприяє формуванню культури психологічного життя дитини;
- сприяє подальшому професійному самовизначенню дитини;
- позитивно впливає на розвиток комфортних відносин між адміністрацією, педагогами та батьківським комітетом;
- дає змогу через її зміст здійснювати спостереження, дослідження розвитку пізнання, почуттів, емоцій і переживань дітей, що виявляються в міжособистісному спілкуванні, в навчальній діяльності.

Отже, психологічний супровід – комплексний метод, який полягає у діяльності, спрямованій на створення системи соціально-психологічних умов, що сприяють успішному навчанню й розвитку кожної дитини в конкретному середовищі. Організація психологічного супроводу в закладі дошкільної освіти сприяє покращенню психічного здоров'я та становленню особистості кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В. та ін. Київ: Видавництво, 2021. 26 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 10.03.2023).

2. Бутузова Л. П. Психолого-педагогічний супровід молодшого школяра в навчальному процесі // Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: збірник науково-методичних праць. Житомир: ФОП Левковець, 2017. С. 227–229.

3. Мушкевич М. І. Поняття супроводу у сучасній психологічній науці. URL: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1338/3/pon_suprov.pdf (дата звернення: 12.03.2023).

4. Жукова А., Мальцева В. Організація психологічного супроводу. URL: <http://ru.osvita.ua/school/method/psychology/988/> (дата звернення: 15.03.2023).

*Валентина Стерневська,
вихователь,
Кам'янець-Подільський заклад
дошкільної освіти № 5 «Олімпійський»
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ФОРМИ, ПРИНЦИПИ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті розкрито теоретичні аспекти проблеми наступності між дошкільною та початковою освітою. Визначено головну умову забезпечення наступності освіти – це тісна взаємодія педагогічних і батьківських колективів. Підібрано найефективніші форми, принципи та напрями реалізації наступності між дошкільною і початковою освітою.

Ключові слова: наступність, заклад дошкільної освіти, початкова школа, форми, принципи та напрями, особистісно-орієнтована освіта.

Актуальність проблеми взаємодії в роботі вчителя і вихователя обумовлена необхідністю безперервної освіти підростаючого покоління. Про це говорив ще Василь Сухомлинський, проте ця тема актуальна і тепер. Адже школа і заклад дошкільної освіти – дві суміжні ланки в системі освіти. Їх завдання – забезпечити якісний педагогічний супровід, що дозволяє не лише здолати труднощі, що виникають у дитини, але і забезпечити їх профілактику та комфортний перехід від одного виду діяльності до іншого.

Наступність у роботі закладу дошкільної освіти і школи повинна передбачати зорієнтованість вихователів і вчителів початкової школи на сумісну діяльність з дітьми. Саме вона враховує вікові особливості розвитку дитини, спонукає її до творчого самовиявлення, зберігає самобутність певного періоду дитинства, забезпечує легкий перехід дошкільника у позицію особистості другого дитинства і водночас віддзеркалює розвивальний характер освіти.

Головним напрямом державної освітньої політики визначеним в нормативно-правових актах є забезпечення неперервності освіти, зокрема, мети, змісту, методів, організаційних форм навчання на суміжних щаблях освіти.

Досліджуючи проблему впровадження наступності у діяльності перших ланок системи безперервної освіти науковці (А. Богуш, О. Савченко) визначають такі її принципи:

- науково-теоретичний – наукове обґрунтування, розроблення та реалізація концепції діяльності, спрямованої на розвиток дитини;

- освітній – здійснення ступеневої освіти, починаючи із закладу дошкільної освіти, забезпечення наступності стандартів, програм, навчальних планів закладу дошкільної освіти і школи, їх узгодження та оптимізація;

- дослідницько-практичний – апробація авторських розробок, нових форм і методів роботи з дітьми в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та школи;

- організаційно-управлінський – організація й планування роботи закладу дошкільної освіти і закладу загальної середньої освіти, координація діяльності всіх ланок освітніх закладів [7, с.20].

На нашу думку, співпраця та зв'язок закладу дошкільної освіти та загальноосвітнього навчального закладів має здійснюватись за такими площинами:

- між педагогічними колективами повинні бути сплановані форми роботи. Вони дадуть можливість працівникам закладів дошкільної освіти та вчителям розв'язувати всі питання, які виникають у процесі спільної роботи; виявляти недоліки, що заважають здійсненню наступності в навчальному процесі, визначати способи вдосконалення освітньої роботи. Вихователі і вчителі завдяки таким заходам обмінюються знаннями щодо програмових вимог, форм і методів роботи з дітьми в закладі дошкільної освіти й у школі;

- між дитячими колективами закладу дошкільної освіти і школи. Спілкування дошкільників з учнями позитивно впливає на взаємовідносини між дітьми. Між ними виникають товариські стосунки, дружба, формуються правильні взаємини, культура поведінки, дисциплінованість, почуття обов'язку та інші якості;

- спільна робота закладів з родиною: проведення зборів майбутніх першокласників, організація тематичних виставок, стендів, консультацій, спільних виховних заходів.

Спробуємо проаналізувати які ж саме форми і практики можуть забезпечити наступність між дошкільною та шкільною освітою. Безперечно, форми здійснення наступності можуть бути різноманітними і їх вибір має бути обумовлений ступенем взаємозв'язку, стилем, змістом взаємин освітніх установ. Зазвичай на початку навчального року педагогами складається єдиний спільний план, метою якого і є конкретизація роботи за трьома основними напрямками:

- робота з дітьми;
- взаємодія педагогів;
- співпраця з батьками.

Виділяють такі форми здійснення наступності:

1. Робота з дітьми:

- знайомство та взаємодія дошкільнят з учителями та учнями початкової школи;
- екскурсії в школу;
- відвідування шкільного музею, бібліотеки;
- участь у спільній освітній діяльності, ігрових програмах;
- виставки дитячих малюнків та виробів;
- зустрічі та бесіди з колишніми вихованцями закладу дошкільної освіти (учні початкової та середньої школи);
- участь у театралізованій діяльності;
- спільні свята (День знань, посвята в першокласники, випускний в закладі дошкільної освіти тощо) і спортивні змагання дошкільнят та першокласників;
- відвідування дошкільнятами стартового курсу занять, організованих при школі (заняття з майбутніми вчителями, психологом, вчителем-логопедом, педагогом-організатором та іншими фахівцями школи).

2. Взаємодія педагогів:

- спільні педагогічні ради (ЗДО і школа);
- семінари, майстер-класи;
- круглі столи педагогів ЗДО та вчителів школи;
- психологічні та комунікативні тренінги для вихователів та вчителів;
- проведення діагностики по визначенню готовності дітей до школи;
- взаємодія медичних працівників, психологів ЗДО і школи;
- відкриті покази освітньої діяльності в ЗДО і відкритих уроків в школі;
- педагогічні та психологічні спостереження.

3. Співпраця з батьками:

- зустрічі батьків з майбутніми учителями;
- спільні батьківські збори з педагогами ЗДО та учителями школи;
- консультації з педагогами ЗДО і школи;
- круглі столи, дискусійні зустрічі;
- батьківські конференції, вечори запитань і відповідей;
- дні відкритих дверей;
- анкетування, тестування батьків для вивчення мікроклімату сім'ї напередодні шкільного життя дитини і в період адаптації до школи;
- освітньо-ігрові тренінги та практикуми для батьків дітей дошкільного віку, ділові ігри, практикуми;
- сімейні вечори, тематичні дозвілля;

- засідання батьківських клубів (заняття для батьків і для дитячо-батьківських пар);
- візуальні засоби спілкування (стенди, плакати, флаєри, постери тощо) [4; 5].

Звичайно, в умовах сьогодення більшість методів, на жаль, можуть реалізовуватись в онлайн-форматі. Наприклад, на платформах Meet, Zoom, Google Classroom, Viber Support тощо.

Отже, сьогочасні зміни освітнього простору України створюють нову ситуацію щодо реалізації наступності. Це і вимагає від нас, вихователів, та вчителів початкової школи реалізації вищезазначених принципів, методів та форм співпраці. Усе залежить від того, наскільки успішно початкові ланки освіти зможуть вчасно реагувати на сучасні виклики, наскільки швидко ми впроваджуватимемо нові форми та методи наступності. Саме тоді відбуватимуться позитивні зміни відповідно до вимог часу, потреб суспільства, кожної дитини. Вирішення проблеми наступності дасть змогу утворити новий освітній простір, в якому зростатиме покоління особистісно-орієнтованих нащадків.

На нашу думку, головна умова забезпечення наступності освіти – це тісна взаємодія педагогічних і батьківських колективів. Вважаємо, що основою такого зв'язку є довіра, взаємоповага, любов до дитини, увага до її індивідуальних особливостей, турбота про її гармонійний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева, О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін. Київ, 2021. 37 с.
2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.
3. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87.
4. Косенчук О. Г. Формування компетентностей дитини: наступність дошкільної та початкової освіти: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 19 листопада 2021 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 3(2), 2021. С. 1– 6. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-7>
5. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 № 1/9 – 249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/list.pdf>
6. Національна доктрина розвитку освіти // Книга методиста: довідково-методичне видання / Упоряд. Г.М. Литвиненко, О.М. Вернидуб. Харків: Торсінг плюс. 2006. 105 с.
7. Савченко О.Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра. Київ: Педагогічна думка, 2014. С. 19-22 .

*Олена Столяр,
вихователь,
Городоцький заклад дошкільної освіти «Казка»
(Городок, Хмельницька область, Україна)*

АСПЕКТИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто теоретичні аспекти проблеми наступності між дошкільною й початковою освітою. Проаналізовано різні підходи до визначення поняття «наступність». Визначено структуру наступності та виокремлено провідні напрями взаємодії і зв'язку змісту, програм, методів і форм навчання в закладі дошкільної освіти й початковій школі.

Ключові слова: наступність, Нова українська школа, старший дошкільник, учень, дошкільна освіта, початкова освіта.

Вчені-дослідники В. Галузяк і М. Сметанський зазначають, що принцип наступності відображає закономірність, згідно з якою виховання здійснюється через цінності, потреби, які вже сформовані у структурі особистості дитини. Отже, реалізація наступності передбачає організацію виховання, за якої кожна виховна справа є продовженням попередньої виховної роботи, «підносить вихованця на більш високий рівень розвитку, забезпечує перехід від простих до більш складних форм поведінки» Науковець Н. Мойсеюк розуміє принцип наступності і безперервності у вихованні як «проходження ряду етапів, протягом яких поступово ускладнюються й урізноманітнюються зміст та напрями розвитку тих утворень, які загалом складають цілісну систему характеристик особистості» [5, с. 68]. Доповнюючи її, педагог М. Фіцула зазначає, що реалізація принципу наступності у вихованні звичок культурної поведінки передбачає розробку системи послідовних виховних заходів і виключає їх випадковий, епізодичний характер [7, с.112].

Науковці (А. Богуш, М. Вашуленко, В. Галузяк, В. Киричок, В. Кузь, Н. Мойсеюк) відзначають, що наступність у роботі дошкільної і шкільної ланок освіти забезпечує цілісність та ефективність виховного процесу, є показником його послідовності й результативності [1, с.73-74]. Реалізація принципу наступності між дошкільною та початковою шкільною освітою з одного боку спрямована на підготовку дітей до систематичного навчання у школі, а з іншого – на використання у першому класі набутого у дитячому садку досвіду. Таким чином, початкова школа має повно і точно враховувати досягнення дітей дошкільного віку, а зміст початкової освіти повинен логічно доповнювати, продовжувати і розширювати зміст дошкільної освіти.

На думку З. Борисової, О. Киричук, Д. Ніколенка, проблема наступності у роботі дитячого садка і школи є комплексною. У ній можна виділити анатомо-фізіологічний, психолого-педагогічний та педагогічно-організаційний аспекти. Анатомо-фізіологічний аспект наступності передбачає врахування особливостей розвитку нервової, серцево-судинної, кістково-м'язової систем дошкільників та молодших школярів та відповідну організацію навчально-виховного процесу. Психолого-педагогічний аспект наступності потребує врахування у початковій школі рівня сформованості розумової, моральної, фізичної, естетичної культури дошкільників, особливостей становлення когнітивної, емоційно-мотиваційної, вольової сфер особистості. Педагогічно-організаційний аспект передбачає узгодження основних компонентів навчально-виховного процесу, а саме: узгодження завдань і змісту програмного матеріалу; узгодження методів, організаційних форм, кінцевих результатів діяльності дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку; готовність педагогічних працівників до забезпечення наступності; організація спільних форм діяльності дошкільників і учнів. Отже, педагогічна сутність наступності розглядається у двох аспектах: змістовому (зв'язок у завданнях, формах і методах організації навчально-виховного процесу) та організаційному (умови навчання і виховання старших дошкільників і першокласників шестирічного віку, співпраця вихователів, вчителів, батьків) [4, с.84].

Зв'язок змісту дошкільної та початкової ланки освіти полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи. Обов'язкове врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до першого класу школи, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя, та створить умови для успішного подальшого зростання і переходу дитини з першого рівня освіти до наступного.

Зміст освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку реалізується за чинними комплексними програмами розвитку, навчання, виховання, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України та орієнтують вихователів на формування особистості дитини, розвиток її творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей.

Удосконаленню освітнього процесу у закладах дошкільної освіти і початковій школі сприятиме відмова від застарілих підходів: фронтальних форм організації освітнього процесу, класичного розташування учнів у класі, статичних поз на заняттях і уроках та інше. Для забезпечення оптимальної рухової активності дітей доцільно передбачити динаміку проведення заняття/уроку (зміну видів діяльності).

Дієвим засобом забезпечення наступності і перспективності дошкільної і початкової освіти може стати реалізація діяльнісного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого

характеру (ігор, технічного і художнього моделювання тощо); насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя. Такі ситуації, що відповідають потребам дітей у практичних діях, сприятимуть максимальній активізації пізнавальних інтересів і формуванню почуття відповідальності за найближче оточення (ділянка школи, рослини на ділянці, у групі/класі, вміння цінувати речі).

Важливим засобом забезпечення наступності між дошкільною і початковою освітою є створення і реалізація єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для управлінців, педагогів та батьків та спрямованих на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів.

В освітньому процесі як дошкільного закладу, так і початкової школи провідним має стати спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу. При цьому, дорослому необхідно визнавати право дитини на ініціативні висловлювання, аргументоване відстоювання своїх пропозицій, право на помилку. Це сприятиме розвитку в дитини активності, ініціативності, почуття власної гідності і самоповаги. Доцільно створювати емоційно значимі ситуації, підтримувати діалогічне спілкування між дітьми. Варто також забезпечити дитині можливість взаємодії та взаємообміну досвідом з однолітками і дорослими. Тоді діти зможуть на основі наявного у них досвіду виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність.

Для сталого функціонування системи важливо налагодити взаємодію між закладами освіти (або відповідних структурних підрозділів закладу освіти) на основі угоди про співпрацю, у якій визначається мета співпраці, права і обов'язки кожного закладу.

Практичний аспект співробітництва у цьому контексті передбачає [6]:

- попереднє знайомство вчителів зі своїми майбутніми учнями;
- відвідування вихователями відкритих уроків, позакласних заходів своїх колишніх вихованців-першокласників з метою спостереження за їх розвитком;
- участь у спільній освітній діяльності, ігрових програмах;
- проведення екскурсій, відвідування шкільного музею, бібліотеки;
- організацію спільних тематичних виставок дитячих робіт, вернісажів, конкурсів тощо;
- проведення спільних заходів для дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи у закладах дошкільної і загальної середньої освіти (театралізованих вистав, відвідування музеїв тощо);
- спільну участь школярів і старших дошкільників у проектній діяльності та інше.
- зустрічі та бесіди з колишніми вихованцями дитячого садка (учні початкової та середньої школи);
- спільні свята (День знань, посвята в першокласники, випускний в дитячому садку тощо) і спортивні змагання дошкільнят та першокласників;

- відвідування дошкільнятами адаптаційного курсу занять, організованих при школі (заняття з психологом, логопедом, музичним керівником і ін. фахівцями школи).

Узгодженості дій потребує і діяльність психологічних служб закладів дошкільної і загальної середньої освіти. Взаємодія закладів дошкільної і початкової освіти у питанні роботи соціально-психологічних служб може включати:

- здійснення єдиного психолого-педагогічного контролю за динамікою розвитку дітей;
- дослідження рівня розвитку базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку як умови успішного навчання у початковій школі;
- аналіз умов успішної адаптації учнів першого класу до шкільного життя;
- застосування корекційно-розвивальних методів у роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку, які потребують індивідуального підходу;
- проведення спільних методичних заходів.

Отже, дотримуватися принципу наступності дошкільної і початкової освіти шляхом узгодженості підходів до організації життєдіяльності дитини важливо незалежно від соціально-педагогічних умов здобуття нею освіти — в ЗДО, початковій школі, в Центрі розвитку дітей чи просто в умовах сімейного (домашнього) виховання.

Зберігаючи наступність, ЗДО і школа мають провадити освітню діяльність спільно і системно – всім педагогічним колективом.

Лише об'єднавши зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і початкової ланок шкільної освіти, а також отримавши підтримку батьківської громади можливо забезпечити психологічно виважений і успішний для дитини перехід з попереднього рівня освіти на наступний.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. Проблема наступності дошкільної і початкової ланок у навчально-виховному комплексі “Надія” // Зб. наук. праць: Спец. випуск / В. Кузь (гол. ред.). Київ: Наук. світ, 2002. С. 72-75.
2. Закон України «Про дошкільну освіту», 2001 р.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні від 12.01.2021 р.
4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навч. посіб. Київ: ВАТ «КДНК», 2001. 608 с.
5. Назаренко Г.Н. Організаційно-методичні умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання». Кривий Ріг, 2002. 20 с.

В.С. Стратан,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Кишинівський Державний Педагогічний Університет ім. «Ion
Creangă» (Молдова)

РОЗВИТОК ДОПОМІЖНИХ ПОСЛУГ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

Останніми роками у системі освіти Республіки Молдова зроблено багато кроків з метою просування певних моделей інклюзивної освіти. Розвиток мережі допоміжних послуг/служб ефективної реалізації інклюзивної освіти здійснюється відповідно до Програми розвитку інклюзивної освіти у Республіці Молдова на 2011 – 2020 роки. В закладах початкової та середньої освіти на підтримку освітньої інтеграції дітей з ООП та запобігання інституціоналізації дітей, загалом, були створені та функціонують допоміжні послуги та служби.

Ключові слова: **інклюзивна освіта, освіта для всіх, діти з особливими освітніми потребами, багатопрофільна внутрішньошкільна комісія, ресурсний центр інклюзивної освіти, допоміжний педагог.**

Інклюзивна освіта (ІО), як складова частина парадигми Освіта для всіх, є підходом, що передбачає рівність шансів у всіх дітей на відвідування закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) та на навчання разом зі своїми однолітками незалежно від їх інтелектуальних чи фізичних здібностей, культурної, соціальної, етнічної, расової, релігійної приналежності.

Концептуальну базу інклюзивної освіти в Республіці Молдова визначено міжнародними та національними документами, які окреслили та встановили нові підходи в галузі освіти. Нормативна база впровадження інклюзивної освіти була розвинена згідно з Методологією освітньої інклюзії дітей з особливими освітніми потребами (ООП), розроблена *Keystone Moldova*.

Останніми роками в системі освіти Республіки Молдова зроблено багато кроків з метою просування певних моделей інклюзивної освіти. У зв'язку з цим затвердження Урядом Республіки Молдова Програми розвитку інклюзивної освіти в Республіці Молдова на 2011 – 2020 роки накладає відповідальність державного органу влади на забезпечення розвитку освітньої інклюзії на національному та місцевому рівні.

Розвиток мережі допоміжних послуг/служб ефективної реалізації ІО здійснюється відповідно до цієї Програми, яка передбачає, що для реалізації інклюзивної освіти діють різні види послуг, такі як:

- оцінка розвитку дітей та раннє втручання;

- психолого-педагогічні, відновлювально-реабілітаційні;
- психологічні: допомога та консультування дітей, сім'ї, вчителів, суспільства;
- допоміжні, освітні та неосвітні;
- спеціалізована допомога (транспорт, доступність) тощо.

У ЗЗСО на підтримку освітньої інтеграції дітей з ООП та запобігання інституціоналізації дітей, загалом, були створені та функціонують:

1. **Багатопрофільна внутрішньошкільна комісія (БВК)**, яка забезпечує доступ до освіти дітей з ООП, надаючи спеціалізовані послуги з інформування, документування, консультування, проєктування та розробки індивідуалізованих планів з освіти, моніторингу та оцінки тощо. Багатопрофільна внутрішньошкільна комісія є інноваційним елементом в освітньому менеджменті ЗЗСО в Республіці Молдова. Мета БВК полягає у формуванні та розвитку політики/практики інклюзивної культури у ЗЗСО.

БВК виявляє дітей з ООП, проводить початкову оцінку дітей з ООП, співпрацює з районною/муніципальною службою психо-педагогічного супроводу (ППС), яка проводить комплексну/багатопрофільну оцінку дітей з ООП, приймає рішення щодо створення групи з розробки індивідуальних навчальних планів (ІНП) для кожного дитини з ООП, керує процесом розробки, впровадження, оцінки індивідуальних навчальних планів та проводить його моніторинг, оцінює якість процесу навчання та освіти дітей з ООП (присутня на уроках та позашкільних і громадських заходах), надає підтримку педагогам, батькам і членам спільноти в організації та розвитку освітньої інклюзії дітей з ООП тощо.

2. **Центр освітньої підтримки** (Ресурсний центр інклюзивної освіти – РЦЮ), Програма розвитку інклюзивної освіти в Республіці Молдова передбачає, що процес впровадження інклюзивної освіти є комплексним та включає участь центральної та місцевої публічної адміністрації, які мають надавати допомогу та підтримку дітям з ООП. Завдяки партнерству, встановленому між місцевими примеріями та адміністрацією закладів освіти, було відкрито Ресурсні центри інклюзивної освіти (РЦЮ). РЦЮ є установою з надання послуг і підтримки для всіх дітей ЗЗСО та спільноти, для педагогів, батьків і для членів спільноти з метою забезпечення освітньої та соціальної інклюзії всіх дітей. РЦЮ відкрито для залучення до своїх заходів широкої групи користувачів, таких як:

- діти з ООП та інші діти спільноти;
- батьки чи законні опікуни дітей;
- освітяни з закладів освіти;
- члени місцевої спільноти.

РЦЮ організовує та проводить безліч заходів, включених до переліку: послуги з підтримки під час навчання, з організації зайнятості, соціалізації

дітей з ООП, психо-педагогічний супровід, допомога логопеда, інформування та привернення уваги батьків, педагогів, однокласників учнів з ООП, членів спільноти до прояву недискримінації стосовно дітей з ООП тощо.

ЗЗСО, який враховує інтереси дитини, є насамперед інклюзивним ЗЗСО, відкритим для всіх дітей спільноти. Привернення уваги та інформування членів спільноти, батьків про інклюзивну освіту дітей з ООП є формування/розвиток недискримінаційного ставлення до дітей з ОВП у ЗЗСО та у співтоваристві. У цьому плані ЗЗСО має активно співпрацювати з батьками, зокрема з батьками дітей з ООП. Ресурсний центр інклюзивної освіти є не тільки установою з підтримки для дітей з особливими освітніми потребами зі ЗЗСО та зі спільноти, але також місцем, яке може забезпечити середовище, сприятливе для проведення певних заходів з батьками та з учасниками спільноти. Тому цей центр, безумовно, сприяє створенню інклюзивного середовища у ЗЗСО та у співтоваристві.

3. **Освітні служби** (допоміжний педагог, психолог, педагог, логопед тощо), які надають послуги з підтримки в освітній та соціальній інклюзії дітей з ООП. Процес освіти дітей із ООП реалізується за допомогою допоміжного вчителя/педагога.

Програма розвитку інклюзивної освіти в Республіці Молдова на 2011 – 2020 роки посилається на різні види послуг з підтримки інклюзії дітей з ООП у ЗЗСО, у тому числі послуги з підтримки, що надаються допоміжним педагогом. Допоміжний педагог (ДП) відіграє важливу роль в організації та проведенні освітнього процесу у класах, де навчаються діти з ООП. Так, **ДП активно підтримує та просуває освітню інклюзію в ЗЗСО**, знає специфіку проектування та організації інклюзивного освітнього процесу, особливо:

- знає шкільний куррикулум для ступенів освіти, до яких включено дітей з ООП;
- вивчає вікові та індивідуальні особливості дітей з ООП та реалізує їх під час освітньої діяльності;
- знає освітні потреби і кожної дитини з ООП на підставі комплексної оцінки та рекомендацій фахівців;
- розробляє кварталні/місячні плани діяльності з урахуванням ДП учнів із ООП;
- ефективно співпрацює з класним керівником/викладачем окремої навчальної дисципліни, багатопрофільною внутрішньошкільною комісією, адміністрацією закладу;
- розробляє/адаптує/застосовує дидактичні матеріали, необхідні організації діяльності з дітьми з ООП.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна освіта. Методологічний гід для установ загальної початкової та середньої освіти / Родіка Соловей. Кишинів, 2014.

2. Інклюзивна освіта: Методичний посібник для безперервного навчання дидактичних кадрів, що працюють у галузі інклюзивної освіти дітей / Галина Булат, Родіка Соловей, Віра Балан [та ін.]; коорд. : Домника Гину ; Проект «Інтеграція дітей з обмеженими можливостями до загальноосвітніх шкіл», Fondul de Investiții Sociale din Moldova, LUMOS (Protecting Children. Providing Solutions). Кишинів : Би. і., 2016. Ч. 1. 168 с.

3. Інклюзивна освіта: Методичний посібник для безперервного навчання дидактичних кадрів, які працюють в галузі інклюзивної освіти дітей / Галина Булат, Світлана Курилов, Микола Букун [та ін.]; коорд. : Домника Гину; Проект «Інтеграція дітей з обмеженими можливостями до загальноосвітніх шкіл», Fondul de Investiții Sociale din Moldova, LUMOS (Protecting Children. Providing Solutions). Кишинів : Би. і., 2016. Ч. 2. 196 с.

УДК 373.2

Марія Сурм'як,
здобувач вищої освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник – Тетяна Бабюк,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОДУКТИВНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті здійснено аналіз проблеми продуктивних видів діяльності старших дошкільників у зв'язку із завданням формування у дітей предметно-практичної компетентності. Здійснено детальний аналіз таких продуктивних видів діяльності у дошкільному віці як ігрова, трудова, зображувальна та дослідницька. У статті розглянуто їх основні характеристики та вплив на становлення особистості дитини у період дошкільного дитинства.

Ключові слова: дошкільна освіта, провідна діяльність, продуктивна діяльність, дитяча праця, зображувальна діяльність, ігрова діяльність, дослідницька діяльність.

Продуктивна діяльність дошкільників одночасно є чинником розвитку особистості і засобом педагогічного впливу на неї. Знання вихователем основних видів та характеристик продуктивної діяльності, а також ефективних прийомів керівництва сприятимуть процесу становлення

особистості дитини у період дошкільного дитинства в цілому та старшого дошкільника зокрема.

Оскільки сьогодні у дошкільній освіті реалізуються особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, то особливої ваги набувають знання вихователем сутності та особливостей продуктивних видів діяльності, де важливого значення надають ігровій, дослідницькій та дитячим зображувальній та трудовій. Так, Т. Піроженко вказує, що дошкільне дитинство є дуже важливим періодом становлення особистості, де ігрова діяльність відіграє надзвичайно важливу роль, а відсутність творчої сюжетної гри дітей в освітньому процесі не можна допускати [7, с. 4]. У науковому обігу існує кілька термінів, що характеризують діяльність дитини в цей час, серед яких найчастіше вживають поняття «продуктивна діяльність» [2].

Провідним видом діяльності у дошкільному дитинстві є ігрова. Вона відображає, насамперед, прагнення дитини пізнати світ дорослих людей. Проте сюжетна гра розглядається також як творча діяльність дошкільників, де діти досягають певних результатів. Так, О. Люблінська вказує на наступні характеристики рольових ігор старших дошкільників: дитяча гра є формою відображення маленькою особистістю життя людей, які її оточують, а також навколишньої дійсності; реалізація ігрової діяльності відбувається за допомогою комплексних дій, а не окремих рухів, до складу яких входить мовлення (старші дошкільники називають задум гри, її сюжет, дійових осіб, висловлюють критичні судження щодо поведінки учасників); гра є формою творчого відображення дитиною дійсності, не просте копіювання життя дорослих, адже тут особливу роль відіграють процеси мислення та уяви; у грі дитина оперує відповідними знаннями, для яких гра є засобом уточнення та збагачення, вправління, а тому і основою пізнавального розвитку та розвитку моральних аспектів особистості; гра для старших дошкільників є могутнім засобом пізнання не лише навколишньої дійсності, але і сприяє розвитку найкращих якостей особистості; у своїй найбільш розгорнутій формі гра є колективною дією; у грі розвиваються не лише діти, але і сама гра збагачується і переходить на більш високий рівень, що можливе лише за умови ефективного керівництва ігровою діяльністю дітей педагогом [5, с. 107–111]. Результат гри для дітей має дуже важливе значення, оскільки надають можливість дітям відчувати себе творцем.

Наступний вид продуктивної діяльності – зображувальна діяльність, яка дозволяє дитині відобразити в образній формі власні переживання щодо навколишньої дійсності, виразити своє ставлення до неї, тобто отримати творчий продукт: малюнок, аплікація, виріб із пластиліну, виконання музичного твору тощо. Художня діяльність дітей дошкільного віку є творчою діяльністю, у якій дитина виявляє знання про навколишній світ і своє ставлення до нього через створення художніх образів. Найбільш поширеними

видами художньої діяльності дошкільників є зображувальна, до якої відноситься малювання, ліплення (скульптура малих форм), аплікація, конструювання. Ще одним видом є театралізована діяльність, яка пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів та є специфічним видом дитячої активності, одним із найулюбленіших видів творчості дітей у старшому дошкільному віці [5, с. 50]. О. Долинна, О. Дронова, Л. Масол, І. Ликова, Г. Сухорукова та ін. акцентують увагу на вихованні дітей у найбільш значущих для них художніх видах діяльності (образотворчій, музичній, хореографічній, театралізованій), основою яких є різні види мистецтва. Підхід, який вони відстоюють, ґрунтується на синтезі мистецтв і принципах інтегрованого підходу. Взаємодія різних видів мистецтв зумовлена єдиними законами художнього мислення і передбачає, що будь-який твір мистецтва, емоційно впливаючи на дитину, викликає у неї різні музичні, художні, літературно-поетичні, хореографічні асоціації. Поліхудожня діяльність визначається принципами інтегрованого підходу в основі принципу поліхудожнього розвитку, образними зв'язками мистецтв на рівні творчого процесу, нерівномірності розвитку різних видів мистецтва, зв'язку художніх традицій із регіональною і світовою художньою культурою, інтегрованого підходу до естетичного розвитку.

Діти дошкільного віку на заняттях з образотворчого мистецтва часто самостійно інтегрують види образотворчої діяльності, що яскраво проявляється у експериментуванні з художніми матеріалами та інструментами, а також у процесі опанування способами створення образу та засобами художньої виразності. А тому в інтегрованому творчому процесі дошкільники створюють емоційно-виразні образи, без допомоги дорослого обираючи вид діяльності, матеріали, устаткування та способи прояву творчості [6, с. 2].

Дуже тісний зв'язок спостерігається між художньою й трудовою дитячими діяльностями. У дошкільній педагогіці відмічається, що праця дітей дошкільного віку, порівняно з трудовою діяльністю дорослих, має певні особливості [8, с. 273]: умовність (це результат, який має не лише матеріальне втілення, а й емоційне); поступове формування у дітей здатності мотивувати власну трудову діяльність; стихійний розвиток компонентів трудової діяльності дошкільників;. виховна значущість як найвища цінність дитячої праці; тісний зв'язок праці малюка з грою. Щоб праця стала засобом виховання, вона має бути: змістовною; нести в собі особистісну і суспільно корисну значущість; чітко організованою. Тому основною вимогою щодо організації трудової діяльності дітей є використання всіх прийнятних видів праці дітей у ЗДО й при цьому важливо врахувати наступні моменти: вказати мету праці; визначити завдання, які виконуються дорослим (навчання дій,

закріплення у дітей алгоритму послідовних дій, вправ, виховання позитивних взаємовідносин, інтересу до праці, вміння працювати самостійно та ін.); обрати найбільш доцільний за складністю вид трудової діяльності дітей (самообслуговування, праця в природі, господарсько-побутова праця, ручна (художня) праця); визначити основні методичні прийоми, які допоможуть виконати освітні завдання (приклад дорослого, дитини; показ дій; позитивне оцінювання; місце педагога в процесі трудової діяльності та ін.); вказати обладнання, яке знадобиться дитині в процесі роботи; спланувати види індивідуальної роботи з трудової діяльності, вказати, з ким із дітей він буде конкретно її проводити.

Організація ручної праці передбачає, насамперед, забезпечення дітей матеріалами для праці та навчання працювати з ними. Також важливим є обладнання місця роботи дошкільників: наявність куточка ручної праці; його оснащення та обладнання; види роботи у ньому; вміння дітей працювати з папером, картоном, тканиною, з додатковим і природним матеріалом. Крім того, необхідно знаходити роботам практичне використання, зокрема, їх можна використовувати як подарунки малюкам, дорослим, одноліткам, для гри. Організовується робота по підгрупах. В кінці занять дитячі роботи обов'язково аналізуються вихователем, який заохочує дітей до самостійного аналізу, до висловлювань про роботу товаришів, до порад одне одному.

Ще одним видом продуктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку є дослідницька діяльність, яка відображає прагнення до експериментування і є одним із способів пізнання навколишньої дійсності. Питання про сутність, структуру та значення дослідницької діяльності в системі інших її видів у дошкільному навчальному закладі досліджувались О. Івановою, Г. Беленькою, Н. Лисенко, З. Плохій та ін. На їх думку, саме експериментальна діяльність інтегрує всі теоретичні знання та практичні вміння і навички щодо їх набуття та перенесення в різні сфери життєдіяльності дошкільника. Н. Лисенко відзначає особливість пошуково-дослідницької діяльності в тім, що вона здійснюється засобами, які дитина пізнає теоретично, а також вміннями й навичками, набутими практично [4]. Цей вид дуже вдало поєднує чутливість і діяльність, що в повному обсязі відповідає особливостям мислення дошкільника та сприяє розвитку у дітей розумових якостей, зокрема допитливості, ініціативності й креативності. В експериментуванні дитина самостійно знаходить відповіді на запитання, що виникають, намагається досягти результатів, перевіряє свої знання та можливості.

У процесі дослідницько-пошукової діяльності активізуються всі сфери особистості. Щоб така діяльність була чинником розвитку особистості дитини, її доцільно проводити в три етапи: підготовчий етап, етап власне

пошуково-дослідницької діяльності, етап інтерпретації результатів та їх перенесення на інші види діяльності [4]. Важливою особливістю дослідницької діяльності дітей, дитячого експериментування є й те, що мета їх невизначена та нестійка, зазначає І. Біла [1]. У ході пошуку вона поступово уточнюється. Всі пошукові дії дітей при цьому гнучкі, діагностичні. Сутність експериментування полягає у тому, що вона не задається дорослим наперед у вигляді тієї чи іншої схеми, а будується самим дошкільником у міру отримання нової інформації про об'єкт. Дослідницька діяльність у дошкільному віці характеризується ускладненням та розвитком дій цілеутворення: дитина сама ставить собі цілі, сама їх досягає, отримуючи нове знання про предмети. Як бачимо, така активність сприяє розвитку особистісних якостей дитини.

Отже, вихователь повинен мати знання про сутність, особливості, види та керівництво продуктивною діяльністю дошкільників: ігровою, художньою, до якої відноситься зображувальна і театралізована, працею дітей (самообслуговування, господарсько-побутова, праця у природі та художня), дослідницькою діяльністю. Опанування дітьми під керівництвом педагога цими видами діяльності сприяє формування у дошкільників художньо-продуктивної і предметно-практичної компетентностей.

Список використаних джерел:

6. Біла І. М. Експериментування – джерело творчості дошкільників. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2018. Т. 10. Ч. 4. С. 39–47.
7. Ведмеденко Д. Від інтересу до працьовитості. Дошкільне виховання. 2008. № 4. С. 12–14.
8. Долинна О., Низковська О. Праця як засіб формування предметно-практичної компетенції дітей. Дошкільне виховання. 2017. № 9. С. 22–27.
9. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог: навч.- метод. посіб. для ВНЗ. Київ: Видавничий дім "Слово", 2009. 400 с.
10. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. Київ: Вища школа, 1974. 355 с.
11. Масол Л. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій. Мистецтво та освіта. 2011. № 1. С. 2–5.
12. Піроженко Т. "Золотий" період розвитку особистості, або Як підвищити якість дошкільної освіти. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2016. № 7. С. 4–10.
13. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. Київ: Академвидав, 2013. 464 с.

*Олександр Урсуляк,
музичний керівник,
Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 15 «Джерельце»
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ВИКЛИКИ ЧАСУ АБО ЯК МУЗИКУВАТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Освіта сьогодення зазнає чималих змін, які пов'язані не лише з дистанційним навчанням, карантинном та війною. На превеликий жаль, в дошкільних групах, як і в початкових класах шкіл, стає все більше дітей, які мають особливі освітні потреби. Яка роль музики у їхньому розвитку і як музикувати з такими дітками? Як розпочинати роботу з дошкільниками і далі ефективно продовжувати її в початкових класах. Відповіді на ці питання ми розглянемо у даній статті.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна музична освіта, інклюзивний потенціал музичної освіти, інклюзія в музиці ЗДО, музикотерапія, здоров'язберезувальні технології, методи музикотерапії.

Сьогодення диктує умови, які важливі для таких принципів освіти як доступність та рівність, безперервність та різноманітність умов для навчання кожної дитини у всіх формах і типах освітніх послуг. Особливий акцент у цих умовах посідає питання інклюзії. Коли мова йде про фізичне та психоемоційне здоров'я дошкільнят, психологи та педагоги у своїй практиці використовують різні методи арт-терапії, серед яких і музикотерапія. Терапія музикою сприяє відновленню оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності таких дітей, що допомагає їх подальшій інтеграції в соціум.

Музику можна вважати невербальною формою комунікації, яка в певних почуттях і людських взаєминах здатна бути більш результативною, ніж мовне спілкування. За допомогою поєднання різноманітних форм і методів музикотерапії можна водночас впливати на вирішення важливих завдань, які постають в умовах запровадження інклюзивної освіти в ЗДО та початкових класах навчальних закладів – створення сприятливого клімату на заняттях, атмосфери доброзичливості, довіри, емоційної безпеки, толерантного ставлення один до одного.

Сутність музикотерапії в здатності викликати у «особливої», як і у звичайної дитини позитивні емоції, які надають лікувальну дію на психосоматичні та психоемоційні процеси, мобілізувати резервні сили організму, активізувати важливі фізичні та психічні функції, залучати дитину до процесів діяльності, до життя в цілому. Слід зазначити, що діти з ООП мають різний рівень готовності до спілкування і налагодження контакту.

Музичному керівнику варто враховувати цю особливість ще від початку заняття і сприяти якомога кращій адаптації особливих дітей до атмосфери в музичній залі. Якщо це перші заняття, варто завітати в групу до дітей, привітатися, познайомитися з ними. Це сприятиме встановленню емоційного контакту і подоланню страху при переході в музичну залу – нове середовище. На першому занятті не варто перенасичувати пізнавальні завдання, а навпаки створити легку, спокійну атмосферу. Дуже важливо спостерігати за поведінкою дітей, можливо хтось з них буде закривати вушка руками, або іншими способами показувати, що йому не подобається мелодія чи гучність музики. Тому варто стишити гучність або змінити музичний супровід. Не слід акцентувати увагу на незвичних діях, проте – спостерігати і контролювати ситуацію. Якщо в групі є асистент вихователя або ж цю роль виконує помічник вихователя, саме вони приділяють посилену увагу дитині з особливими освітніми потребами. Такі діти часто відволікаються від групових занять, проявляючи бажання самотійно досліджувати приміщення зали, розглядати музичні інструменти.

Слід забезпечити дитині самотійне пересування в просторі, щоб максимально не відволікати інших дітей від заняття. Та все ж намагатися плавно без примусу, включати дитину в загальну групову роботу. Помічник чи асистент вихователя допомагає дитині з ООП виконувати пальчикову гімнастику, за потреби тримає за руку, допомагає виконувати завдання музичної гри. Разом з дитиною відпочиває і спостерігає за діяльністю всіх дітей, у разі потреби виходить із зали. Музичному керівнику потрібно також бути готовим змінити хід заняття або форми роботи, щоб досягти бажаного результату. Орієнтир в роботі слід робити на вікові особливості дітей групи. Робота в інклюзивній групі планується музичним керівником з вихователем, на основі спільних обговорень досягнень дітей. Важливо враховувати також думку профільних спеціалістів: вчителя-логопеда, практичного психолога, асистента вихователя. Види діяльності на музичному занятті, а особливо в групі з інклюзивним начанням, мають бути різними.

Слухання музики – може бути як пасивним, так і активним видом діяльності. Часто діти з розладами аутистичного спектра починають стрибати, коли чують музику, підбігають до інструмента, музичної колонки – виявляють задоволення, радість. Під час презентації композитора та твору для дітей з ООП окремо подаємо коротку інформацію. Наприклад, показуємо портрет композитора та коментуємо: «Це композитор, він придумав багато мелодій і записав їх за допомогою нот. Його ім'я ...». Якщо в дітей є проблеми із зором, ближче до них підносимо зображення. Якщо слухання музики – улюблений вид діяльності особливої дитини, можемо пообіцяти його як приз за виконане завдання. Жести музичного керівника та вихователів на занятті мають бути спокійними не сильно емоційними, голос спокійним не надто гучним, не варто довго говорити, яскраво виражати емоції. Під час слухання можна використати різні засоби для розвитку в дітей сенсорних

відчуттів. Наприклад, пускати мильні бульбашки; сипати «сніг» чи «листя» із жатого паперу під струменем повітря вентилятора; запрошувати слухачів у сухий басейн; пропонувати їм м'які іграшки тощо.

Один із найскладніших видів музичної діяльності в групі з інклюзивним навчання – **спів**. Часто діти з ООП не розмовляють, нечітко вимовляють слова, мають проблеми мовлення. Діти сприймають інформацію та вказівку: на слух, вказівка + показ, вказівка + показ + вправлення, вказівка + вправлення. Тому, задля досягнення бажаних результатів під час співу в ЗДО та і в школі можна практикувати такі послідовності дій: говоримо + співаємо = дитина з ООП співає; говоримо + показуємо картку для співу + співають дорослі й нормотипові діти = дитина з ООП активізується; говоримо + співаємо + торкаємося долонею підборіддя дитини з ООП чи її вушок, щічок, шиї (спостерігаємо, на що реагує) = дитина з ООП співає; говоримо + торкаємося = дитина з ООП співає.

На кожному етапі варто спонукати дитину до співу. Щоб дитина зрозуміла, як співати ноти по тривалості, користуємося дотиком. Таке навчання проводиться переважно в індивідуальній формі. Педагог сідає навпроти дитини; одночасно співає довгу ноту та своєю рукою повільно проводить від плеча до зап'ястя руки дитини, або по спині згори вниз. Можна взяти рукою кисть руки дитини й вести її долонькою по гладкій поверхні, поки звучить звук чи слово пісні. Або ж диригувати рукою дитини. Ритмічну пісеньку розучуємо за допомогою легких вистукувань у такт.

Незалежно чи працюємо ми індивідуально чи в групі, чи класі, сідаємо близько навпроти дітей, так, щоб вона добре бачила наше обличчя, жести та вирази. Усіляко спонукаємо дитину видавати звук. Під час свого співу чітко демонструємо, як розкриваємо рота, опускаємо щелепу. За потреби, торкаємося руками необхідних точок на обличчі у себе чи у дитини. Це допомагає їй зрозуміти необхідні дії. Рухи мають бути короткотривалими, але систематичними й послідовними. Найкращий результат досягається завдяки налагодженню дружніх відносин між педагогом і дітьми. Важливо також вчасно зупинитися й не вимагати від дитини забагато. Результат може бути через три місяці й більше. Дитина може взагалі не заспівати, або робити це тільки поза музичними заняттями. Зацікавити дитину може будь-що: концерт ляльок або імпровізований концерт дітей, гра з мікрофоном, аплодисменти і похвала, призи – обставини, які зацікавлюють.

На кожному занятті обов'язково мають бути присутніми **пісні-ритуали**. Тобто: привітання, прощання, які згуртовують дітей, налаштовують на роботу. Бажано, щоби ці пісні були незмінні на кожному занятті – так дитина (особливо з ООП) відчуватиме безпеку і зможе налаштуватися на подальше заняття та із задоволенням завершувати його.

Музикування проводиться вже у молодшій групі. Діти надзвичайно люблять відтворювати музичні звуки. Для роботи використовуємо дзвоники, брязкальця, маракаси. Далі ускладнюємо прийоми гри й пропонуємо

трикутники, барабан, ксилофон. У будь-якому разі потрібна індивідуальна робота. Музичний керівник багаторазово пояснює дітям як тримати інструмент. Спершу вчимо проплескувати ритм, а вже потім відтворювати його на інструменті. Інколи дитина починає відчайдушно бити по металофону чи фортепіано. Що робити в таких ситуаціях? Підходимо до дитини, гладимо від плеча до кисті руки й промовляємо протяжно слово «ніжно». Беремо дитячу руку в свою, проводимо паличкою по металофону й знову даємо установку: «ніжно». Під час гри допомагаємо дитині: тримаємо її руки в своїх. Згодом дитина переходить до самостійної гри під супровід плескання в ритм. Далі, за потреби, можна керувати грою дитини тільки помахом голови.

Музично-рухова діяльність передбачає різні види вправ. Проводячи музичну гру, як у звичайній, так і в групі з інклюзивним начанням усіх дітей ознайомлюємо з правилами та змістом. Гру граємо разом із дитиною з ООП. Якщо за змістом треба щось кидати або ловити – робимо це, тримаючи її руки в своїх; тікати – тікаємо з нею, тримаючи за руку. Практикуючись, дитина зможе виконувати дії самостійно і більш впевнено.

Танець. Спершу знайомимо дітей з рухами, вчимо їх чітко і правильно виконувати. Потім показуємо їх послідовність і поєднання між собою. На підлозі клеїмо орієнтири для розміщення дітей. Вихователь або асистент вихователя допомагають дитині з особливими освітніми потребами, якщо потрібно, виконує рухи руками або ногами дитини. Дітям з ООП складніше розуміти суть виконання рухів, тому доцільно буде здійснювати показ перед ними. Якщо педагог стоїть обличчям до дитини, дуже важливо показувати дзеркально (те, що потрібно робити правою ногою/рукою – робимо лівою). Також слід пам'ятати, що всі рухи в танці починаються з правої руки, ноги, в праву сторону. З часом діти пам'ятають це і будуть виконувати інтуїтивно. Насправді, діти з ООП – часто дуже чутливі і надзвичайно відчують емоційний контакт з дорослим. Невеличка похвала мотивує їх до більших старань і зусиль.

Досить складними для дітей з особливими освітніми потребами є **марширування і галоп**. Розучуючи дані вправи, ритмічна музика має звучати постійно (бажано щоб вона була однакового ритму). Знову допомагаємо дитині виконувати рух її ногою, згодом – стаємо навпроти і показуємо виконання. Доцільно було б для початку використовувати повільнішу музику, згодом можна прискорити. Групові парні таночки діти з ООП за можливості танцюють з дорослими, пізніше – з кимось із дітей. Важливо також не акцентувати увагу на особливості дітей з ООП, створювати в групі для них позитивну емоційну атмосферу підтримки, щоб інші діти не цуралися ігор чи вправ із ними.

Тілесна перкусія. Вправи зі звучними жестами (плескання, тупотіння, шльопання по ніжках) надзвичайно важливі для дітей з особливими освітніми потребами. Адже, часто діти можуть не достатньо відчувати своє тіло, тому корисним стає тактильна стимуляція. Крім того, вправи зі звучними жестами

розвивають почуття ритму. Головне – залучайте дітей з ООП під час музичних занять до спільної діяльності з усіма дітьми, створюйте такі умови, щоб усі діти отримали насолоду та користь, засвоїли знання і сформували навички. У вихованців групи з нормотиповим розвитком формуйте прагнення підтримувати дітей з ООП, навіть якщо у них щось не виходить – виховуйте милосердя та людяність. А у дітей з особливими освітніми потребами формуйте впевненість у своїх силах.

Музика – надзвичайно потужний інструмент, і наше завдання – охопити музикуванням якомога більше дітей для того, щоб формувати зрілу особистість та коригувати особливості розвитку. Світ музики чарівний та казковий, він творить дива, і українські діти мають право активно жити та творити в цьому світі. Переконали, що найважливіше у нашій роботі – це небайдужість і любов до дітей, професійний підхід і досвід, терпіння й віра в успіх кожного. Працювати з дітьми групи з інклюзивним навчанням – часта потреба сьогодні. Давайте ставитися до неї відповідально та з розумінням – це елементарна людяність і повага до кожного. Інклюзивна мистецька освіта – це один з найефективніших шляхів включення дітей із особливими освітніми потребами до соціуму, засіб їхньої адаптації в середовище та шкільне життя. Спілкування з музичним мистецтвом дозволяє кожному відчувати й прийняти свою унікальність, розвинути музичні та комунікативні здібності, інтелект, чутливість. Мистецтво здатне руйнувати будь-які соціальні, культурні, психологічні бар'єри і саме тому освітянам необхідно проєктувати і впроваджувати нові методи і технології інклюзивної мистецької освіти у своїй практиці.

Список використаних джерел:

1. Бриль М. М. Проблемні аспекти впровадження інклюзії в мистецькій освіті. Інклюзія в мистецькій освіті: виклики, практики, перспективи / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти. Київ, 2019. 431 с.

2. Бродецька А. Що таке інклюзія та хто такі діти з особливими освітніми потребами / Музичний керівник. 2022. №2

3. Володіна Ю. А. Музична терапія як засіб впливу на дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзія в мистецькій освіті: виклики, практики, перспективи / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти. Київ, 2019. 431 с.

4. Ляшенко О. Д. Інклюзивна мистецька освіта: інноваційна проблема ХХІ ст. / Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2014. 490 с.

5. Мудрак А. Музична діяльність дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній групі / Музичний керівник. 2022. №2. С. 6

*Ірина Усач,
здобувач вищої освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник – Тетяна Бабюк,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ВВЕДЕННЯ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ У СВІТ КРАСИ, МИСТЕЦТВА ТА ОБРАЗОТВОРЕННЯ

У статті визначено зміст та особливості роботи вихователя закладу дошкільної освіти з дітьми раннього віку з розвитку образотворчої діяльності. Доведено, що прилучення дитини з раннього віку до «проживання» емоцій краси, пізнання таємниць мистецтва через особу художника поступово формує в ній культуру людських почуттів, розвиває і збагачує їхню палітру в особистому досвіді самої дитини; виступає засобом духовного спілкування з однолітками й дорослими, встановлення ефективної взаємодії в соціокультурному та природному середовищі.

Ключові слова: діти раннього віку, естетичний розвиток, образотворча діяльність.

В сучасному суспільстві змінилося ставлення до загального розвитку та потенційних можливостей в освіті дітей раннього віку. Раннє дитинство є періодом становлення базових стосунків дитини зі світом. Зарубіжні дослідження (Г. Доман, М. Ібука, Ш. Судзукі та ін.) доводять, що в ранньому віці дитину можна навчити всього, адже її здібність засвоювати інформацію є значно вищою, ніж у дорослого.

Пріоритетним у родинному вихованні та педагогічних технологіях вітчизняної дошкільної освіти стає забезпечення дитині можливостей для відкритого емпіричного дослідження багатокomпонентного навколишнього простору, насамперед, природи та мистецтва. Принципи художньої педагогіки реалізуються через організацію художньо-естетичного розвитку дитини на мистецькій основі (Г. Беленька, Н. Гавриш, О. Кононко, О. Половіна, Г. Сухорукова, А. Шевчук, Л. Шульга та ін).

Мистецтво, художній образ, є особливою мовою, яка відмінна від усіх інших засобів передавання інформації. Вона складається із зображувальних та естетичних (чуттєвих) знаків, пізнання яких на різних етапах становлення особистості формує систему базових знань про мистецтво як простір та форму творчої активності людини, самовираження та емоційного

самовідновлення; здатність насолоджуватися красою та надихатися нею, відчувати радість життя.

В ранньому віці започатковуються естетичні емоції. Вони виникають завдяки ритмічному поєднанню звуків, кольорів і обумовлюють формування соціально-емоційних образів, утворення емоційної пам'яті, виступають своєрідним соціальним способом формування вольової та когнітивної сфер дитини, покращують якість її життя. У свідомості та уявленнях дитини, яка народжується, зростає і розвивається в нормальних, мирних умовах, світ постає як доброзичливий, красивий, цікавий, позитивний. Взаємини дитини з навколишнім світом будуються на засадах довіри, анімізму (оживлення), антропоморфізму (олюднення) та анімізму (одухотворення). Для повноцінного розвитку та саморозвитку дитина від народження потребує надання їй свободи вибору, самостійності, самоствердження, визнання. Підвищена тривожність батьків у сучасних реаліях, що є причиною гіперопіки («Цей світ сповнений небезпеки...»), може загальмувати формування у дитини базової довіри до світу.

У наших теоретичних та експериментальних дослідженнях зміст педагогічної роботи з дітьми раннього віку визначають: пробудження та формування естетичних емоцій, що передбачає розвиток сенсомоторної, перцептивної, чуттєвої сфери дитини, уміння зосереджувати увагу на різних предметах, об'єктах, артефактах і відчувати хвилювання; розвиток інтересу до різних матеріалів, за допомогою яких можна створити зображення (знак, символ); розвиток зображальності, образної системи в різних видах художньої практики; становлення образу «Я»; узгодженість педагогічних систем сім'ї і закладу дошкільної освіти у художньо-естетичному розвитку дитини [4; 6].

Творчий зв'язок дорослого з дитиною потребує тренувань і розпочинається у пренатальний період. Вагітність дарує чудовий шанс вплинути на інтелект і творчі здібності дитини, стимулювати її пізнавальний, емоційний та художній розвиток. Майбутній мамі потрібно допомогти навчитися зосереджуватися на власних естетичних почуттях (милування красою, сприймання творів живопису, скульптури, музики та ін), відчувати радість власної творчості (малювання, ліплення, вишивання, плетіння, складання квіткових композицій, аплікаційна техніка, печворк та ін) і «пропонувати» дитині «співпереживати».

Пріоритетом в роботі з дітьми від народження до шести місяців визначено: розвиток художнього сприймання, сенсорні навички, залучення до перших художніх дослідів з різними зображальними матеріалами (фарби, фломастери, тісто, будівний матеріал). Ігри з матеріалом різної фактури пробуджують чуттєвість дитини. У другому півріччі відбуваються перші відкриття дитиною власної творчості, якщо дорослий виступає партнером у спільних з дитиною діях (милування красою, спілкування з творами

мистецтва, досліджування художніх матеріалів, кольорів, фактур та форм), поділяє з нею емоційний відгук.

Для маленької дитини будь-який матеріал може стати художнім, якщо його застосування пов'язане з отриманням нею естетичного задоволення. Важливішим є саме процес використання матеріалу, ніж отриманий результат. Цей період у творчому житті дитини вчені визначають як «дозображальний» (В. Мухіна). Але, чим більше дитина переймається таким художнім експериментуванням, тим багатшою стає її палітра, ширшим арсенал художніх засобів. Для дитини важлива позитивна оцінка (вербальна, емоційна) батьками її творчості. Їх особиста участь в усіх видах та формах художньо-естетичної діяльності дитини стане захопливим і радісним заняттям для всієї сім'ї у сучасних реаліях.

На другому році життя до освітнього простору дитини активніше залучаються архітектурно-конструювальна та елементи декоративної діяльності. Відмітимо, що календарні строки початку і завершення дозображальної стадії розвитку образотворчої діяльності у різних дітей неоднакові. Це залежить не від здібностей маленького художника, а від своєчасної підтримки з боку дорослих. Умовою є активізація спонтанної діяльності з внутрішньою мотивацією. Завжди має знаходитися місце для власної творчості малюка.

Для третього року життя характерна суперечність між прагненням самостійності, що швидко зростає, бажанням долучитися до діяльності дорослих та реальними можливостями дитини. Цю суперечність можна подолати за умови такої організації продуктивних видів діяльності, коли у спільній з педагогом (дорослим) роботі задовольняється прагнення малюка одержати певну свободу, самостійність. Треба, щоб у дитини завжди був вибір (ідей, тем, матеріалів, способів дій). Педагог має експериментувати, пропонувати нові техніки і переконуватися, що для деяких час іще не настав, а деякі викликали у дитини неабиякий інтерес. Оволодіння основами образотворення, надає дитині можливість урізноманітнювати форми комунікації із соціумом, моделювати власну «картину світу», візуалізувати особисті враження світосприймання за допомогою різних зображувальних матеріалів і технік, переживати почуття здивування, творчого піднесення, самоцінності; позбавлятися небажаних комплексів (страх, нерішучість, невпевненість, меншовартість та інші), які у реаліях сьогодення можуть загострюватися внаслідок нестабільності, тривожності у поведінці батьків.

Розвиток образотворчої діяльності в ранньому віці зумовлений прилученням дитини до світу краси, до кращих зразків національного й світового мистецтва, творчості митця; прилучення дитини з раннього віку до «проживання» емоцій краси, пізнання таємниць мистецтва через особу художника поступово формує в ній культуру людських почуттів, розвиває і збагачує їхню палітру в особистому досвіді самої дитини; виступає засобом

духовного спілкування з однолітками й дорослими, встановлення ефективної взаємодії в соціокультурному та природному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponentdoshkiln_oji_osviti_v_ukrajini/

2. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / В. О. Огнев'юк та ін.; Київ: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

3. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. кер. К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2020. 244с.

4. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підруч. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. С. 220-238.

5. Шевчук А. Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації в оновленому БКДО. Дошкільне виховання. 2021. № 4. С. 20-23.

6. «Я у Світі». Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова, та ін.; Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с

УДК 373.2.015.31:78

*Анастасія Федорова,
вихователь-методист,
Харківський заклад дошкільної освіти №106
(Харків, Україна)*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкривається проблема підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку у дітей морально-патріотичних почуттів. Висвітлюються педагогічні умови використання музичного мистецтва, зокрема українського народного, у процесі патріотичного виховання дошкільників.

Ключові слова: морально-патріотичне виховання, діти дошкільного віку, народні свята, музичний фольклор, підготовка вихователів.

На сучасному етапі розвитку української державності, реформування освітньої системи актуальності набуває проблема розвитку морально-патріотичних почуттів та національної свідомості підростаючого покоління.

На значущості патріотичного виховання молоді наголошується у таких державних документах, як Конституція України, Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності та інших документах, що унормовують діяльність закладів освіти. Зокрема зазначається, що найкращим періодом для розвитку основ моральності, патріотизму є саме дошкільне дитинство, яке є базовим у становленні особистості.

Проблему патріотичного виховання дітей вивчали у свій час такі вітчизняні педагоги, як Г. Ващенко, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Вони вважали, що елементи усвідомленого громадянства формуються у дітей, починаючи з дошкільного віку, за умови систематичної, цілеспрямованої роботи.

Новітні тенденції сучасного патріотичного виховання молоді висвітлено у працях А. Богуш, І. Бега, В. Борисової, М. Боришевського, П. Гнатенко, Д. Ельконіна, О. Вишневського, П. Ігнатенка, Т. Завгородньої, П. Кононенка, Н. Косаревої, Л. Крицької, В. Кузя, Ю. Руденка та інших науковців. Питання виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва досліджували Т. Вовк, І. Хланти, В. Гошовський, В. Мадяр-Новак, С. Садовенко, Т. Стегайло та інші.

Аналіз науково-педагогічних праць дозволяє стверджувати, що цілісна система формування свідомого громадянина, патріота своєї країни остаточно не сформована. Тому перед освітянами постає завдання пошуку шляхів удосконалення як підготовки педагогічних кадрів до роботи у закладах освіти з окресленої проблеми, так і розробки найефективніших форм і методів морально-патріотичного виховання дітей.

Метою статті є висвітлення особливостей підготовки майбутніх вихователів до розвитку морально-патріотичних почуттів у дошкільників засобами мистецтва.

Найсприятливішим віком для розвитку у дітей морально-патріотичних почуттів педагоги і психологи вважають п'ятий рік життя, коли активізується інтерес особистості до близького оточення, суспільних явищ. Велика роль у цьому процесі надається закладам дошкільної освіти, у яких за умови планомірної, систематичної роботи відбуватиметься відповідний розвиток дошкільників. На значущості закладу дошкільної освіти у розвитку патріотичних почуттів у дітей наголошувала С. Русова: «Дитячий садок – це перша найгідніша школа для дитини, національна школа, в якій пробуджується її національна і громадянська свідомість» [3, с. 14-17]. Важливість здійснення патріотичного виховання дітей підкреслював і В. Сухомлинський, який зазначав, що почуття господаря власної землі – найважливіше патріотичне почуття, яке потрібно стверджувати в юних

серцях. Справжнім патріотом стане той, для кого в роки дитинства доля окремої суспільної істоти також важлива, як і глибинне особисте: іграшка, улюблена книжка та інше [7, с. 30-49].

Вважається, що дитина старшого дошкільного віку повинна знати назву країни, в якій вона живе, її столицю, своє рідне місто або село, визначні місця, традиції та звичаї рідного народу. Пізнаючи народну мудрість, традиції, народну творчість (приказки, прислів'я, казки, пісні, ігри), діти поступово отримують уявлення про своєрідність українського народу. Однак, навіть у старшому дошкільному віці діти ще недостатньо усвідомлюють, що таке «патріотизм».

Слід зазначити, що патріотизм – це природна прихильність і любов до рідної землі, мови, культури; глибоке моральне почуття, показник і виразник найвищих проявів духовного світу людини [1, с. 2-7]. У практиці роботи закладів дошкільної освіти патріотичне виховання здійснюється у взаємозв'язку із моральним вихованням, оскільки саме у дошкільному віці у дітей відбувається формування задатків моральності, розуміння того, що таке «добре» і «погано». При цьому важливим та ефективним засобом розвитку морально-патріотичних почуттів визнається музичне мистецтво, яке сприяє підвищенню пізнавальної активності у дітей до навколишнього світу та мистецтва, формуванню у них патріотичного ставлення та відчуття належності до рідної країни, домівки, сім'ї, а також розвитку художніх та творчих здібностей дітей.

Використання музичних творів у закладах дошкільної освіти має на меті прищеплення усім дітям без винятку любові до музичного мистецтва, формування у дошкільнят духовної потреби у ньому. Таким чином, залучення дітей до прекрасного утверджує моральну красу, народжуючи нетерпимість до всього потворного. Як слушно зазначено у народній мудрості: «Тримаючи в руках скрипку, людина не здатна вчинити погано» [2, с. 183].

Враховуючи величезний вплив музичного мистецтва на морально-патріотичне виховання дошкільників, актуальним стає питання удосконалення підготовки майбутніх вихователів до зазначеного виду роботи. Особливу увагу слід звертати на те, що процес розвитку у дітей морально-патріотичних почуттів передбачає комплексний підхід, інтеграцію завдань з різних ліній розвитку дитини, поєднання різноманітних форм, методів і прийомів під час роботи з дітьми.

Майбутнім вихователям необхідно оволодіти знаннями щодо особливостей проведення з дошкільниками бесід про відомих українських композиторів, співаків, найяскравіші зразки їхньої сценічної та інструментальної музики; ознайомлення дітей з історією виникнення українських народних інструментів та способами гри на них; залучення дошкільнят до слухання високохудожніх зразків української класичної музики, інсценізації обрядів та народних звичаїв.

Відзначимо, що у практиці роботи закладів дошкільної освіти особливого поширення набуває питання використання творів українського музичного фольклору (колискових, хороводних ігор, колядок, забавлянок, таночків) з метою розвитку у дошкільників морально-патріотичних почуттів. Саме музична народна творчість вважається доступною і цікавою для дошкільників, вона багатофункціональна і надає дітям перші відомості про суспільні моральні цінності, оточуюче середовище та культуру рідного народу.

Тому під час підготовки майбутніх вихователів особливу увагу слід приділити питанням використання творів дитячого музичного фольклору у процесі виховання дошкільників. Метою занять з дітьми має бути не лише ознайомлення їх з різноманітними зразками фольклору, а й прищеплення їм любові до ближнього, формування вмінь відображати власні почуття за допомогою жести, голосу, руху, тобто розвиток творчих та музичних здібностей.

Серед різноманітних малих жанрів народної творчості особливий інтерес для дітей становлять народні ігри із рухом і співом, які розвивають у дошкільнят не тільки морально-патріотичні почуття, а й почуття ритму, мелодії, пам'ять. Під час таких ігор діти долучаються до народних традицій, вчаться спілкуватися один з одним і передавати художні образи у рухах. Серед таких можна назвати пісні-забавлянки «Катерина і Василь», «Їли кашку» та інші, а також українські народні пісні-ігри у жанрі хороводу «Мишка та кіт», «Подояночка», «Чижику. Чижику пташка маленький», «Мак» та інші [6, с. 130].

Найбільший пласт дитячого фольклору становлять пісні-казки – музично-поетичні твори, тематика яких найчастіше жартівлива. Головними персонажами пісень-казок є фантастичні тварини і образи (Омелечко, коза, зайчик, сорока, котик та ін.), які працюють (прядуть, молотять, жнуть, пасуть худобу, косять), і тим самим привертають увагу дошкільників до праці, як основного змісту життя людини. Поступово пісні-казки знаходять відображення в ігровій діяльності дошкільників. Спорідненими з музичними казками за музично-стильовими ознаками є ї небилиці. Проте цей жанр дитячого музичного фольклору недостатньо використовується у навчально-виховному процесі закладів дошкільної освіти.

Разом із цим, найпотужнішим засобом виховання патріотичних почуттів у дошкільників вважається колискова пісня, адже вона є однією із найдавніших видів народної творчості. Цей жанр позначений глибиною мелодійного звучання, високим поетичним світосприйняттям, багатством образів. З давніх часів колісанки поділялися на ранкові, денні, вечірні та чарівні, для дівчаток та хлопчиків, що ознайомлювали дітей з моральними цінностями і побутовими речами, заохочували до працелюбності, справедливості, порядку і доброти. За переконаннями Ніни Матвієнко:

«Колискова пісня є благословенним світом високої поезії українського народу, це ті Лаври-Хранителі, що становлять духовний закон цілих епох» [4, с. 111]. За сучасних умов дітей ознайомлюють з колисанкою під час музичних занять, при підготовці до тематичних розваг. Програма «Дитина» рекомендує використовувати аудіозапис українських народних колісанок у виконанні української співачки Н.Матвієнко: «Ходить кіт по горі» та інші.

Разом із цим, варто зосередити уваги і на тому, що чинними програмами розвитку, виховання і навчання дошкільників передбачено проведення у дошкільних закладах освіти календарно-обрядових свят. Вважається, що «Якщо хочеш пізнати націю – вивчай її свята» [4, с. 8]. Цікавим є те, що предки українців святкували вісім головних Сварожих свят: Калиту, Боги-Спаси, Купайло, Зільник (Трійця, Русалії), Великдень, колодій, Різдво Божича. Під час свят діти з музикою, танцями, іграми брали участь у ритуальних діях, співали величальні пісні. За сучасних умов у дошкільних навчальних закладах дітей залучають до відзначення таких народних свят, як Великдень, Івана Купала, Стрітєння, Свято врожаю (осіннє рівнодення) та інших, що сприяє збагаченню у дітей знань про особливості національного характеру українського народу, його духовне багатство та культуру, його звичаї, обряди. Враховуючи це, майбутнім вихователям необхідно бути обізнаними у народних традиціях, звичаях та обрядах задля складання у подальшій професійній діяльності відповідних сценаріїв святкування народних свят із дошкільниками.

Також велике значення для морально-патріотичного виховання дітей має святкування у закладах дошкільної освіти родинних свят, як, наприклад, Свято матері, під час яких дошкільнята співають пісень про близьких для них людей. Оскільки від шанобливого ставлення до своїх рідних, прихильності до сім'ї виникає почуття любові до рідної Батьківщини.

Рекомендується організовувати і тематичні заходи до Дня козацької Покрови та захисників України, під час яких діти співатимуть козацьких пісень, виконуватимуть відповідні танці. Проведення зазначених заходів сприятиме пробудженню у дошкільників свідомих патріотичних почуттів, потреби у здійсненні добрих вчинків, поваги до себе та інших, толерантного відношення до різних категорій населення, бажання цінувати культурну та історичну спадщину своєї Батьківщини, захищати й любити її.

Таким чином, ознайомлення дошкільників із багатою музичною спадщиною рідного народу, залучення їх до традиційних календарних та обрядових свят, родинно-побутових звичаїв значною мірою сприятиме вирішенню проблеми морально-патріотичного виховання підрастаючого покоління, відродженню і збереженню духовних національних цінностей у суспільстві. І до цього виду роботи повинні бути готові майбутні вихователі, від яких залежить майбутнє дітей і держави взагалі.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н., Крутій К. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи // Дошкільне виховання. 2015. №8. С. 2-7.
2. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л. Патріотичне виховання в ДНЗ. Харків : Вид-во «Ранок», 2015. 192 с.
3. Кузьмук Л. Плекаємо патріотів // Дошкільне виховання. 2015. №8. С. 14-17.
4. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку: метод. посібн. для дошкільн. закл. Львів: Оріяна-Нова, 2008. 208 с.
5. Проніна П. О. Формування національної свідомості дитини // Дошкільний навчальний заклад. 2010. №9 (45). С. 30-49.
6. Садовенко С. М. Світ фольклору: Український дитячий фольклор як засіб формування музичних здібностей дітей дошкільного віку: наук.-метод. посіб. Київ: КТ «Київська нотна фабрика», 2007. 332 с.
7. Українське дошкільня: Пісні, ігри, танці, вірші й загадки: для дітей дошк. віку. Київ: Музична Україна, 1992. 142 с.

УДК 372.3/4 + 373.29

Світлана Філіппова,

вихователь,

Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 18 «Зірочка»

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ПРИНЦИПИ НАСТУПНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВНОСТІ В РОБОТІ ЗДО ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті зосереджено увагу на проблемі наступності між дошкільною та початковою ланками освіти у формуванні компетентностей дитини. Охарактеризовано сучасні підходи до вирішення окресленої проблеми. З'ясовано, що для формування компетентної особистості у дошкільному та молодшому шкільному віці важливими є не лише урегульованість змісту нормативних документів двох освітніх ланок, а й усвідомлення педагогами та батьками вікових особливостей конкретного періоду життя дитини, спільності у доборі методів, форм та засобів освітньої роботи. З'ясовано, що проблему наступності вихователі вирішують через ознайомлення зі змістом програм НУШ, застосування сучасних педагогічних технологій, проведення просвітницької роботи серед батьків та за допомогою співпраці з учителями початкових класів. Окреслено низку організаційно-педагогічних умов, за яких наступність між дошкільною та початковою освітою забезпечуватиметься у практичній площині.

Ключові слова: наступність, перспективність, єдність, співпраця, методи, принципи.

Одним із пріоритетів сьогодення залишається переорієнтування системи освіти на потреби людини. Усі громадяни мають уміти вчитися протягом життя і мати доступ до якісної системи освіти – на це мають бути спрямовані зусилля фахівців та чиновників у галузі освіти. Послідовне здобуття освіти можливе за дотримання принципів перспективності й наступності між суміжними ланками освіти – зокрема між дошкільною та початковою.

Наступність – це дидактичний принцип забезпечення передумов до шкільного навчання. Суть наступності як загальнопедагогічного методу: педагоги допомагають дитині підготуватися без жодних негативних наслідків для її психіки до навчання в школі.

Саме зараз, коли впроваджуються всі засади Нової школи, «золотий час» приділити максимум уваги послідовності в умовах безперервної освіти, що піддається значному впливу як соціального середовища так і індивідуальної творчості.

Вирішальне значення для дитини в її майбутньому дорослому житті має не багаж знань, а здатність ними скористатися, застосувати їх у конкретних умовах на користь собі, справі, громаді, країні.

Структура Нової школи передбачає чітку послідовність здобуття дітьми освіти (кожний наступний рівень освіти має спиратися на ті здобутки та надбання, які діти набули на попередньому).

Педагоги закладів дошкільної освіти та початкової школи мають:

- знати завдання та очікувані результати свого рівня освіти;
- цікавитися змістом освіти попереднього/наступного рівня;
- адаптуватися до рівня досягнень дітей, їх обізнаності;
- змінювати освітнє середовище;
- розвиватися та самовдосконалюватися.

Кожен рівень освіти слід розглядати як самодостатній. Він не є підготовчим до наступного. І в дошкільні роки, і в початковій школі дитина живе, а не готується до майбутнього життя. І від того, наскільки якісно та цікаво вона проживає ці роки, залежить чи ефективним буде подальший розвиток і становлення особистості дитини.

Дотримання послідовності впорядковує, забезпечує безперервність освіти. Наступність дає змогу:

- визначити перспективність розвитку дитини,
- конкретизувати подальші дії,
- підготувати до засвоєння нового.

Наступність визначає зміст. Навчаючи дітей, ми йдемо від простого до складного відповідно до принципу поступового ускладнення освітнього матеріалу. Це так, але наступність це не лише зміст освіти.

Наступність також передбачає:

- актуалізацію життєвого досвіду дітей – що саме я вже знаю, вмюю, можу;
- спрямування на новий досвід – що я хочу, мені цікаво;
- заохочення до пізнання – подивлюся, послухаю, з'ясую, дізнаюся, зроблю, поцікавлюся думкою іншого, виражу власне ставлення.

Аби забезпечити безперервність освіти, педагогу потрібно впливати на:

- зону найближчого розвитку – те, що дитина здатна опанувати в найближчий час у певному віці;
- актуальну площину розвитку – те, що є вартісним для розвитку дитини в певному віці в даних умовах;
- провідну діяльність – ту діяльність, яка забезпечує виникнення і формування новоутворень певного віку.

Принципи побудови дошкільної та початкової освіти за умов реформування загальної середньої освіти в рамках Концепції Нової української школи мають багато спільного.

Принципи побудови дошкільної та початкової освіти:

- гуманізм як прояв поваги до особистості – доброзичливе, турботливе ставлення до дітей без застосування примусу й насилля;
- урахування вікових особливостей дітей і досягнень попереднього етапу розвитку;
- визнання самоцінності кожного вікового періоду;
- орієнтація на індивідуальні схильності, інтереси, темпи розвитку дітей;
- створення умов, комфортних для:
- розвитку пізнавальних та психічних процесів у дітей, їхньої спрямованості на активність у соціумі;
- усвідомлення мотивів власної поведінки;
- позитивної самооцінки;
- самоповаги та ввічливого ставлення до інших;
- забезпечення реалізації можливостей і здібностей дитини.

Компетентності, які мають бути усталені на етапі дошкільної освіти:

- здоров'язбережувальна;
- комунікативна;
- предметно-практична;
- ігрова;
- сенсорно-пізнавальна;
- природничо-екологічна;
- художньо-продуктивна;

- мовленнєва;
- соціальна;
- особистісно-оцінна.

Провідні види діяльності дітей старшого дошкільного віку мають бути збережені і змістовно доповнені у молодшому шкільному віці. Серед провідних напрямів розвитку старших дошкільників: спілкування, гра, рух, пізнання, господарсько-побутова діяльність, художньо-естетичний розвиток, конструювання, малювання, аплікація ліплення, спів, слухання музики, хореографія, театралізація.

Збереження провідних напрямів розвитку сприятиме поступовому переходу до процесу навчання як до нового виду діяльності у першому (адаптаційно-ігровому) періоді початкової освіти. Разом з тим, метою цієї діяльності має бути:

- розвиток різних видів активності дітей;
- постійна творча самореалізація;
- формування нових компетентностей.

Наскрізні вміння дитини, які є спільними для розвитку ключових компетентностей:

- читання з розумінням;
- висловлювання думки (усно й письмово);
- системне та критичне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати позицію;
- ініціативність;
- творчість;
- керування емоціями;
- конструктивне оцінювання ризиків;
- розв'язування проблем і прийняття рішень;
- співпраця з іншими.

Основою розвитку ключових компетентностей дітей у початковій школі є базові якості особистості, набуті в дошкільному віці. До останніх належать: допитливість, спостережливість, самостійність, ініціативність, відповідальність, чуйність, довільність, креативність, міжособистісна позитивна комунікація та інші.

У період від п'яти до шести (семи) років у дітей відбуваються цілісні зміни особистості, в ході ігрової діяльності формуються початкові компетентності, які сприяють переходу до нового етапу розвитку в інших соціальних ситуаціях. Головним завданням для старшого дошкільного віку є формування та розвиток особистісних якостей дитини.

У дошкільному періоді провідна діяльність – гра. Результатом оволодіння цією діяльністю є готовність дитини опанувати наступний вид провідної діяльності – учіння. Це не означає, що в школі гра зникає. Навпаки, у школі гра має набути нового рівня. Цей новий рівень гри спирається на

рівень сформованості таких ігрових умінь дітей, як-от: приймати роль; діяти за правилами; грати разом; розгортати сюжет.

Новий рівень дитячої гри продовжує, розширює та поглиблює попередній. Гра у школі не замінює навчання. Вона покликана урізноманітнювати способи опанування навчальними діями – учінням. Тоді педагог може розраховувати на позитивний ефект гри під час навчання.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, здоров'я, здатність до творчого самовираження, критичного мислення та інше.

Організація освітнього процесу на принципах наступності та перспективності забезпечить всебічний гармонійний розвиток самодостатньої, ініціативної, компетентної особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти впродовж життя. Реалізація зазначених принципів у закладах дошкільної освіти і початковій школі полягає у забезпеченні єдності, взаємозв'язку та наскрізної узгодженості мети, змісту, методів, форм організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Елементи навчальної діяльності (учбові інтереси і учбові дії), що формуються у дитини старшого дошкільного віку під час спеціально організованої дорослим навчально-пізнавальної діяльності, а також у ході будь-яких специфічних для даної вікової групи видів дитячої діяльності у закладах дошкільної освіти, забезпечують успішність оволодіння новими компетентностями. Доцільною є організація освітнього процесу, орієнтованого на зону найближчого розвитку дитини.

Зміст освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку реалізується за чинними комплексними програмами розвитку, навчання, виховання, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України та орієнтують вихователів на формування особистості дитини, розвиток її творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей.

Однією з таких програм є освітня програма «Впевнений старт». Головні конструкти програмних завдань з урахуванням вимог сьогодення передбачають:

- збалансування напрямів розвитку особистості дитини для збереження її цілісності;
- створення фундаменту успішності дитини через її діяльнісну самореалізацію в умовах нової соціальної ситуації розвитку;
- забезпечення сучасної та зручної системи методичного сервісу для педагогів і батьків.

Матеріали програми окреслюють оптимальний комплекс розвивальних, виховних, навчальних функцій і змістових напрямів

організації життєдіяльності в межах вікової компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Дієвим засобом забезпечення наступності і перспективності дошкільної і початкової освіти є реалізація діяльнісного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру (ігор, технічного і художнього моделювання тощо); насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя. Ситуації, що відповідають потребам дітей у практичних діях, сприяють максимальній активізації пізнавальних інтересів і формуванню почуття відповідальності за найближче оточення (ділянка, рослини на ділянці, у групі, вміння цінувати речі).

Слід активізувати мислення дітей, сприяти свідомому сприйманню і засвоєнню ними знайомого і нового матеріалу, заохочувати до постановки питань, висування припущень, пошуку самостійних рішень, перевірки їх правильності та інше.

Під час проведення організованої навчально-пізнавальної діяльності важливо систематично використовувати різноманітні класичні та інноваційні педагогічні технології, методи і прийоми, що позитивно зарекомендували себе в сучасній дидактиці, раціонально поєднувати вербальні, наочні та практичні методи.

Інформаційно-просвітницький аспект взаємодії закладів дошкільної освіти та початкової школи має бути спрямованим і на батьків, і на педагогів. Діти, батьки та педагоги, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

У роботі з батьками необхідно передбачити:

- анкетування з питань особистісного зростання дітей, рівня досягнення дошкільної зрілості для надання консультативної допомоги;
- ознайомлення з психологічними закономірностями розвитку дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку;
- проведення Днів відкритих дверей у закладах загальної середньої освіти;
- проведення Інтернет-консультацій, вебінарів, форумів для батьків;
- організацію роботи «педагогічної вітальні» з питань створення психологічно комфортних умов для сприйняття дитиною нової соціальної ролі школяра; батьківських клубів та інших форм взаємодії закладів освіти і батьків вихованців.

Встановлення зв'язку та творчої співпраці між закладом дошкільної освіти і початковою школою на рівні заходів з дітьми – необхідна умова успішного вирішення завдань наступності. Практичний аспект співробітництва у цьому контексті передбачає:

- попереднє знайомство вчителів зі своїми майбутніми учнями;
- відвідування вихователями відкритих уроків, позакласних заходів своїх колишніх вихованців-першокласників з метою спостереження за їх розвитком;
- проведення екскурсій;
- організацію спільних тематичних виставок дитячих робіт, вернісажів, конкурсів тощо;
- проведення спільних заходів для дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи у закладах дошкільної і загальної середньої освіти (театралізованих вистав, відвідування музеїв тощо);
- спільну участь школярів і старших дошкільників у проектній діяльності та інше.

В освітньому процесі як дошкільного закладу, так і початкової школи провідним є спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу.

Наступність дошкільної і початкової освіти забезпечується шляхом єдності підходів до організації життєдіяльності дитини шостого та сьомого років життя незалежно від соціально-педагогічних умов здобуття освіти: заклад дошкільної освіти, перший клас початкової школи, група Центру розвитку дитини, сімейне виховання тощо. Діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності має здійснюватися педагогічними колективами спільно і системно. Об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і загальної середньої освіти та батьківської громадськості забезпечить психологічно виважений та успішний для дитини перехід з попереднього рівня – дошкільна освіта, на наступний – початкова освіта.

Забезпечити розумну наступність можливо! Для цього потрібен діалог – діалог партнерів. Позиція вертикалі «ви повинні неприпустима. У конструктивному діалозі центром уваги має бути дитина, її потреби, інтереси, можливості. Вихователі й учителі мають ліпше орієнтуватися в результатах, до яких прагнуть; дотримуватися балансу – не прискорювати та не уповільнювати темпу розвитку дитини; адекватно обирати шляхи: зміст, прийоми, методи, способи педагогічного впливу. Ми – батьки й педагоги – маємо довіряти одне одному, дослухатися одне до одного. Важливими є спільне розуміння та об'єднання зусиль.

Забезпечуючи наступність та перспективність у роботі ЗДО і початкової школи, можливо створити умови для всебічного гармонійного розвитку ініціативної, компетентної та самодостатньої особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ: Дошкільне виховання, 2021. 59 с.
2. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників. Київ: Світич, 2009. 160 с.

3. Горобаха Н. М. Наступність дошкільної та початкової шкільної освіти у реалізації принципів розвиваючого навчання // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти: наук. записки РДГУ. Рівне, 1999. Вип. 7. С. 74-78.

4. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ
URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>

5. Нормативно-правові документи (Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» (редакція від 28.09.2017), «Про дошкільну освіту» (редакція від 28.09.2017), «Про позашкільну освіту», Концепцією Нової української школи)

6. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Київ, 2017.

7. Сербіна Н., Січкара І., Молочко М. Дитячий садок, батьки та школа: форми ефективної взаємодії // Вихователь-методист дошкільного закладу. №1. 2019. С. 43-48

8. Хартман О. Наступність дошкільної і початкової освіти у запитаннях та відповідях // Вихователь-методист дошкільного закладу. №9. 2018. С.20-26.

9. Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою
URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2345-zabezpechennya-nastupnost-zdo-ta-nush>

УДК 373.3.091

Вікторія Фроїмчук,

здобувач вищої освіти,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Науковий керівник – Наталія Каньоса,

кандидат психологічних наук, доцент

(Кам'янець-Подільський, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В СУЧАСНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

У статті висвітлено актуальність питання використання педагогічних інновацій у роботі з дітьми дошкільного віку; доведено, що сучасним дітям застосування нових технологій, методів та форм навчання й виховання необхідне задля полегшення отримання знань, умінь та навичок; наголошено на необхідності організації навчання через гру; проаналізовано наукові

дослідження стосовно питань застосування педагогічних інновацій у роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: дошкільна освіта, дошкільний вік, інновації, педагогічні інновації, соціалізація, розвиток, методика, технологія.

На сучасному етапі розвитку України відбуваються докорінні зміни в освітніх процесах: зміст освіти ускладнюється, акцентуючи увагу педагогів дошкільної освіти на розвиток творчих та інтелектуальних здібностей дітей, корекції емоційно-вольової та рухової сфер; традиційні методи замінюють активні методи навчання і виховання, спрямовані на активізацію пізнавального розвитку дитини. Створено нові типи, профілі та види дошкільних установ, нові освітні програми, що дозволяють забезпечити варіативність освітнього процесу, орієнтованого на особистість кожної дитини, на її подальшу соціальну адаптацію. У зв'язку з даними змінами, педагогу дошкільної освіти необхідно вміти орієнтуватися в різноманітті інтеграційних підходів до розвитку дітей, в широкому спектрі сучасних технологій.

Застосування педагогічних інновацій, які спрямовані на навчання через гру, у роботі з дітьми дошкільного віку необхідне для того, аби не перевантажувати дітей. Граючись, дитина одночасно отримує нові знання, використовує уже набуті та відпочиває.

Проблема соціальної адаптації дошкільника до життя в суспільстві на сьогоднішній день дуже актуальна. Вона вбирає в себе кілька напрямків роботи з дітьми. Одним з напрямків на сучасному етапі є ознайомлення з навколишнім світом, що дає можливість знайомства з соціумом. Робота закладу дошкільної освіти з соціального розвитку дітей включає ряд аспектів. У зміст цієї роботи включається вивчення історії та культури рідного міста, проблеми екології, життєдіяльність людей, форми їх спілкування. Велика увага приділяється навколишньому середовищу, взаємодії різних груп людей. Дошкільнята отримують первинні знання про цінності здоров'я, права дитини, про навколишню дійсність. Чільне місце у даній роботі займають інноваційні технології.

Багато науковців приділяли значну увагу обґрунтуванню теоретичних аспектів дослідження інновацій, розкриттю основних понять (інновація, нововведення, інноваційний процес), структурі інноваційного процесу, виділенню етапів впровадження інновацій в умовах певної освітньої діяльності. Вищезгадані питання досліджували В. Загвязинський, В. Кремень, М. Кларін, А. Лоренсов, В. Ляудіс, М. Поташник, А. Хуторський, Н. Юсуфбекова та інші. Проблему педагогічних інновацій в освіті досліджують І. Дичківська, О. Дубасенюк, Л. Козак, К. Крутій, Л. Машкіна, О. Савченко, С. Сисоєва та інші

Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті.

Інноваційні технології – це система методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів, спрямованих на досягнення позитивного результату за рахунок динамічних змін в особистісному розвитку дитини в сучасних соціокультурних умовах. Педагогічні інновації можуть або змінювати або вдосконалювати процеси виховання і навчання. Інноваційні технології поєднують прогресивні креативні технології та стереотипні елементи освіти, які довели свою ефективність в процесі педагогічної діяльності.

Найбільш дієвими для формування соціальної спрямованості є ігрові методики та технології проблемного навчання.

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. Суттєва ознака педагогічної гри – це чітко поставлена мета навчання і відповідний їй педагогічний результат, які характеризуються пізнавальною спрямованістю. Місце і роль ігрової технології в навчальному процесі, поєднання елементів гри і учення багато в чому залежать від розуміння педагогом функцій і класифікації педагогічних ігор.

Методика проблемного навчання ґрунтується на організації навчальних занять, яка передбачає створення під керівництвом педагога проблемних ситуацій і активну самостійну діяльність дітей для їх розв'язання, в результаті чого і відбувається творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями.

Технологія «ТРВЗ» (теорія розв'язання винахідницьких завдань) – це використання нетрадиційних форм роботи, які ставлять дитину в позицію думаючої людини. Адаптована до дошкільного віку ТРВЗ-технологія дозволить виховувати і розвивати дитину під девізом «Творчість у всьому!». Уміння творчо, вільно мислити, без кордонів у дошкільному віці, є запорукою успішного входження у соціум.

Інноваційна освітня технологія мнемотехніка – це свого роду схеми в основі яких лежать асоціації, що допомагають запам'ятовувати і відтворювати інформацію. Актуальність мнемотехніки для дошкільнят обумовлена тим, що в дошкільному віці у дітей переважає наочно-образне мислення. За допомогою методів і прийомів мнемотехніки спрощується процес запам'ятовування, розвивається асоціативне мислення і уява, підвищується рівень уваги, підвищується рівень розвитку зв'язного мовлення.

Педагоги-практики розробляють авторські технології, які поєднують у різних варіантах елементи апробованих технологій. Як правило, всі вони зорієнтовані на реалізацію змісту і досягнення мети різнорівневого і різнопрофільного навчання. Вихідним матеріалом для розроблення

технології є теорії, концепції. Багато педагогічних технологій мають у своїй основі такі концепції засвоєння соціального досвіду:

1) асоціативно-рефлекторне навчання, у межах якого розроблена теорія формування понять;

2) теорія поетапного формування розумових дій, згідно з якою розумовий розвиток (як і засвоєння знань, умінь, навичок) відбувається поетапно, спрямовуючись від «матеріальної» (зовнішньої) діяльності у внутрішній розумовий план;

3) сугестопедична концепція навчання, яка обґрунтовує комплексне використання у навчальних цілях вербальних і невербальних, зовнішніх і внутрішніх засобів сугестії (навіювання), що сприяє надзапам'ятовуванню;

4) теорія нейролінгвістичного програмування (НЛП), що розглядає процес навчання як рух інформації через нервову систему людини;

5) теорії змістового узагальнення, в основу яких покладено гіпотезу про провідну роль теоретичного знання у формуванні інтелекту дитини (Використання інноваційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку).

Варто звернути увагу на такі сучасні методики, які є вагомим шляхом до формування соціальної спрямованості дошкільної освіти. До них належать: методика педагогічних майстернь, метод проектів, розвиваюче навчання, «школа діалогу культур», дизайн-педагогіка, модульне навчання, інформаційні технології.

Таким чином, різноманітна діяльність у ЗДО є важливою умовою та засобом залучення дитини до соціальної дійсності, що і забезпечує дітям можливість активно пізнавати навколишній світ. Завдяки сучасним технологіям та інноваційним педагогічним методикам, різноманітним видам діяльності та оволодіння методами пізнання, діти засвоюють нові явища, висловлюють своє ставлення до засвоєного, накопичують емоційно-чуттєвий досвід, що спонукає їх до діяльності на більш високому рівні. Інноваційні педагогічні методики, впливаючи на складання певних поведінкових навичок, виступають як багатостороннє і варіативне пристосування у майбутньому, що і зумовлює успішну соціальну адаптацію дошкільників у дитячому колективі, та, згодом, у шкільному колективі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В. та ін. Київ: Видавництво, 2021. 26 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 10.03.2023).

2. Виготський Л. С. Питання дитячої психології. URL: <https://www.twirpx.com/file/1607988/> (дата звернення: 16.03.2023).

3. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник. 3-тє вид., випр. Київ:

Академвидав, 2015. 448 с.

4. Програми розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (дата звернення: 18.03.2023).

5. В'юнник, В.О. Сучасні методи навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування: від теорії до практики. URL : <http://surl.li/dadxs> (дата звернення: 17.03.2023).

6. Сучасні методики розвитку розумових здібностей дошкільнят. URL : https://smartum.com.ua/about_us/blog/mentalnaya-arifmetika/7/ (дата звернення: 20.03.2023)].

7. Сучасна методика розвитку для дошкільнят. URL : <https://soroban.ua/ua/blog/> (дата звернення: 25.03.2023).

УДК 371.372.6:51

Ольга Хорнат,

вихователь,

Дунаєвецький заклад дошкільної освіти №4 «Теремок»

(Дунаївці, Україна)

«НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»: РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ НАСТУПНОСТІ ТА ПОСЛІДОВНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ

У статті розкрито питання співпраці ЗЗСО та ЗДО, реалізація принципів наступності та перспективності, створення умов для всебічного гармонійного розвитку ініціативної, компетентної та самодостатньої особистості.

Ключові слова: наступність, компетенції, соціум, перспективність, гуманізм.

Час змін – це період, коли треба швидше зорієнтуватися, розібратися в сутності змін та мати чітке розуміння того, що відбувається і як діяти далі. Реформа освіти передбачає суттєву перебудову системи освіти як такої. Ці зміни стосуються педагогів, дітей та батьків. Змінюються форми, методи, засоби, ціннісні позиції та концептуальні засади організації освітнього процесу, а головне – результат: педагогіку знань змінює педагогіка компетенцій. Тобто вирішального значення для дитини в її майбутньому дорослому житті набуває не багаж знань, а здатність ними скористатися, застосувати їх у конкретних умовах на користь собі, справі, громаді, країні. Оскільки ці зміни стосуються всіх учасників освітнього процесу закладів освіти, спробуємо розібратися та відповісти на запитання: Що є сутністю поняття «наступність»? Хто має її забезпечити? На кого орієнтуватися це зробити?

Наступність – це послідовність, зв'язок етапів та ступенів розвитку, збереження окремих ознак чи цілих характеристик при переході від попереднього до наступного (нового). Наступність передбачає взаємозв'язок, систему роботи, опору на попередній результат, послідовне опанування нового та систематичність знань. Дотримання послідовності впорядковує, забезпечує безперервність освіти. Наступність дає змогу:

- визначити перспективність розвитку дитини;
- конкретизувати подальші дії;
- підготувати до засвоєння нового.

Педагог має раціонально використовувати свій час взаємодії з дітьми. Важливо пам'ятати, що не можна пропускати кроки в розвитку, вихованні, навчанні дітей, ігнорувати досягнення кожної конкретної дитини, бо це неодмінно відіб'ється на подальших результатах.

Що визначає наступність: розуміння та хибні думки?

Найпоширеніша відповідь на це запитання – наступність визначає зміст. Навчаючи дітей, ми йдемо від простого до складного відповідно до принципу поступового ускладнення освітнього матеріалу. Це так, але наступність це не лише зміст освіти.

Наступність також передбачає:

- актуалізацію життєвого досвіду дітей – що саме я вже знаю, вмію, можу;
- спрямування на новий досвід – що я хочу, мені цікаво;
- заохочення до пізнання – подивлюся, послухаю, з'ясую, дізнаюся, зроблю, поцікавлюся думкою іншого, виражу власне ставлення.

Закони розвитку дітей непорушні. Але умови, в яких зростають діти, постійно змінюються. Саме ці умови і визначають наступність.

Аби забезпечити безперервність освіти, педагогу потрібно впливати на:

- зону найближчого розвитку – те, що дитина здатна опанувати в найближчий час у певному віці;
- актуальну площину розвитку – те, що є вартісним для розвитку дитини в певному віці в даних умовах;
- провідну діяльність – ту діяльність, яка забезпечує виникнення і формування новоутворень певного віку.

Школа і дошкільний заклад – дві суміжні ланки в системі освіти, і наші завдання – забезпечити якісний перехід дитини з однієї сходинки на іншу. Успіхи шкільного навчання суттєво залежать від якості знань та умінь, сформованих у дошкільному віці, від рівня розвитку пізнавальних інтересів й активності дитини. Особливого значення наразі набуває проблема визначення загальних принципів наступності між ступенями освіти. Актуальність її розгляду викликана розривом наступності зв'язків у цілях і завданнях, змісті та методах, формах організації навчання [1].

Спільна робота між освітніми закладами – це, з одного боку, робота дитячого садка і школи, а з іншого – спільна робота школи, дитячого садка і батьків, співпраця вчителів з вихователями. Щорічно укладається угода між закладом дошкільної освіти та школою про співпрацю та спільний план заходів, метою якого є конкретизація роботи за напрямками: взаємодія педагогічних колективів, дитячих колективів та співпраця з батьками. При визначенні заходів спільного плану враховуються особливості розвитку дітей старшого дошкільного віку та молодшого шкільного віку, а також зміст дошкільної та початкової освіти. Усі заходи спрямовані на те, щоб під час їх реалізації педагоги навчальних закладів змогли зрозуміти усі особливості та відмінності як розвитку дітей, так і організації освітнього процесу з ними.

У закладі дошкільної освіти створене відповідне предметно-розвивальне середовище, психолого-педагогічні умови, що сприяють формуванню готовності та психологічної зрілості старших дошкільників та забезпечують легкий перебіг процесу адаптації першокласників до шкільного навчання. Вихователі старших груп та спеціалісти здійснюють належну підготовку до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку, працюють над поглибленням інтересу до шкільного життя, надають допомогу батькам з різних питань. Свою роботу проводять у трьох напрямках: з дітьми старшого дошкільного віку, з батьками майбутніх школярів, з педагогами закладу дошкільної освіти та початкової школи на засадах співробітництва. Освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку Дитячий садок та школа – це два різні рівні, які повинні плавно переходити з одного в інший. Вже в школі вихованці будуть отримувати великий обсяг знань і для того, щоб їх сприймати, діти повинні будуть використовувати всі раніше набуті знання. Рівень готовності до школи повинен бути таким, щоб дитина навчалася із задоволенням, без зайвих навантажень, легко орієнтувалася в соціумі, почувала себе впевнено та комфортно в новому колективі. Тому завданням вихователів старших груп є не тільки дати дітям необхідні для школи знання, а й створити умови для безкризового переходу дітей до початкової школи, їх адаптації до нових умов. [2].

На сучасному розвитку освітнього середовища завданнями співпраці ЗДО і школи є:

- створення психолого-педагогічних умов, що забезпечують сприятливий перебіг процесу адаптації першокласників до шкільного навчання (природність переходу з дитячого саду в школу);
- поліпшення підготовки до навчання в школі 5-6 річних дітей;
- поглиблення інтересу до життя в школі;
- надання допомоги сім'ї в новій ситуації, що виникає при підготовці до навчання в школі і при вступі дитини до школи.

Двосторонній зв'язок дошкільного навчального та загальноосвітнього навчального закладів здійснюється за такими напрямками:

– між педагогічними колективами. Сплановані форми роботи, заходи дають можливість працівникам закладу і школи розв'язувати всі питання, які виникають у процесі спільної роботи, виявляти недоліки, що заважають здійсненню наступності в роботі, визначати способи вдосконалення навчально-виховної роботи. Вихователі і вчителі завдяки таким заходам взаємозбагачуються знаннями стосовно програмових вимог, форм і методів роботи з дітьми в дошкільному навчальному закладі й у школі;

– між дитячими колективами дошкільного навчального закладу і школи. Спілкування дошкільників з учнями позитивно впливає на взаємовідносини між дітьми. Між ними виникають товариські стосунки, дружба, формуються правильні взаємини, культура поведінки, дисциплінованість, почуття обов'язку та інші якості, потрібні майбутнім учням;

– спільна робота дошкільного навчального і загальноосвітнього навчального закладів з родиною: проведення зборів майбутніх першокласників, організація тематичних виставок, стендів, консультацій, лекторіїв, спільних виховних заходів [3].

Взаємодія педагогів ЗОШ і вихователів нашого закладу відбувається у різних формах:

1. Робота з дітьми:

- екскурсії в школу;
- відвідування шкільного музею, бібліотеки;
- знайомство та взаємодія дошкільнят з учителями та учнями початкової школи;
- участь у спільній освітньої діяльності, ігрових програмах;
- виставки малюнків і виробів;
- зустрічі та бесіди з колишніми вихованцями дитячого саду (учні початкової та середньої школи);
- спільні свята (День знань, посвята в першокласники, випускний в дитячому саду тощо) і спортивні змагання дошкільнят та першокласників;
- участь у театралізованій діяльності;
- відвідування дошкільнятами адаптаційного курсу занять, організованих при школі (заняття з психологом, логопедом, музичним керівником і ін. фахівцями школи).

2. Взаємодія педагогів:

- спільні педагогічні ради (ЗДО і школа);
- семінари, майстер-класи;
- круглі столи педагогів ЗДО та вчителів школи;
- психологічні та комунікативні тренінги для вихователів та вчителів;

- проведення діагностики по визначенню готовності дітей до школи;
- взаємодія медичних працівників, психологів ЗДО і школи;
- відкриті покази освітньої діяльності в ЗДО і відкритих уроків в школі;
- педагогічні та психологічні спостереження.

3. Співпраця з батьками:

- спільні батьківські збори з педагогами ЗДО та вчителями школи;
- круглі столи, дискусійні зустрічі, педагогічні «вітальні»;
- батьківські конференції, вечори запитань і відповідей;
- консультації з педагогами ЗДО і школи;
- зустрічі батьків з майбутніми учителями;
- дні відкритих дверей;
- творчі майстерні;
- анкетування, тестування батьків для вивчення самопочуття сім'ї напередодні шкільного життя дитини і в період адаптації до школи;
- освітньо-ігрові тренінги та практикуми для батьків дітей дошкільного віку, ділові ігри, практикуми;
- сімейні вечори, тематичні дозвілля;
- візуальні засоби спілкування (стендова матеріал, виставки, поштовий ящик питань і відповідей тощо);
- засідання батьківських клубів (заняття для батьків і для дитячо-батьківських пар).

Отже, лише об'єднавши зусилля педколективів закладів дошкільної і початкової ланок шкільної освіти, а також отримавши підтримку батьківської громади можливо забезпечити психологічно виважений і успішний для дитини перехід з попереднього рівня освіти на наступний.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Наступність дошкільної і початкової освіти у запитаннях і відповідях. URL: <https://dnz6.edu.vn.ua/nash-budn-ta-rozvagi/442-nastupnist-doshkilnoji-i-pochatkovoji-osvity-u-zapytannjah-i-vidpovidjah.html>

3. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 р. №1/9-249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти» URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>

*Володимир Шевченко,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри спеціальної освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка
(Львів, Україна)*

МОДЕРНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС (НА ДОСВІДІ ПОЛЬЩІ)

У статті розглядаються можливості використання досвіду Польщі при модернізації української спеціальної освіти в післявоєнний час. Автор наводить сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти в Польщі. Це є важливим для забезпечення людей з інвалідністю якісною та конкурентоспроможною освітою в умовах її реформування та руху країни до європейської спільноти.

Ключові слова: модернізація освіти, спеціальна освіта, діти з особливими освітніми потребами, Україна та Польща, післявоєнна відбудова.

Післявоєнний розвиток України неможливий без оновлення та розвитку національної освіти, з якою пов'язані перспективи економічного добробуту країни та громадян і подолання духовної та моральної кризи в суспільстві, розгортання науково-технічного прогресу, відродження національної самосвідомості, інтеграція України до світового співтовариства.

В умовах зростання ролі знань та інтенсифікації процесів глобалізації освіта все більше позиціонується як дієвий інструмент формування особистості, здатної жити в час динамічних змін. Це зумовлює необхідність оновлення усіх ланок освіти, а її зміст, як системоутворювальний базис, стає вирішальним фактором реалізації нових запитів та цілей [6, с. 3].

Глобалізація сучасного світу актуалізує порівняльно-педагогічні розвідки, які все більше позиціонуються країнами як інструмент досягнення національними освітніми системами міжнародних стандартів якості у контексті конкурентоспроможності [6, с. 5]. Актуальність порівняльної педагогіки в Україні досить значна з огляду на віднаходження перспективних траєкторій інтеграції до європейського та світового освітнього простору і вона постійно зростає. Тому на даному етапі перед педагогічною наукою стоїть завдання пошуку нових теоретико-методологічних засад, технологій та методичних розробок, які б забезпечували докорінне оновлення системи вітчизняної освіти на основі врахування реалій сучасного життя суспільства. Саме глобальний характер проблем зумовлює потребу в пошуку способів їх розв'язання, тому порівняльні дослідження набувають особливої значущості [6, с. 3].

Соціально-економічний розвиток України в післявоєнний період зумовлює визначення нових пріоритетів і перспектив розвитку спеціальної освіти та висуває високі вимоги до змісту навчання дітей з особливостями потребами, до розроблення нових технологій педагогічної корекції [2, с. 64].

На тлі сучасних політичних трансформацій в Європі та інших континентах застосовується рамка регіональних порівнянь – активно досліджуються освітні процеси, що є спільними для окремих країн [5, с. 10].

Для вивчення педагогічного досвіду в галузі спеціальної освіти нами обрана Республіка Польща, яка є нашим географічним сусідом й належить до європейської спільноти, але знаходяться на вищому щаблі розвитку.

Суспільно-економічні та політичні зміни, які відбувалися в Польщі у кінці 80-х на початку 90-х років ХХ ст., викликали зміни в усій системі освіти. Виникла необхідність пошуку можливостей побудови якісно нового рівня навчання та виховання, нової концепції освіти, яка створює можливості всебічного розвитку будь-якої особистості.

За останні 30 років польська освіта пройшла складний шлях трансформації, реформування та модернізації. Модернізація змісту освіти в Польщі відбувалася у контексті розмірковування над актуальними дилемами суспільного розвитку: з одного боку, необхідність покращення якості освітніх послуг для задоволення запитів ринків праці, а з іншого – надання рівного доступу до освіти; забезпечення міжнародної злагоди і, в той же час, збереження національної ідентичності [6, с. 3].

У 90-х роках ХХ століття політичні зміни в Польщі викликали глибоку кризу, що охопила всю систему освіти, а також її організаційні та методологічні основи. Під сумнів було поставлено оптимістичний прогноз розвитку системи освіти, яка існувала та результативність її функціонування. Постало питання: продовжувати удосконалювати існуючу систему освіти або ж перейти до пошуку принципово нових основ і її організаційної структури, орієнтуючись на передові світові та європейські моделі.

На прохання польської влади Європейський Комітет з питань освіти провів 1994–1995 рр. ґрунтовний аналіз системи освіти. Головне місце посів висновок про необхідність прискорення освітньої реформи [4, с. 228].

Реформа системи освіти в Польщі в 1998–2004 роках відбувалася переважно в руслі тих процесів, метою яких була європейська інтеграція. Вона зумовила зміни в чотирьох основних сферах освіти: юридичній, економічній, організаційній та програмово-змістовій [4, с. 228].

В цей період Міністерство національної освіти Польщі видало низку законодавчих актів, якими надало навчальним закладам можливість автономії. Тоді ж виникло багато нових починань, в т.ч. і спроби альтернативних підходів до шкільної освіти. Окрім державних, з'явилися нові типи шкіл: приватні, громадські, школи самоуправління, авторські. Освіта дітей з особливими потребами також змінювалась. В країні розпочалися

інтеграційні процеси та кроки до запровадження інклюзивного навчання. Згодом частина державних спеціальних шкіл-інтернатів була перетворена на Спеціальні навчально-виховні осередки, інша частина була перепрофільована.

Реформа освіти була пов'язана не лише зі структурними змінами в системі освіти, але й з глибокими інноваційними освітніми програмами. Відтепер учень «набуває уміння щодо планування, організації та самооцінки власного навчання», навчаючись у 6-річній початковій школі із трирічним блоковим навчанням, 3-річній обов'язковій гімназії та 3-річному профільному ліцеї. У цьому контексті варто зазначити, що особливо вирізняється гімназійний рівень освіти, де навчальний процес (едукатія) спрямований на «навчання учня навичок вчитися, перцепцію нової інформації, творчу самореалізацію школяра у нових ситуаціях у світі, що невпинно змінюється» [7, с. 245].

Реформа системи освіти створила у Польщі цікаве суспільне явище: знаходження міри вартості певної гімназії в середньому результаті кінцевих оцінок, набраних її учнями у фінальному тесті (матурі). На цій підставі створюються ранги рівня престижу «найкращих шкіл». Інформація про кількість набраних балів доступна через місцеву пресу, мережу Інтернет чи в бюлетенях окружних екзаменаційних комісій. Для батьків учнів 6-х класів вони стають важливим критерієм вибору майбутньої школи їхньої дитини [7, с. 252].

У системі фінансування освіти домінують тенденції передання повноважень прийняття рішень до кожного органу і кожної організації, що відповідають за освітню діяльність. Органи центрального управління приймають рішення про затрати для приватних шкіл, несуть загальну фінансову відповідальність. У фінансуванні шкіл приймають участь також органи адміністрації, реалізуючи інвестиційні та інфраструктуральні завдання. Автономія в прийнятті рішень є можливою завдяки прийняттю відповідних законів. Їхньою загальною ознакою є підвищення ролі школи, суб'єктивізація учня та вчителя, педагогічних рад та директора [4, с. 228].

На початку 90-х років ХХ ст. у Польщі постало питання створення єдиної системи професійної орієнтації й професійного консультування. У відповідь на цю потребу в Міністерстві народної освіти Польщі розроблено Європейський проект польської системи професійної орієнтації (EPPSOZ) [3, с. 239-240].

Професійна орієнтація впроваджена в програми як обов'язковий предмет з 1-го класу початкової школи. Це система, вільна від будь-яких наказів, спрямована на надання допомоги, порад і підтримки, а учень є суб'єктом свого професійного майбуття [3, с. 241].

У цей час під впливом значних змін та перетворень в Польщі стався перелом в ціннісних орієнтаціях країни, вона оголосила антидискримінаційну

політику відносно осіб з інвалідністю. Ознакою цього періоду стала поява нових педагогічних систем, нових типів освітніх навчальних закладів, ініціатором відкриття яких виступають державні органи, приватні особи та організації недержавної форми власності; відбулося повернення з історичного небуття і таких явищ громадянського суспільства, як меценатство та благодійництво [1, с. 1].

Загалом, зміни в освітній політиці в період вступу до Євросоюзу мали позитивний вплив на освіту в Польщі. Органи самоврядування стримали зменшення видатків на освіту в період скорочення бюджетних асигнувань; зуміли поліпшити і раціоналізувати мережу шкіл. Базуючись на державній політиці, місцеві органи самоврядування формують і реалізують локальну освітню політику відповідно до місцевих потреб. Простежується усупільнення освіти, яке виражається у залученні місцевих громад до розвитку системи освіти і прийнятті відповідних управлінських рішень; у відродженні школи як «громадської» інституції; у розвитку мережі суспільних шкіл. До позитивних особливостей децентралізації управління освітою в Польщі належить також впровадження нових підходів у галузі фінансування на державному та місцевому рівні, чітке розмежування повноважень та відповідальності різних рівнів управління освітою [4, с. 230-231].

Визначальним є те, що після вступу 2004 року до Європейського Союзу Польща повністю адаптувала систему освіти до європейських стандартів, а також приєдналася до Міжнародних норм класифікації освіти (ICSED). На сьогодні система освіти Польщі відповідає всім стандартам та вимогам Європейського Союзу.

Загалом, польська система освіти для дітей з особливими потребами, пройшовши тривалий та складний історичний шлях, завдяки врахуванню позитивний історичних надбань та суттєвому реформуванню системи освіти у кінці ХХ ст. трансформувалася у сучасну систему підготовки дітей з особливими потребами до життя. Серед кращих сторін польської освіти можна виділити: високі стандарти навчання, сучасні європейські програми навчання, доступність та інноваційність.

Таким чином, досвід Польщі у реформуванні та модернізації спеціальної освіти становить цінність для України, який може бути врахований для вдосконалення національної системи спеціальної освіти в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Друганова О. М. Розвиток приватної ініціативи в освіті України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук. Київ, 2009. С.
2. Засенко В. В. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти в Україні. // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. Київ, 2007. № 4. С. 64-65.

3. Когут С. Сучасна система професійної орієнтації та консультування: досвід Польщі. // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів, 2007. Вип. 22. С. 239-241.

4. Копанська О. Тенденції змін в освітній політиці Польщі в період вступу до Євросоюзу. // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів, 2008. Вип. 24. С. 228, 230-231.

5. Локшина О. Порівняльна педагогіка: здобутки двохсотлітнього розвитку та сучасні проблеми. // Порівняльно-педагогічні студії. Умань, 2010. № 3-4. С. 10.

6. Локшина О.І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах європейського союзу: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук. Київ, 2011. С. 3-4.

7. Турська Д. Гімназійне навчання у Польщі: втрачений час реформи? // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів, 2007. Вип. 22. С. 245, 252.

УДК 376-056.264-053.4

*Лілія Шибецька,
здобувач вищої освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – Людмила Баліка,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет
(Рівне, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ УСНОГО МОВЛЕННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

У статті розглянуто проблему застосування арт-терапії в корекційно-розвивальній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Розкрито зміст та особливості застосування методів арт-терапії у корекційному процесі з дітьми старшого дошкільного віку. Виділено й описано характерні особливості організації роботи з розвитку і корекції порушень усного мовлення у старших дошкільників засобами мистецтва.

Ключові слова: арт-терапія, старші дошкільники, усне мовлення, корекційна робота, засоби мистецтва.

Тривалий час арт-терапія як напрям психокорекції застосовувалася виключно у психотерапевтичній практиці. Однак нині значно виріс інтерес до механізмів впливу мистецтва на дитину у процесі корекційного навчання та виховання.

Арт-терапія у корекційній роботі розглядається як синтез кількох галузей наукового знання (мистецтва, психології, педагогіки та медицини), сукупність методик, що побудовані на застосуванні різноманітних видів мистецтва у своєрідній символічній формі та дозволяють за допомогою стимулювання креативних проявів дитини здійснювати корекцію психосоматичних, психолінгвістичних та психоемоційних порушень і відхилень в особистісному розвитку.

Арт-терапевтичні методики дають можливість широко застосовувати не тільки групову, а й індивідуальну форми роботи з дитиною; ставити та вирішувати конкретні психокорекційні завдання задля нових мотивів, установок та їх закріпленню в реальному житті.

Найбільш сенситивним для застосування арт-терапевтичних методик в корекційній роботі з дошкільниками є вік 6-7 років, в окремих випадках з 5 років. У цьому віці у дитини вже частково сформовані мовленнєві, рухові навички, елементарні вміння в художніх видах діяльності, розвивається самосвідомість, що є основою для застосування арт-терапевтичних методик.

Застосування засобів мистецтва підвищує ефективність корекційно-розвиваючої роботи з дітьми, може бути тим об'єднуючим моментом, що дозволяє розробляти зміст занять у таких групах. Корекційно-розвиваючі та психо-терапевтичні можливості мистецтва пов'язані з наданням дитині практично необмежених можливостей для самовираження та самореалізації як у процесі творчості, так і у його продуктах. Цікавість до результатів творчості дитини з боку оточуючих, прийняття ними продуктів художньої діяльності підвищує самооцінку, самосприйняття дитини у макросередовищі, соціальному середовищі в цілому. Корекційні можливості дитини пов'язані з тим, що мистецтво є джерелом нових позитивних переживань дитини (породжує нові креативні потреби та шляхи їх задоволення).

Корекція вад мовлення у дітей засобами мистецтва здійснюється двома шляхами:

- шляхом виховання здібностей естетично сприймати дійсність як у житті, так і у мистецтві,
- шляхом здійснення діяльності, що пов'язана з мистецтвом.

Оскільки арт-терапія забезпечується впливом засобів мистецтва, то її систематизація заснована перш за все на специфіці видів мистецтва (музика – музикотерапія; образотворче мистецтво – ізотерапія; театр, образ – імаготерапія; література, книга – бібліотерапія, танець, рух – кінезіотерапія).

Ізотерапія. Зображувальна творчість розвиває чуттєво-рухову координацію, яка бере участь в узгодженні міжпівкулевої взаємодії, що потребує участі багатьох психічних функцій. У процесі малювання

активізується і конкретно-образне мислення, яке в основному пов'язане з роботою правої півкулі, і абстрактно-логічне, за яке відповідає ліва півкуля.

Для ізотерапії підходять усі види художніх матеріалів:

- фарби, олівці, воскова крейда, пастель;
- для створення колажів або об'ємних композицій використовуються журнали, газети, шпалери, паперові серветки, кольоровий папір, фольга, коробки від цукерок, поштові картки, текстиль, кольорові стрічки, тасьма;

- природні матеріали – кора, листя і насіння рослин, квіти, пір'я, гілки, мох, камінці;

- для ліплення – глина, пластилін, солоне тісто;

- папір для малювання різних форматів і відтінків, картон;

- пензлі різних розмірів, губки для зафарбовування, ножиці, нитки, різні типи клеїв, скотч.

Оскільки малювання прямо пов'язане з найважливішими функціями (зір, рухова координація, мовлення, мислення), воно не просто сприяє розвитку кожної з цих функцій, а і зв'язує їх між собою [2, с. 25].

Казкотерапія – метод, який використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, удосконалення взаємодії з оточуючим світом. Казкотерапія – спосіб передачі знань про життя. У казці між рядків зберігаються важливі для нас послання: як влаштований цей світ, хто його створив; що відбувається з людиною в різні періоди її життя; які труднощі можна зустріти в житті і як з ними справлятися; як здобувати і цінувати дружбу і любов; як будувати відносини між людьми; як боротися і прощати. Один із основних прийомів роботи з казкою – аналіз, який застосовується для дітей у віці старше 5 років на матеріалі відомої казки. Наприклад, після читання кожного епізоду казки «Колобок» логопед стимулює дитину таким чином, що вона сама робить життєві висновки: треба робити запаси; не можна їсти гарячу їжу; не можна залишати дітей, яким хочеться показати себе дорослими і самостійними, без нагляду; не лякатися відразу, коли щось тобі загрожує; не розгублюватися в складній ситуації, а придумати спосіб, як справитися з труднощами; бути уважним, щоб своєчасно розгадати замисли небезпечних людей. Останній висновок – у кожного своє призначення.

У казках можна знайти повний перелік життєвих процесів і образні способи їх рішення. Слід намагатися, щоб казкові завдання відповідали наступним вимогам:

1. Завдання дає якась казкова істота, краще лялька. Герої і події повинні зацікавити дитину, бути їй близькими і зрозумілими.

2. Рішення завдань вимагає оригінального вибору, який ураховує досвід дитини, її способи взаємодії зі світом.

3. Ситуацію і питання краще побудувати так, щоб заохотити дитину самостійно прослідкувати причинно-наслідкові зв'язки (як і чому це відбувається; навіщо це потрібно; що буде, коли...).

Приєм, який розвиває фантазію, уяву дітей – розповідати казки. Дітям пропонується розповісти казку від першої особи або від імені осіб, які беруть або не беруть участь у казці. Розповіді дітей створюють позитивний настрій.

Таким чином, робота в рамках казкотерапії, особливо з використанням елементів лялькотерапії та театральної драматизації, сприяє автоматизації звуковимови та розвитку зв'язного мовлення. Розвивається слухо-мовленнєва увага та пам'ять. Дитина вчиться дохідливо і правильно формулювати свої думки.

Ігрова терапія. В корекційній логопедичній роботі використовується гра, яка є провідною діяльністю в дошкільному віці. Гра є найбільш ефективним засобом для формування розвивального середовища. Це унікальний фантастичний простір, що має величезний творчий потенціал. Саме в процесі гри здійснюється пізнавальний розвиток дитини, уточнюються, поглиблюються її уявлення про навколишнє середовище вдосконалюються увага, пам'ять, спостережливість, мислення. В іграх у дошкільника починає формуватися спеціальна навчальна спрямованість, що викликає в неї стійкий інтерес до пізнавальної діяльності. Тому в організації корекційно-виховної з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку, значна роль належить грі. Вона повинна посісти істотне місце в логопедичній роботі. Негативні чинники, що впливають на ігрову діяльність дітей з порушенням мовлення, полягають у недоліках мовленнєвого розвитку, зокрема у недосконалії звуковимові, збідненому словниковому запасі, порушенні граматичного мовленнєвого складу, а також зміні темпу мовлення.

Ігрова терапія є найбільш ефективною технікою дитячого віку, тому що вона наближена до реальностей і потреб дитини в грі. У грі дитина може вільно виразити себе, звільнитися від напруження та досягти стану психологічної рівноваги [3, с. 14].

Музикотерапія – один з напрямків арт-терапії, реалізує психотерапію за допомогою музики і є спеціалізованою формою психотерапії, яка заснована на музиці. Використання музики може бути активним і пасивним. За активної музикотерапії дитина отримує можливість пограти на музичних інструментах. При пасивній – за допомогою прослуховування спеціально підібраної музики досягається необхідний психотерапевтичний ефект. Музикотерапія допомагає подолати внутрішні конфлікти та досягти внутрішньої гармонії.

Кінезіотерапія заснована на зв'язку музики та руху, включає в себе: танцетерапію, хореотерапію, корекційну ритміку (логоритміку), психогімнастику. В кінезіотерапії позитивний ефект досягається через

застосування танцетерапії, рухових ритмічних вправ.

В основі застосування танцетерапії лежить зняття м'язового напруження через танець, яке з'являється в результаті стресу. Застосування рухів в корекції психоемоційних станів засноване на принципі тісного взаємозв'язку емоційних переживань і тілесного напруження, теорії тілесної терапії В. Райха та А. Лоуена.

Кінезіотерапія може проводитися в формі тематичних занять, побудованих на образній імпровізації логопеда та групи дітей. У заняття включають вправи, що знімають психоемоційну напругу, забезпечують релаксацію, регулюють емоційний стан, корекцію моторної сфери.

Корекційна ритміка відрізняється від інших видів кінезіотерапії тим, що в її основі лежить ритм, музично-ритмічний рух, за допомогою якого здійснюється корекція порушень. Будь-який рух здійснюється у певному ритмі. Зв'язок музики та ритмічного руху є основою корекційної ритміки, при цьому головну роль виконує музика, яка задає ритм рухів.

Психогімнастика включає в себе комплекс вправ, ігор, етюдів, метою яких є збереження психічного здоров'я дітей, корекція психоемоційних моторних порушень. На заняттях діти навчаються елементам техніки вираження емоцій за допомогою виразних рухів тіла, навичкам релаксації [1, с. 76].

Імаготерапія займає особливе місце серед видів арт-терапії. Її основою є театралізація психотерапевтичного процесу. Імаготерапія в корекційній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями застосовують як індивідуально, так і у груповій формах. Головна мета її проведення не є публічний виступ перед глядачами, як заключна форма роботи, а поглиблення та фіксація корекційного, логопедичного та психотерапевтичного ефекту.

Імаготерапія найчастіше проводиться у вигляді лялькотерапії (розігрування історій з улюбленими персонажами або ляльками). Лялькотерапія застосовується в роботі з дітьми та заснована на ідентифікації з образом улюбленого героя (казки, мультфільму, іграшки). Використовують дану методику при різноманітних порушеннях поведінки, страхах, труднощах у розвитку комунікативної сфери і т. ін. Технологія проведення лялькотерапії полягає в тому, що з улюбленим для дитини персонажем розігрується в особах в «режисерській грі» історія, пов'язана з травмуючою для неї ситуацією. Необхідно в ході гри домогтися того, щоб інсценування розповіді захопило дитину і вона, співчуваючи герою, ідентифікувалася з ним.

Пісочна терапія – забезпечує якісні зміни в інтелектуальній, емоційно-ціннісній, дієво-практичній сферах розвитку особистості. Пісок є чудовим засобом для розвитку та саморозвитку дітей, гра з ним позитивно впливає на їхній емоційний стан. Піддатливість піску дає кожній дитині можливість відчувати себе творцем.

Спостереження за дітьми в процесі роботи з піском дають психологу змогу виявити стан дрібної моторики вихованців, рівень їхнього пізнавального процесу, загальної поінформованості, визначити особистісні характеристики дитини її загальний емоційний стан. Коли діти торкаються піску, занурюють в нього руки, в них розвивається тактильно-кінестатична чутливість та дрібна моторика. Крім того, пісок має дивовижну здатність «заземлювати» негативну психічну енергію, тож є чудовим психопрофілактичним засобом.

Ігри з піском є ефективним методом психологічної допомоги дитині: у формуванні впевненості у собі та стійкої самооцінки і у гармонізації внутрішнього емоційного стану, зокрема при негативізмі, образливості, конфліктності, при переживанні будь-яких травматичних ситуацій, таких як розлучення батьків, втрата близьких, в адаптації до будь-яких змін у житті дитини.

Заняття піском поліпшують емоційний стан дітей: гіперактивних – пісок врівноважує, скутих – розслаблює, тривожних – заспокоює, агресивних – втихомирює.

Діти будь-якого віку із великим задоволенням грають у піску. Такі ігри насичені різними емоціями: здивуванням, хвилюванням, радістю, захопленням тощо. У пісочниці діти збагачують свій емоційний та соціальний досвід. Маніпулювання з піском сприяє розвитку фантазії, образного мислення, відпрацюванню точності рухів [4, с. 76].

У корекційно-розвивальній роботі з дошкільниками ще використовується багато інших методів які допомагають розкрити потенціал та творчі здібності дошкільнят.

Таким чином, за останні роки арт-терапія дедалі більше інтегрується в систему корекційно-розвивального процесу, де використовується як самостійно, так і комплексно. За допомогою впливу на дитину різних видів мистецтва у неї, окрім духовності, формується характер; вдосконалюється та збагачується емоційна сфера, чудовий смак; почуття міри та такту; з'являються нові творчі можливості, бурхливо розвиваються здібності; розширюються обрії її світорозуміння, усвідомлення та відчуття багатства світу.

Список використаних джерел:

1. Ільченко І. С. Арт-терапія: навчальний посібник. Умань : «Візаві», 2013. 150 с.
2. Литвиненко В. А. Застосування арттерапії в логопедичній роботі з дошкільниками та молодшими школярами: навч.-метод. посіб. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. 112 с.
3. Логопедія: підруч. / за ред. М.К. Шеремет. Київ : Слово, 2010. 376 с.
4. Тарасун В. В. Основи теорії і практики логодидактики: підруч. Київ : «Каравела», 2017. 316 с.

*Євгенія Шишкова,
вихователь-методист Комунального закладу «Заклад
дошкільної освіти №59 Вінницької міської ради»
(Вінниця, Україна)*

АКТУАЛЬНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ЕКОЛОГО-ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкривається питання необхідності реалізації компетентнісного підходу до еколого-природничої освіти дітей старшого дошкільного віку. Зазначені та коротко описані форми роботи з екологічної освіти дітей.

Ключові слова: компетентнісний підхід, еколого-природнича освіта, діти старшого дошкільного віку.

Сучасна екологічна освіта має бути спрямована в майбутнє, спиратися на ідеї гармонії природи та людини, стійкого розвитку біосфери, сприяти подоланню наявних у суспільстві стереотипів шляхом формування духовної, моральної, екологічно освіченої особистості та створення умов для її розвитку і, врешті-решт, стати чинником соціальної стабільності суспільства. Питання компетентнісного підходу у сучасній дошкільній освіті є досить актуальним, особливо це стосується екологічної освіти.

Головним завданням сучасної дошкільної освіти є не озброїти дітей знаннями, а навчити ними користуватися на практиці, тобто набути компетентності у різних видах діяльності. Наразі існує потреба в розробці дидактичного інструментарію реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі за усіма освітніми напрямками, з поміж яких виокремлюємо еколого-природничий [1].

Саме це спричиняє пошук ефективних шляхів, які б забезпечили реалізацію означеної мети.

Компетентність – це обізнаність, уміння, вправність у певному колі питань, тобто йдеться про обізнаність дитини в усіх сферах життя, ціннісні ставлення дошкільника до себе, людей, довкілля, речей тощо. Показниками життєвої компетентності є насамперед активність дитини в ігровій, предметно-практичній діяльності, спілкуванні, сформованість у неї базових якостей особистості [1].

Компетентнісний підхід у еколого-природничій освіті старших дошкільників реалізується через традиційні технології, що ґрунтуються на використанні класичних форм роботи, методів та прийомів, і сприяють формуванню усвідомлено-відповідального ставлення до природи. До них

відносяться спостереження у природі, куточку природи, заняття, праця в природі, дослідницько-пошукова діяльність, дидактичні ігри, мовні логічні завдання, читання художньої літератури, екскурсії в природу, уроки милування природою тощо [5, с.17].

Отже, експериментально-дослідницька діяльність дошкільників у природі належить до однієї з основних педагогічних технологій екологічної освіти. Ця технологія є основою пізнання довкілля, джерелом знань та розвитку пізнавальних інтересів. Використання технології експериментально-дослідницької діяльності ефективно впливає на пізнання природного довкілля, формує у вихованців науково-об'єктивні уявлення про природу; розвиває вміння класифікувати об'єкти живої природи на основі аналізу, способів їх взаємодій із навколишнім середовищем; спонукає дошкільників до міркувань, побудови самостійних гіпотез [3, с.126].

Безперечним також є формування практичних умінь взаємодії з природою у процесі трудової діяльності. Використання цього виду діяльності дозволяє педагогу наблизити дитину до природи, прищепити любов не лише до праці, а й до усього живого. Праця в природі є фундаментом формування базових рис характеру, є засобом самостійного пізнання [2, с.47].

Не можна забувати й про проєктні технології в організації практико-орієнтованого навчання старших дошкільників. Ми переконалися, що сучасні дошкільники потребують пошуків та трансформації освітнього процесу. Тому доречно застосувати проєктну технологію. Базуючись на особистісно-орієнтованому підході до навчання та виховання, вона розвиває пізнавальний інтерес до різних галузей знань, спільну пошуково-дослідницьку діяльність та навчає самостійному пошуку необхідних знань [6].

Іще однією ефективною технологією реалізацією компетентнісного підходу є освітня стратегія «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Дана програма передбачає розвиток у дитини відповідального екологічного ставлення до природного довкілля, виховання ціннісного ставлення до природи. Результатом роботи педагогів, що використовують освітню стратегію сталого розвитку, є достатній рівень сформованості природничо-екологічної компетентності у дошкільників, їх обізнаність у заощадливому використанні природних ресурсів [4].

Екологічна освіта дошкільників – є першою сходинкою у формуванні екологічної свідомості дитини. Тому варто пам'ятати та дотримуватись принципу наступності та послідовності під час освітнього процесу в початковій школі. Вчителю необхідно опиратись на сформовані знання та уявлення дітей про природний світ і надалі поглиблювати їх.

У зв'язку з суттєвим погіршенням екологічної ситуації в світі, втратою екологічної рівноваги внаслідок руйнівної діяльності людини, нині, як ніколи, актуальним стає питання виховання людини з екоцентричним типом свідомості, яка здатна будувати свої відносини з природою за законами

гармонії, з позицій духовного і культурного розвитку. Теоретичні та практичні дослідження переконують у необхідності реалізації компетентнісного підходу до еколого-природничої освіти дітей старшого дошкільного віку, пошуку нових ефективних інноваційних технологій та постійному професійному зростанні педагогів.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція 2021 р.)
URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи : старший дошкільний вік : навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2014. 112 с.

3. Волинець Ю. О., Стаднік Ю. О. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку на основі взаємодії фахівців закладів дошкільної освіти з батьками. // Народна освіта. Вип. 2 (38), 2019. С. 126 – 127.

4. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : парціальна програма для системи дошкільної освіти. Київ, 2019. 23 с.

5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років/ наук. кер. Проекту В.О. Огнев'юк; авт.. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін..] ; наук. кер. Г.В. Беленька; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 232 – 233.

6. Еколого-природнича компетентність. Вебінар онлайн марафону підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо впровадження оновленого Державного стандарту дошкільної освіти» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/Pidvyshchennya%20kvalifikatsiyi/15.04/vebinarstandartdo14042021.pdf>

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ
ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**Збірник матеріалів
ІХ Міжнародної науково-практичної конференції**

*Редакція збірника не несе відповідальності за зміст статей
та може не поділяти думку автора*

Підписано до друку 05.05.2023 р. Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 19,82 Зам. 093

Видавець Ковальчук О.В.
32315, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,
вул. Васильєва, 13, корп. А, 37.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7057 від 25.05.2020 р